

DALIBOR M. KRNO

A BÉKÉRŐL TÁRGYALTUNK
MAGYARORSZÁGGAL

Budapest
1992

VC 1024

Dalibor M. Krno

A békéről tárgyaltunk Magyarországgal

ISBN 963 8105 02 X

Budapest
1992

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000830125

DALIBOR M. KRNO: Jednali jsme O MÍR S MAĎARSKEM

Fordította: Káfer István

A fordító tudatosan arra törekedett, hogy a szöveghűség érdekében a lehető legteljesebb mértékben szószerint adja vissza a cseh eredetit. Ennek érdekében vállalta a mai magyar nyelvhasználatban szokatlan szavak és mondatszerkesztések használatát is.

Sz 191: V C 1024

TARTALOM

Előszó	5
I. A konferencia előfeltételei	6
II. A konferencia környezete és szervezete	7
III. A nemzetközi kapcsolatok a második világháború után	12
IV. A párizsi konferencia problémái	17
V. A legyőzöttek a konferencián	19
VI. A tárgyalás a magyar szerződésről	21
A. Preamble	29
B. A bécsi döntés semmissé tétele	33
C. A pozsonyi hídfő	45
D. A revisionista tevékenység betiltása	54
E. Az áttelepítés	58
F. A jóvátétel – A Duna	84
G. Záróvita a konferencia plenárumán	98
H. A párizsi konferencia eredményei Magyarország tekintetében	116
VII. A párizsi konferencia után	117
Mellékletek: I. Fegyverszüneti egyezmény Magyarországgal	125
II. A párizsi konferencia által a Külügyminiszterek Tanácsának ajánlott, Magyarországgal kötendő békésződés-javaslat	129

ELŐSZÓ

Közvéleményünk nagy érdeklődéssel figyelte a tárgyalások menetét és a párizsi konferencián eléredményeket. A sajtó híreiből és a rádió tájékoztatásairól mindenki a lehető legteljesebb képet igyekezett alkotni a konferencia munkamódszereiről és problémáiról. Azt hiszem, mindenki mellett most is érdeklődés tart számot egy olyan kiadvány, amely áttekinthetően és a lehetőség szerint összefoglalóan érinti legalább a főproblémákat, a vitákat és azok eredményeit. Annál is inkább, mivel közvetlenül érintik a párizsi konferenciát a tárgyalat legalapvetőbb érdekeinket, azaz a Magyarországgal kötendő békészerződés feltételeinek megszabását. E rendkívüli érdelkedésünk Párizsban Magyarország iránt érthető. Az öt ország közül ugyanis, amelyekben 1946-ban a békészerződéseket előkészítették, Magyarország egyedül határos velünk közvetlenül, és a múltból sok bajt okozott nekünk.

Nem kétséges, hogy a csehszlovák delegáció párizsi tevékenységének teljes anyagát – hivatalos kiadványból – minél előbb célszerű lesz közzéteanni. Elsősorban a teljes anyagot, valamennyi ügyiratot, feljegyzést, jegyzőkönyvet és beadványt – legyen az a miénk, a magyaroké vagy másoké – amennyiben érintik a magyar békészerződést. Számunkra ugyanis ez volt a legfontosabb. Ezenkívül valamennyi iratot a csehszlovák delegátusok más bizottságokban kifejtett tevékenységről is. Így fel kell dolgozni az olasz, a román, a bolgár és a finn békészerződés problémáinak főbb pontjait. Egyrészt abban az esetben, ha közvetlenül érintik érdekeinket, másrészt akkor, ha nem is világ- de legalább európai politikai jelentőségük van.

Az egyik is és a másik is, mind a teljes tájékoztatás a magyar szerzősről folytatott tárgyalás eredményeiről, mind egy teljes és részletes dokumentum-gyűjtemény már azért is szükséges, mert közvéleményünk a konferencia tartama alatt – és megkezdése előtt még kevésbé – nem lehetett részletesen tájékoztatva Csehszlovákia valamennyi előkészületéről, tervéről, inspirációjáról és céljáról. Ez magából az ütemtervezetből következik. Ugyanígy nem voltak minden teljesen kimerítő információk más szövetséges és barát államokról és politikájukról. Ez ma is érthető. Akkor is, ha a világon új erők kísérlik meg a lehető leghamarabb letörni a régi, feudális és dinasztikus kabinetdiplomáciák hagyományait.

Nálunk Csehszlovákiában azért is rendkívül szükséges ez az utólagos részletes tájékoztatás, mert sajtók különféle okokból, amelyeket itt nem kívánok részletezni, részben vagy helytelenül vagy felületesen szenzacióhajhászással vagy tendenciózusan tájékoztatott. Meggyőződésem, hogy ez nem minden szándékossá történt. Inkább azt az álláspontot védeném, hogy a csehszlovák sajtó hiányossága a párizsi konferencia ideje vagy a tárgyalat kérdések lényegének nem kielégítő ismeretéből vagy hanyagságóból, esetleg az erőfeszítésből előfordulhatott. Mindenképpen jó lesz azonban, ha idejében tárgyalagosan tudomásul veszszük ezeket a hiányosságokat és azok okait, a jövőben pedig elkerüljük a hasonló hibák megismétlődését.

Örülne fogok, ha a következőkben sikérül majd elégé áttekinthető és ugyanakkor részletekkel tüntetéses, teljesen részletesen terhelt képet adnom a békéfeltétellek meghatározásáról Magyarország számára az "1946-os Párizsi Konferencián". Ezért szándékosen nem említek sok apró részletet, epizódot, kisebb kérdéseket, szócsatákat sem, amelyekről a hazai vagy a világajtó amúgy is beszámolhatott. Egy adott pillanatban bizonyára nagyon fontosnak látszottak. Jelentőségük azonban nem tartott tovább néhány órás időköznél. Különösen két oka nincs az említélem és elemzémem ezeket. Egyrészt azért, mert számos részlet nélküli hét távlatából teljesen elveszhet a jelentőségük. Más részletek pedig – a válasz minden miérre, hogyanra – egész fejezeteket igényelnék. Tíz részlettel egész elemzés a könyvbен sok helyet foglalna el, ami teljességgel nem állna arányban tényleges jelentőségükkel.

Az ilyen nem említett részleteket idővel bizonyára tudományos munkában értékelik majd. Talán valamely monografiát is ír majd a békékonferenciáról. Abban valószínűleg nem fogják értékelni az ilyen epizódok politikai jelentőségét vagy történelmi horderejét. Az eseményeket a konferencián rájuk fordított idő és felhasznált papírmennyisége arányában tárgyalják majd. Így persze alaposan elrajzolt kép születik.

E könyv távolról sem lép fel a teljesség igényével. Még kevésbé óhajt tudományos munka lenni. Szeretném segédcsközött akarok nyújtani csupán önállóan gondolkodó polgártársaimnak. Sokaknak, akik annyi elfoglalta, hogy nincs idejük okiratgyűjtemények tanulmányozására, de melleknél érdeklődnék államproblémáiról. Nekik szeretnék segíteni, hogy helyes és egységes képet alkothassanak a környezetéről körülmenyekről, a munkafeltételekről, a különféle hatásokról stb., egyszóval mindenről, amit "Conference

Paris 1946"-nak neveztek, ami a 21 szövetséges és társult nemzet párizsi tanácskozását alkotta a béke feltételeiről Olaszországgal és a hitleri Németország négy volt csatlósával.

Azt hiszem, rövidebb idő alatt jutunk el a kitűzött célhoz, ha a lehető legbőségesebben idézzük az eredeti anyagot: saját és idegen államférfiak beszédeit, a beadványokat és memorandumokat; magam csak a legszükségesebb magyarázatokra szorítkozom. Nagyon egyszerű lenne a vitázás a szövegben és az idézetek között, megjegyzések tétele, idegen nézetek visszautasítása stb. Nincs szándékomban ezt tenni. Hiszem, hogy a figyelmes olvasó helyesen látja és érzi majd meg, mi az, ami a mi beszédeinkben és az idegenekében vagy a dokumentumokban maradandó és jelentős.

I.

A KONFERENCIA ELŐFELTÉTELEI

A háború még távolról sem fejeződött be, amikor a Szövetségesek elhatározták, hogy a teljes győzleml, vagy a feltétel nélküli kapituláció után különböző mércét alkalmaznak majd egyfelől Németországgal és a német nemzettel, másfelől európai szövetségescivel és csatlósaival szemben. Ez a differenciált eljárás első ízben Olaszország 1943. évi kapitulájokor vált nyilvánvalóvá. Badoglio kormányának nemcsak azt a lehetőséget adták meg, hogy felbontsa a szövetséget Hitlerrel, hanem egyenesen felszólították a részvételre a hitleri Németország elleni harcban. A Szövetségesek nem csupán a kapitulációt tettek lehetővé Viktor Emánuelnak, hanem a fegyverszüneti feltételek megtárgyalását is. Így vált Olaszország 1943 őszére ugyan aránylag kis katonai hozzájárulással a 3. sz. ellenségből ha nem is szövetségessé, de legalább többé-kevésbé elismert együttműködő állammá. Hasonló eljárást követtek a következő események során is, amikor 1944 augusztusában a román nemzet átállt a Szövetségesek oldalára. Rögtön ezután szeptemberben Bulgária, Kissé később, szintén több-kevesebb katonai hozzájárulással Finnország. És végül formálisan Magyarország is.

Németországnak nincs kormánya és ma még nem kötött semmilyen fegyverszünetet. Nem volt senki, aki Németország nevében megkötötte volna. A német hadsereg – tulajdonképpen egyes alakulatai – egyszerűen feltétel nélküli kapitulált. Ezzel szemben Olaszországnak és Hitler csatlósainak már a kapituláció pillanatában is volt a Szövetségesek által elismert kormányuk. A kapituláció eredményeként valamennyiükkel fegyverszünetet kötöttek. Ez a fegyverszünet egész sor olyan adminisztratív, katonai és gazdasági rendelkezést tartalmaz, amelyet az e csatlósokkal szemben megállapított különleges álláspontra és eljárásra való tekintettel dolgoztak ki. A Szövetségesek ténylegesen vagy látszólag elvárták, hogy Olaszország, Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország kormánya hozzájárulást fog jelenteni a végső katonai győzelmekhez Hitler és hadserege fölött. Ennek az elvárásnak másképp feleletek meg például a románok és a bolgárok és másként a magyarok. Tudjuk, hogy a románok és a bolgárok jelentős ember- és anyagi áldozatokat hoztak, mintegy bizonyítva a vezeklés őszinteségét. A magyarok, vagy legalább jelentős részük, ténylegesen még éjfél után öt perccel a Wermacht oldalán harcoltak.

Az egykori Tengelyhatalmak mind az öt államának, Olaszországnak, Románianak, Bulgáriának, Magyarországnak és Finnországnak volt ugyan fegyverszüneti egyezménye, de elég tisztázatlan viszonyban voltak a Szövetségesekkel. A fegyverszüneti egyezmények nem tartalmaztak nagyon sok olyan rendelkezést, amelyek nagyon fontosak, hogy az alapoktól el lehessen kezdeni az új élet építését. A fegyverszünet minden csak fegyverszünet. Soha nem helyettesítheti a békészerződést, nem teremtheti meg az igazi békét feltételeit. A fegyverszünet minden csak átmenetet és bizonytalanságot jelent. Ezért volt nagy megnövekbülés minden az öt volt ellenséges államnak, amikor a potsdami konferencia, Sztálin, Truman és Attlee döntése a 10. cikkelyben nyilvánosságra hozta a győztes hatalmak terveit velük szemben. Közvetlenül ezután kezdtek beszálni a békékötés előkészítéséről Németország ún. "csatlósával". A békészerződések kidolgozásával a potsdami deklaráció 2. cikkelye alapján létrehozott Külügyminiszterek Tanácsát bízták meg. A Külügyminiszterek Tanácsa először 1945 őszén ült össze. Egyidejűleg a külügyminiszterek képviselői is ülésezni kezdtek Londonban. Ezekben a tanácskozásokon azonban a békészerződések tényleges előkészítése, úgy tűnik, egyáltalán nem került a tárgyalások napirendjére. A külügyminiszterek londoni konferenciája 1945 őszén minden kézzel fogható eredmény nélkül ért véget.

Végül 1945 karácsonyán a Szovjetunió, az USA és az Egyesült Királyság Külügyminiszteri Tanácsának moszkvai ülésén határozták meg a csatlósokkal folytatandó békékönferencia részleteit. E megállapodás alapján a békékönferenciának legkésőbb 1946. május 1-ig kellett volna összgyűlnie. Eddig az időpontig szerette volna a Tanács, illetve kellett a "képviselőknak" előkészíteni az öt békészerződés-javaslatot, amelyek később a konferencia alapjául és irányvonalául szolgáltak volna.

A Németország 1945. május 9-i kapitulációjától terjedő időszakot számos tárgyalás töltötte ki Potsdamon, Londonon, Moszkván és Párizson keresztül 1946 júniusáig. A külügyminiszterek – Bevin, Byrnes, Molotov és Bidault – kitartóan üléseztek, csaknem állandóan. Az egész időszak alatt csupán rövid szünetekkel dolgoztak képviselőik is. Ezt az időszakot a hivatalok és a diplomatak lázás tevékenysége is kitölötte: intervenciók, memorandumok átadása, minden Egyesült Nemzetek államférfiainak megbeszélése, amely nemzeteknél előrendű érdekkük volt és ma is az a készülő békészerződések tartalma. Valamennyi érdekkelt szövetséges és társult hatalom kormányának természetes törekvése volt, hogy fő követelésciket, mint a nagyhatalmak által már jóváhagyott rendelkezéseket iktassák be a békészerződés-javaslatokba. Ezért érthető, hogy az öt veszes állam minden lehetőt megtett, hogy a szerződések előkészítését befolyásolja.

Maga Csehszlovákia csak kevés nagyobb követelést támaztott. Mégpedig csak Magyarországgal szemben. Ezkről még a potsdami konferencia előtt, majd minden alkalommal tájékoztatta a nagyhatalmakat és szövetségescit. Problémáink világmiértekhez képest csekély voltát, úgy tűnik, az a körülmeny is bizonyítja, hogy egyiket sem sikerült a tárgyalások napirendjére tűzni. A Nagy Hármas számos potsdami ülésének egyiket napirendjére sem. Sem a külügyminiszterek vagy képviselőik ülésinek napirendjére. Problémáinkat tárgyalásról-tárgyalásra halasztották. Mindig későbbi időpontra, egészen a párizsi konferencia összülvéscig.

A nagyhatalmak részletes tájékoztatást kaptak. Tudtak alapvető követeléseinkről. A lídzsó kiszélesítésről éppúgy, mint az áttelepítésről. Tárgyalásukat azonban halasztották. Így történt, hogy Csehszlovákiának a Külügyminiszterek Tanácsa által kidolgozott magyar békészerződés-javaslatot, kicgészítésekkel módosító javaslatok, ún. "amendementek" formájában kellett problémáit a 21 egysült nemzet párizs békékönferenciája előterjesztenie.

Az információinkra kapott reakciókról arra lehetett következni, hogy néhány követelésünkben nem számíthatunk biztosan Anglia és az USA egyetértésére és támogatására. Különösen a maximálisan 200 000 etnikai magyar Csehszlovákiából Magyarországra telepítésre ügyben befolyásolták a Nyugatot különböző látszólag távoli momentumok.

A nagyhatalmak közül csak a Szovjetunió választott világosan, nyilvánított teljes egyetértést valamennyi követelésünk iránt, és helyezkedett következetesen minél több támogató állápontra. Ezt először Góttwald miniszterelnök, Masaryk külügyminiszter és dr. Clementis államtitkár 1946 júniusi moszkvai látogatása után kiadt nyilatkozatban fejezték ki nyilvánosan.

II.

A KONFERENCIA KÖRNYEZETE ÉS SZERVEZETE

A pártoni kapituláció után valamennyi kétségesből Franciaország teljesült. Franciaország fokozatosan munkával elérte, hogy Párizs és Franciaország ismét egy világkönferencia színhelye. Az első békékönferenciát a második világháború után. Párizsban a győztesek Franciaországgal együtt állítják össze a békészerződésket a volt államok számára.

Ámde sem Párizs, sem Franciaország nem az még, amiben czek a jó francia hazafiak reméltek és hitték. A politikai viszonyok tisztázatlanok. Végnélküli a harc az alkotmányért. Viták a koalíció összetétlen és fenntartásáról. Az egyébként kétségtelenül rendkívüli érdemeket szerzett és tisztelettel de Gaulle tábornok gyakori de nem minden szerencsés politikai beavatkozásai. A nagy gazdasági nehézségek különleges helyzetben tartják Franciaországot. Ez a helyzet távolról sem hasonlít azokra a dicső időkre, amikor Clemenceau Lloyd George-ával és Wilsonnal készítette elő a békészerződésket a legyőzött "Központi Hatalmak" részére. Úgy tűnik, hogy 1946 Párizs csupán építészeti legi hasonlít 1919-1920 Párizsára.

Az újságok, a francia sajtó napról-napra kevesebb figyelmet szentelt a békékönferenciának. A figyelme különböző szennációk hívják fel magukra. Állandóan új és nagy korupciók és különböző kellemetlen ügyc

derülnek ki. Ez jobban érdekli a közvéleményt, mint a 21 nemzet konferenciája. Sok a belső probléma is. Ezek súlyosak és megoldásra várnak. Nem nyújtanak alkalmas környezetet a figyelem összpontosítására olyan, Franciaországtól távoli problémákra, mint a békésfeltételek Románia, Bulgária, Magyarország vagy Finnország számára.

Nagyobb érdeklődés a békékonferencia iránt csak azon a néhány napon nyilvánult meg Franciaországban, amikor az ünnepélyes megnyitó folyt vagy az ünnepélyes Versailles-i fogadás. Vagy amikor a francia-olasz határkiigazításról döntötték.

A lassan, de állandóan fokozódó infláció, a rendezetlen pénzgazdálkodás és az ezzel összefüggő drágaság nagy súlyal nehezedett Franciaországra. Sok a minden napos gond. Ha nincs is éhinség, nehezen beszélhetünk a legszélesebb rétegek jólétérről. A nemzet erkölcsi csődje 1940-ben — Franciaország összeomlásakor — a négyéves megszállás, a nyomor, az éhség és a terror, az állam kiszákmányolása a megszállók által, valamint a megoldatlan szociális problémák, mindez rányoma békelyegét a párizsiakra. Az emberkben még nincs meg a természetes vidámság, ami korábban Párizst "Párizs" tette. Nincs meg az a könnyedség, amely mindenire átterjedt és különös varázst kölcsönözött ennek a városnak. A házak elhanyagoltak, sok a rosszul öltözött ember. Ugyanakkor szembeötlő a feketézők fényűzése. Franciaországban virágzik a feketepiac.

Lepten-nyomon szövetséges katonák. Több amerikai, mint angol. Van azonban már itt sok tengerentúli turista, civil. Az autók száma majdnem annyi, mint békében. A termelés csaknem minden ágban korlátozott. A munkateljesítmény gyenge. Szén- és elektromos energiahány van.

Párizs a vendégeket díszkivilágítással köszöntötte, aminc a konferencia idején ki kellett emelnie a város szépségét. De amikor az angol megszálló hatóságok váratlanul leállították az áramszolgáltatást Németországból, az emlékművek és a középületek ismét sötétre borultak.

A széles francia közvéleményt a konferencia vajmi keveset érdekelte. Az átlag francia tól távol álló problémákról tárgyalta, különösen akkor, amikor minden lépésnél a maga francia birodalmának megtartásáért vívott súlyos és nem mindig reményteljes küzdelmet kellett figyelnie. Csak a külügyminiszterium hivatalos diplomatái és néhány rajongó törekedett eredménycsen arra, hogy föleg Bidaultnak köszönhetően, sikerüljön Franciaországot ismét a nagyhatalmak közé sorolni, és ha hatalmi szempontból nem is, de legalább erkölcsileg visszanyerje egykor pozícióját.

A 21 nemzet delegátusai számára aránylag kevés társasági összejövetelt rendeztek a békékonferencián. A delegátusoknak valójában nem is volt sok idejük a társasági életre. Az ún. "reprezentáció" keveseket érdekelte. Volt sok konkrét munka. Nemcsak a közvetlenül érdekeltek delegációk számára, hanem rendkívül elkötelezettek voltak a távoli tengerentúli vagy csendes-óccáni államok delegátusai is. Bizonyára nem túlzok, ha azt állítom, hogy sem a delegációk vezetői, sem a delegátusok, de még a delegációk személyzete sem tudta, mikor van ünnep- és hétköznap.

A francia kezdetben próbáltak szervezni különböző társasutazásokat, kirándulásokat és fürdőhelyi üdüléseket. Néhány kísérlet után a delegációk teljes érdektelensége miatt felhagyottak vele.

Kevés Párizsban a két világháború között rendezett minden nemzetközi konferencián megszokott nem közvetlenül résztvevő érdeklődő, a konferenciák elősködő, szenzációhajhász vendége. Még mindenütt nagy nehézségek vannak az utazás, az elszállások, a vízumok és a szükséges devizák beszerzése stb. terén. Még az a nemely jelentős politikussal való közkedvelt kézfogás sem volt sem könnyű, sem kellemes a párizsi konferencia tempója és a bevezetett biztonsági intézkedések mellett.

A világajtó újságírók és tudósítók százait küldte Párizsba. Adatok szerint 2 000 újságíró tartózkodott ott a világ minden részéből. Néhány delegáció vagy ambiciózus politikus igyekezett ún. "jó sajtót" szerezni. Ennek segítségével akarták befolyásolni a világközvéleményt. Megszerezni a közvélemény támogatását gondolataik vagy követelései számára. Interjük, levelek és válaszok látnak napvilágot. Az újságírók számára különböző fogadásokat és sajtóértekezleteket rendeznek. Mindez azért, hogy a sajtó segítségével megszerezzék a közvélemény támogatását és azután a közvélemény nyomását felhasználva elnyerjék bizonyos delegációk megértését részletproblémájuk számára. Ámde az újságírók eljöttök és végighallgatták őket. Ez volt minden. Különösen a jönevű, ún. nagyok nem hagyják befolyásolni magukat. A maguk módján írnak, saját elveiknek megfelelően. Úgy írnak lapjuknak, ahogy azt szerintük olvasóik kívánják. Vagy amiint tudomásuk szerint laptulajdonosuk, vagy főszervezőjük elvárja.

Az ún. propagációs kiadói tevékenység — brosúrákban, könyvekben stb. — a konferencia csaknem 12 hete alatt viszonylag kicsi volt. Csupán néhány állam, közöttük elsősorban a legyőzöttek árasztottak el minden delegációt különböző térképekkal, memorandumokkal, tanulmányokkal, képeskönyvekkel stb. Jelentős propaganda anyaggal dolgoztak például a magyarok és a románok. Az Egyesült Nemzetek közül például

Jugoszlávia adott ki néhány igen szép kiállítású publikációt Tricsztról és Friuliáról. Ezzel szemben a csehszlovák memorandumok a pozsonyi lídső és az etnikai magyarok Csehszlovákiából való kitelcítése ügyében — röviden és egyszerűen, néhány oldalon nyomtatva — nagyon szerénynek tűntek. Talán éppen ezzel hatottak meggyőzően.

Igaz, megjelent néhány elég furcsa memorandum és petíció is. Közép-európai szécsenből nagyon érdekes volt — akkor is, ha teljesen visszhang nélkül maradt —, de tényként meg kell említeni Bécsben letelepedett, Magyarországról áttelepített németek valamilyen szervezetének memorandumát. Azt bizonyították benne, hogy ők osztrákok, nem németek, ártatlanul szenvednek, és kérték Franciaországot, emeljen szót érdekkükben.

Némely állam szükségesnek tartotta Amerikába kivándorolt egykor lakosainak mozgósítását. Amikor például az amerikai albánok és görögök jelentkeztek, nem maradhattak mögöttük az amerikai magyar szervezetek sem. Nem tudom, hány és hány különböző értelmű táviratot kapott Byrnes úr. Bizonyára csak jelentéktelen mértékben hatottak elvi állásfoglalására. Sőt, még érvelésként sem használta fel soha az effélic memorandumokat és táviratokat.

Jelentkeztek új politikai emigránsok különböző csoportjai a Tengelyhatalmak államaiból. Az ő kérelmeik iránt semmivel sem volt nagyobb az érdeklődés, mint a többi memorandum iránt. Az az őszinte törkvés, sőt feltétlen szükségeség, hogy a már amúgy is létező nézeteltérésnek oldják meg, úgy látszik, mindenki elvett a kedvét bármitől, ami szaporíthatta volna a problémák számát.

Jelentős tevékenységet fejtettek ki a zsidó cionista szervezetek. Ám ez is többé-kevésbé észrevéltelen maradt. Talán nem is azért, mintha senki sem akarta volna figyelembe venni, hanem egyszerűen az idő rövidisége miatt. A saját, kiscbb-nagyobb problémákkal való túlterheltség következtében.

Nekünk, Csehszlovákiának, akik közvetlenül érdekeltek voltunk csekkben a békészerződésekben, valóban sok volt a gondunk és a munkánk. Néhány állam viszont, közvetlen és saját gondok hiányában szinte szándékosan talált ki magának munkát. Például az ausztrál küldöttség több mint 70 módosító indítványt nyújtott be minden az öt előkészítőt békészerződéshez. Ezeket a módosító javaslatokat (amendementeket) a bizottságokban meg kellett indokolni és sorsukat figyelemmel kísérni. A bizottsági tárgyalásokon meg kellett őket védeni. Célszerűségükrol meg kellett győzni a többi delegációt is. Ha a végén csaknem minden ausztrál javaslatot visszautasítottak, vagy önkéntesen visszavontak is, azt hiszem, e boldog állam delegációja kimerülten és agyonelőzve távozott Párizsból.

A 21 egyesült nemzet békékonferenciáját 1946. július 29-én a déli órák után Bidault, az ideiglenes francia kormány elnöke nyitotta meg ünnepélyesen, reflektorokkal, fotósokkal és filmekkel, a köztársasági gárdával, újságírókkal, fanfárokkal stb. A francia kormány az egész Luxemburg-palotát a konferencia rendelkezésére bocsátotta. Egy békességes építészeti emléket. Királyok és császárok, később a francia szenátus székhelyét.

A Luxemburg-palotában székelt a konferencia főtitkársága és az összes segédbivatal. A szenátus tanácstermében az összes bizottság helyezték el. Az épületben postahivatal volt. Fordítók egész törzske. Helyiségek az újságíróknak telefonokkal és írászobákkal. Felszerelt berendezés a rádiószerkészök szolgálatára. Kávéház és étterem a delegátusok, újságírók, hivatalnokok stb. számára. A konferencia elnöki tisztében öt külügyminiszter váltotta egymást. Elsőként az USA, a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, Kína és Franciaország képviselői elnökötök a plenáris ülésen, illetőleg látták el felváltva a konferencia elnökeinek tisztét. Egyik a másik után, minden három egymást követő napon. Ez a körforgás állandóan ismétlődött, függetlenül attól, hogy összcült-e a plenárum vagy sem.

A hitléri Németország csatlósaival kötendő békészerződéset előkészítő párizsi konferencián a moszkvai határozat értelmében (a három külügyminiszter 1945. XII. 27-i nyilatkozata 1. cikkelyének 2. pontja) a Tanácsban képviselt négy nagyhatalmon és az ötödik Kínán kívül részt vettek annak a 16 szövetséges és társult államnak a képviselői is, amelyek "jelentős katonai erővel tevékenyen részt vettek az európai elleniségekkel szembeni háborúban". A 21 nemzet, "mint társult és szövetséges hatalmak" (Puissance Alliés et Associés) teljes joggal ülésztek — az USA-n, az Egyesült Királyságon, Franciaországon, Kínán és a Szovjetunió kívül — Ausztrália, Belgium, Fehérország, Brazília, Görögország, Hollandia, India, Kanada, Új-Zéland, Lengyelország, Norvégia, Ukrajna, Csehszlovákia, Etiópia, Jugoszlávia és a Dél-Afrikai Unió is.

A konferencia folyamán még további államokat hívtak meg. Vagy szövetségeseket, mint Mexikó, Kuba, Irán és Egyiptom, amelyek nem küldtek hadsereget a fasizmus leverésére, vagy olyan államokat, amelyek még a

fegyveres világkonfliktus kirobbanása előtt váltak a német és az olasz támadások áldozataivá. Nem voltak külföldön kormányai, ezért még formálisan sem üzentek hadat sem Olaszországnak, sem Németországnak. Együk, Albánia, egész idő alatt kemény harcot folytatott a betolakodók ellen. Az albán partizánegységek komoly szerepet játszottak a Balkán nyugati részén. A másik így meghívott állam, Ausztria, a megszállás egész ideje alatt sem otthon, sem külföldön nem mutatott hajlandóságot, hogy önrejéből megszabaduljon a megszállóktól. Népe ugyancsak nem törekedett arra, hogy bármilyen módon támogassa a felszabadítókat.

A konferenciának az volt a feladata, hogy vizsgálja, tárgyalja, kiegészítse és kézbésítse a Külügymíniszterek Tanácsának végleges jóváhagyásra az Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal kötendő békeszerződések javaslatait.

A konferencia munkájának alapjaként megkapta a Külügymíniszterek Tanácsától a "békeszerződések tervezetét". E békeszerződés-tervezetek nagyrészének intézkedéseiben a négy nagyhatalom képviselői már megállapodtak. Azokban az esetekben azonban, amikor sem a külügymíniszterek képviselői, sem maguk a külügymíniszterek nem tudtak megegyezni valamelyik intézkedés végleges szövegében, a javaslatokban különböző szövegváltozatokat közöltek. Alternatív módon, a szükséges megjegyzésekkel.

Az egész konferencia alatt érvényesítették és többnyire betartották azt az alapelvet, hogy a négy nagyhatalom delegációinak védelmezniük kell az indítványozott szövegeket. Létfélelősség szerint nem volt szabad megengedni a már jóváhagyott — ún. megszavazott — szövegek változtatását. Maguk nem nyújtottak be módosító javaslatokat a jóváhagyott szövegekhez. Csak abban az esetben szavazhattak egy más állam által a jóváhagyott szövegekhez benyújtott módosító javaslatról (amendment), ha a négyek küldöttséi előre megegyeztek ilyen változtatások megengedésében. Ezzel szemben a négy nagyhatalom küldöttségeinek teljes tárgyalási szabadsága volt, ha olyan rendelkezésről tárgyaltak, amelyek szövegét nem szavazták meg. Ugyanígy a teljesen új, az eredeti szerződésjavaslatban nem érintett alternatív javaslatokról vagy amendementekről. Habár ezt az eljárást lényegében be is tartották, a nagyhatalmak között mégis sok vitára került sor, vajon valóban teljesen új határozatról van-e szó, vagy inkább csak egy már jóváhagyott szöveg megváltoztatásáról, vagy kiegészítéséről.

A nagyhatalmak a békét szavatolónak tekintik magukat. Ezért akarják fenntartani maguknak a döntést a békeszerződések végleges szövegről. A konferenciának a többi tizenhat országgal, amelyek aktívan részt vettek a második világháborúban, a Tengelyhatalmakkal vívott nehéz harcban, inkább tanácsadó-jóváhagyó szerepe volt. Az öt békeszerződés-javaslat különböző határozatainak megtagadása, illetve kiegészítése után javaslatokat és ajánlásokat terjeszthettek elő a Négy Külügymíniszter Tanácsának.

Ez a békékonferenciát hivatalosan nem is békékonferenciának nevezték. Egyszerűen csak "Conférence de Paris 1946"-nak. Nem alkotta meg végérvényesen a békeszerződéseknek sem a szöveget, sem a formáját. Tulajdonképpeni feladata azon problémák megvitatása volt, amelyeket a négy nagyhatalom egyáltalán meg sem vitott. Olyan kérdésekre keresni választ, amelyekben a Tanács nem egyszérett meg. Az ún. "megszavazott szövegeken" azonban nem volt szabad változtatni és valóban igen kevés változás is történt. A megszavazott szövegekben legfeljebb egy-két szó változott, esetleg törölték.

A javasolt változtatások és kiegészítések jóváhagyását és a békeszerződések végleges szövegénének megformálását tehát a Külügymíniszterek Tanácsa magának tartotta fenn. Megállapodtak azonban, hogy a Tanács a konferencia ajánlásaihoz igazodik majd. De a Tanácsban érvényes a vétő alapelve. Ez azt jelenti, hogy legalább az egyik nagyhatalom kifejezetten kívánsága ellenére semmi sem kerülhet be a végleges békészerződésekbe. A konferencia szótöbbséggel hozott határozatait is felülvizsgálják. Nem utolsósorban megvizsgálják majd, mit érnek a pro, vagy kontra szavazatok. Egész sor olyan eset fordult elő, mint pl. a Duna kérdése, amelynél a közvetlenül érdekkelt államok egy kérdésről egységesen szavaztak, de kisebbségben maradtak. Lészavazta őket a távoli államok kompakt, néha kétharmados többsége. Ezért volt olyan fontos az a látszólag vég nélküli és meddő vita a bizottságban, amely a konferencia tárgyalási rendjét (règlement) dolgozta ki. Sok kérdés és pozíció tisztázódott itt. Ezzel nem egy jövőbeni sélektívtet előztek meg. Magát az ügyrendet a plénumon csak a nyolcadik ülésen, augusztus 9-én hagyták jóvá. Nem egyhangúan, hanem küzdelmes szavazás után, 15 szavazattal 4 ellenében, míg Lengyelország és Csehszlovákia nem szavazott.

A Külügymíniszterek Tanácsa a konferencia 21 nemzetének plenáris ülése clé terjesztette az öt békeszerződés-javaslatot (tervezetet). A plénum részletes általános vitát folytatott. A plénum meghallgatta az említett hat társult vagy nem ellenséges állam véleményét, amelyek nem vettek részt a konferencia tulajdonképpen munkájában. Kifejtették nézeteiket és megjegyzésciket a plénumon a békészerződés-

javaslatokkal kapcsolatosan minden az öt légyőzött, volt ellenséges állam képviselői is. Ezután a konferencia plénuma kilenc bizottságnak osztotta ki a békészerződés-javaslatokat részletes tárgyalásra.

A szerződések határozatai politikai-területiekre, katonaiakra és gazdaságiakra osztották. Eszerint tagozódtak a bizottságok is. Öt területi-politikai bizottságot alakítottak. Egyet-egyet minden állam számára, amellyel békészerződést kell kötni. Mind az öt szerződés gazdasági határozatait két bizottság dolgozta ki. Az olasz gazdasági bizottság és egy gazdasági bizottság Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország számára közösen. Ezt a második bizottságot így nevezték: "gazdasági bizottság a Balkán és Finnország számára". Mind az öt szerződés katonai klauzuláját egyetlen a katonai bizottság tárgyalta. A kilencedik a szerkesztői-jogi bizottság volt. Az egyes bizottságokban annak a 21 államnak a delegációi üléseztek, amelyek ténylegesen hadiállapotban voltak az illető volt ellenséges állammal. A munka koordinálását és az esetleg felmerülő alapvető kérdéseket a tizedik, az ún. főbizottságnak kellett tárgyalnia. Ez azonban az alakuló összejövetlen kívül egyáltalán nem ült össze.

A bizottságok néhány speciális kérdés részletes kivizsgálásának feladataival ún. albizottságokat bíztak meg. A bizottságokban folyó tárgyalások idején sok ilyen albizottság dolgozott. Így például a Magyarországgal kölcsönöző békészerződés területi-politikai bizottsága négy kérdés kivizsgálását bízta albizottságokra: a bécsei döntés következményeinek megseminisítését, a pozsonyi líftső kiszélesítését, levéltárak és nemzeteki címletek visszaudását és végül az áttelepítés kérdéseit.

A békészerződés-javaslatok kétszer jártak meg az utat a békékonferencia legmagasabb és legalacsonyabb szervei között, a Tanácsból a plénumon át a bizottságokig, csetleg egészen az albizottságokig és vissza. Az albizottság kivizsgálta a problémát és jelentést tett bizottságának. A bizottság jóváhagyta vagy elvetette a jelentést és a benne foglalt javaslatot. Esetenként más bizottságnak továbbította, mint például a bécsei diktátumot érintő indítványunkat. A bizottságokban minden cikkelyről szavaztak. Ezután a bizottság munkájának eredményét a bizottság jelentésével benyújtotta a plénumnak. A konferencia plénuma ugyancsak minden egyes cikkelyről döntött és szavazott. Ha a szükség úgy kívánta, szavaztak egyes bekezdésekkel és mondatokról is. Az így megtárgyalt és kiegészített szerződés-javaslatok nyújtanak majd alapot a végső döntéshez a négy nagyhatalom Külügymíniszteri Tanácsának. A Nagy Négyes akkor szövegezi majd meg véglegesen a békészerződéseket. A már korábban elfogadott határozatokon kívül csak a bizottságokban és a plénumon egyhangúan jóváhagyott és ajánlott kiegészítések foglalják be csaknem biztosan a szerződések végleges szövegébe.

A konferencia ilyen tagozódásának fő jelentősége nem is annyira a munka decentralizálásában rejlett, hanem inkább abban, hogy a javaslatok első elbírálását ezzel az eljárással azoknak az államoknak tartották fenn, amelyek közvetlen hadiállapotban voltak az illető csatlóossal. A plénumon 21 nemzet szavazott. A Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország számára összeállított politikai-területi bizottságokban vagy a Balkán és Finnország gazdasági bizottságában viszont egyenként csak 12, illetve 14 állam képviseltette magát.

Mindjárt a konferencia kezdetén megegyeztek, hogy lehetőség szerint minden tanácskozás és ülés nyilvános lesz. A konferencia egész munkájának közvetlenül hozzáférhetőnek kellett lennie a sajtónak és a megfigyelőknek. A tárgyalások nyilvánosságának alapelvei igen lelkismeretesen betartották. A közösséget csak néhány albizottsági ülésről zárták ki, ahol indokolt volt az aggodalom, hogy a tárgyalás nyilvánossága veszélyeztethette a kívánt credmény elérését.

Még a konferencia megnyitása előtt Molotov javasolta, hogy a konferenciával párhuzamosan tartson összejövetelt a Külügymíniszterek Tanácsa is. A nyugati hatalmak képviselői credetileg nem fogadták el ezt a szovjet javaslatot. Neinsokára azonban bebizonyosodott, hogy 21 nehczében állapodik meg, mint négy. Ezért Bevin, az Egyesült Királyság külügymíniszterek már augusztus elején javasolta a Négyek ülését. Ezek után Byrnes, Bevin, Bidault és Molotov miniszterek és helyetteseik elég rendszeresen találkoztak. Megállapító: nem biztos, hogy a konferencia — a Külügymíniszterek Tanácsa és képviselőik egy időben tartott ülési nélkül — a kitűzött határidőre befejezze volna munkáját. Sőt kérdéses, hogy egyáltalán elérhető volna-e valamilyen credményt.

* * *

A szövetségesek részéről már a háború éveiben állandósult a nemzetközi konferenciák kétnyelvűsége. Elég csak Tcheránra és Jaltára gondolni. Az angol és az orosz tchát mindenfajta nemzetközi értekezlet hivatalos nyelve. Angolul és oroszul fogalmazzák a legkülönbözőbb nemzetközi dokumentumok credeti szövegcit. A francia még szintén gyakran használják, de inkább csak kiscsigítő nyelvként. A francia nyelvnek c használatából,

főként azonban annak hatására, hogy a konferencia Párizsban folyt és Franciaország ún. vendéglátó ország volt, háromnyelvűség alakult ki. Valamennyi okmányt három nyelven sokszorosították. Oroszul, angolul és franciául. Valamennyi beszédet azonnal lefordították a konferencia két másik nyelvére.

Sok résztvevő és megfigyelő nagyon panaszkodott erre a háromnyelvűsre. Rámutattak, hogy a fordítás nagyon lassítja az egész tempót és komplikálja a konferencia főtitkárságának munkáját. Ez bizonyára így igaz. A háromnyelvűség nyilván nem egyszerűsít a múlthoz képest, amikor a francia diplomáciai nyelvként dominált. De az is igaz, hogy a vég nélküli fordítás jelentős mértékben nyugtatónan hatott. Volt idő a megfontolásra és esetleg a válasz jó előkészítésére. A viták bizonyára nem voltak annyira élénkek, mint egyetlen nyelv használata esetén lettek volna. Biztos viszont, hogy sokkal tárgyszerűbbek voltak. Nem hangzott el sok beszéd és elő nem készített válasz. Azt hiszem, általában kevesebb kárt okoz, ha valamit esetleg nem mondának meg, mintha minden megfontolás nélkül, azonnal megmondanak.

A konferencia plénuma 1946. VII. 29-től X. 15-ig összesen 48-szor ülésezett. Egy plenáris vagy bizottsági ülés általában 3 1/2 – 4 órát tartott. A feldolgozásra szánt anyag terjedelmétől függően némely bizottság naponta, mások hetente háromszor üléseztek.

Az olasz területi-politikai bizottság 43-szor tanácskozott.

Az olasz gazdasági bizottság 34-szer.

Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország gazdasági bizottsága 51-szer tanácskozott. E bizottság nemcsak az ülések számával ért el rekordot, hanem egy tanácskozás hosszúságával is. Amikor a konferencia utolsó szakaszában a Bulgária által fizetendő jóváttelekről tárgyalta, estétől szünet nélkül másnap délutánig ülésezett.

A katonai bizottság 37 ülésen vitatta meg az öt szerződés katonai határozatait.

A román politikai-területi bizottságnak 12 ülése volt.

A bolgárak 16.

A magyarnak 20.

A finn politikai-területi bizottság csak 8-szor ült össze. Elsőként készült el feladatával.

A jogi-szerkesztőbizottság csak a konferencia végén kezdett dolgozni. Még így is 15-ször ült össze.

Mindazt, ami elhangzott, még meg kellett ismételni a másik két nyelven. Ugyanígy minden, ami a konferenciára, illetve a főtitkárságra beérkezett vagy onnan kikerült, angol, orosz és francia változatban kellett leírni és szétsztni. Nem csoda tehát, hogy egyes delegációkat és delegátusokat igazi papírtenger borított. A konferencia befejezése után nyilvánosságra hozták, hogy maga a főtitkárság kb. 150.000 kg papírt használt fel. Azt, hogy mennyi papírt írt és nyomtatott tele a főtitkárság, a 21 nemzet delegációi, a meghívott hat állam és nem utolsósorban az öt vesztes csatlós állam delegációi a konferencia egész időtartama alatt – több mint 11 héten át – nehéz megállapítani. Elképzelni azonban könnyű.

Ilyen körülmények között a delegációk tagjainak igen gyorsan specializálódniuk kellett. Részletesen csupán azt kellett és voltak képesek figyelemmel kísérni, ami közvetlenül azt a bizottságot érintette, amelyben üléseztek. A jegyzőkönyvek, a döntésekkel szóló jegyzetek, az indítványok, az elnökhöz érkezett vagy általa írt levelek, a főtitkárság megbízásai és utasításai, a legyőzött államok észrevételei, a memorandumok, brosúrák és tudományos munkák az egyes problémákról – és nem utolsósorban a saját delegáció tagjainak részletes referátumai valamennyi egyéb bizottságból – minden, ha csak egy nyelven is, elég munkát adott.

III.

A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A fasista veszély a háború idején egyesítette a világ szabadságszerető nemzetet. Igyekeztek a legkevesebb ellentétet megengedni egymás között. Figyelmen kívül hagyták az egymás közötti ideológiai, gazdaságszervezési és egyéb különbségeket is, nehogy ezek esetleges megállapításával veszélyeztessék a közös front szilárdsgágát. Minden a támadók visszaverésére összpontosítottak. minden a fasizmus és a náciizmus vereségére irányult.

A háború után, amikor megszűnt a közös veszély egységesítő nyomása, azonnal ellentétek mutatkoztak a nagy és a kis szövetségesek között a felszolgásban és a célokban. Egyesek a háború előtti korokhoz kívántak visszatérni, mások a világ újabb és modernebb módszerek szerinti szervezésére törekedtek.

Az csak természetes, hogy az ENSZ-be tömörülő több mint 50 állam között sok különbség volt és van. A nagyhatalmak között is voltak és vannak alapvető nézetkülönbségek. A legtöbb már korábban és a háború alatt is létezett. De minden, aminek hatása van egy állam politikájának meghatározására, teljes mértékben és nyíltan csak a háború után jelentkezett. Sok, a háború alatt elsojtott vagy elhallgatott befolyás és érdekkéntegy nyelvre jelentkezett. A megmaradás és a háború mindenáron való megnyerésének célja helyére a béke és a világ saját elkötelezettségek szerinti szervezésének célja lépett. A katonai szükségletek már nem elsődlegesek. A belpolitika a külpolitikában keres kifejezést. Ezért az olyan államok politikája, amelyeknek nincs teljesen világos belpolitikai irányvonaluk, kifelé is nem elégük világosnak és egycsaknak kezd látszani.

Az állami politika a fő irányvonalakban javarést meghatározott. A legkülönbözőbb, egymást kölcsönösen ki-egyenlítő tényezők erőssége – és tudatosan credőnek kell lennie, ha helyes és tartós akar lenni. A nemzet és állam politikájára ugyanúgy hatással van a földrajzi helyzet, mint a történelmi reminiscenciák, a belpolitikai fejlődés foka, a társadalom szociális struktúrája, az egyének és az átlag fejlettsége; ugyanúgy hatással van rá a kormányzati hatalom egykorú és jelen szervezete.

A nemzetek közötti viszony barátságban, ellenségeskedésben, néha közömbösségen nyilvánul meg. Rokonszenvben és ellenszenvben. Valamivel összefonódás érzései és érdektelenségen. A nemzeti egocentrizmusban vagy a szélesebb embertől érzései stb. A nemzetek közötti barátságra vagy ellentétekre jelentős hatással vannak a vezető tényezők és diplomataik személyes képességei (hiúság, szérenység, személyes vagy nemzeti ambíciók stb.). Ugyanígy bizonyos nemzetek megyőződés túlsúlya. És nem utolsósorban olyan valami, amit egy nemzet jellemzőnek nevezni. Teljes konzervativizmus vagy haladás, ingatagság vagy állhatatosság. Szorgalom vagy tétevázás.

A nemzetek szövetkezésében, együttműködésében, közös fellépésében épül, mint az egyénnél, nem kis szerepet játszik az ilyen tények hasonlósága. Nagy jelentősége van esetleg a nyelvi vagy jellembeli rokonságnak. A nép érzelmei hasonlóságának. Természetesen ugyanígy az családok és cílok hasonlóságának vagy azonosságának. Ahogy a közös élmények összekapcsolják az embereket, úgy kapcsolják össze és tömörítik szövetsége a nemzeteket és államokat is. Azok az emberök, akik együtt voltak a háborúban, még ötven év után is közel állnak egymáshoz. A veszély és a nehézségek jobban és tartósabban kötnek össze, mint a megelégedettség és a gondtalanság.

Sok európai nemzet, sőt tulajdonképpen valamennyi – néhány semlegesen és magán a németen és csatlósain kívül – 1938-1945 között hasonló, csaknem egyformán szörnyű és nehéz éveket él át. Valamennyiük megszálltak. A szlávok ráadásul még az "Ausrotten", a kiirtás törekvésének tárgya voltak. Ugyanúgy, ahogy például az angliaiakat egyesítették, a "Blitz" vagy a repülő bombák közös élményei, a Hitler uralma alatti Európában ezek a koncentrációs táborok, a gestapo, a front, a bunker, az illegálitás és hasonlók voltak. Ezek összekapcsoltak az embereket és nemzeteket. Reméljük – tartósan.

Az ilyen politikai realitások is fontos előfeltételek az egyes államok politikája számára. De nemcsak ezekkel a tényekkel mindenki számol, aki ítéletet formál bármely állam politikájáról. Aspirációiról, céljairól és valószínű eszközökről. Számolnia kell velük és ugyanígy számolnak minden a barátok, minden az ellenfelek.

Minden nemrégiben még ismeretlen volt. Nem számoltak vele. Az emberek úgy vélték, hogy az államok külpolitikája holt anyag, amely tetszés szerint formálható. Igérni és nem betartani. Szövetségre lépni a természetes ellenséggel és szembeszállni a természetes szövetséggel. Azt hitték, hogy a modern demokratikus világban is lehetséges a középkori kabinetpolitika a maga mosolyáival és komorságával, szónoklataival és hallgatásával.

Ma viszont az állampolitika döntő összetevői közismert tények. Számolnak velük. Az államoknak mérsékelt külpolitikai céljai vannak. Tudnak róluk és nem titkolják. Csak taktika kérdése lehet, milyen eszközökkel igyeksznek elérni ezeket a célokat.

Néhány összetevő az idők folyamán megváltozhat. De a külpolitikának vannak bizonyos alapcímek. Ezekben nem lehet változtatni. Egy állam nem költözik át Európából Amerikába. Nem pusztítja el múltját. A nemzet nem változtatja meg végényszára nyelvét. A nemzet jelleme igen hosszú idő alatt változik. Az egyetlen, ami gyorsan megváltozhat, azok a politikai ideálok. Esetleg az elkötelezettségek az eszközökről, amelyekkel még lehet azokat valósítani.

A kormányok különböző okokból néha a nemzet legsajátabb érdekeivel ellentétes politikát is folytatnak. Jól emlékszünk azokra az időkre, amikor a nyugati demokráciák minden ok nélkül, értelmetlenül és saját alapvető

érdekeik felfogása nélkül felaldozták Csehszlovákiát. Hasonlóképpen a feudális Magyarország sok generációt át támadó, ellenséges magatartást folytatott a szomszédok ellen. És mégis sok magyar tudta, hogy ez nem a magyar nemzet saját érdeke.

Ma még szóba kerül, hogy néhány kisebb vagy kis állam "orientációt keres". Ez napjainkban kimondottan anakronizmus. A régmúlt feudális idők csökvénye. Az orientáció keresése nem egyéb, mint önmagunk, nemzetünk és államunk jövője eladásának finom kifejezése. Azonnali személyi előnyökért vagy morzsákat remélve valamilyen Hitler vagy Mussolini asztaláról "készül" a politika. Eladják a saját kis befolyást, tekintélyt, esetleg a hadsereget stb.

Ma már mindenki számára világos kell legyen, hogy a világ egy és oszthatatlan, akár benne a béke és a jólét. Ugyanúgy, ahogy minden háború. Éppen az elmúlt háború vagy a távoli jövő háborúja feltétlenül totális volt és lesz. Tudják ezt az államférfiak és tudja vagy érzi ezt a nép is. Ezért a világ valamennyi felelős emberének érdeke, hogy a békét tartósnak szervezzék. Ámde átmenetileg minden állam a maga módján akarja megszervezni. Saját elképzélései és saját tapasztalatai szerint. Vérmérséklete és saját hajlamai szerint. De nem minden embernek és nem minden nemzetnek vannak azonos elképzélései és azonos tapasztalatai. Ezért igazán érthető, hogy napjainkban különböző elképzlések léteznek a békéről és szervezetéről. Az emberek különböző módon igyekeznek egymást meggyőzni. De meggyőződésüket sem nem erőltetik egymásra, sem nem képesek erre.

Igy a párizsi békékonferencia is olyan helyzetbe került, amelyben különböző államcsoporthoz kristályosodtak ki és nyilvánultak meg. Ezek nem voltak mindig teljesen azonos csoportok. Az egyes nemzetek elköpzelései a jövő békéjéről, feltételeiről és a hozzá vezető útról nem mindig fedték egymást. Itt inkább csak a csírái voltak azoknak a tömböknek, amelyekről mindenkinck az volt a meggyőződése, hogy nem kellene kialakulniuk. De ha szervezett tömbök nem is, legalább is kölcsönösen és különböző szempontokból egymáshoz közeli államok kisebb-nagyobb csoportjai valóban léteztek.

A közös múlt, a nyelvi rokonság, a közelműt tragikus eseményeinek élménye és a célok hasonlósága lehetővé tette a szláv államok számára, hogy a konferencián olyan egységesen lépjenek fel, mint ahogy eddig a szlávok talán még sohasem léptek fel. Ez sok nyugati újságírónál a Szovjetunió csatlásai elnevezést eredményezte számukra. Azzal gyanúsítottak bennünket, hogy kénytelenek vagyunk úgy tenni, ahogy teszünk. Hogy a szovjet hadsereg megszállt bennünket. Hogy nincs szólásszabadságunk, saját akaratunk stb. Fölösleges lenne védekezni az ilyen gyanúsítás ellen. Vagy rosszindulatból, vagy meg nem értésből fakad. Az ilyen rágalmasztás ellen csak egyetlen orvosság van: a szilárd és világos irányvonal. Az idő és a távolság majd lehetőséget ad a kölcsönös megértésre.

A párizsi konferencián megmutatkozott, hogyan képes a közös múlt összekovácsolni és egyesíteni nemzeteket. Legyen az jó vagy rossz. Másokat a jelen kötelezettségei és érdekei kötnek össze. Bennünket, Közép- és Kelet-Európa államait a múlt keserű tapasztalatain kívül összeköt a szebb, jobb és biztonságosabb jövő elképzelése is.

A különfélé jövő-felfogásokat, és a múlt-élmények különbözőségét lehetett megfigyelni a résztvevő közép-európai és nyugati államok viszonyának különbözőségében Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal szemben. Az olyan állam, mint Románia és Bulgária, amelyek energikusan elhagyták a fasizsta rendszerek régi irányvonalát, a konferencián lelkes támogatókra találtak egykor ellenségeikben, a Szovjetunióban, Ukránban, Csehszlovákiában és Lengyelországban. Ezzel szemben volt mit kifogásolnunk Olaszországgal vagy Magyarországgal szemben. Ez a két állam, amelyben a fasizmus mély gyökereket vert, csak lassan szabadulnak meg múltjuktól. És mégis pártfogókra találtak a nyugati hatalmakban akkor, amikor azok képviselői egyidejűleg élesen felléptek Romániával vagy Bulgáriával szemben.

A távoli országok és a szomszédek viszonyának jellemzője a volt ellenséggel szemben a fasizsta szervezeteket és propagandát betiltó javaslat sorsa. Ezt a – bizonyára helyes – rendelkezést belefoglalták a román, a bolgár és a magyar szerződésbe. Azt a javaslatot viszont, hogy a fasizmus betiltását az olasz szerződésbe is felvegyék, elvetették, pedig Olaszországot több mint húsz évig fertőzte a fasizmus.

Éppen így a többség döntött Olaszország együttműködéséről és utasította el a hadviselő társ tényének elismérését például az új, demokratikus Romániának. Meg tudjuk érteni a románok fájdalmát c nem tárgyalagos döntés fölött. Hiszen csak Csehszlovákia területén 20 000 román katona áldozta életét a mi szabadságunkért is és Németország vereségéért.

Ugyanilyen a Duna esete is. Valamennyi, a Dunától távolabb fekvő ország szavazott nemzetközivé tételere, ellentétben a Duna menti szövetséges államok egységes fellépéssel. A Szovjetunió, Ukrajna, Jugoszlávia és Csehszlovákia álláspontját csak Lengyelország és Fehéroroszország támogatta.

Ennek ellenére azonban úgy vélem, megállapítható, hogy a békékonferencián nem léteztek tömbök – sem nyugatiak, sem keletiek – sem kapitalisták, sem kommunisták, liberálisok, haladók vagy konzervatívok. És reméljük, belátható időn belül nem is jönnek létre. Tagadhatatlan tény marad viszont, hogy államok és nemzetek csoportosultak az őket tömörítő vagy megosztó különböző körülmenyek szerint. Az elterő szociális felfogás. A hűbérbirok vagy gyarmatok birtoklása. Amennyire az ilyen hűbérbirok vagy gyarmat képes az államokat közelíteni, ugyanígy ő is távolíthatja őket egymástól.

Egyetlen szláv nemzetnek sem volt például soha semmiféle gyarmata. Lengyelország tollt eltekintve egyetlen szláv nemzetnek sem volt a közelműltban odahaza ténylcéges nemessége. A szlávoknak mindenkor csak saját munkájukra és saját erekjükre kellett támaszkodniuk. A szlávoknak csaknem mindenkor kétszíren kellett harcolniuk. A szociális és a nemzeti szabadságért egyszerre.

Napjainkban már kevés ember kétkedik abban, hogy a történelmi fordulópontján élünk. Különféle filozófiák vannak, amelyek igyekeznek leírni és jellemzni az elmul és az eljövendő korszakot. Nem szírcsak nem cíben az összefüggésekben sem elmezni, sem magyarázni őket az elmeleteket. Tény, hogy mindenki, aki képes és akar látni, megállapíthat valamit a nagy világpolitikában, amit talán a hagyományos rend és nézetei valami újjal való küzdelmeknek lehetne nevezni. Ez a küzdelem nemcsak államok és nemzetek között folyik. Ugyanígy létezik államok és nemzetek keretében. A világ csaknem valamennyi államában látjuk ezt a háború utáni belpolitikai viszonyok alakulásában.

Hosszú ideje, csaknem embcremlékezet óta érvényes az emberek és az államok között a relativ erő alapelve. Ez azt jelenti, hogy azt az államot, kollektívát vagy egyént tartják crónik, illetve annyival crónikban, amennyire sikról neki egy másik államot, más közösséget, szomszédot, felebarátot gyöngésében tartania vagy egyenesen meggyengítenie. Csak legújabban kezdi emlegetni és megérteni a világ felosztatatlansága, a béké és a jólét alapelvek helyességeit, a kollektív szabadságot és erőt. Ez azt jelenti, hogy az emberiség és a világ annyival crónik lesz, amennyivel erőscbbek és egészegesebbek lesznek alkotórészei. Tehát már soha többé: oszd meg és uralkodj rajta, hanem: szövetkezz és uralkodj magad!

Nemrégiben még vagy új területeknek az állam kötelékébe csatolásában keresték a gazdasági jólétet, vagy legalábbis állandóan újabb és újabb "szabad piacok" szerezésében. A XIX. században az USA gazdasági jólétét az állam állandó terjeszkedése elvét alapozta. Anglia, Franciaország, Hollandia és más nyugati államok, részben Németország és Olaszország gazdasága tengerentúli tartományok, gyarmatok szerezésén alapult. Legújabban már nemcsak egy állam vagy nemzet jólétét igyekszünk biztosítani. Az emberiségnek mint egésznek kell eljutnia az általános jóléthez a termelés és az értékesítés megszervezésével. A szociális igazságosság érvényesítésével, szociális intézményekkel, racionalizálással, a teljesítmény növelésével rövidebb munkaidő alatt stb.

A szabadság nemrégiben még teljesen ellenőrizetlen vállalkozó- és kereskedelmi tevékenységet jelentett. A szabadság követelményét legújabban a tőke szabadságának elve elhelyezik az egyén és az emberi közösség számára. Egyre jobban felismerjük az ellenőrzés szükségességét, a termelés szervezését és tervezését és az áruciosztás minden fajtáját.

A fasizsta hódítók által előidézett második világháború fegyveres kísérlet volt a XIX. század eszményeinek és formáinak ráerőszakolására a XX. század emberére. A Lebcsraumi létrehozása, a nagy térség szervezése, a nemzetek osztályozása felsőbb és alsóbb rendűkre, a parancsolás és a vezetés jogának kisajátítása az egyik oldalon és a mechanikus, nehez fizikai munka kiosztása a másik oldalon, minden lényegében a piacokért vívott harc volt és szembecsülgés a modern eszményekkel.

1946 őszén Párizsban kidolgozták az Olaszországnak és a Tengely 4 csatlásának szánt békészerződés-javaslatokat. Ezt azonban kizárták fogva csak előjátéknak gondolták. A németországi és a csendes-óceáni viszonyok tényleges rendezéséről folyó tárgyalások előkészítésének. Ezért a különböző elköpzelések a németországi viszonyok rendezéséről és a japán kelet-ázsiai nagy-térség felszámolásáról érhetően árnyékot vetettek a párizsi konferenciára. A valamelyik csatlásnak szánt békészerződés-javaslatok számos rendelkezése érhetetlennek tűnik. Vagy szigorúnak, vagy mérsékelteknek. Azonnal világossá válik azonban értelme, ha tudatosítjuk a hangsúlyt, amit a világpolitikában az úgynevezett precedensekkel helyeznek.

Csehszlovákia az 1918-as felszabadulás után a tények helyes értékeléséből indult ki külpolitikája fő irányvonalának meghatározásakor. A cseh és a szlovák nemzet sohasem vágyott hódításra. Mélyen demokratikus beállítottságúak. Nem kerestek nemzeteket, amelyek számukra dolgoznának. Sohasem féltek a munkától, és képesek voltak dolgozni. Csak egyet akartak: békét, szabadságot és gazdasági jólépet. Az első köztársaság húsz évének története azon törekvések története, hogy minden néprétegnek jóléte legyen saját munkája alapján, a vágyakozás története ezen állam szabadságának és önállóságának biztosítására.

A Duna-medence viszonyai szoros együttműködést kényszerítettek ki a románokkal és a jugoszlávokkal, akikkel olyan sok minden kötött össze bennünket a múltban és a jelenben is. De az egész időszak alatt nem sikerült szívélyesebb viszonyt kialakítani Csehszlovákia északi és déli szomszédjával, Lengyelországgal és Magyarországgal. A Németországgal való viszony javítására, különösen miután az egész német nemzet egységesen Hitler irányonalához csatlakozott, gondolni sem lehetett. Amint a francia külpolitika és a mi belső viszonyaink változásai következében lehetséges volt, igyekeztünk a kis közép-európai nemzetek természetes szövetségesére – a Szovjetunióra támaszkodni a berlini, a római és a budapesti támadókkal szemben.

Az 1918 előtti hasonló tapasztalatok a német és az osztrák-magyar megszállásról, valamint az a világos felismerés is, hogy a fasiszta aspirációk elsősorban keletre, ellenük irányulnak, igazolhatták volna egy erős szövetségesi rendszer kialakításának reményét valamennyi, a Berlin-Róma tengelytől kicserélezett lévő nép és állam között. A mindenféle aggályok nélkül dolgozó szűklátókörű kormányoknak és a hitleri diplomáciának sikerült lehetetlenné tennie egy ilyen tömörülést.

1938 őszének és 1939 tavaszának borzalmas eseményei mindenki számára megmutatták, hogy Csehszlovákiának másiképpen kell bebiztosítania az újra kiharcolt szabadságot, mint München előtt. Ebben az értelemben működött külpolitikánk is a második világháború időszaka alatt. Az első cél a szabadság visszaszerzése volt. A csehek és a szlovákok alaposan kivették részüket a közös harcóból külföldön éppúgy, mint odahaza. Harcoltak valamennyi fronton és csaknem valamennyi Szövetséges hadseregében. Az 1944. augusztus 29-én széles alapon kezdett hazai fegyveres ellenállás szakadatlan harcokban nyomult előre az állam egész területén, és 1945. május 9-én teljes győzelmemmel fejeződött be. Elsőként ragadtunk fegyvert és utolsóként tettük le. De éppen ezért akarjuk és kell biztosítanunk magunkat, hogy ne ismétlődhessen meg semmi ebből a történelemből. Ugyanúgy biztosítani kell magunkat egy esetleges támadás, mint az elhagyottág és a magunkra maradás megismétlődése ellen.

Külpolitikánk a háború után világosabb, logikusabb és egycsesebb, mint azokban az időszakokban lehetett, amikor még különféle előítéletek és propagandák uralták a világot.

A második világháború után is eszménk marad a szabadság, a béke és a jólét. Ezt a célt akarjuk elszántan és következetesen követni. Ezért mindig újra tudatosítanunk kell, hogy Németországtól keletre fekvő állam vagyunk. Nyugaton ezt nagyon jól tudják és számonnak vele. Ez azt jelenti, hogy egy németlakta terület választ el bennünket az angolszász országoktól és az ún. Nyugattól. Mintegy 70 milliónyi ún. birodalmi lakossal és 3 milliónyi, a Szudéta-vidékről kiteljesített némettel.

Északon születőben van az új demokratikus Lengyelország. Bár délen Magyarország van, az is demokráciára törekzik. 200 km-re délre Jugoszlávia. Földrajzi helyzetünk, nyelvi és jellembeli rokonságunk a világos szláv irányonál követését diktálja számunkra. A Kárpát-Ukrajna átadásáról szóló egyezménnyel kiküszöböltünk mindenennemű vitalehetőséget köztünk és Ukrajna között. Stratégialag és a közlekedés szempontjából előnyös helyeken közös határokat nyerünk nagy és leghűségebb szövetségesünkkel. Bármiféle kisebbségi jog megszüntetésével és a csehek és szlovákok nemzeti államának építésével védekezünk egy jövőben lehetséges belső veszély ellen. A revisionizmus és az irredentizmus esetleges felújítása ellen.

Csehszlovákia a jövőben is jó viszonyt akar fenntartani a világ összes demokratikus államával. Elsősorban összes szomszédjával. Ugyanúgy háborús szövetségescivel és barátaival. Ebből következik az a törekvésünk is, hogy odaadónk és önzetlenül együttműködjünk az ENSZ-ben és másutt a béke építésében. Az új, szabad világ békéjében. Érdekünk a nagy és kis szövetségesek lehető legményesebb egyetértése. Egyenesen megyünk a magunk útján és elutasítunk mindenféle egyensúlyozást. Ezért törekszünk arra, hogy problémáinkkal ne terheljük a nemzetközi kapcsolatokat. Orientációink elv szerűen pozitív.

Ezekből az alapokból és irányelvkből alakult ki a csehszlovák kormány politikája is a 21 egyesült és társult hatalom párizsi békékonferenciáján.

IV.

A PÁRIZSI KONFERENCIA PROBLÉMÁI

A világban sokan azt várták, hogy a párizsi konferencián el lehet majd valamit érni meggyőzéssel. Jó vagy rossz érvekkel vagy propagandával. Különösen néhány vesztes állam reménykcdett sokáig, hogy propagandával vagy az ún. megmunkálással sikerül nekik lényegesen előnyükre változtatni a békészerződések feltételéit. Mind a négy külügyminiszter Tanácsa által már eldöntött rendelkezések, minden a szomszédok követeléscit.

Rögtön a konferencia 1946. VII. 29-i ünnepélyes megnyitását követő általános vitában megmutatkozott, hogy a közvetlenül érintett államok képviselőinek nagyon világos elképzlései vannak céljaikról. Esetenként pontos instrukciók a folytatásról. Azt hiszem, helytelen bizonyos államok közvetlen szüggéséről vagy szilárd tömbhöz kötődéséről beszélni. Ennek ellenére azonban teljesen világos, hogy a legelembb lét- és helyi érdekekben kívül a szövetségnek, a földrajzi fekvésnek, a gazdasági szükségleteknak vagy kapcsolatoknak és a belső politikai koncepcióknak is hatniuk kellett a tizenhat kis állam ténykcdésére. Vannak bizonyos tények, amelyek csaknem elkerülhetetlenül hatnak minden állam politikájára. Régebben ezeket a politikai tényeket és a politika összetevőit a kisebb nemzetek politikusai inkább csak ösztönösen tudatosították. Most, a második világháború után minden a nagyok, minden a kicsik politikája teljesen tudatosan csekhez igazodik. Ezért bizonyára nem túlzok, amikor azt a benyomásomat közzököm, hogy a konferencia résztvevőinck már Párizsba érkezésük előtt minden nagyobb problémával kapcsolatban kikristályosodott álláspontjuk volt. Úgy tűnt, mintha a pozíciókat előre pontosan kijelölték és elsofoglalták volna.

Mindenki számára, aki a háború befejezésétől figyelemmel kísérte a Külügyminiszterek Tanácsának munkáját, világosnak kellett lennie, hogy a három nagyhatalom – az USA, az Egyesült Királyság és a Szovjetunió – tanácskozásain nyíltan, de élesen két különböző politikai és gazdasági koncepció ütközik össze. A Nagy Négyesben szélsőséges pólusként nyilvánult meg Molotov és Byrnes, a Szovjetunió és az USA képviselője. Éppen ez a két állam, amelyek között sohasem volt komoly konfliktus és amelyek közvetlen érdeki sohasem ütköztek élesen egymásba a világban, éppen ez a két állam mint két koncepció képviselője viszonylag éles ellentéte került egymással. Az egyik oldalon az USA liberális-kapitalista demokráciája, a másik oldalon a Szovjetunió népének szocialista, illetve kommunista demokráciája.

A párizsi konferencia kisebb kérdések egész során kívül három fő probléma előtt torpant meg, a nagy problémák elvi hordereje és a határozottság miatt, amivel az egyes nagyhatalmak keresztülvittek különböző nézeteiket. A konferencia központi problémája Trieszt volt. A határkérdés Jugoszlávia és Olaszország között. Jugoszlávia és a szabad terület között. Az olasz korridor kérdése Trzicen keresztül Triesztre. Trieszt nemzetközivé tett körzete statutumának alapelvei. Szenvedélyes viták folytak erről az egész kérdéskomplexumról. A párizsi konferenciának nem sikerült ezt a problémát közmegelégedésre megoldania. A Nagy Négyes megállapodott ugyan néhány dologban. Más határozatok esetében viszont csak szótöbbséget értek el az ajánlás számára. A problémában közvetlenül érdekelte Jugoszlávia szinte egyetlen javaslattal sem érteget egyet. Az következett be, hogy Jugoszlávia hivatalosan kijelentette, nem ismeri el és nem írja alá azokat a békészerződések, amelyeket a konferencia elfogadott ajánlásainak alapján fogalmaznának meg. Néhányszor viszont azt állítani, hogy általános volt a törekvés a méltánytalanságra Jugoszláviával szemben. Ezért a konferencia valamennyi tárgyalagos résztvevője abban a reményben távozott, hogy a Külügyminiszterek Tanácsának a szövég végleges szerkesztésekkel sikerül olyan megoldást találnia, amely Jugoszláviát is kielégíthetné.

A második, a számunkra Triesznél kevésbé közvetlen kérdés az egykor olasz gyarmatok sorsa volt, ami viszont rendkívül élénken foglalkoztatta az összes nagyhatalmat és a konferencia valamennyi Európán kívüli résztvevőjét. Számos nemzet, főként azok, amelyeknek sohasem voltak gyarmatai, vagy éppen rövid idővel ezelőtt rázták le a gyarmati szüggését, a volt olasz gyarmatok teljes önállósága mellett foglaltak állást. Ámde a négy nagyhatalom között Párizsban nem lehűtött egyetértést elérni. Ezért ebben a kérdésben is az általánosan alkalmazott irányzat szellemében jártak el, miszerint ne vigyenek keresztül azonnali döntést néhány néhányszor problémáról. A döntést az egykor olasz birodalom volt gyarmatairól későbbi időrc halasztották.

A harmadik fontos, nemzetközi jelentőségű kérdés igen elevenen érint bennünket. Széltében-hosszában vitatták a Duna nemzetközivé tételenek problémáját. A vonatkozó rendelkezést az USA, az Egyesült Királyság és Franciaország javasolta mindenből Duna-menti állam, Románia, Bulgária és Magyarország

szerződésében. A Duna nemzetközivé tételének alapelve minden a bizottságokban, minden plénumon a nyugati nagyhatalmak javaslatai szellemében fogadták el az összes távoli állam támogatásával a Duna-menti szövetséges államok, a Szovjetunió, Ukrajna, Jugoszlávia és Csehszlovákia határozott ellenállása dacára. Velünk szavazott a Dunától távol fekvő két másik szláv állam, Lengyelország és Fehéroroszország is.

E három nagy kérdésnél nem kevesebb munkát és gondot okoztak a békékonferenciának az ausztráliai delegáció által benyújtott nemely helyesbítő és kiegészítő javaslatok. Ausztrália javaslatai egészében nem érintették közvetlenül a nagy problémákat. Inkább elméleti, jogi és erkölcsi kérdéseket. Következményeikkel azonban igen lényeges beavatkozást jelentettek valamennyi közép- és kelet-európai, győztes és legyőzött állam belső kérdéseibe. A több mint 70 ausztrál módosító javaslat legtöbbje az emberi jogok, európai nemzetközi bírói testület, kisebbségi jogok stb. látszólag elvont biztosítására vonatkozott.

Az ilyen és hasonló indítványokkal kapcsolatban sok, gyakran éles szó is elhangzott azokkal a delegációkkal szemben, amelyek túlzottan objektívak és nem reálisan igazságosak akartak lenni. Magának Csehszlovákiának néhány szor az a benyomása lehetett, hogy például az ausztrál delegáció abban az igyekezetében, hogy igazságos legyen a legyőzött Magyarországgal, már igazságtalan volt Csehszlovákiával szemben. Annyira túlzásba vitték a tárgyalosságra való törekést, hogy a nem-tárgyalagosság, a barátságtalanság, sőt cgyenesen az elfogultság benyomását keltették.

Ismertes az az eset, amikor az ausztrál küldöttség szívósan harcolt a nemzetközi ellenőrzés jogáért minden területeken, "amelyek a szerződések tárgyat képezik", tehát azokon a területeken is, amelyeket a békészerződések alapján valamelyik Egyesült Nemzeteket csatoltak vagy visszacsatoltak. Az európai problematikától távoli ausztrál delegáció csak nehezen volt képes megérteni, hogy például Csehszlovákia igen energikusan védekezik szuverenitásának bármiféle korlátozása ellen azon a területen, amelyet Magyarország a bécsi diktátum alapján átmenetileg elrabolt.

Egy ilyen végnélküli és kevessé termékeny vita folyamán Visinszkiij szovjet külügyminiszterhelyettes felkiáltott: "Istenem, ments meg minket a szövetségesektől – az ellenséggel már magunk elboldogulunk!"

Ha az absztrakt kifejező módosító javaslatokkal fellépő Ausztráliának és más államoknak a lehető legtisztább szándékai is lettek volna, e javaslatok mögött mindenki valami ki nem mondott dolgot keresett és gyanított. Hiszen az emberiség még nagyon messze van – főleg most a két borzalmas világháború után – attól az érzéstől, hogy minden valóban tisztá szándékkel kell cselekedni.

A távolról látásnak nem kell feltétlenül világosabbnak és helyesebbnek lennie, mint a közelről látásnak. A távolság elmosa a részleteket, általánosításra és felületességre csábít. És ami rosszabb, teoretizálásra. Az emberek közötti béké és a nemzetek közötti béké igen konkrét ügy. Mi, közvetlenül érdekeltek, egyetértünk: "Fiat iustitia" – de semmiképpen sem azon az áron, hogy: "Pereat mundus".

Minden javaslatban, módosító javaslatban, pro vagy kontra állásfoglalásban mindenütt a szubjektív vélekedések voltak túlsúlyban. Érdekek, szükséletek, precedensteremtő törekvés és aggodalom a precedensteremtéstől. Gyakran döntő volt a politikai gesztszus azonnali szükségessége, a személyes érzelmek és hasonlók.

Az albizottság egyhangúan elfogadott javaslatából a kulturális és történelmi értékek visszaszolgáltatásáról Csehszlovákiának és Jugoszláviának az Egyesült Királyság képviselőjének határozott közelbelépésére – az egyöntetűség elérése érdekében – törölni kellett a régészeti emlékek visszaszolgáltatásáról szóló rendelkezést, Franciaország kívánságára pedig az 1740-es dátumot 1848-ra kellett változtatni.

Az Egyesült Királyság jelentős késessel javasolta, de azután a román és a magyar politikai-területi bizottságban igen energikusan érvényre juttatta a faji megkülönböztetés betiltásáról szóló rendelkezést, az ún. zsidó módosító javaslatot. Ez éppen abban az időben történt, amikor 1946 szeptemberében Londonban összeült a palesztin kerekasztal konferencia.

V.

A LEGYŐZTETEK A KONFERENCIÁN

1945 decembereben a Külügyminiszterek Tanácsának moszkvai ülésén megszabták az Olaszországgal és a hitleri Németország többi csatlósával kötendő békészerződések részletes eljárását. Megállapodtak a szerződések kidolgozásának módjáról, aláírásukról és ratifikációjukról.

A győztes államok igazságos békéfélétek kidolgozását tüzték ki célul. Ezért, ha a legyőzött államokkal egyáltalán nem tárgyaltak is, azaz nem az egyenrangú egyszékesítésben folytak a tárgyalások, mégis minden alapvető kérdésben meghallgatták Olaszország, Románia, Bulgária, Magyarország és Finnország új kormányát.

A békékonferencia plénuma formálisan is elhatározta az öt legyőzött állam delegációjának meghívását és meghallgatását. Az öt állam képviselőinek lehetősége volt, hogy a konferencia plénuma előtt terjedelmes beszédükben kifejtessék kormányuk álláspontját a Tanács által kidolgozott békészerződés-javaslatokról. Egyidejűleg szabad volt frásos megjegyzéseket benyújtaniuk és javaslatokat tenniük az esetleges javításokra.

Amikor valamennyi résztvevő és érdekeit győztes nemzet 1946. augusztus 20-ig benyújtotta megjegyzéseit és javaslatait a szerződések javítására és kiegészítésére, a főtitkárság felszólította a legyőzött államok küldöttségeit, hogy nyilatkozzanak ezekről az új javaslatokról. A legyőzött államok küldöttségei éltek ezzel a joggal. Írásban fölég a megfelelő bizottságoknak nyújtották be a szerződések politikai-területi, katonai és gazdasági záradékaikat érintő megjegyzéseket és javaslatokat. A legyőzöttök valamennyi megjegyzését sokszorosították és szétosztották valamennyi résztvevő delegációnak. A bizottságokban azután olyan eljárást tartottak be, hogy egy legyőzött állam delegációjának megfelelő ellenvetéseit, megjegyzését vagy kiegészítését csak akkor vették figyelembe és tárgyalják, ha a bizottságban képviselt államoknak legalább egy delegációja magáévá tette és kifejezetten szót emelt megtárgyalása mellett.

A bizottságok minden fontos kérdésben szóbeli magyarázatot igényeltek az illető legyőzött állam delegációjának nézeteiről.

A magyar küldöttség teljes mértékben élt azzal a jogával, hogy frásbeli megjegyzések nyújtson be és átiratokkal forduljon a bizottságok elnökéhez. Ezenkívül lehetősége volt, hogy nézeteit és megjegyzéseit a plénumon szóban előadni. Ezután még a román és magyar politikai-területi bizottságok Erdély ügyében tartott közös ülésen hallgatták meg őket és kétszer szóban a magyar politikai-területi bizottságban a hídső és az áttelepítés ügyében. Ezenkívül minden kérdésben, valamint a bécsi döntés következményeinek hatálytalanítása kérdésében is, az albizottság is részletes frásbeli és szóbeli tájékoztatást igényelt a magyar küldöttségtől.

Ezért teljesen indokolt volt magyar politikai-területi bizottság USA-delegátusának alábbi megjegyzése a bizottság munkájáról készülő jelentés összeállításakor:

"...teljesen helyes lenne, ha jelentősünkben megjegyeznénk: a bizottság minden elkövetett, hogy lehetőséget biztosítson Magyarországnak a véleménynyilvánításra, amikor azt a bizottság bármikor szükségesnek tartotta..."

"...A második pont a francia szöveg kilencedik oldalának utolsó paragrafusát illeti, amely kimondja: 'A magyar küldöttség megjegyzéseit egyetlen delegáció sem támogatta, ezért azokról a bizottságban nem folytattak vitát'."

Ebben a szövegben, amint van, ez a paragrafus látszólag azt közli – ami nem felel meg a valóságnak – hogy a magyar javaslatok nem találkoztak a várt figyelemmel, és számonra úgy tűnik, pontosabb lenne, ha a szakasz fogalmazása a következőképpen bővílné: "a magyar delegáció megjegyzését, jóllehet a bizottság általánulmányozta azokat, formálisan egyetlen küldöttség sem támogatta, ezért a bizottságban nem vitáltak meg módosító javaslatokként (amendements)."

*

A román, a bolgár és a finn küldöttség cléggé cgyöntetűen járt el a párizsi konferencián. Az új demokratikus kormányok a régi fasista klikkek radikális felszámolása után minél előbb jóviszony clérésére törékszenek szomszédaikkal, amelyeket nemrég megtámadtak. A múlt hibáinak és bűneinek tudatában igyeksznek jóváenni azokat. Lojalisan akarnak haladni és mihamarabb megszerezni a győztesek bizalmát.

Ugyanolyan bizonos hasonló vonások az olasz és a magyar küldöttség eljárásában is. Mint minden, minden vesztes támadó állam, állandóan a status quo-ra hivatkoztak. minden intézkedést, amely változtat az 1938. évi állapotot, amit maguk sértek és szüntettek meg. támadásukkal, szívesen kikiáltanák rezionizmusnak a megtámadottak részéről. Szeretnék elhitni a megtámadottakkal, hogy 1938-1945 között nem történt semmi. Hogy ott kell folytatni, ahol München előtt tartottak. Állandóan az erkölcsre hivatkoztak, az Atlanti Charta rendelkezéseire, az Egyesült Nemzetek Szervezetének magasztos alapelveire, a jószomszédi viszony szükségességeire stb.

Energikusan védekeztek a kollektív felelősség megállapításának bármilyen formája ellen. A nemzetek állítólag elvileg mind ártatlanok. mindenről a rendszerek tehetnek, nem a nemzetek, akkor is, ha passzívak voltak.

Ez az érvelés vajmi kevés megértésre talált a szomszédoknál, akik az egykori támadások fő áldozatai. De a távolabbi győztes államokat sem nyerték meg ezzel az érveléssel. A párizsi konferencián a volt ellenséges államok elbírálásakor nagyon gondosan és részletesen vizsgálták minden nemzet ellenállásának fokát saját fasiszta rendszere ellen. A passzivitást elítélték. A tétlenesség csaknem egyenlőnek számít a kollaborációval. Ezzel szemben kiemelték és értékelték az ellenállás bármilyen formájának tényeit. Az aktív vagy passzív rezisztenciát a rezsimmel és a megszállókkal szemben, a felkeléseket, a partizánharcokat, a merényleteket, a szabotázsokat, a sztrájkokat stb. éppúgy, mint egyének vagy egész egységek aktív részvételét a Szövetségcsek oldalán.

Számos jelenség arra mutatna rá, hogy a Magyar Köztársaság jelentős reményekkel küldte Párizsba küldöttségét. Bár a magyar optimizmus, amely túlérték saját pozícióját a világban és hitt saját meseinek meggyőző erejében a németek elleni fegyveres ellenállásról, már a kezdet kezdetén, 1946. májusában súlyos megrázkoztatást szenvedett. Akkor a Külügyminiszterek Tanácsa egyhangúlag és vita nélkül megállapította, hogy Magyarország és Románia között a jövőben is ugyanazok a határok lesznek érvényesek, mint az 1940. augusztus 30-i bécsei döntés előtt.

Úgy tűnik, a magyarok ennek ellenére reméltek, hogy nemcsak az 1938-as status quo sikerül elérniük, különösen a szomszédaiknál élő kisebbségek védelmények kérdésében, hanem sok irányban a békészerződés-javaslatok gazdasági feltételeinek megkönnyítését is. Legalább kisebb határmódosítást szerettek volna elérni Romániával és Csehszlovákiával szemben. Ugyancsak igyekeztek elérni elismérésüket volt ellenséges államként, amely eredményesen harcolt a Szövetségesek oldalán a hitleri Németország ellen. Tehát az együttműködő állam státusának elismerését.

Politikailag – úgy tűnik – a magyarok három minimális alapvető tűztek maguk elé Párizs számára.

1. Elérni Magyarország határainak kiterjesztését Erdélyben Románia rovására.
2. Nemzetközileg kötelezni a szomszédokat kisebbségi jogok biztosítására és érvényesíteni e jogok nemzetközi garanciáit.

3. Biztosítani az egész magyar statisztikai kisebbség fennmaradását Csehszlovákiába déli határidékén.

Tehát meghiúsítani a részolvatizációs akciót és a jog nemzetközi elismérését, beavatkozni belső intézkedéseinkbe.

A magyar küldöttségek egyet sem sikerült elérnie e három alapvető célból. Ellenkezőleg: csaknem valamennyi követelés tekintetében teljesen Magyarország szomszédainak kivánságait és szükségleteit elégítették ki.

A javasolt gazdasági kötelzettségek és záradékok elfogadása ellen a magyar küldöttség egészén az unalomig az infláció és az állam háborús pusztulásának katasztrofális következményeire hivatkozott. Ebben az irányban nem értek el semmit, sőt a nyugati hatalmak gazdasági kérdésekben való hajthatatlansága miatt. Annak következtében, hogy elismerték az Egyesült Nemzetek megkárosított polgárainak igényeit és nem lehetett visszautasítani Csehszlovákia igényét a bécsei diktátum után átadott értékek visszaszolgáltatására, a mai Magyarország az infláció által okozott gazdasági romlást tudja maga mögött, maga előtt pedig az óriási, pontosan még fel sem mért újabb kötelezettségeket.

VI.

A TÁRGYALÁS A MAGYAR SZERZŐDÉSRŐL

Csehszlovákia fő érdeke a párizsi konferencián természetesen a magyar békészerződés kidolgozására összpontosult. Már jóval a konferencia megkezdése előtt tájékoztattuk követeléscinkről és álláspontunkról a Külügyminiszterek Tanácsát és a nagyhatalmak kormányait. A háború befejezése után azonnal tájékoztattuk Európa jövendő békéjével kapcsolatos nézetünkön a "Nagy Hármas" – Sztálin, Truman és Attlee 1945. július 1. potsdami összejövetelét. 1946. márciusától, amikor világosan kezdett körvonalazódni a békékonferencia Olaszországról és a többi csatlósról, Csehszlovákia hozzájárult a szövetséges és baráti kormányok és azok felelős ténylezőinek rendszeres tájékoztatásához. A tájékoztatás egyszínű külpolitikán vezetőinek személyes kapcsolatai révén. Jan Masaryk külügyminiszter és Dr. Vladimír Clementis államtitkár, valamint a külügyminiszterium néhány magasabb beosztású hivatalnoka kifejezetten ebben a küldetésben 1946. őszi felében sokat utazott. Nyilván azt szerették volna elérni, hogy alapvető követeléscinket már a Külügyminiszterek Tanácsa által kidolgozott békészerződés-javaslatokba vegyék fel. Ez nem sikerült nekünk. Ezért kellett problémáinkat módosító javaslatként, kiegészítésként, javításként vagy új cikkelyként terjeszteni a párizsi békékonferencia clé.

1946. július 29-én a konferencia ünnepélyes megnyitását követő plenáris ülésen általános vitát folytattak. Ebből az alkalomból valamennyi küldöttség kifejtette elvi megjegyzéseit a békészerződés-javaslatokhoz. Ugyanúgy, mint kormányaik nézeteit az éppen megnyitott konferencia feladatairól.

Csehszlovákia álláspontját az a beszéd érzékelte, amelyet 1946. augusztus 2-án Jan Masaryk külügyminiszter tartott a plenáris ülés bevezető vitájában.

"Elnök Úr, Küldött – társa!

Igen rövid előszólamnak mindenjárt az előjén tisztelegni szeretnék bőkezű vendléglátónk – Franciaország előtt. Franciaország nyugati szomszédja volt sok német birodalomnak, amelyek időről időre uyanolyan civilizálatlan, teuton módon viselkedtek velünk szemben is. Csehország, amelyet a világ később Csehszlovákiaként ismert, emberemlékezet óta Németország keleti szomszédja volt. Mind a nyugati, mind a keleti szomszédonak biztosítani kellene, hogy számos elkövetkező év során állandóan őrködhessenek – semmiféle szundikálást, semmiféle 'kielégítést' és nem sok illúziót. Így három szóban fejezem ki széren tisztelegemet Franciaország egykor és eljövendő nagysága előtt: 'La France éternelle'.

E történelmi Luxemburg-palotában összegyűlt delegációk a nagyhatalmak külügyminiszterei által előjük terjesztett javaslatokat tanulmányoznak – békészerződés-javaslatokat olyan országokkal, amelyek kormányai részben hosszabb, részben rövidebb ideig, de valamennyi elégők sokáig gyengédén szorította Hitler kezét abban a leírhatatlan korban, amikor a náci zsidók hatalomra került az úgynevezett Harmadik Birodalomban és kirobbant nemzedékünk második világháborúja.

A csehszlovák küldöttségnek lesz mit mondania németek ponthoz. Teljes tudatában vagyunk, hogy hosszú és néha terhes tárgyalások eredményeként születtek. Különöző szempontok között kompromisszumról van szó bennük, és erre a tényre tekintettel leszünk részvételünk során az elkövetkező értekezleteken.

Egy dologra azonban már most szeretném figyelemremélyezni a párizsi konferencia plenáris ülését. Különösen nichéz lenne arra készülni a csehszlovák népet, hogy vegye fontolóra a visszatérés gondolatát az olyan kisebbségi egycsímvonalnak, amelynekkel 1919-1938 között rendelkezünk. Az a csehszlovák kormány, amely ezzel megpróbálkozna, nagy valószínűséggel megbukna. Csehszlovákia úgy teljesítette ezeket az egycsímvonalakat, mint bárki más Európában – talán kissé jobban. Ami Csehországgal történt annak következtében, hogy nyugati szomszédja és német kisebbsége vadállati módon megtámadta, azt nagyon jól tudják. Ami Szlovákiával történt déli szomszédja, Magyarország túlbugró és ízig-vérig csatlós viselkedésére következében, az meggyőzően bizonyított történelmi tény. Nekünk Csehszlovákiában, delegátus uraim, sokkal több jutott az intrikáló kisebbségekből, mint rendes osztályrészünk.

Én többek között egy kis ország képviselőjeként is szólok önközö, amely kis ország területéhez képest sűrűn lakott, de nem is olyan kicsiny a hagyományokhoz képest, az európai történelmi alakításához képest és hozzájárulásához képest Európa kultúrális életéhez. Nálunk nincsnek nagy, szabad területek, és mindenki

tudja, hogy nincs tengerünk. Egy kis földdarab, elég szép, más államoktól körbeövezve Európa szívében, ez a mi büszke és gyötrelmes örökségünk.

Prágából autóval nem egészen fél óra alatt eljuthatunk arra a megszentelt helyre, amelyről letörölték Lidicét. Valamivel több mint egy óra alatt elvihetem önököt a terezíni koncentrációstáborba, ahol azért mentem, hogy elmondhassak egy csöndes imát szeretett zsidó és kereszteny vértanúink néhány száz sírja fölött; sírjaik névtelenek, mindenjában együtt nyugszanak ott, mint ismeretlen katonáink.

München és Nürnberg szintén nincs messze Prágától. S bár nem bátorokom egészében a kis országok védőjéként nyilatkozni, egyikük nevében egészen biztosan beszélek. Amikor Csehszlovákiát támadás érte, igen jó társaságba került. A hatalmas, bátor, legyőzhetetlen Kína volt az első a sorban, a derék Etiópia a második, majd Csehszlovákia, elsőként Európában. Szóltak ezen a helyen és megismételték ezen helyen, hogy ne a megtorlást keressük, hanem az igazságot. Szívesen egyetértek ezzel, de Csehszlovákia nem felejtett – még nem. Mi ismerjük Közép-Európát, ismerjük mindenkit világháború okait és gyökereit. Mi hisszük, hogy szavunkat meghallgatja húsz harcostársunk. Meg fogjuk mondani önknek, hogy ahol a régi módszerek csödöt mondtak, épedig mértéken felül kínosan, ott újakat kell alkalmazni, és ami Csehszlovákiát illeti, tartós új módszereket. Mi a csehek és szlovákok nyugodt, haladó demokráciáját akarjuk. Ezt nyílt, az Egyesült Nemzetek chartájával megegyező módszerekkel akarjuk elérni, és hisszük, hogy ezzel megszűnik az ellentétek, az irredentizmus és ha szabad így mondanom, a kétoldalú felindultság forrása. Néha bátorokom remélni is és hinni, hogy a kétségek között legalább egy kis hit is jut számunkra – de ezt inkább nem folytatom.

A szövetségescselemez hűséges Csehszlovákia büszke rá, hogy szláv állam, büszke, hogy fiai harcoltak Ukránjában és hogy a győztes felszabadító Vörös Hadsereggel léptek be Prágába, hogy fiai részt vettek a Britanniáért folytatott harrokban és hogy harcoltak Tobrukán; hogy dandára körülzárta és felszabadította Dunkerquet, büszke, hogy harcolhatott a nagy Egyesült Államok győztes és nagy hadserege oldalán és a többi szövetséges hadseregeinek oldalán, amelyeknek képviselői most jelen vannak ebben az üléstereben; büszkén emlékezik a szlovák felkelésre a német hadsereg házában, a prágai barikádokra és lakosságának csodálatra méltó, nagyszerű magatartására a hitleri pokol végterén hosszú hét éve alatt. Csehszlovákia bölcs, realista optimizmussal tekint a jelen és más jövőbeli konferenciák végső credményeire. Mi mindannyian békét akarunk. Nekünk valamennyiünknek szükségünk van a békére. Nekünk valamennyiünknek ténylegesén kell, hogy békénk legyen. Különben – noshát – inkább nem fejezem be ezt a mondatot. A könnyelmű vagy nagyon cinikus emberek, akik könnyedén beszélnek a következő háborúról, nagyon rossz szolgálatot tesznek még nem született unokáknak. Képzeliék csak el, delegátus-társaim, a hosszú, hosszú békét, talán a tartós békét is – nem lenne ez csodálatos?"

*

1946. augusztus 14-én a konferencia plénuma meghallgatta Gyöngyösi János magyar külügyminisztert. A beszéd tartalmából és hangjából megállapítható, hogy a Magyarország két szomszédja – Csehszlovákia és Románia – elleni támadást tartotta a védekezés legjobb módjának.

Minden egyébnél jobban jellemzi Magyarország credeti álláspontját és aspirációt néhány szó szerinti idézet Gyöngyösi miniszter úr beszédéből:

"...EZ a meghívás (a békékonferenciára) és ez az engedély, hogy itt szólhatunk, képes azt a reményt kelteni bennünk, hogy itt a békétárgyalás más módjáról van szó, mint amit több mint 25 éve megismertünk. Reméljük, hogy az ezekből a tárgyalásokból eredő elrendezés tartós békét épít fel, amely képes lesz biztosítani az egészséges fejlőést a Duna-menti curópai országoknak, ami a legszélesebb mértékben hozzájárulhatna egész Európa, valamint a világ nyugalmának helyreállításához, mivel éppen Kelet-Európában pattantak ki azok a szíkrák, amelyek a két világégést okozták, amelyekről tudjuk, milyen szenvadást zúdítottak az emberiségre."

"...Egy legyőzött nemzet képviselőjeként, de tele szorongással és gonddal az emberiség sorsa iránt..."

"...EZ egy új Magyarország, egy demokratikus Magyarország, amely ma a békékonferencia előtt lép. 1848 szabadságharcos erői és 1918 demokratikus energiái egyesülnek benne. Akár e két alkalommal, így ma is a magyar nemzet kézbe vette sorsát, ezúttal azonban igazán."

"...Amennyiben a magyar küldöttség – ellentétben azzal, ami 1918-ban történt – megértésre és támogatásra talál, amennyiben a békészerződés biztosítja valamennyi magyar számára a magyar államban vagy azon kívül a szabad élet lehetőségét egyéni, szociális és nemzeti alapon, akkor a magyar demokrácia képes lesz bizakodással tekinteni a jövőt, és megadatik majd számunkra, hogy hasznosan és konstruktív módon részt vegyünk a demokratikus nemzetek együttes munkálkodásában."

"...A magyar tömegek magatartásának azonban az lett a következménye, hogy főkeztc a kormány akcióit, és az 1944. márciusi események, az ország német katonai megszállása és a német hivatalok által történt kifosztása azt bizonyítja, hogy a volt magyar rendszer vezető tényezői a magyar tömegek nem kétértelmű magatartása miatt nem tudtak olyan mértékben szolgálni a nemzeti szocialista Németország ügyét, amilyen mértékben Németország megkívánta volna és ahogyan némely államok azt kötelességeknek tartották. Ezen felül a magyar vidék lakossága, a városi munkásság, az értelmi ellenállási mozgalmat szervezett, szabotálták a német katonai erőfeszítéseket és sokan külföldön vettek részt a más nemzetek felszabadításáért vívott harrokban."

"...Magyarország kétségből háborút viselt Németország oldalán, és ebben az ügyben súlyos felelősség terheli. Ez a felelősség azonban nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is különbözik attól a felelősségtől, amely a nemzeti szocializmust és a fasizmust egyaránt terheli, azon egyszerű oknál fogva, hogy egy kis nemzet egy világméretű konfliktusban nem rendelkezik korlátlan cselekvési szabadsággal.

Legyen egyébként felelősségünk mértékc bármilyen, nem foglalhatja magába a magyar nemzet egészét akkor sem, ha elismerjük az oly vitatható kollektív felelősség alapelveit."

"...Jogosultnak lehetne tekinteni a vágyat, amely egy nemzeti állam határain belül szeretné látni minden magyart."

"...Sajnálattal kell megállapítanom, hogy a mi tájunkon egy nemzeti kisebbségek számára elismertek. A visszaélés azonban gyakran nemcsak azt jelenti, hogy egy másik állam polgárai, hanem azt is, hogy megfosztják őket az emberi jogok gyakorlásától és részben az emberi méltóság garanciájától. Az első világháborút követő rendezés tartalmazott a kisebbségek által lakott területeket érintő intézkedéseket. Ezek az intézkedések nem tudták minden biztosítani az emberi jogok teljességét, de mivel végrajtjuk a Népszövetség ellenőrző hatáskörébe tartozott, legalább megvolt a panaszátel joga.

Azt is tudjuk, hogy a hitléri Németország képes volt imperialista politikájához kihasználni azokat a garanciákat, amelyeket a békészerződések a nemzeti kisebbségek számára elismertek. A visszaélés azonban, ami megtörtént, semmiképpen nem teszi jogossá, hogy eltekintsenek a nélkülvilágban kisebbségekkel.

"...Az ügyet tchát úgy lenne szükséges megoldani, hogy rá kellene vezetni Kelet-Közép-Európa vegyes lakosságú államaikat, vállalják magukra az e szabadságjogokat illető különleges kötelezettség végrehajtását mindenig, amíg nem lépne érvénybe az Egyesült Nemzetek Szervezetétől várható törvénykönyv. Engedjék meg, hogy ebben az ügyben hivatkozzam a Külügyminiszterek Tanácsának benyújtott memorandumra."

"...de sajnos kényetlen vagyok elmondani, hogy a román kormány bizonyos kitűnő célkitűzéseit fejezi a hivatalokban uralkodó sovinizmus és a nacionalista szervezetek magyarellenes elfogultsága."

"...Készek vagyunk még ma minden bölcs rendezés elfogadására, amely mindenkit nemzet számára megengendné az áldozatok mérséklését a lehetséges minimumra, amely képes lenne közöttünk olyan feltételek kialakítására, ami átmenet lehetne a tartós békéhez és barátsághoz. Kérjük ezért a konferenciát, sziveskedjék felhívni Romániát, küldje el képviselőit a velünk való megbeszélésekre."

"...Erdély 103 000 km²-éből, amely az első világháború előtt Magyarország része volt, minden összes 22 000 km² visszaadását kértek. Egyben azt reméltek, hogy ez a fajta megoldás lenne a legalkalmasabb két nemzet jó viszonyának szavatolására. Ilyen módon valóban körülbelül annyi magyar maradna a román határon belül, amennyi román magyar területen. Ez okból mindenkit nemzetnek egyformá érdetke lenne a kisebbségek problémájának megnyugtató megoldása, aminck széleskörű területi autonómiák biztosítása lehetne a határ mindenkit oldalán."

"...A másik fontos, Magyarország külpolitikáját foglakoztató probléma kapcsolataink rendezése Csehszlovákiával. Meg kell mondanom, hogy a demokratikus Magyarország, amely a szomszédos államokkal való jóviszonyt, sőt baráti együttműködést helyezte érdekei előterébe, a legnagyobb reményekkel tekintett Csehszlovákiára. Tomáš Masaryk senkikt eszméin gondozóját látta benne; ezért is éreztük sajátosan a fájdalmat, amikor megállapítottuk, hogy – önhibánkon kívül – lehetetlenné vált ennek a jóviszonynak az ápolása. Őszintén sajnálom, hogy e tény következtében kényetlen vagyok önknek arról a vitás kérdésről szólni, amely Magyarország és Csehszlovákia között keletkezett. A háború zűrzavarából kibontakozó magyar demokrácia először megdöbbenedéssel, majd keserűséggel vette tudomásul, hogy az emberi jogok megcsalásával magyarok szerezték üzték el Csehszlovákiából, gyakran néhány óra leforgása alatt, alig néhány kézipoggyással. Hat-százötvenezet Szlovákiában élő magyart megfosztottak az állampolgárságtól, sőt a legalapvetőbb emberi jogoktól is. A magyar nemzetiségű polgárok vagyonát elköbozták. A törvény értelmében magyar nem végezhet semmiféle munkát, sem szellemi, sem fizikai. Nem érhet jogai (rester en justice), nem lehet szakszervezeti tag, nem gyakorolhat polgári jogokat. Tilos a magyar nyelv használata közhivatalokban és gyakran a templomokban is, általában minden nyilvános helyen, és büntetendő cselekmény. Egyetlen időszaki folyóirat

sem jelenhet meg Csehszlovákia területén magyar nyelven. Nem lehet magyarul sem telefonálni, sem táviratottni. Magyarnak nem lehet birtokában rádió. Nem létezik semmiféle oktatás magyar nyelven. Sőt mi több, büntetik a magyar nyelvű magánoktatást is. A csehszlovák hivatalok minden kártalanítás nélkül elbocsátták a magyar nemzetiségi állami- és magánalkalmazottakat, beszüntették az illetmény- és nyugdíj-fizetést; a hadirokkantak, hadiözvegyek és árvák sem kapják meg a számukra elismert segélyt.

A magyar kormány mindezen sajnálatos intézkedések ellenére minden előketett, hogy javítsa a kapcsolatokat Magyarország és Csehszlovákia között. E cél érdekében a magyar kormány – saját érzelmei ellenére – kötelességeknek tartotta, hogy Magyarország és Csehszlovákia közötti közvetlen tárgyalások után megkösse a nagyhatalmak által ajánlott lakosságcsere egyezményt."

"...E példátlan propaganda következtében Magyarországon az áttelepítést kérő magyarországi szlovákok száma a csehszlovákiai magyarok számának legfeljebb egynelcadát érte el. Így tehát ezen áttelepítési művelet után is még legkevesebb félmillió magyar marad Szlovákiában. És ezt a jelentős magyar lakosságot akarja a csehszlovák kormány részben Magyarországra tolunkolni, részben úgy elnyomni, hogy rákényszerítse az asszimilálódásra.

Ami bennünket illet, bemutatjuk, és ha szükség lesz rá, bebizonyítjuk, hogy a magyar kisebbség nem játszott semmiféle döntő, sőt jelentős szerepet sem 1938-ban a csehszlovák állam széthullásában. Amit kívánt, az csupán autonómiajának szélesítése volt az állam keretén belül, pontosan úgy, ahogy a szlovákok, és amikor Németország védnöksége alatt a szlovák nemzet nagy többségének egyetértésével megalakult a független Szlovákia, a szlovákiai magyarok voltak az egycsüliek, akik nem vettek részt a német-szlovák együttműködésben és ezért akkor üldöztek is őket."

"...Uraim! Bármilyen súlyosra, kétségbetörő forduljon is helyzetünk, nem vonható meg a vesztestől az a jog, hogy olyan véleménye legyen, miszerint az ilyen követelés ellenkezik az erkölccsel és az emberséggel. És ha akadna magyar kormány, amely külső nyomásra elfogadná, megásná a saját és a magyar demokrácia sírját is. A föld és a nép, amely azt évszázadokon át művelte, megteremtve ott a civilizációt, elválaszthatatlan egymástól."

"...Csehszlovákia meg akarja tartani a magyarlakta területet, ám tartsa meg a magyarokat is, és biztosítson számukra teljes emberi és polgári jogokat! Mert ha Csehszlovákia bármilyen okból nem akarna erre kötelezettséget vállalni és minden erejével igyekezne megszabadulni a magyar kisebbségtől, a magyar kormány ragaszkodni kényszerülne ahhoz az alapelvhez, miszerint a nemzetnek joga van a földhöz."

"...És ezért a magyar kormány kötelességeknek érzi felkérni a békékonferenciát, küldjön a helyszínre nemzetközi szakértői bizottságot azzal a megbízással, hogy tanulmányozza ezt az egész kérdéscsoportot és indítsa meg a szükséges vizsgálatot."

"...Ami a gazdasági kérdéseket illeti, engedjék meg uraim, hogy figyelmeztessem önököt arra a veszélyre, hogy a békészerződés ne okozzon egyetlen országban sem tartós nyomort. Az igazi demokratikus és békés fejlődés nem igen vegyíthető olyan gazdasági helyzettel, amely éppen csak annyit biztosítana a tömegeknek, hogy ne haljanak éhen.

A békészerződés gazdasági záradékai első pillantásra még súlyosabbak, mint az amúgy is súlyos fegyverszüneti egyezmény záradékai voltak."

"...A konferencia bölcsességgére hivatkozunk, tegye lehetővé számunkra, hogy eleget tchessünk háború előtti adósságaink kötelezettségének – amelynek ünnepélyes elismerésére nagy hangsúlyt helyezünk – valamint egyéb nemzetközi kötelezettségeinknek anélkül, hogy országunkat új gazdasági összcomlás fenyegetné."

"...A magyar nép, amely megkíséri, hogy saját erejéből kibontakozzék a múlt béklyóból és a jelen nehézségeiből, reménykedik a demokratikus alapelvek győzelmében. Túlnyomó többsége kívánta az Egyesült Nemzetek győzelmét, mivel attól várt a igazságosság korszakanak beköszöntését és az erőszak megszüntetését mind a nemzetek közötti kapcsolatokban, mind a nemzetek belül."

"...A magyar nemzet várja az önkö döntését, és bizakodva várja azt. Tudja, hogy kemény napoknak néz elébe, de elhatározta, hogy bátran épít jövőjét. Csalódásának olyan következményei lennének, amit elképzelnél sem szeretnél. Nem szeretnél itt a kétségesesünkkel való fenyegetőzésnek értelmezhető beszédet tartani, ami összeegyeztethetetlen egy olyan ősi nemzet méltóságával, amely sokat szenvédett és amely büszke rá, hogy néha tett némi szolgálatot az emberiségnek és a civilizációknak..."

*

Csehszlovákia nem hagyhatta válasz nélkül Magyarország első küldöttének felszólalását. Ezért másnapra, 1946. augusztus 15-én szót kérte Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszter. A következőket mondotta:

"Előkészítés – társaim!"

Az utóbbi néhány nap alatt meghallgattuk a volt államiságok nyilatkozatait. Tegnap adtak lehetséget Magyarország küldöttségének, hogy ismertesse velünk, az Egyesült Nemzetek tagjaival a magyar kormány reagálását a Külügyminiszterek Tanácsa által clénk terjesztett békészerződés-javaslatra. A beszéd, amelyet meghallgattunk, egészen tegnap délután négy óráig jól őrzött titok volt. A többi szónok korántsem volt ilyen titkolózó. Amikor az őlőkészítés a szónoki emelvénnyre világítottak, egy pillanatra bchunytam a szemem, és figyelmes hallgatás közben két kérdést tettek fel magamnak:

Először – vajon nem hallottam már valamikor korábban ezt a beszédet?

Nem hallottam-e már oly sokszor 1918-tól egészen 1938-ig Magyarország különböző szónokai – tengernagyok és mások előadásában?

A második önmagamnak föltett kérdés: vajon ki nyerte meg ezt a háborút, az Egyesült Nemzetek vagy Magyarország? És ki volt az, akinek megengedték, hogy megjelenjen itt, cbben a teremben, elmondja beszédét és távozhasson – Magyarország volt ez, vagy Csehszlovákia volt? Mindez még zavaros kissé számonra, de bizonyára valamennyien egyetértenek velem, hogy szörnyű keveset hallottunk a külügyminiszterek javaslatairól, de nagyon sokat az igazi bűnösről Európa nemzetei között – Csehszlovákiairól. Nincs még egy nemzet Európában, amely összehasonlítható lenne Csehszlovákiaval, ami a kisebbségekkel való bánásmódot illeti a két háború közötti korszakban – amelyet sokan a béké húsz évének tartottak, de tulajdonképpen csak a fegyverszünet húsz éve volt.

Most csak azt szeretném mondani, hogy amikor Párizsba érkeztem delegációim élén, nem várta, hogy olyan fajta beszédet kell mondnom, mint a mai.

A lakosság áttelepítése nem a mi saját gondolatunk. Jól bevált már a görög-török háború után. Húsz év alatt Csehszlovákia minden megtette, amit megtethetett, hogy meggyőzze mind a világot, mind önmagát, hogy az áttelepítés gondolata idegen volt demokrácia-fogalma számára. Hosszú éveken át volt német tagja kormányunknak, és magyar polgárainknak nem azt adtuk csupán, amit Gyöngyösi úr "les droits de l'homme"-nak nevezett, hanem sokkal de sokkal többet! És mi volt az eredmény? A Népszövetség mellett működő kisebbségi szekciót állandóan elárasztották és ostromolták magyar polgártársaink panaszával, amelyek feltűnően hasonló frázisokat használtak azokhoz, amelyeket itt tegnap végighallgattunk. Akkor azt "nem, nem sohá"-nak mondta, és a szentistváni korona sérthetetlensége volt az a téma, amely körül ezeket az érveket a gyűlölet himnuszába fonták. A Magyar Köztársaság képviselője ma már nem a koronáról beszél, de a most használt érvek hasonlósága figyelemreméltónak tűnik számunkra, akik ma arra törekünk és a továbbiakban is arra akarunk törekedni, hogy valami járható utat találunk.

Mi csehszlovák küldöttek és a demokrácia szenvedélyes követői nem félünk beszélni ősrégi szentvénceli koronánkról. Tudjuk, hogy szeretett műzeumi ereklye, amit soha semmilyen csele király nem fog már viselni.

A tegnapi beszéd nem könnyít meg törkvéseinket. Néhány felszínes frázist kivéve, egyáltalán nem hallottuk Gyöngyösi úrtól a magyarországi felfasiszta, fasiszta és mindenféle feudális rendszer húsz évének egyértelmű előrelépést.

Nem egészen egy héttel ezelőtt Balogh úr, a jelenlegi magyar kormány tagja egy népes magyar nagygyűlésen kijelentette, hogy a mai Csehszlovákia fasiszta ország. De nemcsak ez. Melyik volt az az ország, amely jóval Hitler hatalomrajjára előtérrel kezdte a zsidóellenes uszítást? Hová tünt az igen nagy – pontosan mondva félmilliós – magyarországi zsidó kisebbség? Valamennyüket nem a németek hurcolták el; ugyancsak rejtelyes vagy nem is egészen rejteljes körülmenyek között tüntek el. De mindenről egyetlen szót sem hallottunk Gyöngyösi úr beszédében.

Gyöngyösi úr rendkívül érdekes, terjedelmes tézist adott elő a kis nemzetekről. Elmondta nekünk, hogy a kis nemzet semmiféle döntési szabadsággal sem rendelkezik történelmének kritikus időszakaiban. Alapjában nem értek egyet ezzel a gondolattal. Mi azt hisszük, sőt tudjuk, hogy a kis nemzetek bármilyen nagy nemzetközi válságban nemcsak képesek, hanem kötelesek kinyilvánítani álláspontjukat. Hogyan is történt ez a létélezet? Tekintve a kis nemzetekkel, mint Jugoszlávia, Ausztrália, Kanada, a Dél-Afrikai Unió, Norvégia, Hollandia, Belgium és a többiek, amelyek minden harcoltak és fiaikat áldozták a szabadság ügyéért?

Gyöngyösi úr előadta nekünk, hogy a magyarok kivárták a Szövetségesek győzelmét és bíztak benne. Ez azonban nem clége. Hány magyar pilóta hagyta el Horthy, hogy Sztálinhoz, Roosevelthez és Churchillhez csatlakozzék? Egy se! Hány magyar önkéntes lépett be a szövetséges hadseregekbe, és alakított zászlóaljakat, hadosztályokat és hadtesteket azon huszonegy nemzet harcoló egységeinek oldalán, amelyeknek képviselői itt vannak e teremben? Az talán igaz, hogy a magyar nép segítette a Horthy-Hitler-séle kombinált hadseregeket.

szökevényeit. Mi csak azt tudjuk, hogy igen sok emberünk, akik Magyarországon keresztül igyekeztek menekülni, a "Citadellá"-ba, a hirhedi budapesti börtönbe kerültek.

Amikor a magyar ellenállási mozgalom ismertetését hallgattam, arra a könyvre gondoltam, amelyet 1946-ban Vámbéry Rusztem igazi magyar demokrata és hazafi írt, akinek néhány ével ezelőtt politikai meggyőződése miatt el kellett hagynia Magyarországot. Két különböző részt idézik "Magyarország – lenni vagy nem lenni" című könyvéből.

Az első: "Sajnálatos, hogy az obstrukció és a szabotázs igen kevés jele volt megfigyelhető egészen a háború végső szakaszáig, amikor a budapesti munkások szembeszálltak a németekkel."

A második: "Igaz, hogy Magyarország nem akart egészen a végsőig harcolni Hitler oldalán, de az elején még igen, amikor a rövidítő politikusok örvílték Hitler sikereinek és bíztak győzelmében. És mi több, Magyarországnak balszerencséjére egészen a kínos végig kellett harcolnia. Amikor a Tengelyhatalmak veresége egyre nyilvánvalóbbá vált, a magyar kormány azon igyekezettel, hogy megtarthassa Hitlertől és Mussoliniól kapott zsákmányát, többé-kevésbé nyilt békéajánlatokat tett az Egyesült Nemzeteknek."

Kérem, tudatosítsák, hogy ezek nem az én szavaim, hanem Vámbéry Rusztem úr írja őket.

Bennünket nem lep meg, hogy Magyarország szövivője Csehszlovákiát választotta fő céltáblájául. Azt hitte, a támadás a legjobb módszer a viharos évek bizonyos nem túlzottan kellemes szakaszának elsimítására.

Magyar kisebbségünk vezérei már jóval a háború előtt szövetkeztek Heinlein szudéta árulójával, és ami még rosszabb, a tömeggyilkos Frankkal, a barbár lidiцеi gonosztott elkövetőjével. Abban az időben sok magyar terrorista lépte át határainkat, és szabotázsakciót szervezett Szlovákiában, valamint minden lehető, Hitlerre emlékeztető tevékenységet.

Dél-Szlovákia Olaszország és Németország részéről történt szennyes bécsei kiosztása után Magyarország nagyon gyorsan elfoglalta a területet, és szlovákok és csehek tüzérezre száműzték oly módon, ami teljesen megfelelt a Tengely magatartásának. A vonzó Surány városkában a magyar katonaság tüzet nyitott a templomból épenn távozó parasztokra csak azért, mert ott szlovák énekeket énekeltek. Meg kell jegyezni, hogy ez a háború előtt történt. Hát akkor mi folyt a háború végső fázisaiban?

E háború első éveiben a magyarok segítsége a Szövetségeseknek azzal tünt ki, hogy nem létezett. Aztán 1944-ben a német front hátában fellázadt a szlovák nemzet, és nagyszabású felkelés kezdődött. A németek hétfadosztályt voltak kényetlenek hadba venni, csak hogy tarthassák a frontot. A magyarok úgy segítettek nekik, ahogy csak tudtak, azután is, amikor már aláírták a fegyverszünetet. Magyar katonai alakulatok segédkeztek szlovák hazafiak és partizánok tömeges kivégzésében.

Csodálkozhatnak, hogy minden leírhatatlan tapasztalat után nem adtuk vissza a magyarok valamennyi jogát és kiváltságát, amellyel oly sokáig visszaéltek? Kérdezem öröket, vajon a világ melyik országa cselekedett volna másként, mint Csehszlovákia?

A csehszlovákiai német és magyar kisebbség magatartása erősen hasonlított egymásra. Ennek ellenére minden különbséget tettünk és fogunk is tenni a német és a magyar nemzet között. Jó szomszédságban kívánunk élni egy valóban demokratikus Magyarországgal; a magyar nép, a magyar munkás és a becsületes paraszt jobb sorsot érdemel mint azt, ami a múltban osztályrészük volt, persze nem Csehszlovákia, hanem feudális urainak különböző leplek alatt elkövetett búnei miatt.

A lakosság áttelepítésének kérdéséről nincs szó a magyar békészerződés-javaslatban, és ezért nem óhajtok részleteiben foglalkozni vele. A tegnapi beszéd azonban a legmeggyőzőbb érvnek tűnik a jelenlévők többsége számára, miért kell mindenünknek mérlegelni ezt a kérdést. Kérni fogjuk öröket, fordítására figyelmüket, és minden lehető alkalmat felajánlunk öröknak, hogy maguk lássák, emberi, nyílt és demokratikus módon kívánunk eljárnai. A magyar kormány mindeggig a sürgős problémának csak részleges megoldását fogadta el, és arra összpontosította igyekezetét, hogy minden eszközzel lehetetlenné tegye a valóban végleges megoldást, ami véleményünk szerint minden fél számára létfontosságú. A szlovákiai magyar kisebbség a nyugtalanság állandó forrása, és be kell ismernem, Csehszlovákia nem képes beleegyezését adni olyan hasonló üzemek felújításához, amelyeket az imént említettem. Az irredentizmus, a területi változások és a színlelt demokrácia nem járul hozzá a közép-európai békéhez, biztonsághoz és jóléthez.

Azt hiszem, megvilágítottam öröknak, hogy a mai Magyarország még nem hajlandó feladni régi hírhedt revisionista politikáját, amely mint minden, Csehszlovákia ellen irányul. És véleményünk szerint a békészerződések revíziójának ez a javaslata szorosan összefügg a reakcióssággal.

Szeretnék öröknak szólni Magyarország egyik hivatalos, nem az idős nemzedékhez tartozó szövivőjéről. Ez az úr a washingtoni magyar követség sajtóattasája, Borsody úr. Hallgassák meg, mit mond "Magyar-szlovák közeledés" címmel megjelent könyvében:

"A csehszlovák propaganda bizonygatása, hogy Magyarország demokratizálása megszüntetné a revisionista politikát, teljesen helytelen. A revisionisztikus irányvonal nem az ország feudális módszereiből eredt. A feudalizmus és a revisionizmus közötti kölcsönös viszony egészen más valami, mint a spekuláció a demokratikus Magyarország revisionista politikájáról. A demokratikus Magyarország legszívesebben abban a reményben folytatott volna együttműködést szomszédjával, hogy ezzel biztosítja a magyar kisebbségi jogokat, és a továbbiakban ezzel kedvező léhkört teremtsen határrevíziója számára. Érthetetlen ugyanis, hogy bármilyen magyar kormány feladhatná a trianoni szerződés revíziójának gondolatát."

Tegnap hallották, miként támadta Gyöngyi úr beszédének néhány részletében a revisionizmust, és másutt hogyan védelmezte. Csak a támadó revisionizmus gondolatáról mondott le ideiglenesen.

A magyar köztársaság szövivője statisztikára és számokra hivatkozott. Ezekkel ma nem akarok foglalkozni. Nekünk úgy tűnik, mintha az infláció bizonyos fokát keverték volna a már amiúgy is dicstelen magyar statisztikákba is.

Még néhány szót a magyarországi gazdasági helyzetről. Mi egyébként tudatában vagyunk annak, hogy az minden egyéb, mint megnyugtató, ámde ez nem írható csak a magyar területen folytatott hadiműveletek számlájára. Valamennyien szereztünk hasonló tapasztalatokat Hitler totális háborújának hat éve alatt. minden ország úgy birkózott meg saját problémájával, ahogy a legjobban tudott. Hivatalos okmányok szerint Magyarország teljesen önkéntesen és Németországgal való egyczmény alapján 720 000 tonna nyersanyagot, ipari terméket, gépeket, vasúti kocsikat stb. szállított Németországba és Ausztriába. A háború után a magyarok ahelyett, hogy az új körülmenyekhez szabták volna gazdaságukat, a történclem legradikálisabb inflációjába kezdték. Hivatalos magyar vezető körök beismerték, hogy a vele járó undorító gazdasági és erkölcsi következmények tekintetbe vétele nélkül tárgyalta meg és fogadták el ezt az eljárást. Hasonló álláspontnak voltunk tanúi Németországban az első világháború után.

Szemmel láthatóan sokkal könnyebb mások jószívűségeire hivatkozni, mint saját verejtékben fürdő arccal dolgozni.

Beszédem végéhez közeletem, amit nem szívesen — nagyon is nem szívesen mondtam el. Delegációmazzal az elökélt szándékkal érkezett Párizsba, hogy segítsen tartós béké megkötésében minden számításba jövő országgal, Magyarországgal is. Ha valaki azt hiszi, hogy gyűlölet vagy a megértés hiánya diktálja álláspontomat, súlyosan téved. Akár országom, úgy magam sem tudok jól gyűlölni. A párizsi konferencián képviselt egyetlen ország sem kívánta határobban a békét, mint Csehszlovákia. Magyarországgal való különleges problémáink megoldásának kidolgozása tisztelességen történt, fájdalmat tapasztalatok hosszú évei után. Önöktől kívánjuk a tanácsot, és ha igazoltnak fogják tartani, akkor segítségüket."

*
Csehszlovákia és Magyarország első találkozása a párizsi konferencia színhelyén nem tért el a nagy irányelvök keretétől. A magyar békészerződés-javaslat részletes megvitatását a bizottságokban 1946. augusztus 20. után kezdték meg.

A politikai-területi klauzulákról egy jugoszláv, Stanković úr elnöklete alatt tárgyalta az ún. magyar politikai-területi bizottságban az USA, Ausztrália, Fehéroroszország, Kanada, Franciaország, az Egyesült Királyság, India, Új-Zéland, Csehszlovákia, Ukrajna, a Szovjetunió, a Dél-Afrikai Unió és Jugoszlávia képviselői. A bizottság feladata volt a preambulum, az 1-9., a 20., a 34-37. cikkely és az 1. sz. annexió megtárgyalása.

A magyar békészerződés katonai záradékaival az ún. katonai bizottság tárgyalta, amely minden az öt békészerződés katonai határozatait megvitatta.

Mossor lengyel tábornok elnöklete alatt helyet foglaltak benne a konferencián résztvevő minden a 21 állam katonai szakértői. A magyar békészerződés-javaslatból a katonai bizottságának a 10-19. cikkely és a 2. és 3. sz. annexió megvitatása volt a feladata.

A magyar békészerződés gazdasági záradékaival az ún. Balkán és Finn gazdasági bizottság tárgyalta. Ez a bizottság vitatta meg a román, a bolgár, a magyar és a finn békészerződés valamennyi gazdasági határozatát. A Dr. Korbel csehszlovák delegátus elnökléte alatt ülésező Balkán és Finn gazdasági bizottságban az USA, Ausztrália, Fehéroroszország, Kanada, Franciaország, Görögország, az Egyesült Királyság, India, Új-Zéland, Csehszlovákia, Ukrajna, a Szovjetunió, a Dél-Afrikai Unió és Jugoszlávia képviselői foglaltak helyet. A magyar békészerződés-javaslatból a gazdasági bizottság feladata a 21-33. cikkely és a 4-6. sz. annexió megtárgyalása volt.

Csehszlovákia 15 különböző módosító javaslatot nyújtott be a magyar békeszerződés-javaslathoz. Öt sorsáról a továbbiakban részletesebben beszámolok. A 9-14. sz. módosító javaslatokat, amelyek a szerződés gazdasági záradékeit illették, a gazdasági bizottság mind az eredeti vagy a hozzájárulásunkkal módosított formában hagyta jóvá és ajánlotta. A 6. számú módosító javaslatot a háború kitörésének dátumáról a tárgyalások során visszavontuk. A cél, amelyet benyújtásával követtünk, más úton értük el. A 7. és 8. sz. módosító javaslatot, amelyeknek bizonyos irányban szigorítaniuk kellett a békeszerződés katonai záradékeit, visszavontuk. Fennállt annak veszélye, hogy a katonai bizottság javaslatainkra utalva a katonai záradékok szigorítása mellett dönt a román és a bolgár szerződésben. Ez pedig nem lehetett érdekünk. A 34. cikkelyhez benyújtott 15. sz. módosító javaslattal biztosítani akartuk diplomáciai képviselőnk részvételét a nagyhatalmak budapesti követéinek újonnan alakult tanácsában. Ez irányban kötelező igéretet kaptunk a Szovjetuniótól, az Egyesült Királyságtól és az USA-tól. Ezért ezt a módosító javaslatot is visszavontuk.

A visszaszolgáltatásról szóló, a 22. cikkelyhez benyújtott 10. sz. módosító javaslatban követtelük mindenazon kulturális és történelmi emlékek visszaadását, amelyket a magyarok uralmuk alatt Szlovákiából elhurcoltak. Eredetileg csak a trianoni békeszerződés határozatát akartuk megerősítetni. Azt remélük, hogy a demokratikus magyar kormány lojalitásban fogja teljesíteni kötelezettségeit, mint Horthy kormányai. Amikor azonban a jugoszláv delegáció hasonló jelentőségű módosító javaslatára, a 9.B. cikkely korábban került sorra a politikai-területi bizottságban, csatlakoztunk a jugoszlávokhoz. A kérdésnek a bizottságban és a háromtagú albizottságban (amelyben India, a Dél-afrikai Unió és Jugoszlávia volt képviselő) való részletes megvitatása után a bizottság egyhangúan határozott a végleges szövegről. Az új cikkely sokkal nagyobb mértékben teszi lehetővé számunkra az emlékek visszaadásának követelését a magyaroktól, mint ahogy azt az 1920. évi békeszerződés meghatározza.

A csehszlovák és a már említett ausztrál módosító javaslatokon kívül csak néhány jugoszláv módosító javaslatot és az Egyesült Királyság ún. zsidó módosító javaslatát nyújtották be a magyar békeszerződés politikai-területi rendelkezéseihez. Számunkra a kulturális értékek visszaadását követelő módosító javaslat volt a legérdekesebb. Néhány módosító javaslatot a jugoszlávok is visszavontak, mások fölöslegessé váltak. A konferencia időtartama alatt például Jugoszlávia kétoldalú lakosságcseré-egyezményt kötött Magyarországgal. Pontosan az 1946. február 27-i csehszlovák-magyar szerződés példáját követték.

A magyar és a román szerződés 1., a határok ról szóló cikkelyének tárgyalásakor néhány tengerentúli delegáció Magyarország és Románia szóbeli meghallgatását kívánta. Nem akartak véglegesen dönten az 1940. augusztus 30-i bácsi döntés megsemmisítéséről, az előtt, amíg nem adnak lehetőséget minden felnök nézeteik kifejtésére. Ez a megsemmisítés ugyanis Erdély teljes visszaadását jelenti Romániának és valamennyi magyar igény végleges elutasítását a legilletékesebb fórumon.

A magyar és a román politikai-területi bizottság együttes ülésén 1946. augusztus 31-én és szeptember 2-án minden a magyarok, minden a románok előadták érveiket, javaslatokat és védekezésüket. A magyar küldöttség nevében Auer úr, Magyarország párizsi követe, a román delegáció nevében annak vezetője, Tărescu külügyminiszter úr beszélt.

Az érdekkesség és a magyar eljárás – és talán a magyar gondolkodásmód – megítélése kedvenc közlök néhány szó szerinti idézetet Auer Pál követ 1946. augusztus 31-én mondott beszédéből:

„...Magyarországon a feudális és soviniszta reakció végervényes bukása után demokratikus pártok vették kezükbe a hatalmat...

„...Ezek a pártok, a korábbi rendszerek revisionista politikájának ellenségei, minden hangoztatták a szomszéd népekkal való megértés szükségességét az őszinte és baráti együttműködés jegyében.”

„...Amiért ide jöttünk, az azért történt, hogy javaslatot tegyünk önknek, hogyan kell rendezni azt a problémát, amelyet az előttelektől elvakult korábbi rendszerek képtelenek voltak megoldani. Ez a probléma azt a területet illeti, amelyet így neveznek: Erdély...

„...Az első világháború befejezése után a trianoni szerződés alapján Erdélyt Romániához csatolták. Ezt az érintett lakosság megkérdezése nélkül hajtották végre. Ez az az egyezmény, amelyet a Szovjetunió soha nem írt alá és amelynek ratifikálását az Egyesült Államok megtagadta. Hogy a megszabott határok nem egyeznek az etnikai határokkal, bizonyítja az a tény, hogy a szomszédos államok, egyik a másik után követelik az engedélyt, hogy a területük peremén települt magyar lakosságnak legalább egy részét a mi területünkre telepítsek át. Mi sem bizonyítja jobban az elkövetett tévedéseket.”

„...Kénytelenek vagyunk tehát komolyan foglalkozni Erdély problémájával, egyáltalán nem Magyarország területének növelése szándékával és soviniszta indokok miatt, hanem valóban olyan szándékkal, hogy javítsunk a határokon túli magyarok sorsán és úgyszintén azon másik szándékkal, hogy javítsuk a Duna-medence légkörét.”

„...a tényeknek megfelelő módosítást (rectification) van szerencsénk kérni. Egy 4 000 km²-es terület átadásáról van szó...”

„...Szeretném megjegyezni, hogy ez a kezdeményezés (suggestion) nem fogható fel új iniciatívának, mivel korábbi, nagyobb területet illető észrevételeink (observation) elengedhetetlenül magukban foglalják azt a területet is, amelyről éppen szóltam. Nem kevésbé kell hangsúlyoznom azt a tényt, hogy javaslatunk csak abban az esetben jelent megoldást, ha szorosan kapcsolódik majd valamennyi kiváatos biztosíték módosításával, amely a több mint 1 200 000 főt számláló magyar kisebbség jogait és védelmét illeti, amely még a román állam keretében maradna.”

„...bátorunk kérni az éppen említett határmódosítást, összekapcsolva helyi közigazgatási autonómia bevezetésével és kisebbségvédelmi intézkedésekkel az Egyesült Nemzetek Szervezete ellenőrzése alatt és szavatolásával.”

Magyarország és Románia képviselőinek figyelmes meghallgatása után nem akadt egyetlen delegáció sem a román, sem a magyar politikai-területi bizottságban, amely bármilyen formában javasolta volna a négy külügyminiszter eredeti javaslatának megváltoztatását. Mindkét bizottság vita nélkül és egyhangúan jóváhagyta az 1940. augusztus 30-i bácsi döntés megsemmisítését. Magyarországnak minden lehetséget megadtak, mégsem sikerült meggyőzni egyetlen delegációt sem az annak idején a trianoni szerződésben megszabott határok megváltoztatásának szükségességéről. Senki sem állt a magyar revisionizmus mellé, akkor sem, amikor egy szintén legyőzött és szintén volt csatlós államról – Romániáról tárgyalta.

A.

PREAMBULUM

Csehszlovákia javasolta a magyar békeszerződés preambulum szövegének megszigorítását. 1. sz. módosító javaslatunk a következőképpen hangzott:

„P r e a m b u l u m .

Csehszlovákia nem érhet egyet a magyar békeszerződés-javaslat preambulumával, mivel nem történik benne említés Magyarország közös felelősségeiről a világháború előkészítésében és Csehszlovákia feldarabolásában. Úgyszintén nem állapítják meg benne, hogy Magyarország nem nyomás alatt folytatta háború előtti politikáját, hanem szabadon kezdeményezte szerződések megkötését Olaszországgal és Németországgal, és hogy önkéntesen csatlakozott a tengelyhatalmakhoz, és hogy csak a katonai helyzet nyomása kényszerítette a Németországgal való szövetségének feladására.

Ezért a preambulum vitája során Csehszlovákia is fenntartja magának a jogot álláspontjának megfogalmazására és érvényesítésére.”

*

A magyar küldöttség ezzel szemben a preambulum megfogalmazásának enyhítését igyekszett elérni. Ennek során egyetlen dokumentumra – Vorosilov marsall egy jegyzékre hivatkozott, amelyben elismerését fejezte ki, hogy Magyarország igyekszett segíteni a Németország elleni háborúban. A bizottságban senki sem kívánta a preambulum enyhítését, senki sem tette magáévá Magyarország kérelmét. Így került sor módosító határozatunk tárgyalására.

Csehszlovákia nevében Dr. Vladimír Clementis államtitkár az 1946. augusztus 24-i ülésen a következőképp indokolta követelésünket:

“A csehszlovák küldöttség már írásban kifejezte ellenvéleményét a p r e a m b u l u m korábbi megfogalmazásával szemben, egyelőre anélkül, hogy egyidejűleg új megfogalmazást javasolt volna. Fenntartjuk azonban a jogot, hogy ezt a vita során esetleg megtegyük.

A csehszlovák delegáció megérti és elismeri azokat az okokat, amelyek a fogalmazvány szerzőit arra vezették, hogy a preambulum fogalmazása során különbséget tegyek egyrészt a közepes nagyságú és fasiszta agresszor

múlttal rendelkező Olaszország, másrészről a Tengely szolgálatába és szövetségébe került kis államok között. Ámde a csehszlovák delegáció nézete szerint a történelmi igazság, de az elkövetkező fejlődés érdekében is elengedhetetlenül szükséges a továbblépés a fenti különbségtétel terén. És éppen a magyar békészerződés preambulumának vitája kifejezetten kötelességünké teszi, hogy a problémának ezt a szempontját mérlegeljük. Mert a történeti igazság érdekében ki kell mondani, hogy Magyarország – ezen a régi Horthy-Magyarországot értem – egyszerűt a csatlós államok közül elsőként, önként és minden nyomás nélkül egyeztette politikáját először a fasiszta Olaszországgal, majd később a náci Németországgal is. A Horthy-rendszer, amely időben sok tekintetben megelőzte mind Mussoliniit, mind Hitlert, a Feme-gyilkosok támasza és menedéke volt – abban a korszakban, amikor Hitler még nem volt hatalmon, és bizonyára nem véletlen, hogy Horthy egyik miniszterelnöke – Gömbös – volt a szerzője a hírhedt 'Berlin-Róma tengely' szakkifejezésnek. A nürnbergi per és a Wilhelmstrasséről nemrégiben Moszkvában közzétett diplomáciai dokumentumok világosan bizonyították a Horthy-Magyarország kezdeményező és önkéntes együttműködését Hitlerrel, mégpedig elsősorban Csehszlovákia szétverése és feldarabolása céljából. Nem óhajtom itt ecsetelni, mi minden történt még e háború előtt és München után Szlovákia déli vidékein, amelyeket a bécsi döntés után Magyarországhoz csatoltak. Dokumentum-anyagot tudnánk előterjeszteni erről, fényképeket, jegyzőkönyveket, amelyek leírják a Horthy-Magyarország fasiszta alakulatai által Szlovákia déli vidékeiről elűzött szlovákok és csehek tizezrcinek sorsát.

Mint ismeretes, Magyarország szövetsége Németországgal és Olaszországgal újabb területet hozott számára, ezúttal Románia rovására, Erdély képében. És a jugoszláv delegáció beszélhetne itt a magyar hadseregről tömegmészárlásairól a polgári lakosság körében, amely hadseregről közvetlenül azután tört be Jugoszláviába, amint a magyar kormány örök barátsági szerződést kötött a jugoszláv kormánnal. Jól ismert a magyar hadseregről dicstelen részvételle az Oroszország elleni hadjáratban is.

Az igaz, hogy 1945. januárjában, amikor Moszkvában aláírták a fegyverszünetet az ideiglenes magyar kormánnal, a fegyverszünet szövegébe belefoglaltak az új magyar kormánynak egy biánkócsikk-félét a megelőlegezett érdemekért a Németország elleni háborúban, amelyben Magyarországnak 8 hadosztállyal kellett volna részt vennie. Nos, ehelyett a magyar hadseregről magva egészen a végsőkig hűségesen kitartott a németek oldalán, és a magyar hadseregről egyetlen alakulata sem vett részt jelentősebb harci cselekményben a németek ellen. Ellenkezőleg, a szlovák felkelés elsojtása után 1944. október-novemberében magyar egységek aktív részt vallaltak szlovák partizánok tömeges kivégzésében és szlovák területen harcoltak a szlovák felkelők ellen.

Ilyenek, nagyon röviden elmondva, a pusztá történelmi tények.

A másik oldalon például Románia valóban 18 hadosztállyal vetett harcba Németország ellen, és súlyos veszteségeket szenvedett ezekben a harcokban. Nem látszik számomra méltányosnak és igazságosnak, hogy ezt a tényt ne fejezzék ki világosabb megfogalmazásban a magyar békészerződés preambulumában. Úgy vélem továbbá, hogy még egy tény szól e mellett. A magyar nemzet az utóbbi negyedszázadban már kétszer sodródott katasztrófába reakciós és korlátolt uralkodó rétegének köszönhetően. Ezt az uralkodó kaszatt előtérkép ugyan, de ideológiájának sajnos, mély gyökerei vannak nemcsak a középrétegek, hanem részben a szélesebb tömegek gondolkodásában is. Ez az ideológia a magyar nemzet valamiféle különleges küldetésének alapelveből és felsőbbrendűségeből indul ki a szomszéd nemzetek felett. Nagyon gondosan követtem az új Magyarország politikai irodalmát és napi sajtóját is, és sajnos, meg kell állapítanom, hogy kevés kivételektől eltekintve a magyar közvélemény nagy része sok mindenhez ragaszkodik ebből a veszedelmes és káros ideológiából. A magyar történettudomány híres volt az uralkodó kasztnak és szükségleteinek tett szolgálatairól és tudatosan táplált hamis elképzélésekkel és káros legendákat a magyar népben. És ma, sajnos, a történelem ismétlődik.

A mai Magyarország egyik legjelentősebb képviselőjének szájából hallottuk, amikor az egyes államok és nemzetek háborús bűneiről beszélt, hogy úgymond Jugoszlávián kívül a Duna-medence egyetlen kis nemzete sem állt ellen jobban a német nyomásnak és nem harcolt többet ellenére, mint a magyar nemzet.

Az ilyen legendák terjesztése és propagálása bizonyára az egyik legjobb út a megértés hátráltatására a magyar nemzet és szomszédai között. Azt hiszem, jó szolgálatot teszünk a magyar nemzetnek és demokráciájának is, ha ezen a fórumon kimondjuk a teljes igazságot múltjáról, és így megerősítjük benne azokat a ma még gyenge áramlatokat, amelyek minden szempontból igyekeznek kijavitani a múlt hibáit és megteremteni az alapot Magyarország jobb jövőjének.

Bizottságunk megítélésére bízom, hogy ezt a célt a szűkszavú preambulum világos értelmezésével – vagy átfogalmazásával érhetjük el.

Ha a bizottság a második változat mellett döntene, időben el fogom terjeszteni konkrét szövegváltoztatási javaslatunkat." Dr. Clementis után az USA, az Egyesült Királyság, Ukrajna és Jugoszlávia képviselői adták elő

kormányaik álláspontját. Beszédeiket szó szerinti formában hozzácsatolták a magyar politikai-területi bizottság harmadik ülése határozatainak jegyzékéhez. Az USA delegátusa kijelentette:

"Mivel a csehszlovák küldöttség eddig nem nyújtott be végleges javaslatot ahhoz a kiegészítéshez, amelyet elő kívánt terjeszteni, talán hozzájárul, hogy nem terjeszt elő semmilyen kiegészítést, tekintettel azakra a körülményekre, amelyeket itt most megemlítek."

Valamennyi itt képviselt ország a legforróbb rokonszenvet érzi Csehszlovákia iránt, és előtte a támadást, amelynek áldozatává vált. Ezenkívül a csehszlovák delegátus itt tett megjegyzései emlékezetünkbe idézték mindenkit, ami ezen időszak alatt lejátszódott.

Mindazonáltal hangsúlyozni szeretném, hogy a bevezető eredeti szövegében, amint azt a Négyek képviselői megírták, világosan az áll, hogy Magyarország szövetséget kötött Németországgal és hogy annak oldalán vett részt a háborúban néhány Egyesült Nemzet ellen.

Annak kijelentése után, miszerint Magyarország Németország oldalán vett részt ebben a háborúban, fölöslegesnek tűnik számomra az elkövetett támadó cselekmények részleteinek említése.

Amikor a csehszlovák küldöttség által előterjesztett kommentárokrol, különösen arról a megjegyzésről van szó, miszerint Magyarország csak a katonai események nyomására szüntette be a harcot Németország oldalán, úgy látszik, nem szabad megfeledekeznünk arról, hogy a katonai események nyomása bizonyos mértékben minden hozzájárult a végső döntéshez a Tengely volt csatlósainak állásfoglalásakor, amelyek végül a mi oldalunkra álltak.

Ezért az a nézetem, hogy a bevezetőnek úgy kellene maradnia, ahogyan megírták."

Az Egyesült Királyság delegátusa az alábbi deklarációt adta elő:

"A brit delegáció értékeli azokat az indokokat, amelyek a csehszlovák delegátus megjegyzéscit inspiráltak, és köszönetet mond neki, amiért kikérte a bizottság véleményét, mielőtt a formális kiegészítést benyújtotta. Amint a csehszlovák delegátus hangsúlyozta, más országok is hasonlóképpen szenvedtek Magyarország hibájából és történelmi szempontból szükséges lenne írásba foglalni ezt a személyesítést is. Az eredmény a bevezető terjedelmének két- vagy háromszoros növekedésc lenne.

A jugoszláv delegátus tegnap csaknem ugyanilyen kiegészítést javasolt az olasz bizottságban. A jugoszláv delegáció azonban úgy itélte meg, hogy nem tudja felsorolni Olaszország valamennyi bűntettét. A jugoszláv delegáció tehát, a vita hatására úgy döntött, hogy visszavonja kiegészítését. A brit delegáció tehát reméli, hogy a csehszlovák delegátus nem fogja szükségesnek tartani kiegészítésének előterjesztését. A brit kormány és a brit delegáció teljes mértékben tudatában van azoknak a személyeknek, amelyek Csehszlovákiát érték, és nem felejtjék el a történelmi tényeket akkor sem, ha nem foglalják bele a bevezetőbe."

Ukrajna képviselője kijelentette:

"Az ukrán delegáció a legforróbb szimpatiával hallgatta meg a csehszlovák delegátus fejtegetését. Az ukrán nép ugyanúgy szenvedett Magyarország hibájából, mint Csehszlovákia. Megérzette területén a magyar katonaság és a felfegyverzett magyar rendőrség jelenlétéit. Ugyanúgy, mint a csehszlovák nép, megismerte a magyar megszálló erők kegyetlen garázdálkodását. Megismertük ezt már az 1918-as német megszállás alatt. Ismét megismertük a mostani, éppen véget érő háború alatt. A magyar egységek részt vettek a német offenzívában az ukrán fronton; a magyar egységek voltak a rendőri és biztonsági zászlóaljak magva, amelyeket a németek közelkedési útjaik őrzésével bíztak meg.

Van itt néhány bizonyítékom, amelyek sok közlést tartalmaznak a történelemnek erről a lapjáról. Ezekben a bizonyítékokban olyan tények és adatok vannak, amelyek tanúsítják, hogy Magyarországot nem csupán berántották ebbe a háborúba, hanem önként vett részt benne. Sőt többet is mondok: szorgalmazta, hogy szabad legyen részt vennie a hitleri Németország rablóháborújában. Ezek a bizonyítékok azt tanúsítják, hogy Magyarország sok esetben saját kezdeményezésére cselekedett.

Nem szeretném azonban valamennyi részlet előadásával fecsérelni a bizottság idejét, mivel már elhangzott, hogy nagy rokonszenvel vette tudomásul a csehszlovák delegátus nyilatkozatát. Teljes mértékben csatlakozunk a rokonszenvnívánításhoz.

Végezetül úgy vélem, jobb lenne nem szorgalmazni a kiegészítés elfogadását azért, hogy ne telítsék túl a bevezető szövegét és ne terheljék bizottságunkat fölösleges munkával. Véleményem szerint megelégedhetnénk a békészerződés-javaslat bevezetőjének szövegével, mivel mindenkit tartalmazza, ami lényeges. Kielégíti az egész bizottságot. Ez minden, amit szükségesnek tartok elmondani."

Jugoszlávia delegátusa, azé az államé, amely annyi borzalmat szenvedett el a magyar agresszió következtében, megerősítette:

"Amennyiben Csehszlovákiáról van szó, Magyarország ezenkívül kötelezi magát minden anyag visszaadására, amit a bécsi döntés következtében csehszlovák területről eltávolítottak, nevezetesen a jegyzőkönyvek alapján átadtanyok, különösen vasúti mozdonyok és kocsik formájában, mégpedig e szerződés aláírásától számított egy éven belül. Ha visszaadásra nem lenne lehetősége, teljes kártérítésre kötelezi magát valorizációs alapon.

Magyarország feladataul szabják, hogy e szerződés érvénybe lépését követő egy éven belül az ügyek mostani állapotát, amennyiben azt a bécsi döntés okozta, állítsa vissza Csehszlovákiával szemben az 1938. november 2. előtti jogi állapotba, és különösképpen, elsősorban a köz- és magánbiztosítók, valamint pénzügyek terén okozott károkat arányosan megszabott árakon térítse meg."

Számunkra úgy tűnt, hogy az eredeti fogalmazást úgy lehetne magyarázni – vagy Magyarország úgy, magyarázhatná, – hogy az csak a bécsi diktátum területi részére vonatkozik. Ez azt jelenti, hogy elismernék számunkra a Magyarországgal szemben 1938. január 1-én létezett határokat, de Magyarország beneficiens, illetve tényleges birtokos maradna minden anyag, építészeti fölöszerelések, finanszírási értékek, épületberendezések stb.) visszasolgáltatási kötelezettsége nélkül, amit a bécsi diktátum alapján a terület tartozékoként át kellett adnunk nekik.

Igen hamar megmutatkozott, hogy óvatosságunk megalapozott volt. Magyarország hosszú frásbeli elemzést nyújtott be követelésünk ellen. Főleg nyomorúságos helyzetével érvelt, és a következőket adta elő:

"A magyar küldöttség kötelességének tartja megállapítani, hogy e hatálytalanításból a csehszlovák küldöttség olyan, a nemzetközi jogban ismeretlen gazdasági és jogi konzervenciákra igyekszik szert tenni, amelyek újabb elviselhetetlen megerhelést tartalmaznak Magyarország számára."

A szövetséges és baráti delegációk sem fogták fel elégé követelésünk lényegét. Még kovácsból volt érthető számunkra Magyarország vonakodása. Talán azt hitték, hogy valami rendkívülire akarjuk kötelezni Magyarországot. Ezért minden részletsen meg kellett magyaráznunk.

Csehszlovákia nézetünk szerint egyik legtermészetesebb követelésének érvényesítése, illetve annak belefoglalása e szerződésbe igen sok fáradását és hosszas tárgyalást követelt a magyar politikai-területi bizottságban, az albizottságban és végül a Balkán és Finn gazdasági bizottságban. Nagyon megterhelné ezt a kis könyvet – amelynek az a feladata, hogy áttekintést adjon a Magyarországgal való békékötésben játszott szerepünkrol – ha minden problémákkal kapcsolatban részletesen akarná leírni valamennyi tárgyalás lefolyását, idézni valamennyi ügyiratot stb. Mégis, hogy párizsi konferencia távoli szemlélői is képet alkothassanak, példaként kiemelem éppen e természetes követelésünkről folytatott tárgyalást.

Megkísérlem részletesen visszaadni a tárgyalás menetét első, az 1. cikkely 4. bekezdését illető amendementünköl a bécsi döntés következményeinek megsemmisítéséről.

Az 1. cikkely 4. pontját illető amendementünköl a magyar küldöttség a következőképpen reagált:

"C.P. H/P Doc. 4 (Annex II)

1946. augusztus 31.

A magyar küldöttség

MEGJEGYZÉSEI

a csehszlovák delegáció 2. sz. módosító javaslatáról a magyar békészerződés 1. cikkelyének 4. paragrafusához.

A magyar küldöttség egyetért azzal, hogy az 1938. november 2-i bécsi döntést nyilvánításak semmisnek és soha meg nem történtek. Kénytelen azonban megállapítani, hogy a csehszlovák küldöttség olyan gazdasági és jogi következményeket követel ebből az érvénytelenítésből, amelyeket a nemzetközi jog nem ismer és amelyek új elviselhetetlen terheket zúdítanának Magyarországra.

Ezen okokból a magyar küldöttség az alábbi megfontolásuktól vezetve kénytelen szembéhelyezkedni a csehszlovák módosító javaslatállal:

1. A magyar állam és polgárai az akkor létező bel- és külföldi jogrend keretében jogokat nyertek és kötelezettségeket vállaltak azon a területen, amelyre az említett határozati döntés vonatkozik. Ezenkívül maga a magyar állam jelentős összegű beruházásokat végzett az illető területen. A jogi aktusok megsemmisítése rendkívül előnytelen helyzetet teremtene Magyarországnak és állampolgárainak.

2. A bécsi döntés megsemmisítése abban az értelemben, ahogyan azt a csehszlovák küldöttség részletes módosítás nélkül követeli, azonnal igen összetett gazdasági, pénzügyi és jogi következményekkel járna, és csaknem megoldhatatlan problémákat váltana ki.

3. A békékonferencia nem foglakozhat ezzel a módosítással annak technikai jellege, a gyakori megoldást követő problémák összetettsége miatt. A magyar küldöttség ez okból bátorított javasolni a Balkán és Finn gazdasági bizottságnak, hogy az egykor Magyarország által igazgatott területek korábbi szuverenitásának

felújításával kapcsolatban jelentkezett problémák megoldását utalják az érintett kormányok kétoldalú tárgyalásaira. A magyar küldöttség ez előtt is bátorított kitartani e javaslat mellett.

4. Ha a békészerződés szövegébe betoldanának egy általános jellegű deklarációt, amely a bécsi döntés érvénytelenítésének valamennyi következményét illetné, anélkül, hogy pontosabban meghatároznak gyakorlati felhasználási körét, betoldásának az a hátránya lenne, hogy bizonytalanságot okozna, a legellenmondásosabb magyarázatokra adna módot, és kiszámíthatatlan következményei lennének Magyarország számára, amely éppen a legnagyobb gazdasági nehézségekkel küszködik és amely – mint ismeretes – jóvátételre kötelezett Csehszlovákiával szemben.

Ezen okokból a magyar küldöttség kéri, hogy a magyar békészerződés-javaslatban az első cikkely negyedik paragrafusa első mondatának eredeti szövege maradjon meg."

A békészerződés-javaslat 1. cikkely 4. bekezdése első mondatának eredeti szövegéhez Magyarország ezt a megjegyzést nyújtotta be:

"Ami az 1. cikkely 4. bekezdését illeti, a Magyar Köztársaság kormánya tudomásul veszi az 1938. november 2-i bécsi döntés megsemmisítését, valamint Magyarország és Csehszlovákia közös határának felújítását is, amint az 1938. január 1-én volt, éspedig azzal a feltételel, hogy a területi status quo felújítása egyidejűleg a magyar lakosság etnikai és jogi status quo-jának felújításához vezet, amely lakosság a Statisztikai Közlöny adatai szerint (8. évf. VI. kötet) 1945-ben elérte a 650 000 főt. Kifejezetten a magyar kisebbség állampolgári jogainak felújításáról van szó, az őket sújtó diszkriminációs törvények eltörleséről, és biztosítékok nyújtásáról nemzetiségi létéhez."

A magyar politikai-területi bizottságban a szerződés-javaslat 1. cikkelyének tárgyalása során 1946. szeptember 4-én Dr. Hajdu küldött a következőképp indokolta követelésünket:

"Elnök Úr, Küldött Urak!

Csehszlovákia nem csupán formális tekintetben tartja szükségesnek a bécsi döntés hatálytalanításának kifejezését a békészerződésben, hanem anyagi tartalmat is kíván adni ennek a nyilatkozatnak. Igazságos követelés annak kifejezni akarása, hogy az aktus hatálytalanításából valamennyi következmény anyagi szempontból való hatálytalanítása is ered. minden törvényhozásban az aktus hatálytalanítását ellenpótlusként azonnal követi a ma létező tényleges és jogi állapot visszaállítása abba a jogi és tényleges állapotba, amelyben az illető aktus megkötése előtt létezett. Ez a jogrend szempontjából természetes követelés egyáltalán nem tükrözött a magyar békészerződés jelenlegi szövegében. Ezért a csehszlovák delegáció szükségesnek tartja, hogy a békészerződés világosan fejezze ki ezt a magától értetődő alapelvet.

Ami a magyar küldöttségnak e bizottság elnökéhez eljuttatott levelében foglalt kifogásokat illeti ez ellen az igazságos és világos jogi követelés ellen, e kifogások nem tartalmaznak egyetlen jogi érvet sem, és a legáltalánosabb kifejezésekkel csupán arról beszélnek, hogy egy ilyen kiegészítés elviselhetetlen terheket okozna Magyarországnak, és közben a nemzetközi jogra hivatkoznak anélkül, hogy megadnák, melyik nemzetközi jogi rendelkezéssel van ellentében ez a követelés.

Persze, mint azt a magyar érvélés szándékosa kiemeli nem magánemberek jogairól és kötelezettségeiről van szó, amelyeket a bécsi döntés hatálytalanítása érintene. Ezeknek semmi közük ehhez a rendelkezéshöz. A magyarok ezzel csupán szándékosa komplikálni igyekeznek egy teljesen világos kérdést.

Magyarország továbbá azokra a beruházásokra hivatkozik, amelyeket ezeken területeken végrehajtott. A magyarok ezt a területet gazdaságilag kihaszsnálták, adókat vetettek ki ezen a területen, és e vidékek magas gazdasági színvonalának és gazdaságának köszönhetően tartós hasznuk volt belőle. Nincs ismeretet egyetlen hosszú távú beruházás sem ezen a területen. Nem építettek ott egyetlen vasutat, cgyetlen országutat sem, és nem folytattak semmiféle építkezést. Az csak természetes, hogy a jobb kiaknázás céljából a magyaroknak érdeku volt e vidékek egész gazdasági működésének rendes fenntartása. Ez azonban nem nevezhető beruházásoknak, hanem csupán a normális gazdaság menetével kapcsolatos szokásos kiadások.

Ellenvetések egyik pontjában a magyarok továbbá azt állítják, hogy a következmények pontos részletezése és kiszámítása nélkül megoldhatatlan gazdasági, pénzügyi és jogi nehézségek merülhetnek fel. Deklarációjuk harmadik pontjában azonban már vedekeznek e különböző szakágakat illető következmények bármiféle részletes kiszámítása ellen békészerződés szövegében. Magyarország továbbá maga javasol e kérdésekkel kétoldalú tárgyalásokat.

Világos, hogy a 2. pont érvélése, ahol a magyarok javaslatunk általánosságát nehezítené, ellenére van saját érvélésükkel a mi törekvésünkkel szemben, hogy rendezzük ezt a hiányosságot a békészerződésben. Meg kell jegyezni, hogy részint maga Csehszlovákia is ellenzi e kérdés részletes említését a békészerződésben, és

ezért csak az alapelvet akarja kifejezni benne, valamint a szakágakat, amelyekre a következmények hatálytalanításának vonatkoznia kell. Mihelyt erről döntés születik, Csehszlovákia a magyar javaslattal összhangban egyetért azzal, hogy ezen alapelvek meghatározása után a békészerződés szabja meg Magyarországnak: bizonyos határidőig kezdjen hozzá e kérdés részleteinek megoldásához Csehszlovákiával kétoldalú tárgyalások segítségével.

Ez az érvelésünk már részben válasz is a magyar érvelés 4. pontjára, mivel az megismétli, hogy egy ilyen általános jellegű delegációnak a gyakorlati következmények körülhatárolása nélkül nyomban olyan következményei lehetnek, amelyekről fentebb szóltunk. Ehhez hozzá kell tenni, hogy Csehszlovákia pontosítja ezt az általános alapelvet a magyar békészerződés 22. cikkelye új 8. pontjához tett javaslatában, ahol megnevezi azokat a szakágakat, amelyeket a következmények hatálytalanítása érint, úgyhogy nincs itt sem bizonytalanság, sem értelmetlenség, amiről a magyar érvelés beszél. Olyan átruházásokról van szó, amelyek a bécsi döntés következményeként jöttek létre a pénzügyek, az általános és magánbiztosítás terén és a bécsi döntés határozata következtében. Magyarországnak jegyzőkönyvileg átadott tárgyakról, amelyek főleg a vasúti anyagok körébe tartoznak. E tekintetben talán lehetséges volna a 22. cikkelyhez készült javaslatunk kiegészítése még egy rendelkezéssel, amely a magyar kormány kötclességeül szabná kétoldalú tárgyalások kezdését erről a kérdésről. E kiegészítés a következőképpen hangozhatna:

"Magyarország a békészerződés érvénybelépései től számított hat hónapon belül köteles kétoldalú tárgyalást kezdeni Csehszlovákiával azon kötelezettségek pontossásáról és kiszámításáról, amelyek a bécsi döntés minden következményével együtt történő megsemmisítésének tényéből a pénzügyi, magán és általános biztosítási szakágban, valamint a bécsi döntés határozata következtében Csehszlovákia által jegyzőkönyvileg átadott közúti és vasúti anyagok terén ráháruknak."

Magyarország abban is ellentmond önmagának, hogy egyszer hajlandó ugyan a kétoldalú tárgyalásokra, másrészt viszont tagadja a kötelezettséget, ami e tárgyalások alapjául szolgálva és amelyből e tárgyalások egyáltalán kiindulhatnának. Ilyen kifejezetten kötelezettség nélkül Magyarországot sohasem tudnák rábírni, hogy olyan kétoldalú tárgyalásokat kezdjen, amelyeken őt terhelő pénzügyekről lenne szó. Elképzelhetetlen és a Magyarországgal kapcsolatos tapasztalatok szerint kizárt, hogy Magyarország önként és saját kezdeményezéséből Csehszlovákiához forduljon tárgyalási szándékkal adósságainak meghatározásáról, amikor maga az adósság alapja vitás, sőt bizonytalan volna a békészerződések rendelkezéseinek félreérthetősége és hiányossága miatt. Egyedül a békészerződés általános alapelvvel való kiegészítésével – amint azt az 1. cikkely 4. bekezdésében tessük, valamint speciális kiegészítéssel, amint azt a 22. cikkelyhez javasoljuk – lehetne Magyarországot a felelősség vállalására kötelezni a bécsi döntés következményeiért és részletesen meghatározni annak mértékét.

Befejezésül megjegyzem, hog Magyarország semmiképpen sem cátolja e követelésünk jogosságát és eredeti alapját, hanem elismeri azt, mégpedig a kétoldalú tárgyalások szükségességeire történő utalással. Mindezek ellenére Magyarország általános érvekkel támadja javaslatunkat, azt állítva, hogy azok ellenkeznek a nemzetközi joggal, ami értelmetlen és egyszerűen helytelen, mivel az egész visszatérítés értelme mind a hazai, mind a nemzetközi jog oldaláról "restitutio in integrum", ami már a szövegből magából is következik. Magyarország megint csak az ilyen kötelezettség elviselhetetlenségére és kibírhatatlanságára teit újabb általános utalással támadja követelésünket, ami azonban nem lehet olyan érv, amellyel visszautasítható lenne javaslatunk jogi alapja és jogossága.

A fenti okokból a csehszlovák delegáció kéri a bizottságot, hogy a magyar békészerződés-javaslat 1. cikkelye 4. bekezdésének szövegéhez az első mondat végére csatolják a "valamennyi következménnyel, amelyek ebből erednek" szavakat. A nyilatkozat után kialakult vitában Fehéroroszország és Jugoszlávia teljesen egyetértett amendementükkel, és szót emeltek azonnali elfogadásáért. Franciaország delcgátusának javaslatára azonban a kérdés megyitatisára elnaptolták.

A magyar politikai-területi bizottság döntéseinek jegyzékében erről ez áll:

"IV. A bizottság eghangúan elhatározta a vita elnapolását arról a csehszlovák kiegészítő javaslatról, miszerint az 1. cikkely 4. bekezdése után iktassák be a 'valamennyi következménnyel, amelyek ebből erednek' szavakat."

A bizottság 1946. szeptember 6-i ülésén ismét felvették a bécsi döntés következményei megscmmisítésének kérdését. Ennek gyorsírásos folyegyzése a következőképpen hangzik:

"Elnök:

A program az 1. cikkely 4. bekezdés vitájának folytatása. Csehszlovákia teljes módosító javaslatot nyújtott be ehhez a bekezdéshez. Ezt a javaslatot a mai ülés elé utalták. Jelzése CP-GEN-DOC. 1-Q-2. A szót az angol delegátusnak adom.

Lord Hood (Angleiai delegátus):

A kiegészítő javaslat abban a formában, ahogyan azt a csehszlovák delegáció elérte terjesztette, azonnal, talán túlságosan komoly következményekkel járna. Legyen bármilyen viszonyunk a bécsi döntéshez, és senki sem fogja kétségebe vonni személyes érzéseimet ebben az ügyben, el kell ismernünk azt a tényt, hogy ez a döntés létezett, és meghozatala után bizonyos cseményekre került sor. Ha kimondjuk, hogy ez a döntés semmis és soha meg nem történt valamennyi következményével együtt, úgy vélem, hogy talán nemileg abszurd következtetésekre juthatnánk, amelyek kétségtől igencsak távol vannak attól a gondolattól, amelyet csehszlovák kollégánk írt előadott.

E kérdéssel kapcsolatos véleményét kifejtve a csehszlovák kollégá azzal mondotta, mindenki előtt azt kívánja, hogy az általános alapelv legyen kifejezve az 1. cikkely 4. bekezdésében, és hogy az ebből az általános alapelvből eredő következményeket később állapítsák meg e szerződés más cikkelyeinek, különösen 22. cikkelyének elemzésekor, amely mint címlekezetükbe idézem, egy másik bizottság által tárgyalt másik csehszlovák kiegészítő javaslat tárgya.

Úgy vélem, alapvető kifejezésről van szó; az 1. cikkely 4. bekezdésének szövege úgy amint írva van és amely kimondja, hogy a bécsi döntést semmisnek és soha meg nem történtek tekintik, teljesen kielégítő, és fölösleges bármit csatolni ehhez a mondathoz.

Amennyiben csehszlovák barátaink különleges hangsúlyt helyeznek erre a pontra, és tudnak más szöveget javasolni nekünk, amely megszünteti a szöveg által okozható zavarokat, készek vagyunk azt elfogadni, de a mostani szöveg számunkra céleggé kimérítőnek tűnik, és nem volna szükséges változtatni rajta.

Elnök:

Ki jelentkezik még szólásra?

A Szovjetunió képviselője:

Elnézést kérlek a bizottságtól és brit kollégámtól, hogy nem volt alkalmam korábban felszólalni, kérem viszont, hogy e kérdés megtárgyalását halasszák el a következő ülésig, amennyiben a bizottságnak nincs kifogása ellene.

Elnök:

Az elnöpolási javaslat az ügyrendi szabályzat szerint előnyt élvez. Nincs ellenvetés? Az első csehszlovák módosító javaslat a következő ülésen kerül megyitatisra. Most a második csehszlovák módosító javaslatot vesszük sorra."

1946. szeptember 9-én a bizottság sokáig foglakozott azzal a kérdéssel, hogy az 1. cikkely 4. bekezdéséhez készült két csehszlovák amendement megtárgyalásával bízzon meg albizottságot. E vita lefolyásáról más összefüggésben szólok majd. A bizottság döntéseinak jegyzéke az alábbi határozatot tartalmazza:

"3. Albizottság alakítása

A bizottság egyhangúan albizottság létrehozása mellett dönt, amely megbízást kap valamennyi dokumentum vizsgálatára (belecsűmítve azokat, amelyeket a Külügyminiszterek Tanácsa elérte terjesztettek), amelyek nézete szerint összefüggnek azokkal a kérdésekkel, amelyek a csehszlovák kormány által beterjesztett két módosító javaslat következtében keletkeztek a magyar békészerződés 1. cikkelye 4. bekezdéséhez, továbbá beszámoló benyújtására a bizottságnak a két kérdéssel kapcsolatos valódi tényállásról, valamint javaslatok összcállítására, amelyeket hasznosnak tart, különös tekintettel az Atlanti Chartában kifejtett alapelvekre, valamint az Egységtelenítések Chartája 44. cikkelyében foglalt alapelvekre.

A bizottság egyhangúan elhatározza:

1. hogy az albizottság maga dönti el, szükséges-e helyszíni szemlérc vonulnia;
2. az albizottság kapcsolatban marad a csehszlovák és a magyar küldöttséggel.

Az albizottság tagjainak egyhangúan a következőket választották: Ausztrália, Kanada, Új-Zéland, Csehszlovákia és Ukrajna."

Az albizottság azonnal munkához látott. A csehszlovák álláspontot ismét Dr. Hajdu terjesztette elő:

"Már a magyar politikai-területi bizottságban benyújtottam az expozét Csehszlovákia álláspontjáról ezzel a javaslattal kapcsolatban, valamint a választ is az ügyben tett magyar nyilatkozatra. A bizottságban valamennyi szónok kifejezte egyetértését, hogy egy aktus megsemmisítéséből következményeinek megsemmisítése is következik, mivel másként az aktus megsemmisítésének kinyilvánítása platonikus megállapodás lenne. A szónokok közül ketten, éspedig Franciaország és Nagy-Britannia képviselője szolt a jogi alapelv megfogalmazása ellen, lényegét illetően azonban egyetértettek vele, így világos, hogy az egész vita javaslatunk formális oldalát érinti, semmiképpen nem lényegét, amelynek alapja politikai és jogi szempontból mindenki számára világos. Az Egyesült Királyság delegátusa bizonyos aggodalmának adott hangot, amit az eredeti csehszlovák javaslat túlzottan széles kikötéseivel indokolt, és álláspontja az alábbiakban összegezhető:

1. A Csehszlovákia által javsolt kiegészítés általános megfogalmazásából az következne, hogy fizikai személyek magánjogi viszonyai és érdekei is csorbát szenvednének. Ugyanezt az ellenvetést már Magyarország is felhozta, és ezzel szemben már megerősítettük, hogy Csehszlovákia kiegészítő javaslataival nem szándékozik érinteni ezeket a viszonyokat. Ezt formálisan ismét kinyilvánítjuk, és a nyilatkozatot úgyszintén bele akarjuk foglalni a javaslat szövegébe. Csehszlovákia egy új mondat becsatolását javasolja a szövegbe, amely így hangsza: "A következmények megsemmisítése semmiféle tekintetben nem érinti a fizikai személyek közötti viszonyokat." Azt hiszem, ez a szövegkiegészítés kiküszöböl minden aggályt, ugyanúgy az egyetlen valódi évet is, amely kiegészítő javaslatunkkal szemben a magyar politikai-területi bizottság egyes delegációinak beszédeiben elhangzott.

2. A másik kifogás jogi-alaki volt, amikor a brit képviselő azon a lehetőségen csodálkozott, hogy egy aktus következményei megsemmisíthetők lehessenek, annak ellenére, hogy már megtörténtek. Erre azt válaszolom, hogy magát az aktust, amelyet a békészerződés 1. cikkelyének 4. bekezdésével semmisíté nyilvánították, Bécsben aláírták, tehát ez az aktus is ugyanúgy létrejött, mint következményei és ennek ellenére ma semmisíté nyilvánították. Magát az aktust is foganatosították már, és látjuk, hogy valamely aktus jogi hatálytalanítása csupán jogi fikció, és ilyen fikció alkalmazása teljesen cgyértelmű minden jogban. Ha ez a jogi fikció vonatkozik magának az aktusnak a hatálytalanítására, ugyanúgy vonatkozhat az adott hatálytalanított aktus valamennyi következményének hatálytalanítására is. E teljesen jogi-alaki szempontból ez a jogi-alaki kifogás, azt hiszem nem helytálló.

3. Az Egyesült Királyság képviselője kijelentette, hogy kiegészítő javaslatunk semmiképpen sem egészíti ki az eredeti javaslat szövegét, ezért fölöslegesnek tűnik számára. Ez egrészt egyetértését jelzi módosító javaslatunk érdemi tartalmával, másrészt azonban ez a csöndes egyetértés nem nyugtathatja meg Csehszlovákiát. Bizonyos hasonlatosság tűnik szemembe a magyar állásponttal, amely, amint azt a bizottságunk elnökéhez címzett levélben kifejtik annak ellenére, hogy teljes tudatában vannak módosító javaslatunk jogosságának és igazságának, ellenzik, hogy ezt a kiegészítést beiktassák a javaslatba, mégpedig azon indokból, hogy ámbár a csehszlovák módosító javaslat jogilag teljesen természetes és erkölcsileg indokolt, újabb anyagi nehézségeket okozna nekik. Az Egyesült Királyság képviselője az egyik oldalon elismeri javaslatunk erkölcsi, jogi és anyagi alapját, de ellene van e javaslat szövegbe iktatásának, megint csak alaki okokból. Azt hisszük, ha egy szövetséges állam jogos követeléssel áll elő, amely szöveg beiktatásának szükségességét maguknak a magyaroknak a levele bizonyítja, hogy egy olyan javaslatot, amelynek tartalmával, mint azt az előzetes megbeszélés mutatta, mindenki egyetért, be kell iktatni a békészerződés-javaslatba. Ha egy ilyen javaslatot nem iktatnának be a szerződésbe, Csehszlovákia olyan helyzetbe kerülne, hogy bár igényét általánosan helyesnek, igazságosnak és erkölcsösnek ismernék el, azzal, hogy nem kerülne be a békészerződésbe, ez az igény sohasem nyerhetne semmiféle gyakorlati kielégítést, mivel – mint azt a magyar politikai-területi bizottságban mondott beszédeben már kifejtettem – nem tudnánk Magyarországot kétoldalú tárgyalásra bírni erről az igényről. A magyar küldöttség szintén nem tagadja ennek az igénynek a létezését és jogosságát, mivel a már néhány szor említett levélben kétoldalú megállapodással kívánja rendezni ezeket a kérdéseket. Ha azonban a békészerződésben köteleznék Magyarországot ilyen tárgyalásokra, akár kétoldalú formában is, tudom, hogy az igény lényege a békészerződésbe foglalással vitathatatlan és egyúttal kötelező is lenne Magyarország számára. Szövegünk beiktatása a békészerződésbe, ami által kötelezné Magyarországot, műlhatatlanul szükséges ezen igény gyakorlati érvényesítése szempontjából.

A brit képviselő azt is kifogásolta, hogy Csehszlovákiának teljesen elég lenne az újonnan javasolt 22. cikkely 8. pontjának keresztülvitele. Mi azonban úgy véljük, hogy ezt az alapelvet itt a békés döntés megsemmisítésével kapcsolatban kell idézni és csupán e megszabott irányelvük alapján tudnánk majd a 22. cikkely 8. pontját érvényre juttatni. Kételkedünk benne, hogy a gazdasági bizottság képes lenne politikai és jogi alapelvekről tárgyalni. A kiegészítő javaslatban a 22. cikkely új 8. pontját kizárolag kiegészítésként javasoltuk, amely

világossá tenné a szakágakat, amelyeket a békés döntés megsemmisítése illet, amint azt az éppen vitatott, az 1. cikkelyhez benyújtott csehszlovák javaslat indítványozza, hogy pontosítsa és világosan felsorolja azokat a gazdasági részleteket, amelyeket levelükben maguk a magyarok is kérnek. Ámde kitartunk amellett, hogy az alapeltek itt legyenek meghatározva és hogy ez Csehszlovákia számára nemcsak jogos, hanem szükséges záradék is a Magyarországgal kötendő szerződésben. Máskülönben a békés döntés semmisségének megállapítása platonikus lenne, és annak ellenére, hogy itt mindenki egyetért azzal, hogy e megállapításnak jogi és anyagi következményekkel is kell járnia, a javaslat el nem fogadása megfosztaná Csehszlovákiát törvényes és erkölcsileg is igazolt jogaitól Magyarországgal szemben, amikor Magyarország mint már említettük, megmutatta, hogy maga is elismeri követelésünk helyességét, javaslatunknak a békészerződés szövegéből való beiktatása nélkül nem szavatolná azon kötelezettségek teljesítését, amelyek e csehszlovák követelésből ráhárulnának.

A békés döntésre azért került sor, mert Magyarország 'igazságot' kért Hitlertől és Mussoliniótól, és ezt a fasiszta igazságot a békés döntés formájában kapta meg. Csehszlovákia nem kíván egyebet, csak hogy ezt a fasiszta igazságosságot szüntessék meg és helyettesítsék demokratikus igazságossággal."

Az albizottság a szepember 10., 12. és 14-i ülésén részletesen megvitatta a kérdést. Dokumentumokat tanulmányozott, kezdve magával a békés döntés szövegével. Megvitatta a probléma jogi oldalát. A csehszlovák delegáció egyértelmű javaslat elérésére törekedett a bizottság számára. Pontosította amendementjét. Új-Zéland delegátusának közvetlen felhívására Dr. Hajdu szeptember 12-én az alábbi magyarázatot adta elő a békés döntésről és az ezzel összefüggő eseménykről:

"Az 1938. november 2-i, Ciano és Ribbentrop által készített békés döntéssel nemcsak a terület egy részénk átadására kötelezték Csehszlovákiát, hanem e terület rendezett állapotban való átadására, ami minden anyagi cszközököt jelenti, amelyek e területhez tartoznak. Magában a döntés szövegében (nem ahogyan a jegyzőkönyvben, illetve a mellékletekben tévesen volt) leszögezték, hogy minden, a terület átadását illető részletek, a vagyon és berendezés átadását is beleszámítva, a résztervező államok közötti kétoldalú megállapodásokkal kell rendezni. Ezek az egyezmények részben megvalósultak Csehszlovákia és Magyarország, vagy a helyre lépő tekintélyek, elsősorban a protektor szerepét játszó Németország között. E kényszer-egyezményekkel Csehszlovákiának az annak csehszlovák terület nagyságának megfelelő százalékban berendezést és tőkét kellett átadnia Magyarország részére. A berendezés elsősorban mozdonyokra és teherkocsikra vonatkozott, amelyek átadása jegyzőkönyvileg történt, a gazdaság és az általános, illetve magánbiztosítók arányos elosztását a résztervező államok egyezményekkel hajtották végre, ügynökségeik és magánjogi testületeik által, a békés döntés értelmében. Csehszlovákiát, ügynökségeit és intézményeit éppen közvetlenül a békés döntésből eredő kötelezettség alapján kényszerítették a tárgyalásokra és megállapodásokra.

Az elmúlt ülésen tett nyilatkozatomat ezzel a további magyarázattal bátorítom kiegészíténi: Az egyezményeket azon minta alapján kötötték, amit a magyarok és később a németek a müncheni egyezményben és az ahhoz csatolt jegyzőkönyvekben találtak az átengedett területei vonatkozó anyagok és értékek arányos elosztásáról. Ezekben a megállapodásokban a müncheni példák szerint jártak el."

A csehszlovák delegáció főként az ausztrál küldöttséget igyekezett meggyőzni. Végül szeptember 14-én az albizottság megbízta Új-Zéland képviselőjét, hogy a következő ülésre készítse a jelentés-javaslatot.

1946. szeptember 15-én a magyar küldöttség ismét megpróbálkozott a csehszlovák javaslat elfogadásának megakadályozásával. Gyöngyösi miniszter úr a következő levéllel fordult az albizottság elnökéhez:

"Magyar küldöttség Párizs, 1946. szept. 15.
593/konf. 1946.

Elnök Úr,

az Ön elnöklete alatt készítí elő az albizottság azt a csehszlovák küldöttség által előterjesztett módosító javaslatot az 1. cikkely 4. bekezdéséhez, amely szerint az 1938. XI. 2-i békés döntést "valamennyi belőle eredő következménnyel együtt" kell semmisnek nyilvánítani.

A magyar küldöttség már az 527/konf. 1946 számú, a politikai és területi bizottságának küldött levelében előterjesztette megjegyzéseit e módosító javaslatról.

Ezeken a megjegyzésekben már felhívta a figyelmet azokra a következményekre, amelyek a csehszlovák delegáció által javasolt függelék elfogadásából crednének. Engedje meg, hogy részletesen ismertesse, milyen elviselhetetlen következményei lennének a csehszlovák javaslat elfogadásának a magyar vasúti gördülő anyagot (rolling stock) illetően.

E kérdés részletes elemzése annál szükségesebb, mivel a csehszlovák küldöttség — a benyújtott javaslat irányonvalát követve — újabb, a békészerződés-javaslat 22. cikkelye 6. bekezdését illető javaslatot nyújtott be. A csehszlovák delegáció második javaslatában jelezte azt a szándékát, miszerint a bécsi döntés megsemmisítéséről azt a végkövetkeztetést vonja le, hogy ez az annak idején Csehszlovákia részéről Magyarországnak átadtott vasúti gördülő anyag (rolling stock), amit vissza kell szolgáltatni Csehszlovákiának.

Nyilvánvaló, ha Magyarország jelenlegi nchéz helyzetében egyszerűen a tárgyalt vasúti gördülő anyag visszaadására kényszerülne, ez teljesen megbénítaná közlekedését és ezzel együtt gazdasági és politikai életét. Jólhet a magyar államvasutak 1938-ban 1 848 mozdonytal és 45 019 vagonnal rendelkezett, ma — a háborús károk, de főként a német hadsereg által végrehajtott kényszerevakuálás következtében — ténylegesen minden össze 260 mozdonytal és 11 280 vagonnal, általában régi és elhasznált gördülő anyaggal.

Ilyen körülmények között Magyarország vasúti közlekedése a Magyarországon található idegen gördülő anyag felhasználásával tartható fenn. Annak magyarázatául, miért található Magyarországon idegen vasúti gördülő anyag, elég, ha csupán azt említem, hogy a háború kezdetétől először a német hadvezetés, majd a győztes Vörös Hadsereg szükség esetén bármilyen gördülő anyag fölött rendelkezett, teljesen függetlenül annak eredetétől és tulajdonától.

Ennek következtében Magyarországot gyakorlatilag megfosztanák teljes vasúti gördülő anyagától, ha végre kellene hajtania a békészerződés-javaslat 22. cikkelye 6. bekezdésénk elgondolását a visszaszolgáltatásról. Ezt a helyzetet tovább súlyosítaná a háború előtti teherforgalom 31 %-át lebonyolító magyar folyami közlekedés súlyos helyzete, amit jelentéktelen töredékére csökkentettek.

Ezek azok a körülmények, amelyek arra kényszerítették a magyar küldöttséget, hogy tekintettel a 22. cikkely 6. bekezdésére, kérje a kölcsönösségi elvének alkalmazását, ami biztosítaná Magyarországnak a jelenleg az Egyesült Nemzetek birtokában lévő magyar eredetű vasúti gördülő anyag visszaadását. Ebben az összefüggésben a magyar kormány elsősorban ezen anyagnak arra a számos egységére gondol, amely Csehszlovákia birtokában van. 7 000 egységről van szó, amely megfelel annak a mennyiségnak, amit Magyarország a bécsi döntés következtében Csehszlovákiától birtokba vett. Ezzel kapcsolatban a magyar delegáció hangsúlyozni kívánja azt a magyar vasúti gördülő anyag visszatartásával összefüggő tényt, hogy úgy tűnik, mintha Csehszlovákia területén éppen azokat a vagonokat tartaná vissza, amelyeken UNRRA szállítmányokat továbbítottak Magyarországról Lengyelországba, és amelyeket azonnal vissza kellett volna szolgáltatni Magyarországnak, amint áthaladtak a csehszlovák területen.

E vagonok jelentős részén a magyar jelzésekkel és számokkal önkényesen csehszlovák jelzésekkel és számokkal helyettesítették, ez az eljárás azonban szakemberek számára nem teszi lehetővé a vagonok azonosítását.

Ám a kölcsönösségi elvének alkalmazásától eltekintve a magyar kormánynak további kétféle választásának — a békészerződés-javaslat 26. cikkelye szerint és attól függetlenül is — azon vasúti gördülő anyag visszaadásával kapcsolatban, amelyet a visszavonulás során a németek hurcoltak el Magyarországról és amelynek túlnyomó része (500 mozdony, 53 motoros vasúti kocsi stb.) éppen csehszlovák területen található. E vasúti gördülő anyag mennyisége 27 400 egységre becsülhető. A magyar kormány azonban ezen az elhurcolt vasúti gördülő anyagon nem állapíthatja meg a háborús események okozta veszteségek és károk mértékét.

Az is tovább bonyolítja ezt a problémát, hogy a németek visszavonulásuk során nem csupán magyar vasúti gördülő anyagot vittek magukkal, hanem más megszállt országokét is és hogy a fenti indokok alapján valamennyi ország vasúti gördülő anyaga a legkülönbözőbb eredetű egységekből tevődött össze.

Ezek azok a nagyon bonyolult tények, amelyeket a magyar delegáció tekintetbe vett, amikor előterjesztette megjegyzéseit a békészerződés-javaslat 22. cikkelyének 6. bekezdéséhez, és konferencia összehívását javasolta, amelynek feladata lenne a vasúti gördülő anyag összetett kérdésének megoldása, tekintettel a békészerződésnek területi és más intézkedéscsíre, az ezen anyagot ért háborús károkra és az igazságos és egyenlő megterhelésre.

Ezt a konferenciát a vasúti gördülő anyag szétosztásával kellene kezdeni a résztvevő államok között, valamennyi vonatkozó körülmény tüzetes megvizsgálása alapján, és nem csupán azon alapelvek szempontjából, hogy Csehszlovákiának — minden egyéb körülménytől függetlenül — jog van követelni a bécsi döntés következtében Magyarországnak átengedett vasúti gördülő anyagot. Amennyiben ezt a Csehszlovákia által követelt előjogot valamennyi egyéb fontos érvre való tekintettel nem fogják mérsékelni, eredménye, amint azt már korábban hangsúlyoztuk, bizonyára a magyar gazdasági élet megbénulása lenne. Ebben a pontban fel kell hívni figyelmüket a nemzetközi tranzitsforgalmat fenyegető valamennyi nchézségre is, tekintettel arra, hogy Magyarország fontos szerepet játszik a Dél-Kelc-Európa államai közötti forgalomban.

Jogi szempontból a csehszlovák delegáció által előterjesztett követelések teljesen megalapozatlanok, mivel abból a téTELből indulnak ki, hogy a Magyarország által Csehszlovákiának okozott károk a magyar "megszállás"

folyamán keletkeztek. Ámde az úgynevezett "megszállással" okozott károkat fedezni a jóvátétel, amit — éppen a javasolt békészerződés rendelkezésére — Csehszlovákiának Magyarországtól kapnia kell.

Végül meg kell mondani, hogy azok a következetések, amelyeket a csehszlovák delegáció a békészerződés 1. cikkelye 4. bekezdését és különösen a 22. cikkely 8. bekezdését illető javaslatból óhajt levonni, jogi szempontból megengedhetetlenek. Ezért közlekedésének megkárosításával megbénítanák Magyarország egész gazdasági életét. A magyar küldöttség ezért bátorodik azt kérni, hogy a csehszlovák javaslatokat utasítsák el.

Felhasználom az alkalmat, elnök úr, hogy ismételten mély tiszteletemet fejezzem ki önnek."

Szeptember 17-én az albizottság újból összült. Főként megint csak az ausztrál küldöttel folytatott további vita után az alábbi jelentést hagyta jóvá a politikai-területi bizottság számára:

"1946. IX. 17.

MAGYAR POLITIKAI ÉS TERÜLETI BIZOTTSÁG

AZ ALBIZOTTSÁG JELENTÉSE

A csehszlovák delegáció által jávazolt módosító javaslat a z. 1. cikkely 4. bekezdéséhez

1. Az albizottság összetétele

Mr. Stirling (Ausztrália)

Popc tábornok (Kanada)

Dr. Hajdu (Csehszlovákia)

Mr. Costello (Új-Zéland), tudósító

Prof. Ptucha (Ukrajna), elnök.

2. A munka ügyrendje:

A bizottság által 1946. IX. 9-én létrehozott albizottság első feladata a magyar békészerződés-javaslat 1. cikkelye 4. bekezdéséhez (C. P. Gen. Doc. 1-Q-2) a csehszlovák küldöttség által benyújtott módosító javaslat vizsgálata volt, továbbá valamennyi bizonyító anyag vizsgálata, amelyeknek az albizottság vélekedése szempontjából lehet a módosító javaslat következtében felmerült kérdésekhez, valamint jelentés benyújtása a bizottságnak az ezen kérdésekkel illető ténybeli körülményekről. Egyidejűleg a bizottság elé terjeszti valamennyi szükségesnek tartott megjegyzését.

Az albizottság négy ülést szentelt a módosító javaslat vizsgálatára, mégpedig a szeptember 10., 12., 14. és 17-én.

A bizottság 8. ülésén a módosító javaslat vitájában olyan kritika merült fel, hogy a benne foglalt feltételek pontatlannak voltak, ezért elfogadásának megengedhetetlenül széleskörű következményei lennének. A csehszlovák delegáció célja a módosító javaslat benyújtásával — azaz anyagi alapot adni a békészerződés azon cikkelyének, amely megállapítja az 1938. XI. 2-i bécsi döntés megsemmisítését — nem talált ellenvetéskre, amikor a kérdést a bizottság cél terjesztettek. Sőt mi több, egyáltalán albizottsági tag sem ellenzette azon általános alapelvek érvényességét, miszerint Csehszlovákiának joga van az I. bécsi döntés határozata következtében elvesztett tulajdonának visszaszerzésére.

Az albizottság az 1938-as bécsi döntés gazdasági következményei kérdésének vizsgálatát tekintette első főladvatának; munkájának ebben a részben ténymegállapítással megbízott testületként járt el. Eközben a problémának inkább a minőségi, mint mennyiségi oldalához tartotta magát. Inkább algebrai, mint aritmietikai módszerekkel használt. Igyekszett meghatározni, milyen jellegűek a bécsi döntés következményei, amelyek megsemmisítését Csehszlovákia igyekszik keresztlünni anélkül azonban, hogy a pénzösszeg nagyságával vagy az érintett értékek mennyiségével foglalkozott volna. Ezeket a részleteket a létező dokumentumok tartalmazzák, és meglész a jelentőségeknek a békészerződés cikkelyének végrajzásában, ha a csehszlovák javaslatot elfogadják.

Az albizottság munkájának második része azon végkövetkezetések megfogalmazásából állt, amelyekre az előző bekezdésben ismertetett tények alapján jutott. Az albizottság befejezésül úgy vélte, hogy jó eszköz a bizottságnak benyújtott ajánláshoz a csehszlovák módosító javaslat elemzés utáni új szövege, lényegében azokhoz a tényekhez ragaszkodva, amelyeket az albizottság munkája során megállapított.

3. Az albizottság által áttanulmányozott okiratok

1. Az 1938. november 2-i bécsi döntés határozatának szövege.
2. A döntés határozatához tartozó, 1938. november 2-án kelt jegyzőkönyv szövege.
3. Csehszlovákia képviselőjének az albizottság előtt tett nyilatkozat-szövege (C.P./MH/P/ Sous-Com., 1946. szeptember 12-én kelt irat).
4. Gyorsírásos jegyzetek az első csehszlovák módosító javaslat bizottsági vitájáról.
5. A magyar kormány által a békcszerződés-javaslathoz benyújtott észrevételek (C. P. Gcn. Doc. 5.sz. irat).
6. A magyar küldöttség megjegyzései a tárgyal csehszlovák módosító javaslathoz (II. melléklet), C. P. H/P Doc. 4., szötosztva 1946. VIII. 31-én.
7. A magyar küldöttség 1946. szeptember 15-i levele az albizottság elnökének.
8. "La documentation internationale" 1939. március-április (a csehszlovák határoknak szentelt különszám).
9. 1938. december 22-i jegyzőkönyv és mellékletök.

Az albizottság nem tartotta szükségesnek a magyar kormány képviselőjének meghallgatását a magyar álláspontról az 1. cikkely 4. bekezdését illető csehszlovák módosító javaslattal kapcsolatban.

4. Az 1938. XI. 2-i bécsi döntés határozatának következményei

Az 1938. november 2-án Bécsben Olaszország és Németország külügyminiszter által hozott döntés határozata 11 850 km² csehszlovák területet ítélt oda Magyarországnak. A határozat 3. cikkelye kötelezte Csehszlovákiát, hogy "gondoskodjék az átengedésre kerülő terület jó állapotáról átadásának idején", a határozat részleteinek végrehajtását pedig a résztvevő államok közötti kétoldalú tárgyalásokra bízták. A 3. cikkely értelmében az e cikkely alapján létrejött kétoldalú megállapodás feltételeinek megfelelően Csehszlovákia kötelezte magát, hogy átengedi Magyarországnak annak az anyagnak százalékos hányadát, amelyet Csehszlovákia átengedésre kerülő területének arányában számítottak ki (lásd pl. az 1938. dec. 22-i jegyzőkönyv II. mellékletét). Az érintett anyag főként mozdonyokból, vagonokból és teherkocsiból állt, amelyeket az 1940. május 22-i jegyzőkönyv következtében adtak át Magyarországnak. Csehszlovákia köteles volt átengedni pénzügyi követeléseinek arányos részét is; a megfelelő átruházásokat a bankok, az általános és magánbiztosítás stb. ágazatában a két állam (vagy Magyarország és a német birodalom) közötti megállapodások alapján hajtozták végig az úgyszintén a magánpénzintézetek közötti különmegállapodásokkal a bécsi döntéssel összhangban. Olyan szerződésekről és megállapodásokról van szó, amelyek megsemmisítését a csehszlovák javaslat kérte.

Azt a területet, amelyet Csehszlovákia a bécsi döntés következtében köteles volt átengedni Magyarországnak, már visszaadták Csehszlovákiának; most azon követeléseinek igyekezik érvényt szerezni, amelyektől a bécsi döntést végrehajtó vagy kiegészítő különböző jogi aktusokkal megfosztották.

5. A módosító javaslat szövege amint azt az albizottság javasolja

A csehszlovák módosító javaslatot a 4. bekezdéshez kapcsolódó második albekszdés formájában dolgozták át. Az első mondatnak az a célja, hogy a lehető leg pontosabban meghatározza a módosító javaslat felhasználási körét. A Csehszlovákia által követelt visszatérítések kizárolag azokra a követelésekre vonatkoznak, amelyek végrehajtását Magyarország javára a bécsi döntés következtében létrejő dokumentumok bizonyítják. Ezen kívül a közelebbi meghatározás érdekében a csehszlovák küldöttség egyetértett azzal, hogy a "péntügyi kérdések" ki fejezést a "valutákkal, pénzintézetekkel és általános biztosítással kapcsolatos kérdések" kifejezéssel helyettesítések.

Az alább következő módosító javaslat szövegét Kanada, Csehszlovákia, Új-Zéland és Ukrajna képviselője jóváhagyta. Ausztrália képviselője fenntartotta a jogot delegációja számára, hogy állást foglaljon a módosító javaslat felülvizsgált szövegével kapcsolatban, és kijelentette, hogy küldöttsége nézete szerint az albizottság alapvető feladata a tényfeltárás volt, és ezek szerint nem volt szükség nyilatkozatra a módosító javaslat szövegről.

A módosító javaslatnak az albizottság által javasolt szövege:

"Az 1938. november 2-i bécsi döntés határozatának rendelkezéseit semmisnek és soha meg nem történtek nyilvánítják. A Magyarország és Csehszlovákia közötti határokattól a pontról, ahol a két állam és Ausztria határai találkoznak, egészen addig a pontig, ahol a két állam és a Szovjetunió határai találkoznak, a szerződéssel úgy újítják meg, ahogyan azok 1938. január 1-ig léteztek.

Az 1938. november 2-i bécsi döntés határozatának megsemmisítése, amint azt a bekezdés első mondata kinyilvánítja, azon következmények megsemmisítését vonja maga után, amelyek a határozatból származnak, amennyiben olyan pénzügyi, általános- és magánjogi biztosítási kérdésekkről van szó, amelyeket a bécsi döntés határozata alapján különböző, a két résztvevő állam, vagy azok nevében, vagy csehszlovák és magyar jogi személyek közötti különböző megállapodásokkal szabályoztak, és úgyszintén, amennyiben az 1940. május 22-i jegyzőkönyv értelmében átadott anyagról van szó. Ez a semmissé téTEL semmilyen csetben sem fog vonatkozni fizikai személyek közötti viszonyra. A fenti határozatok részleteit a két résztvevő kormány közötti kétoldalú megállapodások segítségével határozzák majd meg, mégpedig legkésőbb a szerződés hatályaba lépésétől számított 6 hónapon belül."

Ezt a jelentést lefordították, sokszorosították és áadták a magyar politikai-területi bizottság tagjainak. E bizottság 1946. szept. 20-i ülését a jelentés tanulmányozására és a róla szóló döntéshozatalra szánták. Igen élénk vita bontakozott ki arról, milyen legyen a további eljárás. Az Egyesült Királyság és az USA delegátusai azt javasolták, hogy az albizottság munkájának eredményét egyszerűen utalják a Balkán és finn gazdasági bizottság elé. Mivel állítólag alapvetően gazdasági kérdésekkről van szó, ez nem a politikai-területi bizottságra tartozik, hanem – az Egyesült Királyság és az USA delegátusának nézete szerint – egy másik bizottságnak kellene döntenie arról, miként bánjanak az albizottság jelentésével. Ezzel szemben az albizottság tagjai, Kanada, Új-Zéland, Ukrajna és Csehszlovákia azt az álláspontot védték, hogy az albizottság jelentéséről és ajánlásáról a politikai-területi bizottságban kell azonnali döntést hozni. Jogos volt ugyanis az aggodalom, hogy a gazdasági bizottság arra az állápontra helyezkedne, miszerint őt egy más bizottságnak készült, egyszerűen hozzá utalt albizottsági jelentés tulajdonképpen nem érdeklő és nem kötölheti meg. Tudtuk, hogy egy ilyen átutalásnak csak akkor lenne jelentősége, ha egyhangú ajánlást tartalmazna, mert a gazdasági bizottságban kötelezné azon államok delegációját, amelyek a politikai-területi bizottságban ezt az ajánlást megszavazzák.

E hosszú és élénk vita eredménye következőképpen szerepel a magyar politikai-területi bizottság döntéscinek jegyzőkönyvében:

"3. Az 1/I-Q-2 cikkely 4. bekezdéséhez készült első csehszlovák kiegészítő javaslat ügyében kidolgozott albizottsági jelentés megtárgyalása

A bizottság egyhangúan jóváhagyja az albizottsági jelentés első négy bekezdését.

A bizottság egyhangúan úgy dönt, hogy a csehszlovák kiegészítő javaslat szövegét az albizottság által jelentésének 5. bekezdéséhez készített javaslata formájában adják át a gazdasági bizottságnak, és ajánlják neki, hogy iktassa ezt a szöveget a szerződés-javaslat gazdasági részébe, hogy ne legyen ellentétben a gazdasági bizottság másutt hozott határozataival. Az természetes, hogy a gazdasági bizottságnak címzett értesítésbe megjegyzés kerül az ausztrál delegációtól a jelentésben megfogalmazott fenntartásáról."

Ezt a határozatot a csehszlovák delegáció egy jegyzőkönyvbe foglalt megjegyzéssel egészítette ki, miszerint ki-tart azon álláspontja mellett, hogy az egész kérdés ténylegesen az 1. cikkely 4. bekezdésébe tartozik, és a mellett, hogy a politikai-területi bizottságban kellene dönteni róla.

A magyar politikai-területi bizottság elnöke a következő kísérőlevéllel továbbította a bécsi döntés következményei megsemmisítése iránti követelésünket a Balkán és finn gazdasági bizottság elnökének:

"Tiszttel Uram!

Megtiszteltetésnek tartom, hogy a konferencia három hivatalos nyelvén megküldhetem önnel a jelentés szövegét a csehszlovák delegáció módosító javaslatáról a békcszerződés-javaslat 1. cikkelyének 4. bekezdéséhez (C. P./H. P. /Doc. 13). Ez a jelentés a magyar politikai és területi bizottság által létrehozott albizottság öt delegációjának egyhangúan készített munkája a csehszlovák delegáció módosító javaslatára nyomán felmerült kérdések megtárgyalása céljából.

Mint látja, a jelentés öt bekezdésből áll.

Az első négy bekezdés nyilatkozatokat tartalmaz az albizottság által követelt munkamódszerről, azokat a dokumentumokat, amelyeket felhasznál, illetve a megjegyzéseket, amelyeket tett, amennyiben "de facto" az 1938. november 2-i bécsi döntés következményeiről van szó. A jelentésnek ezt a részét az elnökletem alá tartozó bizottságban képviselt küldöttségnek egyhangúan jóváhagyta.

Jelentésének ötödik bekezdése egy új javaslatot tartalmaz, amelyet az albizottság egyhangúan, az ausztrál delegátus szavazatát kivéve, a csehszlovák delegáció által előterjesztett megváltoztatásra javasol. A bizottság egyhangúan egyetértett azzal, hogy ezt a szöveget bocsássák elbírálásra a gazdasági bizottságnak azzal, az ajánlással, hogy be kellene iktatni a szerződéstervezet gazdasági részébe azzal a feltétellel, ha a szöveg nincs

ellenmondásban azokkal az intézkedésekkel, amelyekben az ön elnöklete alá tartozó bizottságban megállapodtak.

Mély tisztelettel

Siniša Stanković.

A magyar küldöttség ismét kísérletet tett a csehszlovák javaslat elfogadásának megakadályozására. Szeptember 26-án az alábbi levéllel fordult a Balkán és Finn gazdasági bizottság elnökéhez:

"685/konf. — 1946. Párizsban, 1946. szeptember 26.

Elnök Úr,
a magyar küldöttség a békészerződés-javaslathoz tett észrevételeiben részletesen foglalkozott a 22. cikkely 6. bekezdésével, amely Magyarországot a kocsipark visszaadására kötelezi az Egyesült Nemzeteknek.

Az ügyhöz tartozó észrevételeinket a C. P./Gcn. Doc. 5. 21. lapja tartalmazza, ahol az ez ügyben tett kiegészítő javaslatunk is szerepel, egyszerű ami a reciprocitást, másrészt ami nemzetközi vasúti konferencia összehívását illeti (40. lap).

Attól eltekintve, ami most említtésre került, észrevételeket nyújtottunk be a magyar politikai és területi bizottságának a békészerződés 1. cikkelye 4. bekezdéséhez, amelyek kiemelik a kocsipark problémájának döntő fontosságát, ami az arra irányuló csehszlovák javaslatot illeti, miszerint a bécsi döntés határozata megsemmisítéséhez csatolt "valamennyi abból eredő következménnyel együtt" toldalékból az következő Magyarország számára, hogy adja vissza Csehszlovákiának az annak idején Magyarországnak átengedett kocsiparkot.

Mellékelten megküldjük önnel ezen észrevételek másolatát, és bátorunk felhívni elnök úr és bizottságának figyelmét a kocsipark fontosságára anélkül, hogy e kérdés részleteivel szándékoznánk foglalkozni.

Magyarország elvezette kocsiparkjának több mint 2/3 részét, részben a háborús események és károk, részben a németek által végrehajtott kiürítés következtében. A magyar kocsipark legnagyobb része Magyarország területén kívül van, különböző megszállási övezetekben, valamint Csehszlovákiában, Jugoszláviában és más európai országokban is. A jelenleg éppen Magyarországon lévő kocsipark nem ellegendő a normális forgalom szükségleteihez; sok mozdony és kocsi, amit a közlekedési múzeumtól kellett kikölcsönözni, többségében nem magyar eredetű.

A háborús események teljes zúrvárt okoztak ezen a területen: a magyarországi magyar egységek jelenleg az eredeti kocsiparknak csak 20 %-át érik el.

Ha Magyarország minden kölcsönösséggel nélkül kénytelen lenne visszaadni az idegen eredetű kocsiparkot, ez a magyar közlekedés teljes megbénulását vonná maga után, olyan megbénulást, amely egyenlő lenne az ország gazdasági és szociális életében uralkodó zúrvavarral. Ezenkívül, tekintettel arra, hogy Magyarország földrajzi helyzeténél fogva elsőrendű fontosságú összekötő terület a kelet-nyugati és nyugat-keleti tranzitforgalom számára, a magyar közlekedés megbénulása azonnal súlyos következményekkel járna az európai forgalom számára.

Ezek a körülmények késztetnek arra, hogy különleges hangsúlyt vessünk a levélhez írt bevezetőben, valamint a csatolt mellékletben foglalt meggyűzések fontosságára, és kérjük a bizottságot, legyen erre tekintettel."

A Balkán és Finn gazdasági bizottság néhány órás vitában tisztázta a csehszlovák követelés értelmét és horderejét. Végül egyhangúan elfogadta a csehszlovák amendementet ismét javított szövegezését, mint a 21. b. cikkelyt. Azon vitárezsleteket, amelyek részletesen tisztázzák a kérdés lényegét, hozzácsatolták a bizottság felterjesztéseinek jegyzékéhez, valamint a konferencia plenárumának jegyzőkönyveihez.

A Balkán és Finn gazdasági bizottság határozatairól 1946. október 3-án készült jegyzőkönyvben ezzel kapcsolatban ez áll:

"II. A magyar békészerződés-javaslat 22. cikkelyének vizsgálata.

a) A véleménycserc folyamán, amelyben részt vett Dr. Hajdu (Csehszlovákia), Mr. Berthoud (Egyesült Királyság), Mr. Reinstein (USA), Mr. de Carbonnel (Franciaország), Mr. MacDonald (Kanada), Mr. Gerascenko (Szovjetunió) és Mr. Fisher (Új-Zéland), a csehszlovák küldött pontosan meghatározza Csehszlovákia javaslatát (C. P./B & F/EC/Doc. 41) és (C. P. H/P./Doc. 13), válaszol az Egyesült Királyság és az USA delegátusának kérdéseire és egyetért e szöveg módosítását illető javaslatokkal (Annex I).

b) Az ekképpen módosított csehszlovák javaslatot egyhangúan elfogadják. Ezt a javaslatot mint új 21. b. cikkelyt (Annex A) iktatják majd be a magyar békészerződés-javaslatba."

A Magyarország által okozott károkat az eredeti békészerződés-javaslatban a jóvátételcről, a visszaszolgáltatásokról, a szövetséges országokban lévő magyar javak részleges lefoglalásáról és a szövetségesek magyarországi javaiban keletkezett károk kompenzációjáról szóló cikkelyel elégítették ki és fedezték. Különösen a jóvátételekről szóló cikkely kifejezetten megszabta, hogy a jóvátételi összeggel fedezik a jóvátételben részt vevő Szövetségeseknek minden, a megszállás tényével, valamint a Magyarország részéről a háború folytatásával okozott kárt. Ezeket a már 1945 novemberében a Németországgal szemben lefolytatott jóvátételi konferencián alkalmazott alapelveteket valamennyi Szövetséges elismerte a többi, most tárgyalásra kerülő békészerződés számára. Hasonlóképpen, már a jóvátételi konferencián elfogadták azt az alapelvet, amit szintén alkalmaztak a Németország csatlósával kötendő valamennyi megtárgyal békészerződésre, hogy a vesztes államok csak az elrabolt vagy elhurcolt dolgokat kötelesek visszaadni, amelyek még ma területükön vannak és amelyek azonosíthatók. Egyetlen kivétel ez alól a kulturális jellegű tárgyak, amelyeket azonos jellegű más értékekkel kell pótolni.

A csehszlovák javaslat azonban igyekezett a mai tényleges állapotot összhangba hozni a bécsi döntés előtti jogi állapottal, ez pedig a jóvátételekkel és visszaszolgáltatásokkal kapcsolatban elfogadott alapelveteket meghaladó követelés. Számunkra akkor szélesebb, az elvészett vagy megsemmisült, vagy azonosíthatatlan tárgyakra is vonatkozó jóvátételekről volt szó. Ezeket a károkat távolról sem fedezné a békészerződésben Magyarországra kiszabott jóvátételi kötelezettség teljesítése, sem a békészerződés általános visszaszolgáltatási rendelkezései.

A visszaszolgáltatás új, speciális Csehszlovákiára vonatkozó értelmezését — mint sui generis visszaszolgáltatást — csak valamennyi jogi, erkölcsi és politikai érv felsorakoztatásával volt lehetséges érvényre juttatni, közvetlenül ránutatva arra, hogy a bécsi döntés valamennyi következményének helyrehozatala a müncheni egyezménnyel és az abból következő bécsi döntés határozatával oly súlyosan érintett Csehszlovákia jogos követelése.

Az e javaslat elfogadásából eredő hatásnak nagy jelentősége lcsz az állami pénzügyek, a bankélet, a magán- és általános biztosítás, valamint a közlekedés terén. Ezek azok az ágazatok, amelyeket a bécsi döntés megsemmisítésének következményei a legjobban érintenek. Ha Magyarország nem teljesítene az ebből a határozatból eredő kötelezettségeit, lesz lehetőségünk a kielégítésre a magyar állam vagy magyar állampolgárok Csehszlovákiában lévő javáiból.

C.

A POZSONYI HÍDFŐ

Kevés európai város növekedett úgy a szabadság 20 éve alatt, 1918-1938 között, mint Pozsony. Korábban Bécs és Budapest érdekelében szándékosan elhanyagolták. A felszabadított Pozsony növekedni kezdett. Amint mondják, amerikai tempóban. A szabad köztársaságban teljes mértékben érvényesült földrajzi helyzete. Ezért Pozsony nem csupán Szlovákia közigazgatási és kulturális központjaként gyarapodott, hanem mint vasúti és közúti csomópont és jelentős dunai kikötő is.

A műszaki és gazdasági szakembereket már München és a második világháború előtt is nemegyszer korlátozta tervezésükben a viszonylag kis terület. A város fejlődését nyugati és északi irányban dombok és hegyek akadályozzák. Közvetlenül a Kis-Kárpátok alatt, Pozsonytól északkeletről nagy kitörések miatt terület van. Pozsony legtermézetesebb, urbanisztikailag indokolt déli irányú, a Duna túlsó partján történő fejlesztését az állandó magyar támadásoknak kitett csekély kiterjedésű ligetfalusú hídőr fejezte.

A második világháború idején a technika általában, a közlekedési technika pedig különösen nagy utat tett előre. Többszörösre nőtt Pozsony jelentősége mint közlekedési — vasúti, közúti, hajózási és légi — központ. Ezért valóban természetes volt, hogy rögtön a felszabadulás után keresni készíték Szlovákia fővárosa tartós fejlesztési lehetőségeit. Igen gyorsan, már 1946 tavaszán tájékoztattuk a nagyhatalmakat, a Szövetségeseket és a Külügyminiszterek Tanácsát, hogy kisebb határmódosítást szándékozunk kérni Magyarország rovására. Hogy követelést támasztunk területünk kiszélesítésére a Duna jobbpartján.

A Külügyminiszterek Tanácsához intézett memorandumainkban, később a magyar békészerződéssel kapcsolatos 3. sz., valamint az 1. cikkely 4. bekezdéséhez benyújtott második amendementünkben kérük a Csehszlovákia és Ausztria között mintegy földnyelvet alkotó 5 falu — Oroszvár, Dunacsún, Horvátjársalu, Rajka

és Bezenye – Csehszlovákiához csatolását. Az 1930-as magyar statisztika szerint az 5 falunak 7523 lakosa volt. Telekkönyvi kataszteri területük 14 670 hektár.

A konferencián követett eljárási gyakorlat értelmében a magyar delegációnak közvetlenül amendementünk benyújtása után lehetősége volt meggyezéseinél előterjesztésre. Ezt a jogot természetesen teljes mértékben ki használta. 1946. augusztus 27-i beadványában a következő ellenvetést tette követeléssükkel kapcsolatban:

- a) E területnek soha nem volt szlovák nemzeti jellege.
- b) Csehszlovákia már az 1919. évi békétárgyalások során követelte a hidlő kiszélesítését. Ám az akkori konferencia sem ismerte el a követelés jogosságát. Nem teljesítette azt.
- c) A követelt terület Csehszlovákiának történő átadásával megszakad az autóút és ezzel nemcsak a Budapest-Bécs összeköttetés, hanem a London-Isztambul nagy transzeurópai műút is.
- d) A Csehszlovákia által javasolt határ mintegy 2 és 1/2 km-re húzódna az elsőrendű fontosságú Budapest-Bécs vasútvonalról.
- e) A követelt területen Rajka községnél található az a zsilip, amely 110 magyarországi község földművelőinek vízhasználatát szabályozza.
- f) A győztes állam területi követelése ellenkezik az Atlanti Chartával.
- g) Az említett községek lakossága ellenzi a községek elszakítását Magyarországtól.
- h) Érthatetlen, hogy Csehszlovákia újabb magyar területekre tart igényt és egyidejűleg 200 000 magyartól kíván megszabadulni.

i) Végzetül a követelt terület teljesen fölösleges Pozsony fejlesztéséhez.

A magyar politikai-területi bizottságban 1946. szeptember 6-án kezdték tárgyalni a pozsonyi hidlő kiszélesítéséről szóló követelésünket. Amendementünket Csehszlovákia delegációja nevében dr. Juraj Slávik nagykövet a következőképpen indokolta:

"Csehszlovákia nem szívesen terjeszt elő területi jellegű igényeket Magyarországgal szemben akkor is, ha Magyarország vesztes állam, amely a múltban sok kárt okozott nekünk. Jelen esetben azonban ténylegesen nem területi követelésekkel van szó, hanem csupán helyi határkiigazításról. Viszonylag kis területet kérünk azon a helyen, amely számunkra nagyon fontos: mintegy 56 négyzetmérföldnyi, azaz körülbelül 145 négyzetkilométernyi, Magyarország peremvidékén fekvő területet."

A magyar küldöttség szükségesnek tartotta követelésünk éles és kategorikus elutasításának előterjesztését. Álláspontját elsősorban etnikai érvekkel indokolta. Azt állítja, hogy valamennyi németet kiutasították erről a vidékről és magyarok települtek oda. Az az érzésünk viszont, hogy ez esetben kész tényként írnak le olyan valamit, ami addig ténylegesen csak terv volt. Ha kihagyjuk a számításból azokat a németeket, akiket a potsdami egyezmény értelmében ki kell telepíteni, úgy találjuk, hogy az érintett vidéken a magyar lakosság 2:3 arányú kisebbségen van a szláv lakossággal szemben.

Magyarország azt állítja, hogy a követelt terület bekebelezése Csehszlovákiába elvágná a London-Isztambul európai műútat. Ez a minősítés azt az elköpzelést keltheti, mintha az e területet átszelő műút nem közösséges, 6 méter széles országút lenne. Jelenleg rendkívül rossz állapotban található. A térképre pillantva azt is látjuk, hogy a Budapest-Bécs közötti közvetlen összeköttetés jobb és rövidebb úton oldható meg.

A magyar küldöttségnak az az ellenvetése, miszerint az új kiigazítás a csehszlovák határtól mindenütt 2 és 1/2 km-re hagyná a vasúti fővonalaat, stratégiai érvnek tűnik. Mindannyian tudjuk, hogy a Duna-medencében a múltban sok háború játszódott le. Magyarország valamennyiben igen tevékenyen részt vett. Ámde a török hódítás kora óta Magyarország soha nem volt agresszió tárgya.

A magyar küldöttség harmadik érve arra mutat rá, hogy a Csehszlovákia által igényelt területen olyan szivattyútelep van, amely Magyarországon maradó terület vizellátását szabályozza. Ilyen helyzet mindenütt előadódik, ahol államok egész sora tartozik egyetlen és ugyanazon vizrendszerhez. Így például Magyarország kezében van a jugoszlávai Bácska vízellátása.

Mezőgazdasági szempontból az általunk igényelt terület csekély jelentőségű, különösen a mezőgazdaságilag gazdag Magyarország számára. Jelentős része a Duna hordalékából képződött homokos talaj. A Duna mentén és a folyó ágaiban keletkezett szigeteken némi, nagy érték nélküli erdő és bozót található, mint mindenütt az árvizeknek kitett talajon. Ipar egyáltalán nincs. Magyarország szempontjából félrecesső vidék ez, távol van minden a fővárostól, mind a vidéki kisvárostól. Szemmel látható ez abból is, hogy a síkságnak ez a része viszonylag ritkán lakott. Népsűrűsége a magyarországi átlagnak alig a fele, négyzetkilométerenként mintegy 50, és egyáltalán nem növekszik. 50 év alatt – 1880-tól 1930-ig – Magyarország lakossága körülbelül 51 %-kal nőtt, ám a Csehszlovákia által igényelt 5 község csak 7 %-kal.

Pozsony, Szlovákia fővárosa az egyik legfőbb országos közigazgatási, kereskedelmi és ipari központ államunkban. Közvetlenül határon fekszik, és jelenleg csak egy irányban, a Duna bal partján tud terjeszkedni.

E földrajzi fekvés ellenére nem kívánunk stratégiai indokokra hivatkozni. Tudjuk, hogy a kilométerek ma sokkal kevesebbet jelentenek, mint korábban.

Pozsonynak a Duna jobbpartján történő szélesítését illető igényünk gazdasági szempontokon alapszik, valamint a tervszerű városfejlesztés szükségletein.

A szabadság húsz éve (1918-1938) alatt Pozsony lakossága a korábbi 80 000-ről 140 000-re nőtt, és ugyanebben a korszakban a kikötőben a tonnataralom több mint hétszorosra emelkedett (az 1913-1918 közötti évek 40 000 tonnás átlagával szemben 1938-ban 1 000 000 tonna árut kezeltek).

Közvetlen kapcsolatokból és személyes tapasztalatokból mindenkorban tudunk olyan példákról, hogy valamilyen folyó partján fekvő kis községek csökély támogatás esetén is hamar várossá fejlődtek. Ámde mindenre csak akkor került sor, amikor nem hiányoztak hozzá a természetes feltételek, átépte a folyót, és minden partján azonos mértékben terjedtek. Így kellene ennek lennie Pozsony esetében is.

Nem szeretnénk és nincs szándékünkban bizonyítani, hogy az általunk igényelt terület bármilyen más okból tartozna hozzáink, mint tisztán gazdasági érvélés alapján. Nekünk végérvényesen szükségünk van a pozsonyi hidlő kiszélesítésére, míg Magyarország semmisítő fontos hasznát nem veszi ennek a területnek.

Csehszlovákia békét akar. Ezt a világon mindenki tudja. De a béké életet jelent, a közlekedés, a nemzetközi kereskedelem és az építkezések fejlesztését. Különösen olyan városokban, mint Pozsony, amelynek fekvése eleve elrendeli számára a gyors és békés fejlődést.

Azt hiszem, ha Pozsony igazi fejlődési lehetőséget kap, amennyiben eleget tesznek Magyarországgal szemben az 1. cikkely 4. pontjához benyújtott módosító javaslatunk szellemében igényelt határkiigazítási követelésünknek, ez nemcsak Csehszlovákia számára lesz nagy előny, hanem egész Közép-Európa kapcsolódó területe számára is. Ez pedig végérvényesen a tartós béké konszolidációját jelenti.

A magyar küldöttség memorandumában közölt tény, miszerint az utolsó békékonferencián nem engedélyezték a nagyobb pozsonyi hidlő iránti csehszlovák követelést, majdhogyan a mi javaslatunk érdekét szolgáló érvelés. Nyilvánvaló, hogy 1919-ben nem tudatosultak Pozsony nagy fejlődési lehetőségei, amely városból az új Csehszlovák Köztársaság az iparát jelentősen bővíti legjelentősebb dunai kikötőt szándékozik kialakítani.

Végezetül még szeretném megmagyarázni, hogy az általunk javasolt határ nemcsak a mi szükségleteinknek felel meg, hanem ugyanúgy a javasolt határmódosítás által érintett vidék birtokainak is. Ez is oka annak, hogy a javasolt határvonal annyira szabálytalan.

Mivel Csehszlovákia kizárolag Pozsony gazdasági, közlekedési és fejlesztési szükségleteire alapozza igényét, delegációink kész alávetni magát a határok végleges megvonása tekintetében a bizottság és szakértői megítélésének, akik előöntik, milyen terület szükséges az általunk közölt szükségletek számára."

Jugoszlávia és Ukrajna képviselői azonnal energikusan támogattak bennünket. Új-Zéland képviselője javasolta albizottság kiküldését a helyszínre, amely az egész körént kivizsgálára. Fcladata véleményezés és javaslat benyújtása lenne, lehetőleg írásos anyag és a magyarok szóbeli meghallgatása alapján. Ha szükségesnek mutatkozna, az albizottságnak helyszíni ténymegállapító látogatást is kellene biztosítania.

Még ugyanazon a napon, 1946. szeptember 6-án a bizottság meghallgatta Magyarország képviselőjét. Dr. Sebestyén küldött beszédében egyebek között előadta:

"Kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy ily módon a csehszlovák delegáció jelentős többségben magyar földművesek által lakott terület átcsatolását kéri, ugyanakkor egyidejűleg – a magyar békészerződés-javaslat 4. cikkelyéhez készített módosító javaslattal – 200 000 magyar elűzését követeli Csehszlovákiából. Más szóval, Csehszlovákia magyar lakosságú magyar terület átcsatolását kívánja abban az időben, amikor saját területét magyarok százezre kívánja megszabadítani, akiket szívesen áttoloncolna Magyarországra."

"A valóságban itt nem a demokratikus Magyarország képzelt fenyegetéséről van szó Szlovákia fővárosa ellen, hanem arról, hogy Csehszlovákia szeretné éket verni Magyarország testébe."

"Akár Magyarországhoz, akár Csehszlovákiához tartozott Pozsony, minden kizárolag csak a Duna balpartján terjeszkedett és fejlődött."

"Az említett átcsatolás valójában 25 km szélességen átvágna a Budapest-Bécs műút, azaz a közúti főútteret Magyarország és Ausztria között..."

"Ezenkívül meg kell jegyezni, hogy a Budapest-Bécs műút egyben a London-Konstantinápoly transzkontinentális út szakasza."

"...a csehszlovák módosító javaslat homlokegyenest ellenkezik az Atlanti Chartának nemcsak szellemével, hanem szövegével is."

"...ezzenkívül ellentétben van az Egyesült Nemzetek 1942. január 1-i washingtoni Deklarációjával, amelyhez Csehszlovákia aláírásával csatlakozott, és amelyet ünnepélyesen az Atlanti Chartában kifejezett alapelvvé fogadt."

Az USA és az Egyesült Királyság képviselői amendmentünk tárgyalásának első pillanatától arra törekedtek, hogy a hídfő kiszélesítésének kérdését egybekapcsolják a csehszlovákiai magyarok Magyarországra telepítésének kérdésével.

Bedel-Smith tábornok, az USA képviselője az alábbi nyilatkozatot olvasta fel a politikai-területi bizottság 1946. szeptember 9-i ülésén:

"Most, miután volt szerencsénk meghallgatni Csehszlovákia és Magyarország delegációjának nézeteit, szeretném megismertetni a bizottságot az Északamerikai Egyesült Államok küldöttségének nézeteivel a csehszlovák javaslatról, amely arra törekszik, hogy Magyarország mondjon le bizonyos falvakról a Duna déli partján Pozsony környékén.

Az Egyesült Államok delegációjának kizárolag gazdasági szempontból az a meggyőződés, hogy a csehszlovák javaslat rokonszenvvel való megvizsgálásra érdemes, de megítélése szerint a Csehszlovákia által követelt terület nagyobb, mint azt a normális terjeszkedés indokolná, aminek végrehajtására Pozsony városa cleve elrendelnek látszik. Ha Rajka és Bezenye falut kizárnák az elnök terjesztett függelékben leírt területből, ez véleményünk szerint hozzájárulna a magyar küldöttség által előadott gazdasági és etnográfiai jellegű ellenvetések visszautasításához, és lényegében egyszersmind kiürítene a csehszlovák kormány által kifejtett követeléseket is.

Tartalmazza azonban ez a javaslat olyan személyek Csehszlovákiába telepítését is, akik jelenleg magyar fennhatóság alatt vannak és magyar származásúak. A csehszlovák delegáció egyidejűleg közölte a bizottsággal szándékát egy újabb toldalék előterjesztésére, amely legfeljebb 200 000 magyar nemzetiségű személy csehszlovák területről magyar területre történő áttelepítése jogosságának elfogadatására irányul. Véleményünk szerint ez a két csehszlovák toldalék a két ország között keletkezett sokkal szélesebb, eddig megoldatlan probléma része. Egyszerre kellene vizsgálni őket, jóllehet az előttünk levő csehszlovák javaslat csak viszonylag kis számú személyt érint.

Az Egyesült Államok kormánya nem felejtette el azokat a tragikus terheket, amelyeket a legutóbbi háború előtt és alatt a csehszlovák kormánynak el kellett viselnie, és teljes mértékben rokonszenvezik a csehszlovák kormány törekvéseivel egyenmetűségű állam kialakítására. Amde másrészről biztosak vagyunk benne, hogy nagyszámú személy áttelepítése Magyarországra újabb gazdasági terhet jelentene az amúgy is kegyetlenül stújtott országnak. Nem kevésbé fontos a humanitás szempontja. Az Egyesült Államok delegációjának egyébként szilárd meggyőződése, hogy a békeszerződésben nem alkalmazzák majd a kényszeráttelepítés alapelvét.

Ahhoz, hogy kormányom egyetértését fejezhesse ki, minden egyes ilyen jellegű áttelepítést elő kell terjeszteni elfogadásra a befogadó országnak, és alá kell rendelni annak a mértéknek, amivel az az ország képes befogadni az illető kisebbséget. Ugyanigy meggyőződések, hogy minden egyes ilyen fajta áttelepítésnek fokozatosan kell történnie és szigorúan ügyelni kell az igazságosság és az emberség nemzetközi szabályaira. Ismeretes számunkra az a tény, hogy a csehszlovák javaslat tekintetben veszi az ilyen értelmű tárgyalási módot, jelenlegi megfogalmazása azonban szükségszerűen oda vezet, hogy egy békészerződésbe beiktassák egy ellenkai kisebbség kényszeráttelepítésének veszedelmes alapelveit. Hisszük, hogy esetleg lichetséges volna olyan meggyezés létrehozása, amelynek alapján bizonyos korlátozott létszámú magyar származású személy az imént általam említett alapelvek szerint és az érdékelt kormányok kölcsönös bellegyecskével áttelepíthető lenne magyar területre.

Ennek következtében az alábbi javaslatot tesszük:

1. következő ülésünkön a bizottság foglalkozzon az áttelepítést illető csehszlovák toldalékkal;
2. hívják meg a magyar küldöttséget, hogy a csehszlovák exposé után közvetlenül szóban kifejthesse a kérdéssel kapcsolatos nézeteit;
3. czután össze a csehszlovák és a magyar delegáció, hogy megkíséríjje egy olyan gyors megállapodás kidolgozását, amely minden felet kiürítene és amelyekkel lenne a határok és a lakosság érintő kérdések közötti szoros összefüggésre.

Fölösleges emlékezettel rá, hogy minden egyes határmódosítás, amelynek következtében csökkenne azon személyek száma, akiket ki kellene szakítani mostani otthonából, jelentősen hozzájárulna a Csehszlovákia és

Magyarország között minden bizonnal bekövetkező súrlódások forrásának megszüntetéséhez, ugyanis megfelelő kölcsönös érdekeiknek.

Amellett vagyunk, hogy bármilyen, a csehszlovák és a magyar kormány által elfogadott határmódosítást sikeresen be lehetne iktatni a békészerződésbe.

Az Egyesült Államok küldöttsége reméli, hogy e bizottság tagjai kedvezően fogadják majd ezeket a javaslatokat és a hivatalos döntést egyik vagy másik csehszlovák toldalékról arra az időre halasztják, amikor mindenki érdekeit kormánynak lehetősége lesz elnök terjeszteni a közösen kidolgozott ajánlást."

Ezután még Dr. Slávik adta elő Csehszlovákia válaszát a magyar okfejtésre:

"A csehszlovák delegáció különösebb néhézségek nélkül utasíthatja vissza a magyar küldöttség érveit, amint azokat Sebestyén úr e bizottság előadta. Nem találtunk bennük semmi ellenállást, mint amit a magyar kormány már írásban nyújtott. Ami a magyar küldött beszédét illeti, csak annyit mondani kéne, hogy a bizottság megítélésére bízom, van-e egyáltalán valami köze egy kicsiny határmódosításnak az Atlanti Chartához.

Az hangzott el, hogy Pozsony a Csehszlovák Köztársaság idején sem adta semmisítő tanújelét, hogy a Duna jobbpartján terjeszkedjen. Engedelmükkel erre azt válaszolom, hogy Ligetfalu, a régi Pozsonnyal szemközti kicsiny falucska a két világháború között mintegy 1000 lakosú faluból 18 000 lakosú várossá növekedett. Ez a növekedés erőteljesen felülmúlja azt a mértéket, amellyel Pozsony északi és észak-keleti irányban fejlődött. Pozsony nyugati irányban a hegyek miatt nem tud fejlődni. Ez a fejlődés a Duna jobbpartján csak 1938-ban állt meg, amikor a németek még a bécsei döntés előtt elfoglalták a Pozsonnyal szemközti Duna-partot.

Annak oka, amiért a pozsonyi kikötőt 1938 előtt nem építették fel a Duna jobbpartján, az volt, hogy a közlekedés kiépítését szolgáló hely hiányához még az is hozzájárult, hogy Csehszlovákia a Duna jobbpartján állandóan fenyegetve érezte magát a magyar revizionizmustól. A magyar küldött megfelelők rögtön közeljé az okot, miért nem lehették megvalósítani egészen 1938-ig és különösen azután a Duna jobbpartján a pozsonyi kikötő és a megfelelő közlekedés már régóta elkészített tervét.

Ami pedig a közlekedés ügyében tett magyar ellenvetésket illeti, egyszerűen a térképre kell pillantani. Bárki aki ezt teszi, maga is meggyőződik, hogy további összeköttetések is vannak Budapest és Bécs között, amelyek sokkal ellenkezőleg vonalban kapcsolják össze ezt a két fővárost. Különösen a magyar területen, Magyaróvár-Hegyeshalom városokon áthaladó útvonalra mutatnak rá. Ezt a tényt tekintetben véve senki sem akarja majd azt állítani, hogy egy bármilyen útvonal kicsiny szakasza, különösen ha nincs rajta sem kereszteződés, sem különleges berendezések, a műszaki fejlődés mai korában ne lenne könnyűszerrel pótolható.

A magyar küldött azt állítja, hogy ezzel a csekély kiigazítással Csehszlovákia éket igyekszik venni Magyarország testébe. Ennek ellenkezésére az igaz. Egy pillantás a térképre meggyőző arról, hogy itt egy magyar kiszögellés levágásáról van szó.

A csehszlovák delegáció e bizottságban határozottan biztosította öröket arról, hogy semmisítő stratégiájai tekintet sem készti erre az igényre. Amennyiben a magyar küldött valamilyen feltételezett stratégiai jellegű érvekkel szemben viaskodik, szélmalomharcot akar víni.

Ha a magyar állásfoglalás előadása és meghallgatása után is maradnak még bizonyos kétfélek a csehszlovák kérelem igazságosságát illetően, vagy ha a bizottság meggyőződése ezzel kapcsolatban még nem egyértelmű, hogy részünkről valóban arra a célra van szükségünk az igényelt területre, amit valóban gondolunk, és amit az Egyesült Államok küldötte is elismert, nincs kifogásunk az ellen, hogy alakítsanak egy kis albizottságot, amely át tudná tanulmányozni és meg tudná vitatni mind a csehszlovák, mind a magyar küldöttség által előadott és előterjesztett bizonyítékokat és beszédeket.

Nem adhatjuk azonban beleegyezésünket az Amerikai Egyesült Államok nagyrabecsült delegátusának javaslatához, amelyben egy gyakorlati, városfejlesztési kérdést olyanfajta politikai és kisebbségi problémával számodozik összekötő, mint a kitelcítés. Ennek a két problémának abszolút semmi kapcsolata nincsen, és nyomatékosan fejezem ki azon kívánságomat, hogy ne legyenek összekapcsolva. Ha elfogadnánk az amerikai delegátus által javasolt eljárást, egyáltalán nem lehetne dönteni egyetlen kérdésekben, mivel hasonló módon minden problémával kapcsolatban kialakítható bizonyos összefüggés. Azt kívánunk, hogy hozzanak türelemmel határozatot Csehszlovákia gyakorlati igényeiről a mostani vita tárgyaként szereplő városfejlesztés ügyében, és e kérdésben a Szovjetunió nagyrabecsült delegátusával vagyunk egy véleményen.

Az eljárás megválasztása tekintetében teljes mértékben egyetértünk Novikov úr álláspontjával".

Az albizottság kiküldése azonban még így sem ment könnyen. Amikor az albizottság számára adandó instrukciótól folyt a tárgyalás, Ausztrália képviselője olyan megfogalmazást javasolt az albizottság megbízására, miszerint "a Csehszlovákia és Magyarország közötti határok kérdését kell megtárgyalnia". Ez ellen Csehszlovákia nevében dr. Clementis határozottan tiltakozott. Amellett tartott ki, hogy az albizottságot

félreérthetetlenül a "Csehszlovák Köztársaság által igényelt határmódosítások" kérdésének kivizsgálásával bízzák meg. A Csehszlovákia által kívánt megbízási szövegezést elfogadták. Az albizottság összeállításakor Ukrajna az öt tag egyikének Csehszlovákiát javasolta. Az USA delegátusa ezzel szemben kifogásolta, hogy Csehszlovákia, mint az egyik közvetlenül érdekkelt fél, teljes jogú tagként vegyen részt az albizottság ülésén. Ámde ezt a kifogást is leküzdötték. Végül az 1946. szeptember 9-i ülés végén a magyar politikai-területi bizottság öttagú, meghatározott feladattal megbízott albizottságot küldött ki. Az albizottságnak mindenki, az 1. cikkely 4. bekezdéséhez benyújtott csehszlovák amendementet (a bécsi döntés megsemmisítése és a hídfő kiszélesítése) meg kellett vizsgálnia és javaslatokat kellett adnia.

Az albizottságban Ausztrália, Kanada, Új-Zéland, Ukrajna és Csehszlovákia képviselői foglaltak helyet.

A magyarok ismételt meghallgatása és több hosszú vitaülés után az albizottság 1946. IX. 28-án az alábbi jelentésben egyeztett meg a bizottság számára:

"MAGYAR POLITIKAI ÉS TERÜLETI BIZOTTSÁG

MÁSODIK ALBIZOTTSÁGI JELENTÉS

Csehszlovák módosító javaslat az 1. cikkely 4. bekezdéséhez (1-Q-3) 1. pár.
3. kérdés

1. Az albizottság tagjai:

- Mr. Stirling (Ausztrália)
- Pope tábornok (Kanada)
- Dr. Hajdu (Csehszlovákia)
- Mr. Costello (Új-Zéland), tudósító
- Baranovszkij úr (Ukrajna), elnök.

2. A feladat

A bizottság által szeptember 9-én alakított albizottság második feladata a magyar békészítés-javaslat 1. cikkelyéhez benyújtott második csehszlovák módosító javaslat (C.P. Gen. Doc. 1-Q-3) vizsgálata volt, valamennyi okirat áttanulmányozása, amelynek az albizottság véleménye szerint valami köze van a módosító javaslat által fölvetett kérdésekhez, valamint jelentések előterjesztése a bizottságnak az ezen kérdéseket illető tárgyi adatokról, miközben az albizottság célrváccsal vélt javaslatokat tesz a bizottságnak, különös tekintettel az Atlanti Chartában foglalt alapelvékre, valamint azokra is, amelyek az Egycsült Nézetek Chartájának 55. cikkelyében szerepelnek.

Az albizottság öt ülést szentelt a módosító javaslat elemzésére (szeptember 19., 21., 24., 26. és 28.).

3. Az albizottság által átkinntett iratok:

1. A csehszlovák módosító javaslat szövege (C. P. Gen. Doc. 1-Q-3).
2. A csehszlovák delegáció által kiadott térképek.
3. A magyar küldöttség írásos megjegyzései. C.P.-HP-Doc. 1946. augusztus 4-31. (1. melléklet).
4. A csehszlovák delegátus expozéja a bizottságban.
5. A magyar küldött beszéde a bizottságban.
6. A csehszlovák delegátus válasza a bizottságban elhangzott magyar beszédre.
7. "A pozsonyi hídfő" okirata (2. melléklet a Külügyminiszterek Tanácsának előterjesztett okiratokhoz).
8. Aide-mémoire a Budapest-Bécs útvonal lapjainak mellékleteivel.

Magyarország képviselői szeptember 21-re hívták meg az albizottsági ülésen való részvételre, amikor kifejtétek véleményüket az albizottsági tagok kérdéseire.

4. Általános vélcédések

Az 1. cikkely 4. bekezdéséhez benyújtott csehszlovák módosító javaslat mellett szóló érvük elsősorban gazdasági jellegűek, és a következőkben foglalkhatók össze:

Mind a pozsonyi dunai kikötőnek, mind magának Pozsony városának fejlesztése számára szüksége van kis déli területének kiszélesítésére (12 négyzetmérföld), amellyel Csehszlovákia a Duna jobbpartján Pozsonnyal szemben rendelkezik. 1918-1938. között a pozsonyi kikötőben átmenő áruforgalom mennyisége az credeti évi 40 000-ről 1 000 000 tonnára nőtt, és Pozsony ma már jelentős folyami kikötő. Kiszélesítésekkel helyigényét növeli az a szerep, amelyet az Elba-Odera-Duna csatornahálózat tervében játszik, amelynek déli vége a

pozsonyi kikötő lesz. E terv megvalósítása Pozsonyt Európa egyik legfontosabb folyami kikötőjévé teszi. Új feladatának ellátásához jelentős mértékben bővíteni kell berendezéseit, a mólókat, raktárakat stb.; ez csak a folyó mentén mintegy 12 mérfölddel délre lehetséges attól a ponttól, ahol a jelenlegi csehszlovák-magyar határ érinti a Dunát. Annak oka, amiért a pozsonyi kikötő nem szélesíthető a kívánt mértékben a folyó északi partján az, hogy a vidék Pozsonytól nyugatra és északra heges, még a várostól keletre mocsaras. A Pozsonnyal szemközti terep is mocsaras, de déli irányban fokozatosan javul.

A magyar ellenvélemények néhány címszó alatt foglalhatók össze. Először a stratégiai. A magyarok azt állítják, hogy a Csehszlovákia által kért terület "tüskeként hatolna be Magyarország testébe". Ez a terület azonban valójában ék Ausztria és Csehszlovákia között, és átengedése megcsüntetné a magyar területnyúlványt.

Másodsor azt bizonyítják, hogy a két világháború közötti időszakban Pozsony mint város nem mutatott semmi hajlandóságot a terjeszkedésre a Duna jobbpartján, és hogy ebből a körülményből arra lehetne következtetni, hogy nem ez a város terjeszkedésének természetes irányá. E felfogással szemben rá kell mutatni arra, hogy az említett időszakban a Pozsonnyal szemközti falucska, az 1400 lakosú Ligetfalu viszonylag jelentős, 18 000 lakosú várossá növekedett. Annak oka, hogy Ligetfalu térsége nem fejlődött ki Pozsony ipari elővárosává, először az a körülmény volt, hogy az ottani talaj nem alkalmas növekedésre objektumok számára, másodsor a terület megtartása Csehszlovákia részéről nem volt olyan biztonságos, hogy Csehszlovákia jelentősebb beruházásokat végezhetett volna a Dunától délre, abban az időszakban, amikor Magyarország nyíltan revisionista politikát folytatott.

A harmadik írás az, hogy "az említett átcsatolás 25 km hosszúságban elvágná a Budapest-Bécs műutat". Az igaz, hogy a javasolt terület-átadás elvágná a fontos műutat, de a szomszédos területek sem mutatkoznak jelentős természeti akadályok, ezért műszaki szempontból gyakorlatilag teljesen kivitelezhető a ténylegesen egencsébb Magyaróvár-Hegyeshalom-Parndorf műút.

A Csehszlovákia által igényelt terület teljes egészében mezőgazdasági jellegű, és semmilyen érzékeny gazdasági veszesést sem jelentene Magyarország számára. Másrészt jelentős előnyt biztosítana a terményei eladásával már most Pozsonyhoz kötődő lakosságnak.

Úgy tűnt azonban, hogy az, amire a csehszlovák módosító javaslat törekedett, akkor is megvalósul, ha az öt igényelt község közül a két legdélebbre fekvő Magyarországnak hagyják, három pedig, úgymint Horvátjársalut, Oroszvár és Dunacsunt Csehszlovákiához csatolják. Ilyen módon Csehszlovákia megkapná csaknem az egész igényelt partszakaszt, míg a Magyarország részéről átengedéscsor kerülő terület nagysága megközelítően a felére csökkenne. Csehszlovákia képviselője kifejezte készségét a csehszlovák módosító javaslat e korlátozott tartalmának elfogadására, amit azután az albizottság négy szavazattal, egy tartózkodással (Ausztrália) jóváhagyott.

Észrevehető volt, hogy a legkomolyabb ellenvetés a csehszlovák javaslattal szemben egy sor magyar falu Csehszlovákiához csatolásából következő etnikai problémában rejlő.

5. Az etnikai probléma

Csehszlovákia által igényelt öt község lakosságának nemzetiségi megoszlása 1941-ben a következő volt:

Község	Horvátok	Magyarok	Németek
Horvátjársalut	479	249	54
Oroszvár	22	417	1056
Rajka	18	691	1898
Dunacsún	373	258	111
Bezenye	966	256	118
	1858	1871	3237

Az 1941-es megállapítás szerint tehát az öt község lakossága körülbelül azonos számban horvátokból és magyarokból törökötől össze, jelentős lélekszámú németekkel kiegészítve.

A magyar képviselők az albizottság előtt előadott állítása szerint ma jelentősen eltérő a lakosság összetétele. A magyarországi németek kiteljesítése és az 1945-ös földreform, úgy tűnik, az öt szóban forgó község csaknem valamennyi németjének kiteljesítéséhez és pótításukra sokkal nagyobb lélekszámú magyar lakosság adatfeljegyzéséhez vezetett. A magyar küldött a következőképpen adja meg az említett öt község 1946-os népesedési adatait:

1 831 horvát, 6 688 magyar, 291 német.

Ha ezek a számok megbízhatóak, akkor a németek kitelepítése erről a vidékről sokkal alaposabb volt, mint egész Magyarországon. Sőt mi több, úgy tűnik, 1945 tavaszától 3000 németet csaknem 5 000 magyarral pótooltak. Úgy tűnik azonban, hogy ez az 5 000, az állítás szerint németeket pótló magyar aligha tarthat igényt a beszámításra a szóban forgó öt község lakosságához, amely (a németek leszámitása után) megközelítően 2 000 horvárból és 2 000 magyarból áll.

A csehszlovák módosító javaslat felülvizsgált formájának elfogadása (három községre korlátozva, mint az alább következő 6. cikkelyből látható) az albizottság javaslata szerint csökkentené az etnikai problémát, mivel Rajka és Bezenye községeben (az 1941-es népszámlálás idején) élt az egész lakosságnak több mint a fele és különösen az öt község magyar lakossága.

E községek magyar lakossága nem vonható azonos elbírálás alá a Csehszlovákia további módosító javaslatának (C. P. Gen. Doc. 1-Q-5) tárgyaként szereplő 200 000 magyarral, mivel ezek az emberek sohasem voltak csehszlovák lakosok és semmiképpen sem tarthatók felelősöknek Csehszlovákia 1938-39-ben történt szétveréséért. Bármilyen döntés szülessen az említett módosító javaslat ügyében, a magyaroknak az esetleg átengedett községekben megfelelő (kielégítő) biztosítékot kell kapniuk.

6. Az ajánlás

A fentieket tekintetbe véve az albizottság (négy szavazattal egy tartózkodás ellenében) javasolja az indokolt csehszlovák határmódosító javaslat elfogadását Pozsony térségében a Duna déli partján, nyugaton a jelenlegi magyar-osztrák határtól durván számítva a 134. magassági ponttól 500 méterrel délre (a rajkai templomtól 3,5 km-re északnyugatra), onnan megközelítően egyenes, jelentéktelen mértékben délkeltre, a Duna jobbpartján lévő ponthoz futó vonalban, durván 200 méterrel északnyugatra a 128. magassági ponttól (a rajkai templomtól 3,5 km-rel keletre), azzal a feltétellel, hogy az átengedett terület lakossága számára elismernek minden, a Csehszlovák Köztársaságban érvényes emberi jogot, vagy tetszés szerint áttelepülnek Magyarországra, vagy belefoglalják a Magyarország és Csehszlovákia kormánya között a közeli vagy távolabbi jövőben e téren létrejövő kétoldalú szerződések rendelkezéscibc.

Az ausztrál delegátus tartózkodott a szavazástól erről a módosító javaslatról. Az albizottság úgy döntött, hogy jelentésébe belefoglalja az ausztrál delegátus szavazás előtt mondott beszédének teljes szövegét.

Az ausztrál delegátus kifejtette, hogy előző véleménye van a jelentésben közölt tényekről. Tartózkodott a szavazástól a terület csökkentésének az albizottság többi tagja által jóváhagyott javaslatáról is.

Az ausztrál delegátus beszéde

"Szeretném előrebocsátani, hogy az ausztrál delegáció számára rokonszenves a csehszlovák kormány kívánsága, hogy biztosítsák a nemzet egységét és oldják meg igazságosan kisebbségi kérdését. Delegációjunk ugyancsak teljes mértékben értékeli a csehszlovák kormány kívánságát Szlovákia fővárosának nagy folyami kikötővé építésének folytatására.

Ami a mostani, a pozsonyi hídfő szomszédságában magyar terület átadását célzó csehszlovák módosító javaslatot illeti, az ausztrál delegáció úgy véli, hogy e kérdés jelentős nehézségeket rejti magában.

E kérdés gondos áttanulmányozása után úgy véljük, hogy az átengedés súlyos bajokat okozna Magyarországnak.

Nehézségek támadnak belőle etnikai okokból is. Javasolták, hogy Csehszlovákia úgy változtathasson igényén, miszerint az igényelt területet korlátozzák a számításba vett öt községből a Pozsonyhoz legközlelebb fekvő háromra. Ezt a javaslatot termékenyenek tartjuk.

Minden esetre az a nézetünk, hogy Csehszlovákiának valahol másult azonos értékű területet kellenc felajánlania Magyarországnak.

A második kérdéskörrel kapcsolatban – 200 000 magyar kitelepítésc – amelyet ezen albizottsághoz utaltak, de amelyet még nem tanulmányoztunk, az ausztrál delegáció álláspontja azonos az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok delegációjának álláspontjával, miszerint helytelen lenne olyan záradék szerződésbc foglalása, amelynek alapján megengedett lenne a befogadó ország kívánságával ellenkező kényszerkitelépítés.

Mint már a bevezetőben mondottam, elismerrük a csehszlovák óhajt e kérdés rendezésére, és komoly reményt táplálunk az iránt, hogy lehetséges lesz baráti meggyezés elérésére késedelem nélkül kezdtetit viták segítségével az ez ügyben érdekeltek két ország között.

Úgyszintén osztjuk az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok – valamint az ezen albizottságban résztvevő Kanada – delegációjának nézetét, miszerint ez a két kérdés kölcsönösen összefügg, és amennyiben a második kérdés nem kerül napirendre az albizottságban, az ausztrál delegáció kénytelen elhatárolni magát a döntéstől a pozsonyi hídfő kiszélesítésének kérdésében."

Amikor a magyar küldöttség tudomást szerzett az albizottság jelentésének tartalmáról, hosszú levelet írt a magyar politikai-területi bizottság elnökének. Ezt a levelet az elnök a bizottság 1946. október 1-i ülésén olvasta fel. A magyar küldöttség az albizottság szakvéleményére hivatkozva a következőket kérte:

1. Hogy a határokat ne egyenes vonallal határozzák meg, amint azt az albizottság javasolta, hanem Rajka község kataszteri határai szerint.
2. Hogy a határokat úgy vonják meg, hogy a rajkai zsílip magyar területen maradjon.
3. Hogy Csehszlovákia kötelezze magát Magyarország költségeinek megtérítésére az új úttal kapcsolatban, amelyet Mosonmagyaróvárról Bécs irányába meg kell építeni.
4. Hogy Csehszlovákia szavatolja minden közlekedési eszköz szabad áthaladását a kiszélesített hídfő területén Magyarországról Ausztriába mindaddig, amíg az új út nem épül meg.
5. Hogy a pozsonyi hídfőnek a trianoni szerződésben kifejezett demilitarizálási kötelezettségét terjessék ki az újonnan szerzett területre is.

A fentiek közül néhány követelést már az albizottság is megemlíttetett ajánlásában. Ezért jelenthette ki Masaryk miniszter, hogy Csehszlovákia egyetért a rajkai zsílip Magyarország területén maradásával. Hogy e határokat Rajka község kataszteri határa szerint vezessék. Hogy Csehszlovákia a kishatárforgalomhoz hasonló módon megszabott ideig biztosítja az átmenő forgalmat Magyarország és Ausztria között. A bizottság teljes egyetértésétől kísérve azonban elutasította egy vesztes állam furcsa követelését egy Egyesült Nemzeteket szemben a demilitarizálás tekintetében, valamint az új út építésével kapcsolatos költségek megtérítésének igényét is.

A csehszlovák amendementet a pozsonyi hídfő kiszélesítésére e jelentéktelen módosítások alapján öntötték végleges formába a magyar bizottság 1946. október 1-i ülésén. Szavazásra azonban megint nem került sor. Az USA és az Egyesült Királyság képviselői ugyanis kijelentették, hogy bár egyetértenek az amendment szövegezésével, mégis kénytelenek lennénk tartózkodni, vagy ellene szavazni, ha ez ügyben azonnali szavazásra kerülne sor.

A csehszlovák ellenvetések ellenére az USA delegációja továbbra is nyíltan ragaszkodott a hídfő és a kiteljesítés kérdésének összefoglalásához.

Ennek következtében amendementünk és az albizottsági jelentés jóváhagyását ismét elhalasztották.

Végül 1946. október 3-án, az utolsó ülésen, amelyen a politikai-területi bizottság a magyar békészerződés-javaslatot tárgyalta, jóváhagyták az albizottsági jelentést és az abban megfogalmazott 4. cikkely szövegét a kitelepítésről. Akkor már nem merült föl semmiféle akadály, és az előző ülésen véglegesen megfogalmazott amendmentet a pozsonyi hídfő kiszélesítéséről egyhangúan és megjegyzések vagy fenntartások nélkül elfogadták.

A hídfő kiszélesítéséről folyó tárgyalások során a magyarok azt állították, hogy az igényelt öt község lakosságának több mint a felét kiterjed, az 1930-as népszámlálás szerint 3 963 lelket számláló németet a potsdami határozat értelmében már kitelepítették. Rámutattak, hogy ezek helyére magyar telepesket költözöttetek. Ennek következtében az igényelt községek etnikai jellege már túlnyomórészt magyar. Magyarország csakugyan, mindenkor 1946 tavaszán, amikor tudomást szerzett Csehszlovákia igényeiről, kitelepítette a németeket és magyar telepeseket költözöttet a helyükre.

A bizottság és a párizsi konferencia plenáris ülése egyhangú határozata alapján azt javasolják, hogy Csehszlovákia három községet kapjon: Oroszvár, Horvátiárfalut és Dunacsunt. Ez 6 157 hektár terület. Az 1930-as magyar statisztika szerint ezekben a községekben 3 210 lakos él. Még az 1930-as magyar statisztika szerint is – a németeket nem számítva – az őslakosok között nyilvánvaló a szláv elem túlsúlya. A magyar statisztika kénytelen volt mintegy 920 horvátot kimutatni, és csak 780 magyart tudott összeszámolni.

D. A REVIZIONISTA TEVÉKENYSÉG BETILTÁSA

A békészerződés-javaslat 4. cikkelye szerint Magyarországnak kötelezettséget kell vállalnia valamennyi fasista jellegű politikai, katonai vagy félkatonai szervezet feloszlatására.

Csehszlovákia 4. amendementjével e cikkely további fejezettel való kiegészítését javasolta, miszerint betiltandó mindenennemű nyilvános vagy titkos revizionista tevékenység Csehszlovákia ellen.

Nekünk, szomszédoknak nyilvánvaló és érthető volt a továbbra is élő és szüntelenül felszített revizionizmusról. Ezzel szemben sem a nagyhatalmak, sem a kisebb nyugati és távoli tengerentúli államok nem értették jól, miről van szó. Nem értették követelésünk lényegét. Nem fogták fel a közép-európai tartós békét fenyegető revizionizmust. Nem értették, mi az a revizionizmus. Nem fogták fel ezt a törekvést a letűnt felújítására. A visszatéríthatlan visszatérítését. Azt az egyetlen fikcióhoz való irreális ragaszkodást, ami Magyarországon mind a magán-, mind a közéletet, a világi és egyházi, a politikai és gazdasági életet egyetlen eszmének, "Nagymagyarszág" felújítása eszméjének rendelte alá.

Csehszlovákia nevében Dr. Vladimír Clementis a magyar politikai-területi bizottság 1946. szeptember 13-i ülésén így indokolta amendementünket:

"Csehszlovákia bizottságunk egyik igen komoly feladatának tartja az éppen tárgyalt paragrafus kiegészítését a bármiféle revizionista propagandát betiltó rendelkezéssel. A revizionizmus volt a két háború közötti Magyarország legsúlyosabb és legveszedelmesebb politikai betegsége, és minden jel szerint a mai Magyarország is messze van attól, hogy már teljesen kigyógyult volna ebből a szerecséten betegségből."

A szentistváni korona jelképe alatti Magyarország feltámasztásának szükségességét hirdető revizionizmust szinte misztikus kultussz fejlesztettek a Horthy-Magyarszágon. Az iskolásgyereknek a tanítás megkezdése előtt így kellett imádkozniuk: 'Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek Magyarország feltámadásában'. Az iskolákat, a középületeket, a tereket és parkokat a revizionizmus minden lehetséges és lehetetlen jelképével díszítették, amelyekből jónéhányat mindmáig nem távoltítottak el.

Mivel a Horthy-Magyarszág mindenható orvosságnak használta a revizionizmust az országon belüli hiányosságok gyógyítására, és minden rossz okának az első világháború utáni területveszteséget jelölte meg, a széles népréteget is sikerült megművelteznie ezzel a gondolkodásmóddal.

Óriási összeget fordítottak a költségvetésből a revizionista irodalom hazai és külföldi fényűző és propaganda kiadványaira, ugyanakkor nem volt elegendő pénz például a magyarországi írástudatlanság teljes felszámolására.

A két háború között, de főleg a háború elején a Csehszlovákiával, Romániával és Jugoszláviával szemben elérte 'sikereket' következtében ez a revizionizmus még jobban összefonódott a Horthy-rendszer ideológiájával. És ne feledjük, hogy ez a rendszer 'teremtette meg az első fasista diktatúrát Európában' – amint Dr. Andics Erzsébet magyar szerző helyesen állapítja meg 'Fasizmus és reakció Magyarországon' című könyvében (1945, 21. old.).

Ezért Magyarország esetében a revizionizmus közvetlenül a fasizmus különleges válfajának nevezhető, magánál a fasizmusnál is veszedelmesebb válfajnak, mivel nem a mindenki számára felismerhető közönséges fasista terminológiát és érveket használja.

A magyar fegyverszüneti egyezmény 15. paragrafusa elrendelte a fasista irodalom, címerek stb. eltávolítását Magyarországról. Ezzel szemben Magyarország haladó sajtója nemrég még azt nehezményezte, hogy a hivatalok nem hajtották végre következetesen ezt a kötelezettséget.

Mivel a fasista szervezetek, kiadványok, címerek stb. megsemmisítésének terén ez a tény, sokkal súlyosabban a helyzet a revizionizmus és minden megnyilvánulásának likvidálását illetően, amik a revizionizmusnak, amely Magyarországon csak a fasizmus válfaja és a reakció táptalaja volt.

Magyar, sőt szlovák és jugoszláv gyermekek is olyan magyar iskolákba járnak, amelyekben még sok helyen találhatók Nagymagyarszág szentistváni eszméjét hirdető revizionista feliratok. Álcázott vagy nyílt revizionista propagandával teli tankönyvekből tanulnak, és számos olyan emlékmű és jelkép mellett járnak, amelyek a revizionizmus szellemének és a szomszédos államokkal szembeni gyűlölet fenntartását szolgálták a Horthy-Magyarszágon.

Eleddig például semmit nem hallottunk arról, hogy hivatalosan felszámolták volna a Revizionista Liga régi központját, amelynek nemcsak voltak, hanem jelenleg is megvannak a külföldi ügynöki még a Horthy-Magyarszágról származó nagy propaganda pénzalappal, őspedig Svájcban, Nagy-Britanniában, Amerikában, Svédországban és másutt.

Budapesten továbbra is működik az 1938-ban a müncheni Haushoffer Intézet mintájára alapított Magyarok Világközsége. Ennek a szövetségnek az ügynökei folytatták az Amerikai Egyesült Államokban a Göbbels instrukciói szerinti kampányt az amerikai sajtóban és közvéleményben a háború előtt. És ha sor került is, amennyiben helyesek az információim, bizonyos személycserékre e szövetség vezetésében, szelleme továbbra is revizionista maradt.

A revizionizmus céljaira számos úgynevezett tudományos intézetet szerveztek, közöttük az ismert 'Gróf Teleki Pál Tudományos Intézetet', amely együttműködött a hasonló németországi intézetekkel.

Nem fárasztom öröket tovább sok olyan tény felsorolásával, ami azt bizonyítja, hogy a szomszéd országok elleni revizionizmust a mai Magyarországon nem hogy megtűrik, hanem egyenesen ápolják. Ha ezt bárki közülünk kétsége vonna, olvassa el a magyar küldöttség beadványát a békészerződés-tervezet 1. cikkelyéhez ebben és a román területi bizottságban.

Az hiszem, ez a beadvány és a magyar küldöttek eddig elhangzott beszédei már önmagukban ellegendők lennének azon csehszlovák javaslat indoklására, miszerint a magyar békészerződésbe iktassanak egy bekezdést a revizionista propaganda betiltásáról, amely ismét és hosszú ideig lehetetlenné tenné Magyarország jószomszédi viszonyának kialakítását nemcsak Csehszlovákiával, hanem többi szomszédjával, főleg Romániával és Jugoszláviával is.

Közvetlenül Clementis után Dr. Kardelj, Jugoszlávia első számú delegátusa hangsúlyozta javaslatunk fontosságát. Ezenkívül azt kívánta, hogy a revizionizmus betiltása vonatkozzék a revizionizmusra általában, irányuljon az bármelyik szomszéd ellen.

Dr. Kardelj kijelentette:

"A jugoszláv delegáció kötelességének tartja a csehszlovák delegáció javaslatának teljes támogatását, miszerint a békészerződésben Magyarország kifejezetten kötelezze magát a revizionista mozgalmak minden megnyilvánulásának megakadályozására Magyarországon. E csehszlovák javaslat támogatásakor azon indokokból indulunk ki, amelyek múltbeli tapasztalatainkból, valamint bizonyos magyar körök jelenlegi állapotában található tényezőkből erednek."

Itt vannak előttünk a magyar kormánynak korábban a Miniszterek Tanácsa, most pedig a konferencia előterjesztett memorandumai és beadványai. Teljes nyiltsággal meg kell mondani, hogy e memorandumok és beadványok általános irányvonalanak aggodalmat kell keltenie a Magyarország körüli államokban. Vörös fonalként egyetlen gondolat húzódik végig csekben a dokumentumokban: a magyar revizionizmus és fasizmus, amely végeredményben a Szövetségesek elleni háborúba vezette Magyarországot Hitler oldalán. Ezek szerint a közelműlt nem bizonyos magyarországi belső erők politikájának gyümölcsé, hanem a Duna-medence rendezetlen viszonyainak következménye, ami kifejezetten az osztrák-magyar monarchia bukása után jött létre. Más szóval nem Magyarország a bűnös az ország részvételéért a háborúban Hitler oldalán, nem Horthy a magyarországi uralkodó irányzatokkal egyetemben, hanem azok a nemzetek, amelyek 1918-ban lerázták az osztrák-magyar elnyomás igáját és megalkották a maguk nemzeti és független államait. Minthogy pedig a jelenlegi békészerződés-tervezet szerint Magyarország régi határai közé tér vissza, mi itt – amennyiben magunkévá tesszük ezt a szempontot – már előre viseljük a bűn terhét mindazért, ami a magyar politikában a jövőben megtörténet.

Az a véleményünk, hogy a magyar hivatalos dokumentumok tartalmának ez az állítása nem helyes, mivel elkendőzi a magyar katasztrófa valódi vétkescit, és a magyar nemzet előtt is azt a tényt, hogy szerencsétlenségeknek okai Magyarországon belül találhatók, továbbá más oldalról ez az állítás elnázó a revizionizmussal és a fasizmussal szemben, sőt mi több, magában hordozza a revizionizmus csíráit.

Ez a magyar tézis bizonyítja, hogy a mai Magyarország még nem teljesen gyógyult ki abból a hódító politikából, amelyet Horthy és munkatársai és Magyarország uralkodó körei általában folytattak.

A magyar revizionizmus és fasizmus gyökere Magyarország belső erőiben gyökerezik, mindenekelőtt a nagymagyar sovinizmusban és az imperialista szentistváni csezmében, a magyar királyság visszaállításának álmaiban olyan határok között, amelyekkel Magyarország hódító törekvéseinél csúcspontján rendelkezett, amikor majdnem minden szomszéd nemzetet leigázott, beleértve Jugoszlávia nagy területeit is az Adriai tengernél. A két háború közötti időszakban – a rövid forradalmi közhatalom kivéte követlenül az első világháború után – Magyarország uralkodó körci, azaz a magyar feudális és pénzügyi körök mindvégig király

nélküli királyságot jelentettek olyan királyra várakozva, aki visszaállítja a korábbi határokat, a más népek feletti uralmat és idegen területek eltulajdonításának nagyságát és azok gazdasági kizsákmányolását. A magyar uralkodó körök sohasem adták fel ezeket az imperialista álmokat. A magyar kormánykörök ideológiája a hódítás és az elnyomás történelmének magasztalása, a történelemhamisítás, más nemzetek őcsárlásának idiólogiája volt. A fiatal nemzedékek szellemét megfertőzték Magyarország nagy, különleges Duna-medencei történelmi küldetésének propagandájával. Íme, itt és ezekben a belső magyar törekvésekben vannak a magyar imperialista revisionizmus és fasizmus gyökerei, amelyekkel először magának a magyar nemzetnek a demokratikus jogait taposták el, és azután belesodorták ezt a nemzetet a háborúba Hitler oldalán és a katasztrófába.

Mindezkről úgyszólva semmi nincs a magyar memorandumokban és beadványokban. A magyar dokumentumok azt az álláspontot vallják, hogy az osztrák-magyar monarchia bukása és a szláv nemzetek felszabadulása az osztrák-magyar iga alól egy természetes egész "szétverését" és "zűrzavar" kialakulását jelenti a Duna-medencében. Érvelésük végeredményben olyan rendszer védelmére irányul, amilyet a régi dualista osztrák-magyar monarchia képviselt. És éppen ez a magyar revisionizmus is. A magyar dokumentumok nehezményezik, hogy a letermékenyebb földek, mint a Bácska és a Bánát más államokhoz kerültek, miközben nem közlik, hogy ezek a jugoszláv népek földjei. Magyarország panaszokodik, hogy erdők nélkül maradt, de nem mondja, hogy ezek az erdők a szlovák, a horvát és a román nemzet területén fekszenek. Panaszokodik, hogy elvesztette a nyersanyagforrásokat, de nem mondja, hogy a bányák más nemzetek területén vannak. Kelthet-e bizalmat a szomszéd államokban a magyar kormány ilyen álláspontja? Úgy látszik, a magyar kormány nem ébredt tudatára annak, hogy ilyen kérdésfeltevéssel visszautasítja a szomszéd országok kinyújtott kezét, amelyek segíteni akarnak a magyar nemzetnek, hogy kikerüljön abból a katasztrófából, amelybe nagymagyarák hatalmasai tasztották.

Tegyük fel, Magyarország gazdasági helyzete valóban olyan rossz, ahogyan azt a magyar memorandumok és beadványok leírják. mindenki azt várná, hogy Magyarország ebből azt a következetést vonja el, miszerint barátilag együtt kell működnie a szomszéd országokkal, megkötni velük a szükséges gazdasági egycsöményeket, amelyek megteremthetnék a Duna-medence országainak elengedhetetlenül szükséges gazdasági együttműködését. mindenki azt várná, hogy a magyar kormány számol majd azzal a tényezővel, miszerint itt olyan szabad és független államok vannak, mint Jugoszlávia és Csehszlovákia, amelyek még a baráti együttműködésre is hajlandók, de nem engedhetik meg szuverenitásuk semmiféle korlátozását és nem akarják korlátozni Magyarország szuverenitását sem. mindenki azt várná, hogy Magyarország teljes mértékben megérzi: ez az ügy a Duna-medence, maguknak a Duna-menti nemzeteknek az ügye. Nem így van, az előterjesztett magyar dokumentumokban egészen más feladatokról van szó, annak a "zűrzavarnak" a felszámolása érdekében, amely a Duna-medencében az osztrák-magyar monarchia bukása után keletkezett. Ezek a dokumentumok nemzetközi statutumot kívánnak a Duna-medence országainak, sőt a duna-menti országok körén kívüli nemzetközi szervezetet is, amely meghatározná a gazdasági fejlődés irányát a Duna-medence országaiban. Más szóval, ezek a magyar dokumentumok úgy foghatók fel, mintha a Duna-medencében a régi osztrák-magyar minta szerinti formációnak kellene kialakulnia minden összeazzal az alapvető különbséggel, hogy a dinasztia szerepéét bizonyos nemzetközi pénzügyi körök sajátítják ki maguknak. Nem tudom, milyen előnyökre számíthat a magyar kormány a magyar javaslat számára, de javaslatai nyilvánvalón homlokegycsenei ellenkeznek valamennyi duna-medencei nemzet, köztük Magyarország érdekcivel is. És az is nyilvánvaló, hogy ilyen politikával Magyarország előbb-utóbb megint csak eszközévé válna olyan harmadik erő kezében, mint az az elmúlt háborúk idején történt.

Mi jugoszlávok nem kívánunk a Horthy-politikának köszönhetően annyit szenvedett magyar nemzetnek, hogy ismét ilyen vagy hasonló politika útjára jusson. Mi azt szereznénk mondani a magyar nemzeteknek, hogy nem ott kell keresni a kivezető utat, ahol nem találhatja meg, azaz különféle nyilvánvaló vagy titkos revisionista irányzatokban, vagy bizonyos nemzetközi tényezőkben, ellenőrzésben és garanciákban, ami összességében nem lehet tartós érték és csak kölcsönös bizalmatlanságot válthat ki a Duna-medencei államok között. Van kivezető útja a magyar nemzetnek a katasztrófából és ez az út a régi hódító revisionista politika forrásainak megszüntetése és nyílt, baráti viszony kialakítása a többi Duna-menti nemzettel.

Úgy gondoljuk, hogy Magyarország nagyon veszélyes úton jár, ha az említett követelésekre alapoz. Ezzel feladja a szomszéd országok segítségét, azt a segítséget, amire elengedhetetlenül szüksége van. Egyidejűleg Magyarország kiválta a szomszéd országok gyanúját, hogy a mostani Magyarország azt a politikát szándékozik tovább vinni, amit a régi Magyarország folytatott. Ez a politika a magyar revisionizmus és minden lehetséges antodemokratikus irányzat állandó forrása lesz. Íme, a jugoszláv delegáció minden okóból támogatja a csehszlovák javaslatot. Reméljük, a magyar kormány maga is megérzi, hogy a Duna-menti országok szoros

gazdasági együttműködése – amely valamennyi Duna-menti nemzetnek vitathatatlan haszonnal jár – csak maguk a Duna-menti országok közötti baráti kötelékek és egycsömények eredményeként lehetséges. Ezért ezen országok belpolitikájában is okvitlenül el kell kerülni mindenzt, ami ártana az ilyen együttműködésnek. Ha ezt a mai Magyarország megérzi, a csehszlovák javaslat semmiféle akadályt nem jelent majd számára. Ellenkező esetben, ha ugyanis a mai Magyarország nem fogja fel ezeket a szükséleteket, akkor ez a paragrafus hasznos kötelezettség és egyben állandó figyelmezhetőséges lesz számára. Ezért a jugoszláv delegáció azzal a javaslattal csatlakozik a csehszlovák amendementhez, hogy csak annyi változtatás legyen benné, miszerint az utolsó szó, a "Csehszlovákia" helyett a "szomszédos államok" szerepeljen."

1946. szeptember 16-án a vita folytatódott. Fehérorszország és Ukrajna képviselői energikusan javaslatunk elfogadása mellett emeltek szót. Jugoszlávia képviselője is újból felszólalt az ügyben. Utána azonban Franciaország delegátusa szólalt fel. A másik három nagyhatalom néma helyesléstől kísérve kijelentette, úgy véli, hogy a 4. cikkely credetileg javasolt szövege megfelelően kifejezi a revisionizmus fogalmát. Szerinte nem szükséges már semmit változtatni, sem hozzácsatlani. Ezért Franciaország állítólag ellenezni fogja a csehszlovák amendementet. Nyilvánvaló volt, a nagyhatalmak nem óhajtanak együttérteni az általuk javasolt szöveg változtatásaival vagy kiegészítésével.

Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszternek igen nyomatékosan kellett felhívnia a nagy Szövetségeseket, hogy számunkra, szomszédok – Csehszlovákia és Jugoszlávia – számára nem Magyarországnak valamiféle szeszélyes bosszantásáról van szó. Hogy elismerrék, számunkra csak a jószomszédi kapcsolatok előrelételecinck biztosításáról van szó közöttünk és az új Magyarország között:

"Ma egy kiscsibb nyilatkozatot készítettem elő, amivel arra kívánok válaszolni, amit legutóbb B. Smith tábornok mondott. Úgy véltem, hogy egy magamfajta örcg delegátus számára elegendő napi egy beszéd. Ámde válaszolni kívánok arra, amit a francia delegátus mondott. Szavai nagyon megleptek bennünket, és nem éppen szolgáltak megelégedésemre.

Mielőtt arról beszélnék, mi történt a legutóbbi ülésen, el akarom mondani, hogy címmel a teremben, vagy a Luxemburg-palotában, vagy bárhol Európában senkit sem vezérel olyan akarat, mint engem, hogy minden előkötéssek a zsidók megsegítésére, az ellenük előkötött borzalmas gaztettek következtében kialakult súlyos helyzetük enyhítésére. Ámde el kell mondani, meglepődtem, hogy szavazásra került sor az angol delegációtól a 2. cikkelyhez előterjesztett módosító javaslatáról.

Ha a 2. cikkelyt olvasom, ezt látom:

"Magyarország kötelezi magát minden szükséges intézkedések megtételére, hogy valamennyi, igazságszolgáltatásra alá tartozó személy számára fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül biztosítja az emberi és alapvető szabadságjogokat, beleértve a szólás-, a sajtó- és közlési-, a kulturális, a véleménynyilvánítási és gyűlölési szabadságot is."

Ha most az angol delegáció által előterjesztett módosító javaslatot olvasom, az a következőképpen fogalmaz:

"Magyarország többek között kötelezi magát, hogy a Magyarországon érvényes törvények sem rendelkezésekben, sem végrehajtásukban nem fognak tartalmazni megkülönböztetést a magyar nemzetiségről személyek között, sem nem erednek belőlük semmiféle, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra alapozott diszkriminációs jellegű intézkedések az érdektelt állampolgárokat illetően, amennyiben ez az intézkedés saját személyükre, tulajdonukra, üzletükre, foglalkozásbeli, pénzügyi érdekcikre és jogi helyzetükre, állampolgári-politikai jogaikra vagy bármilyen másra vonatkozna."

El kell mondani, hogy ez a szöveg természetesen ad bizonyos reményt a zsidóknak. Azt hiszem azonban, hogy a 2. cikkely úgy kidéli, ahogyan a szczéderestervetben szerepel.

Vissza akarok azonban tért a revisionizmus kérdéséhez. Úgy véltem, fehérorsz barátom nagyon szépen megvállalja ezt a kérdést. Sokat szenvetünk a revisionizmus következtében az utóbbi háború előtt; és véleményem szerint a 4. cikkelyben biztosított garanciák nem kidélik a számunkra.

Csak amúgy mellékcsen óhajtom emlékeztetni a francia delegátust a magyarok által gyártott, éppen revisionista célokra hamisított francia bankjegyek ügyére. A ma már halott Telleki Pál volt az, aki a nagy csalók élére állt. Ezért, midőn a csehszlovák delegáció kisebb kiegészítést kér a 4. cikkelyhez, kértem a bizottságot, értse azt meg és tanulmányozza gondosan az általunk benyújtott módosító javaslatot.

Hozzá kell tennem, hogy nyilván történt valami, amiről nem tudok, mert egyébként nem tudom megmagyarázni a francia delegátus magatartását. Nem ismerem az istenek titkait, nem tudom mi történt a konferencia magas színreiban, de meggyőződésem, hogy történt valami, ami indokolja ezt a közbeavatkozást.

Mégegyeszer kérem fordítanak figyelmet a revisionizmus kérdésére. Benyújtottunk egy módosító javaslatot, amely örökké előtt fekszik. Meg kell mondani, amennyiben francia kollégám rááll arra, hogy a jelenlegi

fogalmazás szerinti 4. cikkelybe be lenne illesztve egy néhány szóból álló betét, szivesen visszavonom módosító javaslatomat. A 4. cikkelyt az alábbi megfogalmazásban kívánjam:

'Magyarország a fegyversüneti megállapodás szerint intézkedéseket tett, hogy feloszlannak minden, magyar területen lévő fasiszta jellegű politikai, katonai vagy félkatonai szervezetet, valamint az összes egyéb, a Szovjetunió vagy minden más Szövetséges Nemzet ellen ellenséges propagandát kifejtő szervezetet.'

Ide illeszkednének a következő szavak:

'És különösen amennyiben a szomszédos államok ellen irányuló revisionista propagandát illeti.'

Kérem, vegyék fontolóra e néhány szónyi kis betétet, amit felolvastam, vagy egy megfelelő hasonló szöveget. Ha azonban a bizottság úgy vélné, hogy nem egyezhet bele ebbe a kis módosító javaslatba, kénytelen lennék ismét ahhoz a módosító javaslathoz ragaszkodni, amelyet az imént javasoltam.

Amit ugyanis mindenekelőtt kívánunk: hogy a "revisionista propaganda" szavakat illessék be a 4. cikkelybe.

Utolsó felhívom öröket, fogadják el ezt a kis kiegészítést. Befejezésül méggegyszer el szeretném mondani, mennyire megdöbbentett és meglepett a francia delegátus közbeavatkozása, és hogy ezért voltam kénytelen címlapot megtételere, amire nem számítottam. Hozzáteszem, hogy delegációm osztja véleményemet."

Masaryk miniszter felszólalása figyelmezte a jelenlevőket, hogy igen fontos ügyről tárgyalnak. A nagyhatalmak képviselői megváltoztatták alapvetően elutasító álláspontjukat. Javasolták e kérdés tárgyalásának elhalasztását, hogy tanulmányozhassák a kérdést és esetleg meg is vitassák.

1946. szeptember 20-án az USA delegátusa Masaryk miniszter legutóbbi javaslatra értelmében új megfogalmazást javasolt a revisionizmus betiltásának a javasolt 4. cikkelybe való betoldás formájában. Tehát kompromisszumként, nem önálló egészkként. Ilyen módon a fasisztákat, az agressziót és a revisionizmust az egész világ előtt nyilvánvalóan az azonos rossz és azonos veszedelem szintjére helyezik. Ezért fogadhatta el Csehszlovákia az USA által javasolt fogalmazást. Volt még egy további vita kis szavakról. E vita keretében egycsak között megállapították, hogy az új fogalmazás nem tiltja az Ausztria és Románia ellen irányuló esetleges revisionizmust. De már nem változott semmi. A javasolt szöveggel kiegészített 4. cikkelyt egyhangúan jóváhagyták.

E. AZ ÁTTELEPÍTÉS

A magyar etnikai kisebbséget az első világháború után abban a reményben hagyták meg Csehszlovákiaban, hogy közelíteni fogja mindenkit állandot. Eközben bizonyos kisebbségi reciprocitás alapelvevel számoltak. A trianoni Magyarország területén mintegy félmillió szlovák maradt, tehát megközelítően ugyanaz a szám, mint a szlovákiai magyaroké és elmagyarázott szlovákoké. Annak reményében, hogy betölti követető feladatát, Csehszlovákia messzemenő kisebbségi jogokat és kivállásokat biztosított az egész magyar kisebbségnek. Csakhogy a csehszlovákiai magyarok tevékenysége, akár maga a határközeli megmaradásuk, segítség helyett már a múltban is igen sok nehézséget és keserű percert okozott Csehszlovákianak. Tudjuk, ha meghagyják őket ezen a helyen, a jövőben is, előbb vagy utóbb, bármilyen határmenti magyar kisebbség pusztaléte is revisionizmust fog provokálni Budapesten. Ez megint az irredenta szervezésére csábít majd. Ezért Csehszlovákia kormánya a kassai program szellemében a felszabadulás első napjától igyekezik megoldani a Csehszlovákia déli határvárosainak szlovák etnikai elemmel erősen keveredve élő magyar etnikum problémáját.

1946. február 27-én lakosságcsere-egyezményt kötöttünk Magyarországgal. Ez az egyezmény nem oldotta meg az egész problémát. A magyar kormány azonban elutasított bármilyen további tárgyalást. Ezért a párizsi konferencián a magyar békészerződés-javaslat 4. B cikkelyében amendementet terjesztettünk elő, amely kimondaná Csehszlovákia jogosultságát, hogy területéről maximálisan 200 000 etnikai magyat áttelepítsen Magyarországra.

Ez a transzfer-kérdés volt az egyik legnagyobb problémánk Párizsban. A "transzfer-amendment" tárgyalásának lefolyása viszonylag ismert. Számos, néha nem egészen helyes sajtóközlemény látott napvilágot róla a napilapokban. Ezért úgy vélem, az olvasó akkor alkothatja magának a legvilágosabb képet, ha leírás helyett időrendben közzöm az egyes beszédeket és nyilatkozatokat, valamint az albizottsági jelentős teljes szöveget is.

A magyar politikai-területi bizottságban 1946. szeptember 16-án nyitották meg a vitát ún. "transzfer-amendmentünkről". Javaslatunk részletes indoklását Dr. Clementis államtitkár adta elő:

"Előnkér, delegátusura!

A csehszlovák delegáció javaslatára maximálisan 200 000 magyar elköltözöttsére Csehszlovákia ből Magyarországra, ami által végervényesen meg kellene oldódnia a magyar kisebbség kényes problémájának, a csehszlovák kormány alapos és lelkismeretes elemzései és igyekezete után került a konferencia elé. És mivel rendkívüli jelentőségű problémáról van szó nemcsak Csehszlovákia, hanem a közép-európai békés fejlődés számára is – kénytelen vagyok kissé több időt szentelni magyarázatára.

A közép-európai kisebbségi problémák főleg az utóbbi században a viták és konfliktusok kiváltó okai közé tartoztak Európának ebben a részében. Az első világháború előtt Ausztria-Magyarországon elhatározta, hogy a németek és a magyarok megosztják az uralmat a kis szláv nemzetek és részben román és az olasz kisebbség felett. Ebben a korszakban a szlovákok a magyarok nemzetiségi és szociális nyomásának súlya alatt egyszer tömeges kivándorlásra kényszerültek – manapság erre azt mondánánk, hogy kitelepítették őket – vagy legalábbis részben engedniük kellett a kényszermagyarástásnak és asszimilálódásnak. Így történt, hogy a magyarok, akik a XVIII. század végén Magyarország lakosságának 21 %-át tettek ki, a többi magyarországi nemzet természetes szaporulatának asszimilációja és emigrációja segítségével 1910-ben elérte a lakosságnak csaknem 50 %-át. Legalábbis ilyen növekedést mutattak ki a hírhedt magyar statisztikák.

Az első világháború után megváltozott a közép-európai nemzetiségi kisebbségek képe. A szláv kisebbségek egy része a német uralom alól az olasz fasiszták brutális uralma alá került, Csehszlovákia ből, Romániába és Jugoszláviába pedig jelentős magyar kisebbség került. A továbbiakban csak két kisebbség, a csehszlovákiai magyar és a magyarországi szlovák sorsának követésére kívánok szorítkozni. A csehszlovákiai magyar kisebbség nemcsak minden állampolgári joggal, hanem ezen felül még nemzetiségi előjogokkal is rendelkezett. És mivel Csehszlovákia kulturális és szociális színvonala felülmúlt a magyarországi színvonalat, a csehszlovákiai magyar kisebbségnek több joga és jobb szociális helyzete volt, mint maguknak a magyarországi magyaroknak. Ezzel szemben a magyarországi szlovák kisebbség még a legelemből jogokkal sem rendelkezett, és már maga a szlovák nemzetiségehez tartozás megvallása is diszkriminációt jelentett számára. Míg a csehszlovákiai magyaroknak számarányukhoz képest több iskolájuk volt, mint a magyarországi magyaroknak, addig a magyarországi szlovákoknak egyetlen iskolájuk sem volt. Ugyanez volt a helyzet a kulturális és politikai szervezetek terén is. Elég azt említeni, hogy a magyar képviselők száma a csehszlovák parlamentben pontosan megfelelt magyar lakosságunk lélekszámának, viszont a magyarországi szlovákoknak egyetlen képviselőjük sem volt.

Ennek ellenére, ha betekintenének a Népszövetség genfi levéltáraiba, látnák, hogy a kisebbségi kérdésekben a legtöbb panaszt Csehszlovákia ellen tettek a magyar kisebbség részéről – de egyetlen panaszt sem tettek Csehszlovákia, illetve a magyarországi szlovák kisebbség részéről, Magyarország ellen.

Meg kell érteniük, milyen sebet okozott Csehszlovákianak mindezek után az, amikor a magyar kisebbség parlamenti képviselői közvetítésével a Csehszlovákia számára legkritikusabb időben nyíltan szövetséget Konrad Heinleinrel és K.H. Frankkal, a csehszlovákiai németek rosszhírről vezéreivel, és amikor később München előtt is és után is és a bécsi döntés idején ez a kisebbség rárontott a Magyarország által megszállt területen előszlovákokra és csehekre. Nem isméttem, amit ezekről a dolgoról már a bizottság előtt preambulum-vitánkban kifejtettem.

Ezek azok az okok, amelyek következtében a csehszlovák kormány arra a szilárd és megváltoztathatatlan véleményre jutott, miszerint az új köztársaságban nem kiserletezhet azzal a nemzetiségi politikával, amelyet a háborúig folytatott. Csehszlovákia nagyon jól tudja, hogy Magyarországon, eddig legalább is részben, megszüntették a régi politika objektív okait, amely a Közép-Európa és a Balkán kis szláv nemzetei ellen irányuló, a német imperializmussal kötött szövetséggel tünt ki. Valamennyi objektív okot azonban még nem szüntették meg. A két háború közötti időszak bizonysága szerint a revisionizmus gondolata volt az, ami termékeny talajt és bázist biztosított a Közép-Európát nyugtalánító magyar reakcióknak és Magyarország politikájának. A mai magyar kormány képviselői részéről elhangzott számunkra, hogy feladják ezt a revisionista politikát Csehszlovákia viszonylatában, amennyiben mi készek vagyunk visszatérni a háború előtti kisebbségi politikához.

Masaryk miniszter a magyar küldött beszédére adott válaszában az alábbi idézetet közölte az egyik magyar külügyminiszteri hivatalnok könyvből: "Egészen téves a csehszlovák propagandának az az állítása, hogy Magyarország demokratizálása elfojtja a revisionizmust. A magyar revisionizmus kiváltó oka nem az ország feudális rendszere volt. Más kérdés – milyenek voltak a kapcsolatok a feudalizmus és a revisionizmus között –

és megint más — milyen lefűe a demokratikus Magyarország revisionista politikája. A demokratikus Magyarország nagy valószínűséggel együttműködne szomszédaival abban a reményben, hogy az együttműködéssel a lehető legjobban biztosíthatná a magyarok kisebbségi jogait, továbbá kedvező határmódosítási feltételeket teremthetne. Olyan magyar kormányt elképzeli azonban, amely feladná a trianoni szerződés revíziójának gondolatát, lehetetlen."

És néhány nappal e konferencia megnyitása előtt olvastuk a New York Herald Tribuneban a párizsi magyar követ levelét, amelyből idézik: "Közép-Európában vannak bizonyos határok, amelyeket úgy lehetne megszabni, hogy az etnikai és politikai határok általában szólva szorosak lennének. Így van ez, bizonyos mértékben a magyar-csehszlovák határral."

Korlátlan mennyiségben mutathatnék be hasonló idézeteket, amelyek azt bizonyítják, hogy ténylegesen és őszintén a mai Magyarország sem szándékozik feladni a revisionista politikát Csehszlovákiával szemben. Ám azt hiszem, ez egyszerűen fölösleges, mert a magyar küldöttségnak az e konferenciának címzett dokumentumaiban és beszédeiben nyilvánönök maguk is elég bizonyítéket találtak, hogy a mai Magyarország sem mondott le a revisionizmusról nemcsak Romániával, hanem Csehszlovákiával szemben sem. Ez gyakorlatilag azt jelentné, hogy tovább tartana a feszült viszony Csehszlovákia és Magyarország között, és hogy a régi, reakciós, revisionista politikusok csak azért játszanának fontos politikai szerepet Magyarországon, mert a mai magyar közvélemény is a magyar nemzet érdekeinek képviselőiként tekintené őket.

Ezért mérlegelte a csehszlovák kormány mind belpolitikai, mind a fenti okokból e probléma valamennyi megoldási lehetőségét. Ezért kezdett tárgyalni a magyar kormánnyal és javasolta a csehszlovákiai magyar és a magyarországi szlovák kisebbség problémájának kölcsönös és teljes megszüntetését. A magyar kormány csak részben járult hozzá a csehszlovák javaslathoz és hosszabb tárgyalás után lakosságcsere-egyezményt kötött velünk azon az alapon, hogy minden egyes magyarországi szlovákért, aki önként jelentkezik az áttelepülésre, Csehszlovákia ugyanolyan létszámú magyart telepíthet át Magyarországra, azonos feltételekkel. Ezek a feltételek demokratikusak és humánusak. A csere a szerződő államok költségére történik. Az átköltözöknek lehetősége van, hogy magukkal vigyék egész vagyonukat, és kártérítést kapjanak az eddigi lakóhelyükön hátrahagyott ingatlanokért. A csere szervezésének olyannak kell lennie, hogy az átköltözés a legkevesebb nehézséggel és kíméletlenséggel járjon az érintettek részére.

Az egyezmény megkötése előtt is és után is a magyar kormány képviselői biztosítottak bennünket, hogy Magyarországon 75 000 szlovák sem él, és abszolút többségük tiltakozik az áttelepülés ellen. A rövid, áttelepülésre való jelentkezési határidő alatt, ami — tekintettel a magyar kormány indokolására, miszerint egy hosszabb határidő újabb nyugtalanságot okozna az amúgy is ideges magyar közélelben — elfogadtunk, mintegy 100 000 szlovák jelentkezett. E határidő folyamán Magyarország miniszterelnöke biztosított bennünket, hogy a szlovákok csak jelentéktelen számban jelentkeznek áttelepülésre, többségük nem akarja elhagyni Magyarországot. És a mai magyar sajtó azt jelenti nekünk, hogy úgymond a magyarországi szlovákok tiltakozó gyűléseket rendeznek azon gondolat ellen, miszerint a kölcsönös kisebbségi problémát valamennyi magyarországi szlovák valamennyi csehszlovákiai magyarral való kötelező cseréjével oldják meg. Ha ez így van, kérdezem, hány szlovák van még Magyarországon? Ha az új Magyarország által létrehozott szlovák iskolák számából kellene kiindulnunk, arra a következtetésre kellene jutnunk, hogy egyáltalán nincsenek, mint ahogy nincsenek szlovák iskolák. Mi azonban a magyar miniszterelnöknek hiszünk, hogy a szlovákoknak csak kisebb része jelentkezett áttelepülésre. Azért hiszünk neki, mert elég nagy létszámú áttelepítési misszió volt három hónapig Magyarországon, amely legalább is megközelítően meghatározhatta a Magyarországon élő szlovákok számát, és amely megállapította, hogy mintegy 450 000-en vannak.

Az, hogy a szlovákok többsége nem jelentkezett áttelepülésre, két tényel magyarázható. Egyrészt azzal, hogy ez a kisebbség soha nem élt nemzetiségi jogokkal akár a legkisebb mértékben is, és ezért nehezen lenne feltételezhető, hogy nemzetiségi tudattal rendelkezik, másrészt azzal, hogy a magyar kormány részéről tervszerűen megszegtek a lakosságcsere-egyezményt és a nyomás legkülönbözőbb eszközeit használták, hogy a jelentkezők száma a lehető legalacsonyabb legyen.

Kérdezem, miért?

A csehszlovák közvélemény csak egy választ adhatott erre a kérdésre. Kizártlag azért, mert a jelentkezők megfelelően nagy száma hozzájárulna a csehszlovákiai magyar kisebbség problémájának tényleges megoldásához. És Magyarország éppen ezt nem kívánja.

És miért ne legyen megoldva ez a kisebbségi probléma?

Megint csak egyetlen válasz lehet. Azért, hogy a jövőben területi revíziós igényt lehessen támasztani Csehszlovákiával szemben, mivel a magyar kisebbség — ha erősen vegyesen is a szlovák lakossággal — nagyrége a csehszlovák-magyar határvídeken él, czzel szemben a szlovák kisebbség Magyarország belsejében.

Az ez év február 27-én aláírt lakosságcsere-egyezményben a magyar kormány kötelezte magát lakosságcsere aktív támogatására a sajtóban és a rádióban. Ennek azonban éppen az ellenkezőjét tette. magyarországi helyi szervek tervszerű nyomást gyakorolnak a szlovákokra, hogy vonják vissza jelentkezésük. Ismét elvették a földet azoktól a parasztoktól, akik a földreform következtében hozzájutottak, a munkásokat alkalmazottakat kidobták állandókból és lakásukból. A magyar-csehszlovák vegyesbizottság, amelynek áttelepítés technikai részleteit kell kidolgozni, teljes 50 napon át ülésezett, és utolsó összejövetcsei magyarázatainak szándékos obstrukciója miatt credménytelenek maradtak.

Ezért a lakosságcsere-egyezménytől kapcsolatos legutóbbi tapasztalatok még inkább megerősítettek abban meggyőződésükben, hogy keresni kell a módot a csehszlovákiai magyar kisebbség kérdésének végleges megoldására.

Milyen létszámu ez a kisebbség?

A mai Csehszlovákia területén a legutóbbi, 1930-as népszámlálás szerint a magyarok száma 570 000 volt. Tízezrek zsidó vallásúak voltak, és a háború utolsó időszakában a Szálasi-rendszer idején, amennyiben a békét követő döntés után Magyarország által megszállt területen éltek, meggyilkolták őket, és exponált fasizsták tiszteletben megkülönböztetve őket. Ezért a töröktről a német hadsereggel. A maradó körülbelül félmillióból mintegy százszázötvenkörül él a csehszlovákiai magyarok száma. De a csehszlovák statisztika által magyarnak kijelölt maradék 400 000 sem magyar etnikai csoporttól, hanem részben szlovák származású. Ezek közül mindenkorban a csehszlovák állampolgárság megszerzésének jogát.

Az első világháború után a fiatal szlovák nemzet kissé túlzó nacionalizmusára hivatkozva a lakosságnak visszatérést etnikumához. Ma megadták nekik ezt a lehetőséget, és az eddigi becslések alapján a benyújtott jelentkezési lapok átvizsgálása után megállapítottuk, hogy a Csehszlovákiaban élő ténylegesen etnikai magyarság száma a csercé végrehajtása után alig fogja elérni a 200 000-et. Ilyen módon a tényleges minimum korlátozódott a csehszlovákiai magyar kisebbség kérdésére, és a csehszlovák kormány nyugodt látványában mérlegelhetően megoldásának új módszereit. E módszer megfogalmazását tartalmazza a csehszlovák delegáció ebben a bizottságban előterjesztett javaslata.

Tudjuk, hogy az áttelepítés, a "transzfer" szó nem hangszik rokonzenesnek sem az önköknél, sem a mi sülünknek. de célfelhasználásban tényleg marad, hogy ezen az alapon oldották meg véglegesen és tartósan például a törökországi görög kisebbség problémáját. Módosított formában, a lakosságcsere részére való tekintet nélküli formáját alkalmazták a szövetséges és testvéri lengyel és ukrán nemzet között is, amelynek során több mint millió lengyel költözött át régi lakóhelyéről az új Lengyelországba és mintegy 400 000 ukrán Lengyelországba Ukrajnába.

Visszatérék még az áttelepítés ama gyakran emlegetett embertelenségehez. Hogy úgymond senkinck nincs jog a kiűzni embereket ősi lakóhelyükől és a földről, amit már nagyapáik műveltek és laktak.

Kétségtelen, hogy az emberek akaratuk ellenére történő kitelepítése kemény intézkedés. Nap mint nap sor kerül a visszatérésre bárhol a világon a technikai haladás érdekében. Városi szanálások során ćppúgy, mint nagy közlekedési építkezésekben (közutak, vasutak, csatornák stb.). Világszerte azonban leginkább és a legnagyobb mértékben nagy visszatérés, repülőterek, lőterek stb. építésékor ismétlődik.

Ha egy következő háború érdekében történő modern fegyverkísérlet miatt lehetséges valahonnan a lakosság elköltözött, miért nem lehetséges bizonyos számú lakosság elköltözött a tartós béké érdekében, amint az a Csehszlovákia javasolja?

Csehszlovákia azt javasolta beadványában, kössenek a békészerződés ratifikálása után 6 hónapon belül kétoldalú egyezményt a Csehszlovákia és Magyarország közötti lakosságcsere részére, amelyben már elfogadott feltételek alapján, amelyekről már szóltunk. Ez tehát azt jelenti, hogy ezt az áttelepítést minden téren olyan humánusnak lehet és kell majd elköszíteni, hogy nem fog különlegesen kíméletlen eljárást jelenteni az áttelepítés számára, illetve olyan időhatárok között mozog majd, hogy nem terhelheti Magyarországot. Felelősségeim teljesítésében és a csehszlovák kormány nevében jelentem ki ezen a helyen, hogy a végletkig bárki akarjuk tartani a cserérejelentések alapelveit, és hálásak vagyunk önköknek minden kezdeményezésért és tanácsért, ami ezt lehetséges teszi számunkra.

A magyar kormány azonban azt állítja, hogy a legminimálisabb technikai lehetséggel sem rendelkezik 200 000 csehszlovákiai elhelyezésére. Ez érthetetlen érv számunkra, ha azt veszem fontolóra, hogyan

Magyarországon mintegy félmillió zsidó vallású állampolgárt gyilkoltak meg, és megközelítően ilyen lélekszámot veszített Magyarország a háborús események folyamán. Ezenkívül, a potsdami döntés szerint Magyarország több mint 400 000 németet telepíthet át Németországba, éspedig vagyoni kártérítés fizetése nélkül. Azt már nem is teszem, hogy vég nélkül idézzék bizonyítékokat a két háború közötti magyar irodalomból, miszerint a magyar nemzet csökkenő népszaporulatával nem tarthatja fenn magát, ha nem sikerül visszatelepítenie a világon szétszóródott magyarokat.

Engedjenek meg legalább egy idézetet erről a problémáról a H.R. Adamson százados és John Heire főhadnagy által vezetett "Valamennyi párt brit parlamenti delegációjának egyértelmű magyarországi jelentésé"-ből.

Idézek: "A lakosság és különösen a munkaerő csökkenése érintette a gazdasági szerkezetet is. Budapest lakossága csaknem negyedmillióval, az egész országé majdnem egy millióval csökkent."

Mint ebből az idézetből is látható, Magyarországon munkaerőhiány van – akár például Csehszlovákiában is. Mi azonban igyekezünk hazatérésre bírni az államunk határain kívül élő szlovákokat és cseheket, és e célból már megállapodási kötöttünk a Szovjetunióval, Romániával és Ausztriával és tárgyalunk Jugoszláviával.

Miért védekezik tchát Magyarország a számára szükséges magyarok visszatérése ellen, amikor ennek olyan kedvező feltételek mellett kellett történnie, amilyenek egyetlen más esetben sincsenek?

A 200 000 magyar részünkről Szlovákiából Magyarországra kívánt áttelepítéssel szemben felhozott további érvként a magyar kormány azt az állítólagos tényt emeli ki, miszerint úgymond Magyarországon nagyobb a népsűrűség, mint Szlovákiában, és a kívánt áttelepítés következtében ez tovább emelkedne Magyarország rovására. Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy Csehszlovákia a magyarok által elhagyandó vidékekre olyan szlovákokat igyekszik telepíteni, akik visszatérésüköt kérlik hazájukba Európa különböző államaiból. Az áttelepítéssel összefüggő népsűrűség megtérülése szempontjából továbbá nem vehetünk alapul az egész területre vonatkozó abszolút számokat, hanem csak a mezőgazdasági területeket vonatkozókat. Szlovákia nagyrészt hegyes és nagy területek lakhatatlanok. A mezőgazdasági területet illető helyzet Dr. Némethy Béla magyar statisztikus szcrit a következő:

Az 1930-as népszámlálás szerint Magyarország területén 4 471 379 földművelő lakos volt, azaz 51,4 %. Az 1934-es statisztika szerint a földterület, azaz tágabb értelemben vett mezőgazdasági terület 13 165 724 katasztrális hold volt. Szorosabb értelemben vett mezőgazdasági terület (azaz erdők, mocsarak és legelők nélkül) 11 444 863 katasztrális hold (63 860 km²) volt, azaz az ország területének 70,7 %-a. A mezőgazdasági lakosság átlagos sűrűsége tehát km²-enként 67,9 volt, amit Némethy nem kielégítő sűrűségnak tart.

Ezzel szemben Szlovákiában 1930-ban 1 822 114 földművelő lakos volt, azaz 54,7 %. 1934-es adatok szerint a szélesebb értelemben vett mezőgazdasági terület 27 585 km², a szorosabb értelemben vett viszont csak 21 785 km² volt, vagyis az ország területének 44,4 %-a. A mezőgazdasági lakosság átlagos sűrűsége tehát Szlovákiában 83,6/km², ami azt jelenti, hogy 15,7-tl több, mint a magyaroknál.

Ezért nem látunk semmiséle gárdasági indokot, ami lehetetlenné tenné javaslatunk elfogadását.

A magyar kormány azonban felveti, hogy már e javasolt alapelvei elfogadása is veszélyeztetné a magyar demokráciát.

Miért?

Azért, mert megoldaná ezt a nyugtalánító problémát köztünk és Magyarország között, és hogy magyar részről lehetetlenné tenne bármiféle revisionizmust? Ezek az érvek arról tanúskodnak, hogy a magyar kormány tiszteletben akarja tartani reakciójának vélcényét, de az a demokrácia, amely erőszakkal tartja fenn magát, nem demokrácia. Úgy véljük, München és a bécsei döntés teljesítette a magyar antodemokraták minden maximális követelését, és merné-e valaki állítani, hogy ezzel a magyarországi demokráciát erősítették meg?

Az effajta érvek között igen súlyos szavakat hallottunk arról is a magyar kormány részéről, amely arról igyekezett meggyőzni bennünket, ha elfogadná e magyarok áttelepítésének alapelveit, a közvélemény elsoportná.

Nem hallottuk már valahol ezeket a szavakat? De igen.

Egy Borsody könyvből vett idézetben, amelyben az a kijelentés volt, miszerint sohasem lesz olyan magyar kormány, amely elismerné a trianoni határokat. És sokkal hangsúlyozottabb formában olvastuk e szavakat nemrégiben Moszkvában közzétett dokumentumokban, amelyekben reprodukálták Csáky magyar diplomata, a későbbi miniszterelnök München előtti időkből származó kijelentését, miszerint elsoportnának minden magyar kormányt, amely nem csatlakozna a Csehszlovákia elleni támadáshoz, hogy mindenkit lélőnének, aki ilyen pillanatban meginogná.

Elnök úr, expozém végéhez közeledve, bátkodom összefoglalni:

A háború előtt volt Európa szívében egy köztársaság. Ez a köztársaság minden előnytől, hogy hű legyen legjobb hagyományaihoz. Demokratizmus minden tekintetben fejlettebb volt, mint bármelyik közép-európai országé. Gazdasága és pénzügye egyaránt szilárd volt. Barátságban él minden szabadságszervező nemzettel, és sohasem okozott nehézségeket a környező, egyébként nyugtalan világnak. Német és magyar kisebbsége elvezette a csehszlovák demokrácia összes politikai és anyagi előnyeit. Ennek ellenére, amikor ütött a sorsdöntő óra a Csehszlovák Köztársaság számára, mindenkit kisebbség elárulta, a német és a magyar, amelyek illegális, hosszú éveken át tartó és tervszerűen folytatott földalatti tevékenysége nyílt harcba ment át.

Nem hagyhatom említés nélkül Münchenet – amellyel, delegátus uraim, senki sem értett egyet öröök közül. Nem értett vele egyet egyetlen akkori kormányuk sem. München az öröök részére csak emlék és talán – rossz lelküslere. De nekünk, minden csehnek és szlováknak München katasztrófát jelent, amit semmi sem képes kitörni számos nemzedék gondolataiból és szívéből. Számunkra többek között kisebbségi politikánk teljes bukását is jelenti és a csalódást, ami soha nem tűnik el gondolkodásunkból. A béké érdekét szolgálná, ha a békészerződést vázoló államférfiak és politikusok osztanák ezen érzésekinket.

És ha a múlt tapasztalata ellenére még dédelgeti valaki a reményt, hogy a demokrácia és a szabadság leple alatt visszatérhetnek az árulás előkészületeinek jó időszakai, engedjék meg, hogy a múlt kegyetlen tanulsága által visszavonhatatlanul követelt nyíltsággal kijelentsem neki: Soha többé! Nincs politikus, sem politikusan gondolkodó ember Csehszlovákiában, aki akár egy percre is a visszatérésre gondolna ahhoz a nemzetiségi politikához, amelynek bukását a tapasztalat igazolta.

Nem szabad elfelejteni a háború tanulságait. Az agresszió első áldozatai voltunk Európában és utolsóként szabadítottak fel. Valóban azt hiszik, hogy ezt elfelejtjük?

A delegátus urakkal folytatott magánbeszélgetések során nekem is, kollégáimnak is gyakran dicsértek a csehszlovák demokráciát és mostani sikereit. Voltak szívesek elismerni, hogy a felszabadulás óta nálunk nem voltak politikai válságok, hogy politikai helyzetünk konsolidált, hogy gazdaságunk gyorsan talpraáll, hogy nem okozunk semmiséle nehézséget a Szövetségeseknek. Hálásan hallgatjuk a dicséretet, sőt néha a csodálat szavait. Ámde engedtessék meg ismét teljes nyíltsággal kimondanom, hogy végre egyszer szeretnénk valamelycik bizalmat látni szilárd politikánk és annak általános elismerésc iránt. Méltónak érezzük magunkat az öröök tetteinkre támaszkodó bizalmára, kérjük öröket, higgyenek nekünk, amikor azt mondjuk, hogy nemcsak Csehszlovákia, hanem a magyar kisebbség és maga Magyarország, de ugyanígy Közép-Európa békéje érdekét szolgálja, hogy e kisebbség problémáját egyszer s mindenkorra az általunk javasolt módon oldják meg. Az áttelepítés gondolata nem felel meg emberies, évszázados nemzeti hagyomány által kialakult nézeteknek. Szorosú tapasztalatok kényszerítettek erre. A jelenlegi állapotban nincs remény csehszlovák-magyar barátságra vagy Duna-menti békére, ha ezt a kérdést nem oldják meg. Az áttelepítés – tudom, nem szép szó ez – elkerülhetetlen bizonyos kíméletlenség nélkül az érintettekkel szemben. Ünnepélyesen kinyilvánítom azonban, hogy mindeneket a durvaságokat, amelyekre az áttelepítésnél sor kerülhet, a fejlett műszaki szervezés és a kártérítés megfizetése során a lehető legminimálisabbra fogjuk csökkenteni. Nem jobb-e így, mint meghagyni az állandó nyughatatlanság régi és rossz emlékű forrását, és ezáltal a konfliktusok veszélyének kitenni az eljövendő ártatlan nemzedékeket?

Uraim! Előadtam örööknek csetünköt. Amikor majd döntenek az ügyben, gondoljanak Münchenre, gondoljanak tiszta múltunkra, gondoljanak az összes szenvcdésre, amit a háború hozott az emberiségnek, gondoljanak a jövőre annak minden reményével és veszedelmével együtt, és gondoljanak kissé arra a nemzetről is, amely rászolgál bizalmukra. Gondolják mindezt át, s azután döntsenek.

Szeptember 18-án a bizottság megihallgatta Magyarország képviselőjét. A magyar kormány nevében Szegedy-Maszák úr washingtoni követ tartott beszédet. Beszédének hangneméről és az ábban alkalmazott érveléséről néhány szószcriti idézet ad képet:

"...Sajnálattal vagyok kénytelen megjegyezni, hogy Clementis államtitkár úr néhány téves és pontatlan tényre alapozta megállapításait. Néhányat említenék közülük a valóság fényében."

"...A Külügminiszterek Tanácsa által javasolt békészerződés nem tartalmaz semmiséle rendelkezést sem a csehszlovák, sem a magyar lakosságról. Ez világosan mutatja, hogy a területi status quo felülításakor a Külügminiszterek Tanácsa változtatás nélkül kívánta hagyni a lakosság nemzetiségi status quo-ját az általa lakott terület tekintetében."

"...A csehszlovák delegáció azonban, egyszerűen a területi status quo-t véde, sőt Csehszlovákia érdekében történő megváltoztatását javasolva, másrészt meg kívánja változtatni a lakosság status quo-ját területi vonatkozásban Magyarország és a magyar lakosság rovására."

"...A demokratikus alapelvek érvényesítése és az egyén és a kisebbség jogainak tiszteletben tartása az egyéb megoldási lehetőségek alapelve.

A csehszlovák javaslatban foglalt elv megvalósulása a békészerződés-javaslatban főlöttébb veszedelmes precedenst teremtene, mivel úgy nyilvánulhatna meg, mint elhajlás egy új kisebbségi politika irányába."

"...A mi válaszunk egyszerű: A magyarok évszázadokon át voltak és ott vannak ma is, mivel oda köti őket földjük és táplálékuk, mivel a terület és a lakosság status quo-ja kölcsönösen függ egymástól. Képtelenek vagyunk felfogni, hogyan lehet revíziós szándékkal öszekapsolni a status quo fenntartását, hiszen a revízió ténylegesen a status quo megváltoztatásához vezet. Ez esetben a csehszlovák kormány az, amely meg kívánja változtatni a status quo-t, és nem a magyar kormány.

És ezt úgy akarja megváltoztatni, hogy Csehszlovákia egy nemzetiségi állam legyen, annak ellenére, hogy változtatás nélkül megtartja jelenlegi határait..."

"Egy nemzeti állam kialakításának demokratikus és emberi módja tehát nem alapulhatna egy fölöslegesnek vagy veszélyesnek tartott nemzeti elem kiűzésén, hanem területmódosításon. Ha tehát Csehszlovákia így szorgalmazza a nemzeti status quo megváltoztatását a kiképzésről áttelepítés árán is, akkor ugyanígy viselnie kellene annak a következményeit a terület tekintetében is."

"...A müncheni tragédia korszakában Hitler külső fenyegetései a szudétanémetek és a szlovák autonomisták belső nyomására támaszkodtak. Az anschluss óta Heinlein nemzeti szocialistái és a Tiso-vezette szlovák autonomista csoport, valamint más szlovák képviselők is rendszeresen együttműködtek."

"...Elhíssük, hogy ezzel megkísérlik céljuk elérését. Az első, olyan hatást kell keltni, hogy a világ elfeljtse azt a szerepet, amit a hitlerizált szlovákok játszottak a Csehszlovák Köztársaság szétverésében és később a német védrőlök alatti Szlovákiában. Másodszor arra vágynak, hogy megfosszák vagyonuktól a szorgalmazók magyar földművclőket."

"...Csehszlovákia most a potsdami döntés revízióját igyekszik kicskozolni. Ámde a potsdami egyezményt motiváló indokok nem változtak. Ezért szilárdan hisszük, hogy a párizsi konferencia nem tesz eleget a követelésnek a potsdami döntés kiterjesztésére és – a kollektív felklövés elvének meggerősítésével – nem rak új és elviselhetetlen terheket sem a magyar nép vállára, sem szerencsétlen országunkra."

"...Az úgynevezett részolvakizáció úgyszintén fura és veszedelmes címleteket ébresztő eszköz. A különböző nemzetiségek együttelése kötölözött érvényt a természetes alkalmazkodást jelenti."

"...A bizottságra bízom annak elődöntését, vajon demokratikus és erkölcsös-e a rasszista alapelvek meghatározásának ez a módja és az ilyen kényszer-asszimiláció, de határozottan ki kell jelentenem, hogy az ilyen nyilatkozatok kierőszakolása során érvényesített erőszak-cím minden erkölcsi értéktől megfosztja azokat..."

"A potsdami döntés szerint kitelepített vagy kitelepítendő németek száma nem haladja meg a 272 000-et,

mivel a magyar kormány nem úz ki valamennyi német anyanyelvű személyt, csak a hitlerizált németeket."

"...Ilyen körülmenyek között további 200 000 magyar átelepítése az épén a termelékenység és egyben az egzisztenciális eszközök visszaesével küszködő Magyarországra, gazdasági katasztrófa lenne az ország számára."

"...Az elmúlt években a magyar nép szörnyű szenvedésket élt át a háború és a fantasztikus infláció következtében."

"...Ámde 200 000, az egész országban szétszóródott elégedetlen és kétségbecssett ember politikai szempontból is elviselhetetlen terhet jelentene, mivel a békészerződésnek ezek az áldozatai a meghirdetett némes alapelvek elő arcultapsaként nyugtalanságot keltenének az egész országban.

Csehszlovákia támogatásával megszabadulna 200 000 fölöslegesnek vagy terhesnek tartott embertől, de ezzel együtt elvésztené kilenc millió magyar jóákaratát és őszinte szándékát, hogy békében és jó megértésben éljen szomszédjával. Csehszlovákia a barátság és a csehszlovákiai magyar kisebbségi kérdés végeleges megoldása előfeltételenk tartja a kényszerkitelépést. De hogyan születhet barátság, ha ilyen, a magyar nép számára elviselhetetlen politikai, erkölcsi és gazdasági sérelmet jelentő kényszerkiűzés a következményc."

"...A csehszlovák delegáció vezetője arra kérte öröket, uraim, hogy emlékezzünk Münchenre, amellyel annak idején nem értettek egyet. A magyar küldöttség arra kéri öröket, emlékezzünk az Atlanti Chartára és a Négy Szabadságra, amiért a háborúban harcoltak."

Szegedy-Maszák úr 46 percet beszélt. A fordításokkal együtt a magyar küldöttség meghallgatása az egész bizottsági ülést igénybe vette. A szónokok csak a következő ülésre jelentkeztek. Egyebek között Bedel-Smith tábornok, az USA delegátusa közölte, hogy nyilatkozatot akar tenni, de csak miután meghallgatta Csehszlovákia válaszát a magyar következtetésekre.

A következő ülésen, szeptember 20-án Dr. Clementis elutasította, esetenként helyesbítette a magyar küldöttség néhány érvét és állítását. Ezt az alábbi beszédben tette:

"A csehszlovák delegáció már a megtárgyalásra kerülő javaslathoz mondott expozójában kijelentette: célravezetőnek tartja, hogy a Csehszlovákiából kitelepítendő maximálisan 200 000 létszámú magyar kérdését a bizottságban minden vonatkozásban alaposan vitassák meg, mielőtt döntés születik róla. Ezért készek voltunk és vagyunk a válaszra minden esetleges kérdésre, és magyarázatot adunk valamennyi, az egyes delegációk részéről esetleg felmerülő kétségre.

Eredetileg csak a többi résztvevő delegátus véleményének és kérdéseinek meghallgatása után akartunk szót kérni. De az az expozé, amelyet a bizottságban legutóbb a magyar küldöttség képviselője adott elő, arra kényszerít bennünket, hogy problémánk tárgyilagos és torzításmentes megítélése érdekében még a vita megkezdése előtt helyére tegyem a magyar küldöttség néhány állítását.

Bevezetésként be kell vallanom, nagy undort jelent számomra, amikor a hírhedt magyar nemzetiségi statisztika számaival kell foglalkoznom, ami már a nemzetközi irodalomban is a tényhamisítások klasszikus példájaként szerepel. Elvárhatnánk ugyan, hogy a magyar kormány, amely annyira hangsúlyozza demokratizmusát és elutasítja az előző rendszereket és azok tettét, legalább is kritikusan foglal állást a Horthy-Magyarország statisztikai adataival szemben, és hogy az új statisztikai adatok közlésékor végérvényesen eltér a régi praktikáktól. Remélünk, hogy tárgyilagos érveinkkel szemben a tényeknek megfelelő számokat közöl majd, és nem olyanokat, amelyeknek előre meghatározott cél kell szolgálniuk. Azt hiszem, az igazságosságot az igazság, nem pedig utilitarista statisztikák segítségével kell keresni. Sajnos, csalatkoztunk ebben a várakozásunkban és abban is, amikor elvártuk az új, demokratikus magyar kormánytól, hogy nemesek elítéli valamennyi korábbi rendszer nemzetiségi politikáját, hanem magától értetődőnek fogja tartani, hogy legalább részben helyrehozza azokat a hibákat, amelyeket ezek a magyar rendszerek főként az utóbbi másfél évszázadban az egykor Magyarország nem magyar nemzetei ellen elkövettek.

A magyar delegáció expozéja azonban jellegzetesen kettős volt. Egyfelől helytelen adatok közlésével, amelyekkel céloznak kellene a csehszlovák delegáció helyes adatait, másfelől azzal, hogy a magyar expozé nem utasítja vissza a részünkről leginkább hangsúlyozott tényeket.

A magyar küldött nem tudta céloznia azon idézeteim valóságát és helyességét, amelyeket annak bizonyítására mutattam be, hogy a mai Magyarországon is létezik és tervszerű támogatást élvez a csehszlovákiai magyar kisebbségre támaszkodó területi revisionizmus. Ezt nem tehette és nem is tette meg. Éppen ellenkezőleg. A csehszlovák delegációnak a magyar kisebbségi probléma humánus és a lehetséges kíméletlenséget okozó végleges likvidálására irányuló amendementjét a magyar küldöttség a Csehszlovákia ellen irányuló területi revisionizmus új és további platformjaként használta fel expozójában.

Bizottságunk munkája során bizonyára elég alkalom lesz majd arra, hogy ellenőrizzenek valamennyi, mind a csehszlovák, mind a magyar expozéban közölt adatot. De már az általános vita szükségleteit is szolgálva, ma legalább az alábbiak közlését tartom szükségesnek:

A magyar küldött azzal vágolt, hogy helytelen számadatot közöltem a magyarországi szlovákokról és a szlovákiai magyarokról. Szerinte 1930-ban 104 000 szlovák élt Magyarországon.

A magyar külügyminisztériumnak a konferencia tájékoztatására kiadt "Les problèmes de la minorité hongroise de Slovaquie" című brosúrájában viszont a 9. oldalon azt olvassuk, hogy objektív becslés szerint a mai Magyarországon állítólag 120 000 szlovák él.

Gyöngyösi miniszter 1945. szeptember 6-án a következőket mondotta a magyar parlamentben: "Ha 600 000 (szlovákiai) magyar ért ki kellene cserélni minden egyes magyarországi szlovákat, aki a legutóbbi népszámláláskor szlovák anyanyelvűnek vallotta magát, legfeljebb 75 000 szlovákat cserélhetnék ki."

Gyöngyösi miniszter úr akkor ugyanis az 1941. évi magyar statisztikára támaszkodott, amely csak 75 000 magyar állampolgáról mutatott ki szlovák anyanyelvet. De nem is tekintették őket szlovákoknak, mert ugyanezen statisztika szerint még 17 000 sem volt szlovák nemzetiségi.

Borsody úr, a magyar külügyminisztérium tisztselője, a mostani washingtoni sajtóattasé "Magyar-szlovák kiegészítés" című könyvében, amelyből már idéztem ezen a helyen, a 67. oldalon 170 000-re becsléssel a magyarországi szlovákok számát.

Ez egy apró példa csupán a magyar statisztikai dzsungelból. Mi, sajnos már régóta ismerjük. Ezért volt teljesen indokolt pesszimizmusunk adatait illetően, és ezért a magyarországi szlovákok jelentkezési akciója idején etnográfusaink és statisztikusaink a helyszínen és a szlovákok központjában végeztek becslést az összes hozzáférhető objektív és szubjektív jegyek alapján, és a magyarországi szlovákok segítségével. Így jutottak a 450 000-es számhoz, amit expozémbar közöltem.

Nem kevésbé tarkák magyar adatok a mai Szlovákiában élő magyarok számáról. A Gyöngyösi minisztertől már közölt idézetben 600 000-ről van szó. Az 1945. november 20-án Gyöngyösi miniszter által a szövetséges ellenőrző bizottság képviselőjének átadott és 4. sz. annexió jelzéssel a konferencia elő terjesztett, "A csehszlovákiai magyarok száma" című memorandum 5. oldalán azt olvassuk, hogy "a csehszlovákiai magyarok száma mintegy 800 000-re becsülhető." Amde ugyanezen az oldalon a mai Szlovákia területén élő magyarok száma mának kimatutására az egyes évekből származó statisztikák szerint az 1941-es 892 677-es számmal szolgál. A már idézett "Les problèmes de la minorité hongroise" című brosúrában a 10. oldalon ezt olvassuk a mai Szlovákiában élő magyarok számáról: "Les évaluations hongroises actuelles donnent généralement 700 000."

Nem folytatom tovább ezt a számítgatást. De nézzünk még meg egy számadatot, amit a magyar küldött csehszlovák forrásra hivatkozva közölt expozéjában. Eszerint a mai Szlovákiában 650 000 magyarnak kellene lennie.

A magyar küldött elsősorban a "Štatistický zpravodaj" (Statisztikai Tudósító)-ban 1945. december 1-én megjelent cikke hivatkozik. Persze a magyar küldött elfelejtette idézni ebből az elméleti fejezetéből a szerző bevezető megjegyzését, miszerint számadatai kísérletet jelentenek a megnyugtató, "legalább b e c s l e s r e szolgáló alap" meghatározására. És a becsült számjegyek közlése után a szerző szó szerint ezt írja: "Szlovákia lakosságának számát a München előtti határok szerint tehát 1943 végén mintegy 3.654.000-re becsüljük. A további évekre nem merünk becslésbe bocsátkozni, mert semmiséle adatunk nincs azokról a nagy változásokról, amelyek ez után az időszak után a lakosság lélekszámban bekövetkeztek, mindenekelőtt a szlovák felkelés és más háborús akciók, a zsidók elvándorlása a magyar övezetből 1944-ben, illetve a németek és a magyarok 1945. évi elvándorlása következtében."

A másik bizonyíték, amire a magyar küldött hivatkozik, dr. Boháč csehszlovák statisztikus cikke. Ez azonban csak a "Štatistický zpravodaj"-ból az imént idézett cikk adatainak ismétlése.

Szlovákiában eddig nem végeztek népességösszefrást – ugyanfgy Magyarországon sem, ámbár a magyar küldött azt állította neki, hogy 1945 közepeén állítólag végrehajtották a népszámlálást.

Mint már expozémában közölttem, a magyarok számának megállapításakor Szlovákia mai területén az 1930-as népszámlálásból indultam ki. A mi népszámlálásunk abban az évben 571 988 magyart mutat ki Szlovákiában. Hangsúlyoztam azonban, hogy úgynevezett statisztikai magyarokról volt szó, mivel ebbe a számba belefoglalták azokat is, aik szlovák származásúak, ma is szlovákul beszélnek és csak a hosszan tartó nemzetiségi elnyomás hatása alatt vallották magukat magyar nemzetiségűnek. Ismételten felhívom a figyelmet arra, hogy a két háború közötti Csehszlovákiában semmi sem történt, ami lehetséges, hogy a delegáció hivatalos mukhoz. Statisztikusaink munkáira támaszkodva, aik becslést végeztek az 1943 utáni lakosság-veszteségekről, tehát azon év után, amikor a Szlovákiában élő magyarok lélekszámat a "Štatistický zpravodaj" és dr. Boháč becsléssel állapította meg, a megközelítően félmillió számra jutottam.

Most pedig vegyük egy újabb, a statisztikai számokkal való csodálatraméltó manipulálást mutató példát. Exporzémában közölttem, hogy Magyarország körülbelül 1 millió lakost vesztett a háborúban. Ezen adat említményekor nemcsak a magyar sajtó számos cikkére, hanem főként arra a jelentésre támaszkodtam, amelyet az 1946 tavaszán Magyarországra látogató brit delegáció nyújtott be. Ném kétséges, hogy ez a delegáció hivatalos forrásokból merítette adatait. Ezeknek az adatoknak akkor a Magyarország iránti részvételkeltést kellett szolgálniuk. Én azonban a maximálisan 200 000 szlovákiai magyar magyarországi elhelyezésének lehetőségével összefüggésben említettem Magyarország veszteségeit, és ezért a magyar küldött kénytelen volt megcáfolni ezeket az adatokat és kijelenteni, hogy a háborús veszteségek semmi csele sem érik el azt a számot, amit a brit delegáció jelentése alapján közöltém.

Nos, a "Magyar statisztikai zsebkönyv"-nek nevezett, 1946-ban kiadott hivatalos publikáció 13. évfolyamának 203. oldalán olvassuk Magyarország háborús veszteségeiről, a halálos áldozatokról a 953 842-es számot.

A magyar küldött ebben az összefüggésben azt állította, hogy 1941-ben 481 000 személyt érintett a magyar zsidótörvény, és megállapították, hogy 220 000 – 240 000 zsidó vallású állampolgár maradt életben és él ma is Magyarországon, ezért, úgymond becslésem nem lehet helytálló – pedig úgyszintén különböző magyar forrásokból merítettem – miszerint Magyarországon közel félmillió zsidót mészároltak le. Nos, a "Szürke könyv"-nek nevezett publikációjában, amelyet annak bizonyítására adtak ki, hány magyarországi zsidó menekült meg az üldözés elől, abban a könyiben, amelyet a magyar küldöttség más vonatozású ügyben szétküldött a békékonferencia delegációinak, a 11. oldalon ezt olvassuk: "1941. március 19.-nek kellett bekövetkeznie, hogy a magyar zsidók sorsa olyan tragikussá váljék, mint Európában másutt: 825 000 zsidó fajú magyar állampolgár állt a megsemmisülés előtt." Ugyanazon oldalon állítja a szerző, hogy ebből a létszámból 255.000 embert sikerült megmenteni.

Normális számítás szerint 825 000 mínusz 255 000 nyilván kitesz legalább félmilliót, ahogyan azt én közöltetem. Végül vegyük még harmadiknak és egyben utolsónak egy számjegymanipulációs példát, a magyar küldött adatait azon szlovákok számáról, aik a csehszlovák-magyar lakosságcsere egyezmény alapján önkéntesen áttelepülésre jelentkeztek. Ezek létszámát a magyar külügyminisztérium a már idézett "Les problèmes de la minorité hongroise en Slovaquie" című kis brosúrában a 8. oldalon 88 111-ben állapítja meg. A magyar küldött itt 60 000 – 80 000-ről beszélt. És ténylegesen a magyar kormánynak július 12-én áadták a jelentkezettek utolsó névjegyzékeit, amelyek szerint a jelentkezettek létszáma elérte a 99 105-öt.

A magyar expozéban ismertetett statisztikai számok kissé fárasztó helyesbítése után kénytelen vagyok még helyreenni néhány, a magyar küldött által ismertetett tényt, amelyek célja a dolgok valódi állapotának elrajzolása. Mivel a magyar küldött nem tudott semmiséle érdemlegeset felhozni az általam felsorolt biztosítékok ellen, amelyeket annak bizonyítására ismertettem, hogy a maradék magyar lakosság eltávolítása Szlovákiából a humanitás, sőt az érintett személyek gazdasági szükségletei valamennyi alapelvénck tiszteletben tartása mellett történne, hát legalább megemlíttette, hogy azon személyek névjegyzékében, aiknek a csehszlovák-magyar lakosságcsere egyezmény, alapján át kell települniük Csehszlovákiából, említettem 23192 magyart, mint háborús főbünösöket, aiknek állítólag át kell települniük és megfosztják őket minden vagyonuktól.

A magyar küldött hangsúlyozta, hogy a magyar kormány a csehszlovák kormány kifejezett követelésére fogadta el az egyezménynek azt a vonatkozó rendelkezést, amely jogot biztosít számunkra az ilyen áttelepítésre. Azt azonban nem tartotta közlésre érdemesnek, miért ragaszkodott Csehszlovákia chhez a követeléshez, és azt sem, milyen módosításokra került sor a további tárgyalások során a pragrus végrehajtásának tekintetében.

A csehszlovák kormány érthetően mindenekelőtt azoktól a magyaroktól igyekezett megszabadulni, aik aktívan részt vettek a Csehszlovák Köztársaság szétverésében és vezető szerepet játszottak a magyar fasiszta szervezetekben. A magyar küldött tudatosan elserdít a valóságot, amikor azt mondja, hogy itt háborús főbünösök tárgyalnak, amennyiben a csehszlovák-magyar egyezmény vonatkozó rendelkezése nemcsak a szó szoros értelmében vett háborús főbünösök kitelepítésére jogosít bennünket, hanem mindeneknak, aik bármilyen formában és már a háború előtti években aktív részt vállaltak a köztársaság szétverésének előkészületeiből. A Horthy-Magyarszág a bácsi döntés után egész sor szép kiállítású almanachot adott ki, amelyekben egykor magyar nemzetiségű csehszlovák álampolgárok ezreinek életrajzát és Csehszlovákia elleni tevékenységét közlik. Már ez a dokumentáció is feljogosította vola a csehszlovák bíróságokat, hogy a szigorított, háború utáni büntető előírások alapján magyarok ezreit ítélez halálra vagy súlyos börtönre. Csehszlovákia nem nyúlt chhez az eszközökhöz. Ha nem is a magyar küldöttségnek az e paragrafus tárgyalása során kifejtett indoklása alapján, miszerint ha az illető magyar a csehszlovák jogrend szerint hazaáruló is, magyar szempontból hazafi lehet. Egyszerűen azért nem nyúltunk tömeges ítélethez, mert ez ellenkezik eszmei fel fogásunkkal.

E magyarok névsora egyébként azonnal a csehszlovák-magyar vegyesbizottság tárgyalásainak tárgya lett, és egy nappal azelőtt, hogy a magyar küldött elmondta expozóját ebben a bizottságban, megismételtem Gyyöngyösi magyar külügyminiszter úrnak korábbi kijelentésemet, miszerint hajlandók vagyunk az általuk javasolt 999-re csökkenteni az ezen paragrafus alapján áttelepítendő személyek számát, olyan feltételellet, hogy a magyar kormány elhárít minden, amit eddig a szabadon kötött egyezmény tervezetű megsértésével elkövetett, hogy érvényesnek és kötelezőnek ismerni el valamennyi szlovák áttelepítési jelentkezést, és főként, nem fogja szabotálni az egyezmény tényleges végrehajtását, mint azt eddig tette. A magyar kormány ugyanis június táján alakított hivatalt azon magyarok elhelyezésének intézésére, aiknek a Magyarországról távozó szlovákok helyére kell érkezniük. Ámde, úgy tűnik, ez a hivatal eddig csak a jelentkezések visszavonásának propagandájával és azon nyomás szervezésével foglalkozott, hogy a lehető legnagyobb számban kerüljön sor az áttelepítési jelentkezések visszavonására. Csak ezzel magyarázható ugyanis, hogy 7 hónappal az egyezmény megkötése után magyar részről kijelentik, nem tudják még fogadni a szlovákiai áttelepülőket, mert úgymond semmit sem készítettek még elő számukra. Mivel ezt csak most, a szerződés tárgyalásakor jelentették ki, és a vegyesbizottsági tárgyalások során egyáltalán nem hozták nyilvánosságra, hogy a tényleges lakosságcsérét e hónapok folyamán már nem tudnák megkezdeni, kétségbbejáró egyéni és gazdasági helyzeti be sodortak százecet szlovákat, aik biztosíték kaptak részükön, hogy az áttelepülés azonnal megkezdődik. Nem tudunk megszabadulni attól az érzéstől, miszerint magyar részről ez volt az igazi elgondolás, hogy legalább így csökkenjen igen jelentős mértékben a kölcsönösen kicsérélendő szlovákok, tchát a magyarok száma is. A magyar kormánynak továbbra is van még lehetősége e benyomás megszüntetésére, ha hozzákezd az önkéntesen vállalt kötelezettségek teljesítéséhez.

A magyar küldött állításának bizonyítására kijelenti, hogy szlovákiai népbíróságok működése az igazság szégyenc volt, és Kassán ez év júliusában 8 nap alatt 750 magyar esetet tárgyaltak, amikor egy óra alatt úgymond 40 vagy 50 személyt ítéleztek el háborús főbűnösként és bár az ítéletek állítólag nagyon enyhék voltak, a vagyonelkobzást és a kiutasítást minden esetben kimondták.

Azonnal megkértem Kassáról az ez év júliusában a cassai népbíróság előtt lefolytatott valamennyi tárgyalás hivatalos kimenetét. Az egész hónap alatt 163 esetet tárgyaltak, ami 310 vádlottat érintett, akik közül 171 személyt ítéleztek el. A büntetések 2 nap és 1 hónap között mozogtak, és a legsúlyosabb 8 év volt. Valamennyi elítélt közül 27 esetben volt teljes és 17 esetben részleges vagyonelkobzás. Az ítélet csak néhány esetben mondta ki a Csehszlovákiából való kiutasítást. Annak bizonyítására, hogy a felsorolt eseteket alaposan megtárgyalták, megjegyzem, egyidejűleg 5 tanács tárgyalta őket.

Mielőtt átteérnék a magyar küldött politikai érvelésére, még a leghatározottabban vissza kell utasítanom állítását, miszerint a szlovák hivatalok úgymond magyarok tízezreit kényszerítették, hogy szlovák nemzetiségünek vallják magukat. Mint azt expozémaban már elmondtam, a csehszlovák kormány lehetővé tette, hogy a Csehszlovák Köztársaság azon volt állampolgárai, akik a legutóbbi, 1930-as népszámláláskor magyarnak vallották magukat, visszakapják a csehszlovák állampolgárságot, mivel szlovák származásuk; beszélnek szlovákul és szlovák nemzetiségünek vallják magukat. Az egykor Magyarországon ugyanis az erőszakos magyarosítás következtében szlovákok százszrei magyaroitnak el végleg, százszrei visszatértek el nemzeti öntudatukat, és gazdasági vagy más okokból magyarnak kényszerülték vallani magukat. Amint már egyszer mondottam, a két háború közötti Csehszlovák Köztársaság nem végzett semmiféle szándékot, tervezetet munkát azért, hogy ezeket az állampolgárokat visszasorolja a szlovák etnikum közé.

A München utáni események, a magyar megszállás hatéves tapasztala, de főként a front átvonulása czen a területen azonban annyira megrázta a lakosság tömegeit, hogy sürgetni készíték a csehszlovák hatóságokat nemzetiségi hovatartozásuk módosítására. Ezt külön rendelettel tették lehetővé számukra.

E részlovakizáció eredményeit eddig éppen azért nem tűttek közzé, mivel hatóságaink gondosan tanulmányozzák, valóban csak szlovák etnikai eredetű lakosok élték-e ezzel a joggal. Mindez nagyon jól ismert a magyar küldött számára, aki ezen felül azt is tudnia kellett, hogy az említett részlovakizációs rendelet közzétételének napjaiban a magyar sajtó megindította a már szokásos kampányt Csehszlovákia ellen. Ennek következtében az akkor Szlovákiában ülésező csehszlovák-magyar vegyesbizottság megszakította munkáját, és elnökei, valamint a magyar kormány képviselője és ezenkívül a magyar kormány teljhatalmú áttelepítési különmegbízottja Szlovákia déli vidékeire indult, hogy a helyszínen vizsgálják ki a szlovák hatóságok úgynyevezett terrorját. Vizsgálatuk eredményét közli e bizottság 5. számú döntése, amely megjelent a "Magyar Közlöny" 192. számában, azaz a magyar kormány hivatalos orgánumában, amely közli az összes érvényes normát és a törvényhozás rendelkezéseit. Ebben a döntésben a 2. pontban szó szerint ezt olvassuk: "A vegyesbizottság megállapította továbbá, hogy a Belügyi Megbizotti Hivatal 20 000/I... stb. számú, a részlovakizáció lehetőségét tartalmazó rendelkezése nincs ellentétben a csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezménnyel."

Engedjék meg, hogy ezt a fejezetet mutatis mutandis szósról szerint idézettel fejezzem be a magyar küldött expozójából: "Sajnálattal kell megigyeznem, hogy a magyar küldöttség néhány téves és pontatlan tényre alapozta érveit. Néhányat kénytelen voltam helyesbíteni."

A szlovákiai magyar kisebbség maradványa áttelepítésének elvétől szemben a magyar küldött lényegében az indokok három kategoriáját adta elő: politikaiakat, gazdaságiakat és erkölcsi-humánusakat.

Gazdasági indokaival nem foglalkozom, mivel ez a probléma önállóbb és részletesebb kifejtést igényelne, és meggyőződésem szerint ezt a bizottság bizonyos formában még igényelni fogja. Addig mindenkorra annyit jegyeznek meg, hogy a magyar kormány legkevésbé jogosult az infláció nehéz következményeire való hivatkozásra, amikor az egyetlen kormány volt a háború utáni törekvett Európában, amely ezt az inflációt, enyhén szólva, megengedte. Ugyancsak túlmegy az én megértésem határán, miképpen engedhető meg egy olyan országban a munkanélküliség, ahol csak a háborús károk helyreállítására munkások százszreire lenne szükség, s e munkanélküliség a magyar küldött szerint előri a 285 000-et, akkor, amikor Magyarországot ellepíti az egyébként rokonszenes jelző: "Három év alatt újjáépítjük Magyarországot".

A magyar küldött politikai érvelésével arról igyekszem meggyőzni a bizottságot, hogy a magyar kisebbségnek úgymond a legkisebb része sem volt Csehszlovákia széverésében, de egyidejűleg igen gondosan elkerüli, hogy megerősítse a kisebbség akár parányi lojalitását is Csehszlovákiával szemben.

Majdnem úgy fest, mintha a magyar küldöttség ebben az irányban sem akarná megkötni a kezét. A magyar küldött cíolta a csehszlovákiai magyar kisebbségi politikusok bármiféle kapcsolatát a Heinlein-féle

szudétanémet mozgalommal, de a Horthy-Magyarország által a bácsi döntés után kiadott gazdag irodalomban maguk a magyar szerzők elegéndő számú bizonyítékot nyújtottak számunkra az ellenkezőjéről. Így például az általam már idézett Borsdy István, a Magyar Köztársaság washingtoni sajtóattasája 1939-ben "A magyar-szlovák kérdés alapjai" címmel kiadott könyvében a 40. oldalon ezt írja: "A szudétanémetek népi alapon kezdték a támadást a köztársaság ellen, és az egyesült magyar pártok Jaross Andorral és Eszterházy Jánossal megfiatalított vezetésük alatt kénytelenek voltak csatlakozni ehhez a vonalhoz."

Később, amikor e szerzőből demokrata lett, és már nem dicsekedett annyira a magyar-német szövetséggel, legalább a csehszlovákiai magyar kisebbség aknamunkájával dicsekedett, amiről immár 1945-ben kiadott "Magyar-szlovák kiegészés"-nek nevezett könyvének 78. oldalán így ír: "A csehszlovákiai magyarok Budapestről irányított kisebbségi politikájának állandóan két feladata volt: címrészt aláírni a csehszlovák államot, másrészt annak demokratikus szellemét."

Ámde a magyar kisebbség aknamunkájáról számtalan bizonyítékot hoztak a már említett almanachok, amelyek részben a vár alapját szolgáltatták a magyar küldött által említett 23192 szlovákiai személy ellen.

A magyar küldött tézisénél alátámasztására, miszerint a magyar kisebbségnek egyáltalán nem volt része Csehszlovákia széverésében és elárulásában, Beneš elnök könyvére is hivatkozik – de nem szószerint idézett belőle, mert ez esetben bebizonysodott volna, hogy Beneš elnök nem mondott semmi olyat, amit a magyar küldött neki tulajdonít. Ezzel szemben úgy idézett az én 1943-ban Londonban megjelent publikációból, hogy további bekezdéseket nem idézett, amelyekben arról beszéltem, miképpen viselkedett a magyar kisebbség a bácsi döntés időszakában, továbbá azt a megállapítást, hogyan árulta el a demokráciát főképp a kisebbség értelmezése és állt át a fasizmushoz. Nos, bevallom, akkor, amikor ezeket a sorokat írtam, még nem ismertem a magyar kisebbség aknamunkájának egészét, amint azt éppen a Horthy-Magyarország által kiadott dokumentumok bizonyítják, és azt is elismerem, hogy akkor még hittem a magyar ellenállás lehetőségében és a magyar népnek a németek elleni harcában való aktív részvételle lehetőségében. Ezért nem hangsúlyoztam azt, ami Dél-Szlovákiában a bácsi döntés előtt és után történt. A további fejlődés során azonban megmutatkozott, hogy Németország egyetlen csatlós sem "adott oda minden olyan vakon, egyetlen sem maradt nemzete kárára egészen végig a hitlerizmus oldalán, mint Magyarország", amint azt Dr. Andics Erzsébet "Fasizmus és reakció Magyarországon" című munkájában írja, és egyetlen csatlós sem harcolt a németek mellett a végsőig ("to the bitter end"), mint azt egy másik szerző, Vámbéry Rusztém állapítja meg a "Hungary to be or not to be" című könyvben. Es éppen ezekben a harcokban, ezekben a "to the bitter end" harcokban a magyar hadsereg aktívan részt vett a dicső szlovák felkelés előfeszítésében. A magyar egységek voltak azok, amelyek a visszavonuló német hadsereget mögött megsemmisítették a szlovákiai kommunikációt, és részt vettek szlovák partizánok és hazafias kivégzésében.

Méltóságomon, de lélekszámához és nehez helyzetéhez képest a győztes nemzetek harcában oly jelentős mértékben részt vett szlovák nemzet műltésségán alulnak is tartanám, hogy olyan állam küldöttének gyalázódásaira válaszoljak, amely állam elsőként lépett a fasizmus útjára, amely legtovább tartott ki mellette és amely a legkisebb ellenállást fejtette ki a közös ellenség ellen. De ez a gyalázódás is bizonyítja, milyen messze vannak a mai Magyarország képviselői is a valódi tények elismerésétől, és milyen messze vannak attól, hogy radikálisan szakísanak a régi Magyarország vonalvezetésével csehszlovákiai kisebbségük ügyében. Mindez csak aláhúzza e probléma olyképpen történő végleges megoldását, amint azt Csehszlovákia javasolja, mert a mai Magyarország is ahhoz az alapelvhez tartja magát, amit az említett Borsdy 1945-ben kiadott könyvében így fogalmaz meg: "Határozottan meg kell tagadni Csehszlovákiajától a jogot, hogy kitelepítéssel büntesse magyar nemzetiségi polgárait, amiért 1938-ban szembefordultak az állammal. A magyarok soha nem akartak Csehszlovákiához tartozni, Csehszlovákia erőszakkal szakította el őket Magyarországtól, és nemcsak természetes, hanem pozitív joguk is volt (és van), hogy elszakadjanak az államtól" (132. oldal).

A csehszlovák delegáció Szegedy-Maszák úr beszédére adott válaszának végére értem. Utolsó érve az volt, hogy a csehszlovák terv embertelen, és bizonyára kimondhatatlan szenvedést hoz azoknak, akiket illet. Erre így felelek: A csehszlovák kormány és a csehszlovák delegáció nevében kijelentem, a párizsi konferencia, sőt az egész világ közvéleményének színe előtt kötelezzük magunkat, hogy az áttelepítés során olyan módon járunk majd el, ami összhangban lesz azokkal a humánus alapelvekkel, amelyek a bocsátottak szigetévé tettek Csehszlovákiát Közép-Európában. Olyan időhatárt szabunk az áttelepítés végrehajtására, hogy ne okozzon semmiféle rendkívüli gazdasági nehézséget a magyaroknak és a magyar kormánynak. Rendkívüli gondossággal elemezzük majd az e bizottságban képviselt kormányoktól kapott valamennyi tanácsot. Meghívom az Egyesült Nemzeteket, vagy bármilyen más szervezeteket, kisérjék figyelemmel és ellenőrzéssel eljárásunk embereit, amit kötelességünk fogunk tartani e nem könnyű, de meggyőződésünk szerint szükségszerű intézkedés

során. Ismétlem: azt akarjuk, olyan kevés szenvédés legyen, ahogyan az csak lehetséges. Múltunknak jó biztosíték kellene szolgálnia. Összekapcsoljuk vele őszinte kívánságunkat a valódi, tartós, jöszomszédi kapcsolat kialakítására a demokratikus Magyarországgal.

Készek vagyunk úgy módosítani javaslatunk szövegét, hogy kifejezze az igéretet, amit Csehszlovákia nevében ttem.

Szörnyű vihart éltünk át — mindenüinknak szüksége van a hosszú békességre, Csehszlovákia a lehető legjobban hozzá akar ehhez járulni.”

Rögtön ezután Bédel-Smith tábornok felolvasta az Egyesült Államok álláspontját az áttelepítés kérdéséhez:

“Mindenekélőtt szeretnénk gratulálni és köszönetet mondani a csehszlovák delegációnak azért a módért, ahogyan meggyezést előadta és különösen az ez alkalommal mutatott méltóságelteljes magatartásért.”

Szeptember 16-i ülésükön a csehszlovák delegátus igen ügyesen és igen meggyőző módon rámutatott már, hogy kormánya élénken kutatja a tartós megoldás lehetőségét a nemzeti kisebbségek ügyében; ami a múltban olyan súlyosan komplikálta a kapcsolatokat Csehszlovákia és Magyarország között.

Az Egyesült Államok delegációja csakis egyetérthet ezzel a törekvessel, és nincs ellenvetésünk a csehszlovák javaslat alapját jelentő végecéllal szemben. Vannak azonban ellenvetéscink a mód ellen, ahogyan ezt a célt a csehszlovák delegáció el akarja érni.

Amikor ezzel kapcsolatos nyilatkozatomat megtéve légitőbb rámutattam, hogy a csehszlovák és a magyar küldöttségnek össze kellene ülnie, hogy megkíséríjék egy kölcsönös megállapodás elérését a határok és a lakosság kérdésében, úgy tűnik, Masaryk miniszter azt mondta, hogy ilyen módon Csehszlovákiát egy volt ellenséges állam szintjére állítanák. Úgy vélem, Masaryk miniszternek ez a benyomása nem jogos.

Megfigyelem, hogy a jugoszláv kormány nem erre az álláspontra helyezkedett, mivel egyczménnyel oldották meg a jugoszláv és a magyar kisebbségek problémáját. Az Egyesült Államok javaslatának célja olyan helyzetet elkerülése, amely arra kényszerítené az Egyesült Államokat, hogy szembeszögüljön Csehszlovákia javaslatával és a javaslatok ellen szavazzon.

Kénytelenek lennének erre az álláspontra helyezkedni, ha olyan döntéskényszer előtt állnánk, bekerüljön-e vagy sem valamelyik békcszerződésbe egy jelentős számú etnikai kisebbség kényszeráttelepítésének (transzferjének) alapelve egy olyan államból, amely nem kívánja kebelében tartani ezt a kisebbséget, egy másik államba, amely nem tartja képesnek magát e kisebbség befogadására.

Az Egyesült Államok, és meggyőződésem, hogy számos más delegáció is, alapvetően elutasítja az efféle koncepciót.

Meg kell jegyeznünk, hogy egy ilyen jelentős mértékű áttelepítés nem hasonlítható a lakosság csekélyebb mozgásaihoz valamelyik állam belséjében, ami elkerülhetetlen például völgyzáró gátak vagy városrendezési módosítások esetén. Ez az összehasonlítás teljességgel alkalmatlannak tűnik számunkra. Azt szeretném clérni, hogy e probléma kétoldalú megtárgyalásával, amint azt az Egyesült Államok delegációja már javasolta, jussanak el olyan megoldáshoz, amely lehetővé teszi Csehszlovákia érdekeknek kielégítését és egyidejűleg a jövőben megnyugtató kapcsolatokat ér el Csehszlovákia és Magyarország között.

Legutóbbi ülésünkön a csehszlovák delegátus elismerte, hogy az áttelepítés ('transzfer') kellemetlen fogalom. Számunkra a kényszeráttelepítés (transzfer) koncepciója több mint kellemetlen, elfogadhatatlan: nem adhatjuk belecgyezésünket egy olyan teoriához, amely igen nagy számú emberi lény kényszeráttelepítésére törekszik Csehszlovákiából Magyarországra, amit mind a magyar kormány kívánsága, mind a magyar nép akarata ellenére akarnának végrehajtani.

Nem hisszük, hogy egy ilyen áttelepítésnek megnyugtató hatása lenne a két ország jövőbeni kapcsolataira. Ez legmélyebb meggyőződésünk, és remélem, kollégáim többsége is egyetért vele.

Javaslom, hogy ezt a kérdést utalják a már megalakított albizottsághoz azokkal a módosításokkal, amelyeket egy korábbi esetre megállapítottak. Véleményünk szerint az e javaslat elemzói által kimutatott statisztikai előirányzásokból különleges feladat hárul az albizottságra, hogy olyan ajánlást adjon, amelyet szükségesnek fog tartani, miközben ügyel különösen az Atlanti Chartába és az Egyesült Nemzetek Chartájának 55. cikkelyébe foglalt alapelvetre, és úgy vélik, nagyobb kilátás lenne a konstruktív megoldás elérésének sikeres lehetőségére, ha az érdekelt két állam közötti tárgyalásokat albizottságunk védelme alatt folytatnának. Az Egyesült Államok delegációja teljes mértékben arra az álláspontra hajlana, miszerint a pozsonyi hídső kiszélesítése egy nagyobb megállapodás része lenne a két ország között.

Elhangzott, hogy számos itt fölvetett, Magyarországot illető javaslatot nem érintettek közvetlenül. Ezért szeretném figyelmeztetni a bizottságot, hogy az államhatárok megváltoztatása és a lakosság áttelepítése szorosan összefügg, mivel közvetlen hatással van az illető állam életlhetőségeire és boldogulására.

Ugyancsak örömmel jegyzem meg, hogy Masaryk miniszter korábbi nyilatkozatomban adott válaszában nem zárta ki teljesen a kétoldalú tárgyalások lehetőségét.

A lehető legösszintébben reméljük, hogy ezt az eljárást fogják követni és lehetőség lesz mindenkit fél számára elfogadható ajánlás elérésére, amit egyidejűleg e bizottság és a konferencia is jóváhagyhat.”

A.V. Visinskij szovjet külügyminiszterhelyettesnek a vitában 1946. szeptember 20-án mondott beszédét Csehszlovákiában sokszor publikálták. Úgy vélem azonban, nem lenne teljes a delegációk javaslatunk melletti és elleni érvénye, sem a viták dokumentációja, ha nem közönöm újolag Andrej V. Visinskij úr szavait:

“Elnök úr,

a csehszlovák delegációt a párizsi konferencián előadott kérdése súlyos és fontos kérdés és már története is van. Anélkül, hogy ismételném, amit itt már részletesen kifejtettem, túlzás nélkül mondhatom, számos jelenséget világítottak meg a bizottság számára, számos anyagot, föltételezést és nézetet adtak elő és mivel cseh különböző szempontokból és egymásnak homlokegyenest előirányzásból fakadtak, elegedő alapot nyújtanak számunkra, hogy a bizottság kialakíthasson bizonyos nézetet és bizonyos döntést a csehszlovák delegációt a bizottság elő terjesztett javaslatra kérdésében.

Anélkül, hogy visszatérnénk azon események távoli múltjába, amelyek az ún. csehszlovákiai magyar nemzeti kisebbség kérdésével kapcsolatosak, és ha csak a legközelebbi múltra szorítkozunk, elegedő lcsz, ha például csak arra a tárgyalásra emlékeztetünk, amely 1945-1946-ban folyt a csehszlovák és a magyar kormány között, miszerint ez a kérdés, azaz a csehszlovák lakosság magyar részének áttelepítése Csehszlovákiából Magyarországra és fordítva, a magyar lakosság szlovák részének áttelepítése Csehszlovákiába olyan megoldást nyerjen, hogy az összhangban legyen a politikájában demokratikus elvekkel támaszkodó csehszlovák kormány törekvésével.

Mint ismeretes, a csehszlovák kormány e cél érdekében ezt a kérdést, vagyis a magyarok áttelepítését Csehszlovákiából Magyarországra az érdekkelt országok közötti egyezménnyel megoldani, amely 1945-ben folyt a csehszlovák és a magyar kormány közötti kétoldalú tárgyalások eredményeként jönne létre. Helyes és bölcs döntés volt ez, teljes összhangban azokkal a demokratikus alapelvekkel, amelyek a csehszlovák kormányt vezérik, amely éppen az utóbbi időben nagy munkát végzett saját országában a demokratikus fejlődés és a demokratikus alapelvet megszilárdítása terén. Ezek szerint természetes, hogy az, amit a csehszlovák kormány 1945-ben e valóban fontos kérdés baráti rendezésére törekedve tett (és ezt senki sem tagadhatja), teljes összhangban volt alapelveivel, annak a politikának az alapelvcivel, amelynek megvalósítására a demokratikus csehszlovák kormány tevékenysége során, különösen a külpolitikát illetően törekszik.

A Szovjetunió kormányának elég jelentős tapasztalatai vannak a nemzetiségi problémák rendezésében, a nemzetiségi kisebbségek problémájával összefüggő kérdések megoldásában. E kérdések szabályozását a Szovjetunióban a Lenin és Sztálin tanításának magas elvcire alapozott helyes szovjet nemzetiségi politika biztosítja. Ennek következtében az egyenlőség és a testvériség magasrendű eszméinek teljes értelmezésétől inspirált szovjet külpolitika és ugyanúgy a szovjet nemzetiségi belpolitika éppen a nemzetek tiszteletén és egyenjogúságán, valamint a nemzeti önrendelkezés elvén alapul. A lenini-sztálini nemzetiségi politika biztosította az államunkban élő számos nemzetiségi gazdasági életének sikeres fejlődését és ugyanúgy a szó tágabb értelmében vett kulturális felvirágzását, olyan felvirágzást, amelynek segítségével a 16 szovjet szocialista köztársaság és nemzetiségi életének mélyiségeiben szunnyadó alkotó erők olyan ragyogóan és sokoldalúan indultak fejlődésnek, hogy teljes háttérül szolgálnak a szovjet állam vezető főszármáinak a szocialista alkotás terén végzett gyakorlati munkájában. A szovjet külpolitika éppen a nemzetiségi önmeghatározás, a nemzeti egyenjogúság tiszteletben tartásának alapelvén épül, ami olyan eredményekhez vezet, miszerint a Szovjetunió bátorodhat kompetensnek tekinteni magát azon kérdésekben, amelyeket az imént e tiszteletben gyűlésnek előterjesztettek. Ezben az alapon születnek a Szovjetunió és más államok között kötött nemzetközi szerződések és megállapodások. Ezen az alapon állnak a Szovjetunió által kötött gazdasági, politikai és más szerződések, ideszámítva azokat is, amelyek közvetlenül érintik a bizottságunkat foglalkoztató problémát. Az áttelepítéssel, a repatriálással, az opciós szerződésekkel kapcsolatos kérdéseket illető szerződésekre gondolok, és általában azokra a szerződésekre, amelyek az e súlyos kérdésekben való döntés problémáival kapcsolatosak, mivel az opciós, az állampolgári, a repatriálási és az áttelepítési kérdések igen lényegesek. Példaként szerezném felhívni a bizottság figyelmét az 1945. július 6-i szovjet-lengyel szerződésre, amelynek következtében 1 és 1/4 év alatt több mint egymillió embert telepítettek át Lengyelországba, és fehérorszok, ukránok és oroszok százezreit telepítették át Lengyelországból a Szovjetunióba. Ez a szerződés az imént ismertetett alapelveken nyugszik és a legtermézetesebb, hogy a Szovjetunió kormánya üdvözölne, ha más államok kormányai is

igyekeznének elérni ugyanilyen alapelvek, azaz a kölcsönös tisztelet és a testvéri együttműködésre törekvés alapelvincének realizálását vagy végrehajtását.

Ez okból a csehszlovák és a magyar kormány között 1945-ben folytatott és 1946. II. 27-én szerződéssel koronázott tárgyalások pozitív eredményeket számítanak, az nagy reményt támasztott azokban, akiknek nem mindegy a programokban kinyilatkoztatott alapelv gyakorlati megvalósítása. Sajnálattal kell bevallani, hogy a fent említett szerződés nem vezetett a megfelelő eredményekre. Ez a probléma is, amelynek az említett tárgyalások útján, e szerződéssel besejezve kellett volna eldölnie, megoldatlan maradt, vagy legalábbis mostanáig nincs döntés erről a problémáról. Azt hiszem, valamennyünknek a legnagyobb határozottság fel kellene tenni a kérdést, hogyan tovább. Elintézetető-e egy készlegintéssel és a döntési kísérletek clutasításával ez a kérdés, amely Csehszlovákia és az egész világ szempontjából — mert ez nemzetközi jelentőségű kérdés — súlyossá és fontossá vált. Világosan kell látnunk, hogy e kérdés helyes vagy helytelen eldöntése nem maradhat súlyos következmények nélkül, mivel két olyan állam közötti nemzetközi kapcsolatokról van szó, amely államok nincsenek elszigetelve az egész világtól, hanem beletartoznak a nemzetközi kapcsolatrendszerbe. Ezért a döntés nem maradhat következmények nélkül a nemzetközi kapcsolatok terén, hanem például mint a vízbe dobott kő olyan hullámzást kell okoznia a felszínen, amely egyre tovább és tovább gyűrűzik majd a partok irányába. A kérdés nincs eldöntve. A csehszlovák kormány igyekszik a kérdést eldönten. A csehszlovák kormány keresi a megállapodást, igyekszik elérni a megállapodást, törekszik a megállapodásra, a megállapodást aláírja, de nem valósítja meg. Furcsa helyzetben találjuk magunkat. Mi, a Szovjetunió például arra törekszünk, hogy valamennyi, külföldön élő emberünk, akiknek — sajnos — nagyon gyakran akadályozzák a hazatérést, visszatérjenek hazájukba. Szükségünk van ezekre az emberekre, mert a mieink, nemzetünk részei, nemzetünk egészének egy darabja. A magyar kormánynak nyilvánvalónan más a nézete. Felajánlják neki 200 000 ember visszatérését, de a magyar kormány válasza: 'nem akarjuk őket, nincs szükségünk rájuk, terhesek lesznek számunkra'. Ez ugyanaz, mintha egy sokgyermekes családanya a szomszédokba tuszkolná gyermekeit, nem akarná nevelni őket, és arra hivatkozna, hogy tehertélt és nehézséget jelentenek számára, és ezért jobb ezeket a gyermekeket a szomszédokhoz tuszkolni, talán valaki megszánja őket. Nem különös ez a nézet? Úgy vélem, ez egy nagyon különös nézet. Hogyan reagál rá a csehszlovák kormány? Azt hiszem, helyesen. A Szovjetunió kormánya amellett van, hogy a nemzetiségi probléma lehető megoldásainak egyike a nemzetiségi érdekek találkozása során az, miszerint egy ország szabaduljon meg a magát egy másik ország nemzetéhez tartozónak valló lakosaitól és hogy azok rendezkedjenek be jól odahaza, a hazájukban. A kérdés jelenleg így fest. Azt hiszem, senki sem tagadhatja, hogy így van. Azt hiszem, aligha akadna valaki, aki jóváhagyná bármilyen állam pozícióját, amely állam teljes erejéből ellenzi nemzete tagjainak visszatérését, és ellenkezőleg, arra törekszik, hogy azok elhagyott szárműötök legyenek. Nem született döntés a magyarok áttelepítésére Csehszlovákiából, és a kétoldalú tárgyalások eredményeként létrejött szerződés végrehajthatatlan. Nem foglalkozom most e kérdés múltjával, sokat hallottunk már róla a biztonságban. Részletesen elemezte a sajtó és jól ismert valamennyünk számára. Én most csak azt állapítom meg, hogy ezen égető — és állandóan égetőbbé váló — kérdés, a csehszlovákiai magyar kisebbség problémájának eldöntése nem sikerült. Ez azt jelenti, hogy két perspektívánk van: vagy sorsára hagni az egész ügy tovább alakulását, kitérni, és szabad utat engedni a további eseményeknek a 'Laissez faire, laissez passer' elv szerint, vagy ahogy az orosz mondja, minden maradjon úgy, ahogy van, az Úristen mindenről gondoskodik és ez nem a mi dolgunk. Vagy ellenkezőleg, beavatkozni a dolgok menetébe, megragadni azt és segíteni annak a félnek, amely minden erejét latba veti a probléma eldöntésére. Azt hiszem, elegendő megvilágítani ezt a problémát, megszabni, hogy úgy mondjam, a két perspektívát, hogy meglássuk, a valóságban itt nem létezhet két lehetőség, és csak a második megoldás nyújthat reményt számunkra pozitív eredményekre.

Milyen indokai vannak annak, hogy a csehszlovák kormány ragaszkodik a magyar kisebbség áttelepítéséhez államából és egyáltalán vannak-e ilyen indokok? A Szovjetunió delegációja amellett van, hogy ezek az indokok világosak. Ezek az indokok egyszerűen a történelemben gyökereznek, amint erről a csehszlovák delegáció képviselője szólt, de címében sem szükséges a különböző Eszterházyak és hasonló urak nevét, hogy felfrissítsem azon események emlékét, amelyekről itt hallottunk. Ezen már túl vagyunk. Én csak meg akarom állapítani a tényt abban a hiszemben, hogy a csehszlovák kormányt a javaslatában vezető motivumok, amelyek azon döntés elfogadására irányulnak, miszerint a magyar kormány végre fogadja be területére nemzetének sait — teljes figyelmet érdemelnek. Milyenek ezek a motivumok? A csehszlovák kormány mindenekelőtt abból az állításból indul ki és hoz fel vitathatatlan tényeket, amelyeket Clementis úr ma itt megint megismételt, miszerint a magyar kisebbség a múltban, azokban az években, amelyeket Csehszlovákia a müncheni tragédia után élt át, negatív szerepet játszott azzal, hogy Heinlein és Frank, a csehszlovák nemzet gyilkosai mögé sorakozott fel, akik

Csehszlovákia, a csehszlovák állam függetlensége ellen és a csehszlovák szabadság ellen fordultak. Nem akarok visszaélni a bizottság tagjainak idejével, de ha a Szovjetunió külügyminiszterium által publikált, a Magyarországgal folytatott német politika dokumentumait tartalmazó anyagokhoz folyamodnék, olyan dokumentumokhoz, amelyeket hadseregünk Ribbentrop levéltárában foglalt le — nyilvánvaló lenne, milyen erők hatottak tulajdonképpen Magyarország legmagasabb körcire, milyen erők határozták meg a Csehszlovákiaval szemben folytatott magyar politika irányát. Elég megemlíteni a fent említett anyagok 3. számú dokumentumát, amelyből elénk tárul Hitler megbeszélése vitéz Kánya magyar külügyminiszterrel 1937. novemberében. E dokumentumban ezt olvassuk: 'Hitler azt ajánlotta, ne forgácsolja szét Magyarország különböző irányokban politikai energiáját, hanem irányítsa és fordítsa Csehszlovákia ellen. Vitéz Kánya azt válaszolta, hogy Magyarország teljesen ezt a vonalat követi.'

Most világos számunkra, hogy az igazság a Csehszlovák Köztársaság oldalán van.. Egy órával ez előtt a bizottság elfogadott egy döntést, miszerint a magyar békészerződés-javaslat 4. cikkelyébe bele kell fogalni egy kiegészítést a revisionista propaganda betiltásáról. Mit jelentsen az, amikor a bizottság elfogadta ezt a módosítást, ami a revisionizmus betiltását jelenti Magyarország számára, és felelőssé teszi annak esetleges megengedéséért, ezek szerint be volt-e tiltva a Csehszlovákia és Magyarország közötti határok revíziójára irányuló propaganda? Ez csak annak a ténynek az elismerését jelenti, hogy Magyarországnak terve van a csehszlovák terület egy részének elszakítására Csehszlovákiától. Ez azt jelenti, hogy énnek a revisionista irányzatok Magyarországon és a csehszlovákiai magyar lakosság körében, és hogy ez veszélyes nekünk a békés és a békés együttműködés számára. De egyidejűleg ez azt is jelenti, hogy ezek a revisionista irányzatok és törekvésük, hogy a közvéleménynek ez a szüntelenül revans-gondolatra bujtogatása veszélyt jelent és nem engedhető meg. Ez azt jelenti, hogy a csehszlovák kormány helyesen előrelátó, amikor ragaszkodik javaslatához.

A vitatott kérdés a nyugalom és a biztonság kérdése nemcsak Csehszlovákia, hanem egész Európa és az egész világ számára. Azon adott valóság ténye ez, miszerint Csehszlovákia a nagy európai utak kereszteződésében foglal helyet.

A szovjet delegáció úgy véli, hogy a csehszlovák kormánynak igaza van, amikor megállapítja: a magyar álláspont a nemzetközi biztonságot állandóan fenyegető tűzfészek veszélye. Nem tagadható, hogy a magyar kormánynak Csehszlovákiával szemben elfoglalt helyzete nem volt véletlen episód a csehszlovák-magyar viszony történetében. Ez az álláspont objektív okok egész sorából ered, amelyek gyökeri a régi Magyarország vezető körei és a német imperializmus közötti viszonyba, másrészt a szentistváni Magyarország rögeszméjétől megszállott körök militarista szándékaiba nyúlnak vissza.

Az a tény, hogy léteznek revisionista revanstervek, amelyeket Magyarország befolyásos körei mindenáig nem utasítottak vissza, tekintet nélkül az utóbbi években elszenvedett háborús katasztrófára és arra is, hogy demokratikus állammá lett, amit viszont minden szempontból üdvözölni kell, a fenti tény tehát az egyik súlyos motivum, amely arra kényszeríti a csehszlovák kormányt, hogy olyan formában tegye fel a csehszlovákiai magyarok kitelepítésének kérdését, ahogyan azt megettette. Olyan áttelepítésről van szó, amit itt 'kényszer'-nek neveztek. Az önkéntes áttelepítésben való megegyezés kísérlete nem hozott eredményt. Most valóban a kényszeráttelepítés kérdése forog fenn. Biztos, hogy súlyos lépés, de elkerülhetetlen, amit az események alakulása és a csehszlovákiai magyar nemzetiségi lakosság, valamint a többségi, domináló csehszlovák lakosság közötti kapcsolatok feltételei készítettek elő. Azt mondják nekünk, hogy ez a lépés katasztrófát jelent majd Magyarország számára és hogy Magyarország, amennyiben végezettel elisméri is a fent mondottak helyességeit és indokoltságát, nem lesz képes az ebből fakadó probléma megoldására anélkül, hogy ne zuhanjon szakadékba.

Úgy vélem, ez helytelen, a lehető legnagyobb mértékben eltúlzott és minden bizonnal propagandációkra konstruált hozzáállás, hogy megszabaduljanak 200 000 csehszlovákiai magyar befogadásának kényszerétől. A tényeknek erre az eltúlzására nyilván azoknak a személyeknek van szükségük, akik még mindig a szentistváni magyar királyság lázálmaiban élnek.

Láttunk itt egy számáborút, amelybe a legkülönbözőbb fegyvereket vetették be. A magyar küldöttség statisztikai adataival bombázza a csehszlovák állásokat. Mindkét fél azt állítja, hogy a bejelentett számok hamisak. Persze nem tudom, hogyan igazodhatunk el a számok között. De ha a ránk váró feladatot megállapítva mellőzzük ezt a harcot, arról van szó, hogy 200 000 magyar legyen áttelepítve. A magyar kormány azt állítja, hogy Magyarországon nincs hely számukra. Van tehát hely, vagy nincs. Vegyük figyelembe ezt a tényt. Németország amerikai övezetébe 500 000 magyarországi németet kell telepíteni — és nagyon örülök, hogy jelen van Smith úr, aki németországi katonai munkái miatt kiválóan tájékozott ebben az ügyben. Itt van a Németországi Ellenőrző Tanács hitelcsített terv. 500 000 németet kell eltávolítani Magyarországról Németország amerikai övezetébe. Felmerül tehát a kérdés: Ha 500 000 személyt el kell távolítani Magyaror-

szágról Németországba; lesz-e helye Magyarországon vagy nem annak a 200 000 magyarnak, akiket Csehszlovákiából kell eltávolítani? Azt hiszem lesz. Okvetlenül számolni kell azzal, hogy 1946. szeptember 1-ig az előbb említett terv szerint csak 136 847 személyt távolítottak el Magyarországról Németországba, azaz az egész létszám 27,4 %-át. Tehát ha teljesítik a magyarországi németek eltávolításának egész tervét, ezzel önmagában teljes lehetőség nyílik, hogy helyükre csehszlovákiai magyarokat telepítsenek. Ebből az következik, hogy a magyar kormány számára nincsenek akadályok, amelyek gátolnák magyarok befogadását a németek helyére. Furcsa, hogy ilyen körülmények között miért kelt akkora ellenállást a magyar kormánynál a csehszlovák kormány javaslata. Szegedűr itt a magyar küldöttség nevében azt mondta nekünk, hogy a csehszlovák kormány képviselője igyekezett meggyőzni a bizottságot, miszerint a csehszlovák kormány olyan javaslatot terjesztett elő, amely nincs ellentében a béke eszméivel, amelynek nem súlyos és bosszúálló békénck kell lennie, hanem az igazságosság alapjára kell épülnie. Azt mondta, a csehszlovák kormány javaslata arra irányul, hogy Magyarországból áldozati bárányt csináljanak Münchenért. Igaznak tartathattuk-e ezt az ellenvetést? Semmiképpen sem tartathattuk igazságosnak. Az ilyen ellenvetést csak az a védekezés diktálhatja, hogy ne kelljen a magyarokat kivinni Csehszlovákiából, tehát az a vágy, hogy mindenáron Csehszlovákiában hagyják őket. Azt halljuk, hogy ezek a magyarok ott élnek, ahol dolgoznak, és most hagyjanak ott minden és távozzanak új helyre. Ez igaz. És nem is könnyű, de szükséges. És végeredményben igazságos. Ha a csehszlovák kormány azt kívánna, hogy a magyar kormány Magyarországról távolítsa el 200 000 magyart, az más dolog lenne. A kérdés azonban más. Arról van szó, hogy Magyarország magyarokat fogadjon be Magyarországra.

Úgy tűnik nekem, hogy az ezzel szemben felhozott indokok mesterkéletek. Mindezen lépésekkel úgy beszélnek, mint antihumánus beavatkozásról és így is állítják be. De miől is van szó tulajdonképpen a csehszlovák kormány javaslatában? A csehszlovák kormány javaslatában arról van szó, hogy elsősorban oldják meg ezt a kérdést elvszerűen, vagyis közölkék a magyar kormánnyal, hogy ezt az áttelépést meg kell végíteni. A csehszlovák kormány javaslatában közli, hogy kötelezi magát olyan megfelelő szerződés kölcsére a magyar kormánnyal, amely a magyar lakosság emberi és anyagi jogainak megőrzésén fog alapulni, a február 27-i lakosságcsere-egyezménnyel adott feltételekkel összhangban. És ezt nevezik 'erőszakos áttelépítésnek'.

Itt nyilvánvalóan nincsen szó semmi olyanról, ami 'antihumánus cselekedetet' lenne hasonló, mint azt ebben a bizottságban a magyar küldött mondotta. Meggyőződésünk, hogy a csehszlovák kormány teljesíti igényét. Ebben az is megerősít bennünket, amit Clementis úr beszédeinek végén mondott: 'Kijelentem – mondta Clementis úr – a csehszlovák kormány és a csehszlovák delegáció nevében, hogy kötelezzük magunkat a párizsi konferencia és az egész világ közvéleménye előtt az áttelépés olyan lebonyolítására, hogy az összhangban legyen azokkal a humánus alapelvekkal, amelyek Csehszlovákiát a nyugalom szigetévé tették Közép-Európában.'

Tudom, hogy a Luxemburg-palotában elhangzott szavak nem üres szavak csupán, és ez minket, szovjet embereket méginkább bátorít a csehszlovák kormány javaslatának támogatására."

1946. szeptember 23-án folytatták a vitát. Még három szláv állam: Jugoszlávia, Fehéroroszország és Ukrajna beszélt amendémentünkről; az Egyesült Királyság delegátusa ugyancsak előadta kormányának álláspontját.

Simič külügyminiszter, Jugoszlávia delegátusa egyebek között ezt mondotta:

"Elönök úr, delegátus ura,

a magyar nemzetiségi személyeknek Szlovákiából Magyarországra telepítésének problémája, amit a csehszlovák delegáció állított bizottságunk elő, úgy jelentkezik, mint Közép-Európa 'cigik mindenképpen, éspedig valóban pozitív szellemben megoldandó problémája. E probléma megoldása a közép-európai béké megszilárdításának komoly feltétele. Egyúttal a jószomszédi kapcsolatok szilárd alapjainak lényeges eleme, mivel ez a megoldás lehetetlenné teszi mindenákat megismétlődését, aminek a szlovák és a cseh nemzet kívánsága szerint nem szabad többé megismétlődni, olyan nemzetek kívánsága szerint, amelyek teljes joggal elvárják tőlünk kívánságaik, szerencsétlenségek és szenvédései teljes megértését.

Miről van szó tulajdonképpen? Miért sürgető és fontos ez a probléma? Fel kell sorolnunk az okokat, amiért a csehszlovák delegáció ezt a problémát ma elérni tette, és támogatásunkat kéri a javasolt áttelépés végrehajtásához; mielőtt azonban e felsoroláshoz eljutnánk, nem szabad elfelejteni, mit jelentett Magyarország a kis szláv nemzetek számára, éspedig az első világháború előtti korban a dualizmus osztrák-magyar monarchia és Horthy Magyarországa a két háború között és ebben az utóbbi háborúban. Clementis csehszlovák delegátus úrnak a revisionizmusról, Kardelj jugoszláv delegátus úrnak, valamint Clementis úrnak az áttelépítésről mondott beszéde után, amelyben utóbbi műlyrachatón foglalkozott ugyancsak a kérdéssel, meggyőző módon fejtette ki az áttelépés végrehajtásának szükségességét, engedélyt meg, hogy megvillágítsam

ezt a képet, rámutassak bizonyos történelmi tényekre, amelyekről nekünk, kis szláv nemzeteknek számos emlékünk van és amelyeket nem szeretnénk, ha megismétlődnének. Az első világháborút megelőző időszakban Magyarország egyik szilárd pillérként tartotta össze ezt a szabadon alakított 'népek börtönét'; végül az a tény, hogy Ausztria-Magyarország államként létezhetett, indokolható bizonyos, a korra jellemző föltételekkel, ámde ez a kor egyidejűleg a szláv népek nemzeti öntudatra ébredésének és szabad államok megteremtéséért kibontakozó küzdelmeinek kora is. Itt most arról van szó, hogy megszüntessenek minden lehetőséget és tervet, amelyek az újonnan kialakult nemzeti államok, Csehszlovákia és Jugoszlávia ellen irányulnak.

Abban az időben a magyar uralkodó körök kegyetlenül elnyomtak minden, nemzeti, szabad és független államaink megteremtésére irányuló mozgalmat. Magyarország minden eszköz felhasznált e mozgalom ellen vívott harban kezdve a lakosságtelepítéstől a börtönig és tömeggyilkosságokig. Csak a bácskai és a baranyai tömeggyilkosságokra utalok.

Az első világháború véget ért. Az osztrák-magyar monarchia széthullott. Magyarországot etnikai területére csökkentették, de mivel az etnikailag vegyes volt, más nemzetekhez tartozó nemzetiségi kisebbségek maradtak Magyarországon, ugyanakkor magyar nemzetiségi kisebbségek maradtak más államok területén.

Elérkezett a két háború közötti korszak, Horthy Magyarországának korszaka. A gyűlölettől elvakult, az idegen területek meghódításának és nemzetek leigázásának vágyától hajtott uralkodó körök azonnal munkához láttak, terveket kovácsolva a csehszlovák és jugoszláv nemzet által újonnan alakított nemzeti államok ellen. Ez a felfogás elkerülhetetlenül oda vezetett, hogy mindenekelőtt korlátozták saját nemzetük alapvető demokratikus jogait, majd a hitleri lakájok tábora, onnan pedig a Hitler oldalán folytatott háborúba taszították.

Nagymagyarországról, a magyarok nagy duna-medencei küldetéséről, a történelem által állítólag rájuk bízott küldetésről általmodozva egyidejűleg a revisionizmus alakjában támogatták a nemzeti nacionalizmus fejlődését a más államokban élő magyar kisebbségek körében. Gyűlöletet szítottak és támogatták a kiscbbségeket a gyűlölködésben.

Ismert tény, hogy a csehszlovákiai magyar kisebbség széleskörű jogokkal rendelkezett; ennek ellenére Horthy felhasználta céljainak megvalósítására, és a Horthy-Magyarország hatása alatt történt, hogy ez a gyűlölettől elvakított és nemzetiségi összeférhetetlenséggel megtöltött kisebbség a Csehszlovák Köztársaság számára letrágikusabb időszakban hatalmfordított a szlovák és a cseh nemzetnek.

Elérkezett a bécsi döntés kora. Magyarország megkappa Szlovácia egy részét és a szlovák nemzet részére itt kezdődik újra a saját szomszédi által okozott szenvédés és vértanúság korszaka. A szlovák nemzet nem várta a dolgok ilyen alakulását; minden, amit e háború folyamán a Horthy által kirendelt bandáktól elszenvedett, mélyen beleolvadt emlékezetébe. Nagy vonalakban így fest az a történelmi kép, amit ma tekintetbe kell vennünk, amikor döntenünk kell a csehszlovák delegáció javaslatáról.

Mindannak, ami itt elhangzott, elegendőnek kellene lennie a csehszlovák nemzet azon aggodalmának indokolására, hogy hasonló események a jövőben ne ismétlődhessenek meg. Természetesen nem lenne valós a revisionizmusnak ez a kísérlete, ha csak bizonyos, a szomszéd államokban szétszórta magyar kisebbségeken alapulna és ha a revisionizmus csak Magyarországról származna. Csehszlovákiának volt alkalma tapasztalni és érezni, mit jelent bizonyos nemzetközi feltételek között a Népszövetség egyik – oly jelentős tagja, mint Csehszlovákia – számára a München szellemében folytatott politika, amelyről nem mondhatjuk el, hogy szelleme német vagy fasiszta volt. A Szudéta-vidék csak ürügy volt. És nem Csehszlovákia volt München politikájának egyetlen áldozata.

A párizsi konferencia feladata hasonló dolgok ismétlődésének megakadályozása.

Ezzel szemben kétségtelenül vannak örvendetes jelenségek is, legalábbis ami Magyarországot illeti, amelyek remélni engedik, hogy nem jelentkezik többé az a régi imperialista szellem, amelyről éppen beszéltünk. Magyarország ténylegesen az új, demokratikus élet útjára lépett. A számos, már formába öntött magyarországi demokratikus rendelkezésnek köszönhetően megerősítettük az információk, továbbá a magyar küldöttségek konferencián előterjesztett nyilatkozatai pontosságát, ámde sajnálattal látjuk, hogy a régi szellem még tartja magát és megjelenik a felszínen. Nem bocsátkozunk a statisztikai számok részleteibe és ugyancsak nem követhetők a magyar küldöttség állítását, miszerint a magyar terület nem elég nagy, hogy befogadjon áttelépített lakosságot. Visinszki úr e bizottságban nemrégiben mesterien bizonyította ezen állítás helytelen voltát.

Ugyanezen alkalomból a magyar küldöttség még két tényt vetett föl, vagyis azt, hogy még Csehszlovákiának szüksége van munkaerőre, Magyarországon munkanélküliség uralkodik, és ezzel a ténytel a régi imperialista csehszlovák áttelépítési igény ellen. Rendkívül kínos volt számunkra hallgatni a magyar delegátus állítását, hogy Magyarországon óriási a munkanélküliek száma. És minden éppen a háborútól pusztított ország sürgetően szükséges újjáépítése idején, hiszen egy új Magyarország létrehozásáról van szó. Ha Magyarország valóban

rálépett az igazi demokrácia útjára, kevés lenne számára mindaz a munkáskérő, amire az áttelepítéssel szert tenné. Ha viszont nem lépett rá erre az útra, a ma rendelkezésre álló munkáskezek is fölöslegesek lesznek, és Magyarország visszatér a régi útra.

Mindezek jól ismertek számunkra, és nem óhajtjuk, hogy szomszédságunkban előforduljanak.

Ez alkalomból szeretnék véleményt mondani az Egyesült Államok delegátusának e bizottság legutóbbi ülésén hangoztatott állításáról.

Felszólította Csehszlovákiát, kövesse Jugoszlávia példáját, amely, mint mondta, kétoldalú megállapodással oldotta meg Magyarországgal az illető nemzetiségi kisebbségek kérdését.

Nem helyes követendő példaként adni Csehszlovákiának azt a nemzetiségi kisebbségek kölcsönös cseréjéről szóló megállapodást. mindenekelőtt azért, mert a szabadon megkötött kétoldalú egyezmény egészen más, mint az áttelepítés, és másodsorban, mert Csehszlovákia már kötött egy hasonló megállapodást Magyarországgal. Volt alkalmunk ebben a bizottságban látni e megállapodás eredményét.

Ezenkívül nem helyes az Egyesült Államok delegátusának állítása, miszerint ezzel a szabadon kötött lakosságcsere-megállapodással Jugoszlávia alapvetően rendezett volna bármiféle nemzetiségi kisebbségi kérdést. Jugoszlávia belső törvényhozásával, alkotmányával minden nemzetiség és minden egyén teljes jogegyenlőségének alapján oldotta meg nemzetiségi kisebbségeinek kérdését.

Jugoszlávia ezzel a megfelelő, szabadon kötött lakosságcsere-egyezménnyel akart utat nyitni, éppedig nemzetközi megállapodás alapján, ahhoz, hogy valamennyi, a határon túl, Magyarországon található gyermek szervezetben visszatérjen hazájába.

Ha Jugoszláviának nemzetközi téren lettek volna Münchenben kapcsolatos tapasztalatai, másképpen oldotta volna meg ezeket a kérdéseket. Amde mivel maga is München következményeinek áldozata volt, támogatja a csehszlovák delegáció által javasolt áttelepítést, és úgy véli, ezzel lefektetik azokat az alapokat, amelyeknek a jöszomszédi viszony kialakulását és minden bizalmatlanság eloszlatait kell szolgálniuk Csehszlovákia és a Magyar Köztársaság között. Ezen indokok alapján a jugoszláv delegáció támogatja a csehszlovák delegáció által benyújtott javaslatot.

Fehérország és Ukrajna szintén energikusan támogatta javaslatunkat. Különösen Vojna úr, Ukrajna delegátusa, aki rámutatott:

"Elnök úr, uraim, a csehszlovák delegáció új cikkely csatolására tett javaslatot a magyar békészerződéshez, amely cikkely 200 000 magyarnak Csehszlovákiából Magyarországra való átköltözöttetését illeti.

A csehszlovák delegáció által most előterjesztett probléma véleményünk szerint fontos a csehszlovák állam jövője, a Csehszlovákia és Magyarország közötti jöszomszédi kapcsolatok kialakítása, valamint a béké és biztonság számára Európának ebben a részében.

Az ukrán delegáció rokonszenvvel és figyelemmel hallgatta végig Csehszlovákia delegátusát, aki ismertette e javaslat motívumait, valamint fontosságát és sürgős jellegét a Csehszlovák Köztársaság számára.

Úgy vélik, a csehszlovákiai magyar lakosság ezen problémájának megoldása nélkül bajos lesz elérni jöszomszédi kapcsolatok kialakulását Csehszlovákia és az új, demokratikus Magyarország között. Amikor a csehszlovák delegáció által föltett kérdéshez nyílunk, nem szabad elsclejtenünk, hogy a nemzetiségi kisebbségek kérdése gyakran volt nemzetközi feszültség, sőt néhányszor nyílt konfliktusok okozója a különböző országok között.

E bizottság tagjai számára nem ismeretlen, hogy Horthy magyar kormánya és maga Hitler is visszaélt a magyar kisebbség csehszlovákiai jelenlétével, és bonyodalmaakra vagy a csehszlovákok és a magyarok közötti viszony mérgezésére használták fel.

Ugyancsak visszaélt a csehszlovákiai magyar kisebbség jelenlétével Hitler és Mussolini, amikor a "bécsi döntésnek" nevezett intézkedést igazolta, amit semmisnek és soha meg nem történtek nyilvánítottunk, és ami arra volt jó, hogy ezáltal a magyar nemzetet belcsodorják az Egyesült Nemzetek elleni háborúba.

A béké megújítása során igykezünk kell elsojni Európának ennek a részében, mint másutt is a nyugtalanság és rendzavarás minden lehetséges okát, minden feszültséget a nemzetek közötti kapcsolatokban és főképp egy esetleges jövőbeli konfliktus minden indítókát.

Az ukrán delegáció ugyancsak figyelemmel hallgatta végig Magyarország képviselőjét is. Áttanulmányozta az összes e problémát érintő dokumentumot. Magyarország küldötte szólt a 200 000 személy áttelepítésének nehézségeiről, a letelepítésükkel és szállításukkal stb. kapcsolatos nehézségekről. Véleményünk szerint Magyarország képviselője eltilozta a csehszlovákiai magyar lakosság áttelepítésével járó nehézségeket. Vannak bizonyos tapasztalataink a lakosság áttelepítéséről. Kölcsönös és kétoldalú szerződést kötöttünk lengyel lakosság Ukrajnából és egyidejűleg ukrán lakosság Lengyelországból való áttelepítésére, amde sokkal nagyobb

arányú áttelepítést hajtottunk végre és a mai napig kedvezőtlenebb korban, mivel ez az áttelepítés rövidde területünk felszabadítása után zajlott le, amikor a háborúnak még nem volt teljesen vége.

Ukrajna és Lengyelország kormánya a jóakarat szellemében és a két ország közötti baráti kapcsolat megszilárdításának vágyától vezérelve sikerkel bírkózott meg ezzel a feladattal.

Fontos megjegyezni, hogy e probléma megoldása egyáltalán nem lassította a két ország újjáépítésének gazdasági életének menetét, pedig azok közé tartoznak, amelyek a legtöbbet szenteltek az ellenségek megszállásától. Ezek az indokok, amelyek miatt az ukrán delegáció abban a meggyőződésben, hogy csehszlovák javaslat elfogadása hozzájárul a jöszomszédi kapcsolatok megszilárdításához Csehszlovákia Magyarország között, valamint a béké megszilárdításához, kijelenti, hogy támogatni fogja ezt a javaslatot.

Szeretnék néhány megjegyzést fűzni különböző delegációknak a vita során kifejtett néhány érvéhez:

E bizottság néhány tagja azt mondta nekünk, hogy teljesen rokonszenveznek a csehszlovák delegáció elgondolásával, de ezek a delegátusok ugyanakkor rámutattak azokra az elkerülhetetlen és igen súlyos nehézségekre, amelyekkel az áttelepítés járna. Azt is kijelentették nekünk, hogy ez az áttelepítés nem jöhet létre a Magyarországgal való előzetes megállapodás nélkül, és hozzájötték, nem szabadna a kényszeráttelepítést illető cikkelyeket belefoglalni a békészerződésbe, amint azt javasolják.

Részünkön nem érthetünk egyet ezzel az érveléssel és ezekkel a következtetésekkel.

Különösen azt hangsúlyozták, hogy ezeket a cikkelyeket nem szabadna belefoglalni a szerződés szövegébe.

Szeretném azonban emlékeztetni e bizottság tagjait, hogy nemrégiben jóváhagyta olyan magánérdekek érintő más cikkelyeket és mellékleteket, amelyeknek célja például bizonyos biztosítársaságok és bizonyos olajtársaságok érdekvédelmének biztosítása volt.

Ilyen körülmények között joggal kérdezhetjük: ha ilyen cikkelyek alkalmasak voltak, hogy békérüljenek szerződés szövegébe, miért mondják akkor azt, hogy nem kellene szerződésbe foglalni olyan cikkelyeket, amelyek feladata nem magántársaságok, hanem egy szövetséges állam alapvetően fontos érdekeinek védelme?

Hozzá kívánom tenni azt is, hogy meggyőződésünk szerint ez a bizottság teljes mértékben illetékteljes döntéshozatalra ebben a kérdésben. Ennek ellenére nem kifogásoljuk a néhány delegátus által benyújtott javaslatot. A probléma fontosságára való tekintettel nincs kifogásunk az ellen, hogy a bizottság hozzon döntést albizottság alakítására, bízza meg azt a kérdés tanulmányozásával és jelentés készítésével."

Az Egyesült Királyság delegációjának szeptember 23-án elhangzott nyilatkozata:

"Elnök úr, mielőtt befejeznénk ezt az érdekes vitát, szeretnék szólni néhány szót, hogy megmagyarázzam Egyesült Királyság kormányának álláspontját. Remélem és meggyőződésem, hogy a csehszlovák delegáció nehézség nélkül elhiszi, amikor kimondom, az Egyesült Királyság delegációja tökéletesen megéri kívánságom, hogy oldjak meg a kisebbségi kérdést, amely már igen súlyos nehézségeket okozott és igen rossz emlékeket visszahoz a csehszlovák delegáció gondolkodásában.

De azt is elhiszi, amikor kijelentem, hogy valószínűleg igen rossz emlékeket fog kiváltani, ha a csehszlovák delegáció ragaszkodik hozzá, hogy 200 000 magyart erőszakkal üzzön el földjéről. Nem hisszük, hogy igazságos lenne és általános érdekeket szolgálna az ilyenfajta kényszerítés belefoglalása a szerződés cikkelyébe.

Hallottuk a csehszlovák delegáció nyilatkozatát, miszerint megoldják az esetleges anyagi nehézségeket, amelyek ezen intézkedés következtében felmerülnek; biztosított bennünket, hogy a lehető legszélesebb mértékben tiszteletben fogják tartani az áttelepítendő személyek érdekeit.

Ez a nyilatkozatot tevő delegáció becsületére válik. Biztosak vagyunk benne, hogy a csehszlovák kormány gondosan teljesít majd e személyekkel szemben vállalt minden kötelezettséget. Nem lehetséges azonban, hogy a személyek védelmét csak a csehszlovák kormány által nyújtott garancia szavatolja. A probléma már jellegében fogva kettős, távozási és érkezési részből tevődik össze, és ez a második rész teljesen a magyar kormánytól független. Szükséges lenne, hogy ez a fél is azonos formális megerősítést adjon.

Úgy tűnik tehát, hogy egy pusztán egyoldalú megoldás nem teszi lehetővé a kérdés végleges rendezését. A probléma mindenekelőtt kétoldalú egyezmények megkötésétől függ. A csehszlovák delegáció álláspontjának alátámasztására a Görögország és Törökország közötti hasonló áttelepítések sikericre hivatkozott. Elmondhatunk, hogy e sikér fő, vagy talán egyetlen oka az volt, miszerint ez a két kormány teljes mértékben megállapodott a cserében, és a maga részéről mindenkit megnyugtató végrejátszáért. A gondolatot, hogy a megnyugtató megoldást a kétoldalú megállapodás teszi lehetővé, már több szövetséget követettem. Reméljük, hogy ilyen megoldást fogadnak majd el. Továbbra is az a véleményünk, hogy ez egyedüli megnyugatató megoldás. A csehszlovák delegátus ugyancsak közölte velünk, hogy a csehszlovák kormány felvette a kapcsolatot a magyar kormánnyal e kérdés együttes rendezésére, de a másik fél elutasított

Végül bátorokodom kifejezni a magyar küldöttség azon reményét, hogy az ilyen feltételekkel létrejövő megállapodás megnyitja az utat a Szlovákiában maradó magyar lakosság emberi jogainak elismeréséhez és ezzel a két ország végleges megbékéléséhez."

A magyar küldöttség nyilatkozatára Masaryk külügyminiszter válaszolt:

"Abban a reményben jöttünk itt össze, hogy alapot találunk a kétoldalú tárgyalásra a magyar küldöttséggel. Amikor azonban végighallgattam kollégám, Gyöngyösi úr nyilatkozatát, el kell mondanom, hogy csalódtam. A magyar küldöttség nem változtatta meg nézetét, és nemcsak továbbra is elutasítja az áttelepítés elvét, hanem területet is követel egy győztes államtól, és olyasmit javasol, ami elégé hasonlít a Csehszlovákia határain belül maradó magyarok kisebbségi jogaihoz. A csehszlovák delegáció a konferencia csaknem valamennyi ülésén tökéletesen megvállágtotta, hogy ami Csehszlovákiát illeti, meg kívánjuk szüntetni a kisebbségi problémákat és nemzeti államot szeretnénk kialakítani. E döntésünk indokai minden részletében ismertek mindenki előtt, aki ebben a helyiségben tartózkodik. Ha a magyar javaslatot kellenc megvalósítani, úgy tűnik, egyetlen magyar sem hagyná el önként Csehszlovákiát, inkább szívesebben ott maradna és a magyar érdekek védelmezőjévé válna."

Az említett körülményeket mérlegelvén kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a csehszlovák delegáció semmilyen alapot vagy kiindulást sem lát a magyar küldöttség nyilatkozatában egy olyan nézet számára, ami hasznos célt szolgálna, hogy folytassuk ezeket a mai vitákat, és sajnálom elnök úr, hogy megzavartuk hétvégéjét anélkül, hogy kevessé is előbbre jutottunk volna a bennünket e hosszú heteken át foglalkoztató probléma megoldásában."

Az elnöklő Pope tábornok még kísérletet tett a vita folytatására. Magyarország képviselője azonban kijelentette, hogy Csehszlovákiának bármilyen területátengedést elvből clutasító álláspontja következtében Magyarország nem lát közös alapot a további közvetlen tárgyalásra.

A magyar küldöttséggel folytatandó közvetlen megbeszélésekre tett sikertelen kísérletről az alábbi rövid közös közleményt adták ki:

"A magyar politikai-területi bizottság által létrehozott albizottság kezdeményezésének eleget téve, 1946. szeptember 29-én a Luxemburg-palotában Pope tábornoknak, a kanadai delegáció tagjának elnöklété alatt a csehszlovák delegáció találkozott a magyar küldöttséggel.

A megbeszélések nem hoztak semmiféle megoldást."

A közvetlen tárgyalásra történő sikertelen kísérlet után szeptember 30-án és október 2-án már az egész albizottság ülésezett. Meghívta és meghallgatta a magyar küldöttséget. Ismét megvitatta a problémát és jelentést nyújtott be bizottságának.

Csehszlovákia, láva főként az angolszász államok álláspontja következtében kialakult helyzetet, elfogadta Új-Zéland delegátusának kompromisszumos javaslatát. Így terjesztették egyhangú javaslatként a politikai-területi bizottság elé az alábbi szöveget:

MAGYAR POLITIKAI ÉS TERÜLETI BIZOTTSÁG

AZ ALBIZOTTSÁG HARMADIK JELENTÉSE

Csehszlovák módosító javaslat a 4. cikkelyhez (C. P. Gen. Doc. 1.G 5)

1. Az albizottság tagjai:

Mr. Stirling (Ausztrália)
Pope tábornok (Kanada)
Dr. Slávik (Csehszlovákia)
Mr. Costello (Új-Zéland), tudósító
Manuilszkij úr (Ukrajna), elnök

2. A feladat

A bizottság által szeptember 9-én létrehozott albizottság harmadik feladata a békészerződés-javaslat 4. cikkelye 3. bekezdéséhez benyújtott második csehszlovák módosító javaslat áttanulmányozása volt, azon okiratoké, amelyek a bizottság megítélése szerint összefüggenek a módosító javaslatban foglalt kérdésekkel, és jelentést kell benyújtani a bizottságnak az ezen kérdésekkel illető tények adatairól, olyan megjegyzésekkel ellátva, amelyeket a bizottság alkalmasnak tart tekintetbe véve különösen az Atlanti Chartában kifejezett alapelveteket, valamint azokat az alapelveket is, amelyeket az Egyesült Nemzetek Chartájának 55. cikkelye tartalmaz.

3. Az albizottság által felhasznált források

1. A csehszlovák módosító javaslat szövege.
2. Tárgyalás a csehszlovák problémáról.
3. A csehszlovákiai magyar kisebbség kérdései.
4. A csehszlovák kormány javaslatai és megjegyzései a magyar békészerződés tekintetében.
5. A magyar kormány által előterjesztett megjegyzések a magyar békészerződés-javaslathoz (C. P. Gen. Doc. 1.Q 5).
6. Kisebbségvédelmi megállapodás-tervezet (a magyar küldöttség előterjesztésében).
7. Le problème hongrois par rapport à la Tchécoslovaquie (a magyar küldöttség előterjesztésében).
8. A csehszlovákiai magyar kisebbség problémája.
9. A problémáról tartott bizottsági tárgyalások szószerinti jegyzőkönyve.
10. A csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény szövege.

4. Általános megfontolások

Az erre az ügyre vonatkozó tényeket, mind a csehszlovák, mind a magyar küldöttség érveivel együtt részletesen hozták nyilvánosságra és tárgyaláltak meg a bizottságban, hogy már nem tartották szükségesn ismételt közlését az albizottság jelentésében.

5. A tárgyalás áttekintése

Az albizottság kezdeményezésére szeptember 29-én ülésre került sor Csehszlovákia és Magyarorsz képviselői között, amelyen megfigyelőként részt vett Pope tábornok is. Mindkét ország képviselői kifejtett álláspontjukat, amely annyira ellentétes volt, hogy nem tünt célszerűnek a tárgyalás folytatása.

Az albizottság szeptember 30-i ülésén Magyarország képviselői előadták álláspontjukat és válaszoltak a többi küldött által hozzájuk intézett kérdésekre.

Az albizottsági vita során nyilvánvalóvá vált, hogy a csehszlovák módosító javaslat eredeti formájából valószínűleg nem talál elegendő támogatásra ahhoz, hogy a csehszlovák delegációjának elfogadható ajánlat adhassanak ki, bár a kisebbségi probléma végleges megoldása és a csehszlovákiai nemzeti egység kialakítása olyan ügy volt, ami valamennyi delegátus rokonszenvél találkozott. Ezért egyhangúan elhatározta a csehszlovák módosító javaslatnak (C.P. Gen. Doc. 1.Q 5) az alábbi szöveggel való helyettesítését azzal ajánlással, hogy iktassák a magyar békészerződés-javaslat 4. cikkelye után.

6. A javasolt új módosító javaslat szövege:

"Magyarország kétoldalú tárgyalásokat kezd Csehszlovákiával azon etnikai magyar származású Csehszlovákiában élő lakosok problémája megoldásának céljából, akiket az 1946. február 27-i lakosságcsere-egyezmény szerint nem helyeznek el Magyarországon.

Abban az esetben, ha a jelenlegi megállapodás érvényébe lépésének napjától számított hat hónapon belül nem születne megegyezés, Csehszlovákiának joga lesz arra, hogy a kérdést a Külügyminiszterek Tanácsa el terjeszti és kérje a Tanács segítségét a végleges megoldás elérésére."

Az albizottság jelentését és a 4. B. cikkelynek az albizottság által javasolt szövegezését 1946. október 3-án a magyar politikai-területi bizottságban egyhangúan elfogadták és jóváhagyták.

Még a szavazás előtt hozzájárult az ügyhöz az Egyesült Királyság, az Egységű Államok, Jugoszlávia Franciaország delegátusa. Az Egyesült Királyság delegátusa kijelentette:

"Az Egyesült Királyság delegációja az albizottság jelentésének elfogadása mellett fog szavazni. Külvilágosan kijelentem, hogy a delegáció a csehszlovák delegáció Ihetővé tette e jelentést a végleges megoldás elérésére."

Attól a törökéstől vezérelve, hogy segítségére legyek csehszlovák barátaimnak és ugyancsak arra törekedek, hogy eloszlásnak minden lehetséges félreértest, szeretném itt röviden előadni az Egyesült Királyság kormányának álláspontját azokban a vitákban, amelyek az utóbbi hetekben a problémáról folytak.

Öfelsége kormánya már régóta melegen óhajtja, hogy megoldást találjanak a csehszlovák és a magyar kisebbségek problémájára, ami Európának ebben a részében keserű emlékeket ébreszt a Tengermellék elnyomásának éveiről, és hogy ez a megoldás a leghathatosabban megakadályozza a jövőben a szüntelen súlyosabbabb lódásokat. Bármennyire kívántuk is azonban segíteni a csehszlovák kormányt magyar kisebbsége területén.

kérdésének rendezésében, nem hihettük, hogy a csehszlovák módosító javaslat kezdeti formájában megszerezhette volna a konferencián a tagok többségének támogatását.

Most boldogok vagyunk, hogy a csehszlovák delegáció által benyújtott cikkely-javaslat kifejtésc olyan módon történt, amely véleményünk szerint széles körben elfogadható lesz, és ugyanakkor kielégítő a csehszlovák kormány igazságos igényeit. Hisszük, hogy a javasolt kétoldalú tárgyalás haladéktalanul és még bátorítóbb szellemben megkezdődik."

Az USA álláspontját Bedel-Smith tábornok fogalmazta meg:

"Elnök úr! Nem hiszem, hogy szükség lenne az Egyesült Államok ezen üggel kapcsolatos álláspontjának újból ismertetésére, tekintettel arra, hogy az itt már néhány sor elhangzott. Úgy vélem azonban, helyenvaló lenne, hogy az Egyesült Államok kormánya bizonyos mértékben elismerését fejezze ki a csehszlovák delegációjának ezzel kapcsolatos álláspontjáról.

Számos megbeszélést folytattunk már a delegáció tagjaival, és azt hiszem, hogy mi, akár bárki más, tudatában vagyunk a létező igen erős érzelmeknek, és kezdtetől fogva hittünk a csehszlovák eljárás helyességében a kétoldalú tárgyalásokon. Meggyőződésem, hogy ezek eredményét a békékonferencián részt vevő 21 nemzet figyelemmel fogja kísérni.

Úgy vélem, jó államsérifű munka ez. Az Egyesült Államok örömmel támogatja az albizottságnak ezt a javaslatát."

Jugoszlávia delegátusa megállapította:

"Elnök úr, az egyik leglényegesebb és Közép-Európa államai számára legfontosabb probléma előtt állunk.

Bizottságunk nem fordíthatott elég időt a kérdés teljes megoldására, hogy soha ne akadályozza a jósomszédi viszonyt Közép-Európa országai között. Természetesen találtunk kompromisszumot, de kérdés, ez-e a legjobb eredmény. Hisszük és reméljük, hogy a bizottság új döntésével ajánlott kétoldalú megállapodást a magyar kormány teljes mértékben végrehajtja. Ha ez így lesz, reméljük, hogy a jósomszédi kapcsolatok megvalósulnak.

Végzetül szeretnénk köszönetet mondani a csehszlovák delegációjának az egész ügyben el foglalt álláspontjáról."

A francia delegátus az alábbi nyilatkozatot olvasta fel:

"A francia delegáció megelégedéssel nyugtázza a csehszlovák helyesbítő javaslat (amendement) számára javasolt új szöveget. Örvend, hogy olyan megoldás valósul meg, amely kétoldalú tárgyalással teszi lehetővé a probléma mindenoldalú átanulmányozását, amire nekünk itt a rendelkezésre álló rövid idő miatt nem volt lehetőségünk.

Elismerését szeretné kifejezni mind a csehszlovák delegáció jóindulatáért, mind a kölcsönös megértés szelleméért, amely olyan szerencsésen áthatotta az albizottság megbeszéléseit. Örvend a reménynek, hogy ugyanez az egyötötlégi nyilvánul majd meg bizottságunkban.

Annak a kívánságának ad hangot, hogy ezt az égető nemzetközi problémát olyan értelemben oldják meg, amely megfelel a csehszlovák kormány igazságos óhajának, hogy szüntessék meg azokat az okokat, amelyek a múltban megmérgezték Magyarországhoz való viszonyát és veszélybe sodorták nemzeti egységét. Arra számít, hogy Magyarország lojalis együttműködése és azon köttelezettségek gondos teljesítése, amelyeket ez az ország aláírással magára vállal, véget vet ezeknek a zavaroknak, és ilymodon értékes elemmé válik az általános béke megszilárdításában."

Masaryk miniszter az alábbi nyilatkozattal zárta be a vitát:

"Uraim, mégegyszer kértem türelmüket néhány percre. Módosító javaslatunk (amendement) ügye és sorsa jól ismert valamennyiuk számára. Első beszédemben a konferencia plenáris ülésén, amely azt nem minden téren vette megnyugtatónan tudomásul, egy egész különös helyzetre hívtam fel a figyelmüköt, amelybe Csehszlovákia a második világháború folyamán és után került, és javaslatot tettek az egyik, a nemzetiségi kisebbségek problémájának megoldására, amely az önköltségi ügyekkel számunkra különösen jelentős.

Reméltem, hogy Csehszlovákia 1918-1945 között játszott konstruktív és demokratikus szerepének jutalma megnyilvánul majd egyetlen politikai jellegű javaslatunk kedvező fogadtatásában. Meggyőződésünk, hogy a legmesszebben szerények voltunk ezen egyetlen javaslat benyújtásával. Szerencsétlenségünkre optimizmusom rövid ideig tartott, és nem titkolhatom el, hogy delegációm és az egész ország cseh és szlovák népe bizonyos csalódásáértetben részesült. Némileg nehezen értettük meg a dolgot.

Bizottságunk munkája folyamán egész sor évfordulóra került sor: emlékeztettem bennünket Münchenre, a bécsi döntésre és mindarra, ami következett belőle, és a teljesen ártatlan és békészerető cseh és szlovák polgároknak okozott seblicelek láthatóbbakká és fájdalmasabbakká váltak. Nem szeretjük a közvetlen vádaskodásokat. Ami ennek illet, ez olyan módszer, amely teljesen idegen tőlem.

De megtagadnám kötelességet, ha elhallgatnám, mit és mire gondolt nemzetem ezekben a napokban.

Éppen abban a pillanatban, amikor az egész világ szeme Nürnbergre szegeződött, ahol lehullni készült a lepel München dicstelen napjainak egyik zárófejzetéről, Magyarország javaslatot tett nekünk, mondjam, mondunk le területről. Biztos vagyok benne, senki sem ró meg azért a nyugodt, határozott és egyben felháborodott "nem"-ért, amit akkor kimondtam.

A rossz nevelés megnyilvánulása lenne részemről, ha nem fejezném ki hálás elismerésem a barátság szavaiért, amelyeket a bizottság valamennyi tagja Csehszlovákiának és delegációjának címzett. Igazságosan értéklem azt a tényt, hogy indíték tiszességes volta általános elismerésben részesült és hogy a módosító javaslatunkat kiváltó egészen különleges indokokat teljes mértékben megértették.

Ugyancsak értékes és jóindulatú tanácsokat kaptunk, miképpen ragadjuk meg azt a problémát, hogy egyszer s mindenkorra leszámoljunk a magyar revizionizmussal járó ismert, Csehszlovákia ellen alkalmazott módszercivel együtt. Ennek ellenére, és remélem, ezt megbocsátják nekünk, továbbra is úgy véljük, hogy a módosító javaslatunkban kívánt megoldás volt a leghatásosabb, és az idő műlásával a legmegnyugtatóbb módszernek bizonyulna. Az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság delegációjára ismert okból úgy ítélt meg, hogy szembe kell szállniuk kezdeményezésünkkel. Ez elszomorított bennünket. A kétoldalú tárgyalást úgy javasolták, mint állítólag (étant) egyedüli gyakorlati cszköz, hogyan lehet elérni a ma Szlovákiában megtelepedett magyar etnikai csoport áttelepítési problémájának megoldását. Annak ellenére, hogy nincsak a magam, hanem más, főként a szláv nemzetek delegációjának szónokai világosan kifejtették: Magyarország könnyen be tud fogadni (absorber) megszabott létszámú magyart, ez nem ingatta meg néhány delegáció vélekedését. Az 1946. február 27-i egycsömény cikkelyeinek teljesítése során szerzett tapasztalataink teljesen igazolták pesszimizmusunkat Magyarország jóindulatát illetően önként vállalt kötelezettségeink teljesítésében. Bár hogyan történt is, nem sikerült elérni, hogy az egész konferencia ossza véleményünket, illetve meggyőzni, milyen értéke van egészen különleges ismereteinknek Közép-Európa problémái tekintetében. Felfogtuk, ha elérnénk is a többséget a bizottságban vagy a plenáris ülésen, milyen veszélynek tessük ki magunkat, ha beleütközünk az ez esetben szörnyű vétő intézményébe.

Tekintettel az éppen most említett tényekre, és főleg mivel hozzá akarunk járulni a szabad, demokratikus és egységes Európa és a világ kialakításához, amely ugyancsak meg akarjuk könyíteni a konferencia munkáját, a csehszlovák delegáció elfogadja a 4. B. cikkely szövegét úgy, amint azt Új-Zéland delegátusa javasolja, akinek igen hálás vagyok teljes megértéséért és kedvező állásfoglalásáért.

Sajnás, nem mondhatom, hogy az éppen eltelt kilenc héten át leggondtalannabb és legboldogabb volt életemben. Úgy vélem, hasonlóképpen van ezzel valamennyi jelen lévő tag. Az eredmények sajnos sováynak tűnnek. A világ forrásban van, és bártorkodom itt mellékesen megjegyzni: néhány országban éppen választások kezdődnek. Tudatában vagyunk fontosságunknak, de azért azt kívánjuk, hogy az elkövetkező konferencia, amelyre összegyűlünk, olyan korban follyék, amikor nem lesznek választási gondjaink.

Remélem, nem fognak nehézelní rám, ha ezzel a gondolattal fejezem be.

Szeretném kifejezni köszönetemet Franciaorság, az Egyesült Királyság, Jugoszlávia és az Egyesült Államok képviselőinek a jelen ülésen előadott beszédeikért."

Amikor 1946. október 31-én Dr. Clementis államtitkár beszámolt a párizsi konferencia eredményéről a Nemzetgyűlés külpolitikai bizottságának, a következőképpen értékelte követelésünket maximálisan 200 000 ctnikai magyar áttelepítéséről Magyarországra:

"Az áttelepítési javaslatnak a békékonferencián eredeti formájában való előterjesztéskor világos volt számunkra, hogy két, a négyek konferenciáján ülésező, vétójoggal rendelkező nagyhatalom ellenállása miatt a békészerződésben nem sikerül világos és végleges formában elérni életbevágó problémánk megoldását. Ennek ellenére az volt a véleményünk, hogy a világközvéleménynek világosan tudatában kell lennie a probléma komolyágának nemcsak Csehszlovákia, hanem Közép-Európa békés fejlődése számára is. És nyilván ez a mi világos megfogalmazásunk készítette az ellene állást foglaló delegációkat is, hogy az egész világ előtt nyilvánosan elismérjék jogunkat, a nemzeti államra és követelésünket e fájó probléma végleges megoldására. Közvéleményünk a gazdag vitaanyagból maga megállapíthatja, hogy egyrérszről elismerték indokainkat, motivumainkat és célunkat, másrérszről azonban elutasították, hogy azokból egészséges és értelmes következetésekre jussanak."

F. A JÓVÁTÉTEL – A DUNA

Valamennyi kérdés, amely annyi időt rabolt a magyar politikai-területi bizottságtól, lényegében csak helyi jellegű volt. Számunkra és jugoszlávia számára nagyon fontos. És mégis, mintha szomszédonk közötti kérdések lettek volna. Néhány általunk félvetett kérdés világviszonylatban is fontosnak tűnt. Ámde csak mint precedens, nem pedig mint önmagában vett követelés. Lényegében sem a hídfő-kiszélesítés, sem a revisionizmus betiltása, a levéltárak és kultúrális értékek visszaadása, a bécsi döntés következményeinek megsemmisítése, sőt az áttelepítés kérdése sem – semmiképpen nem volt előzetében a Szövetségesek nagypolitikájával.

Csak két kérdés volt igen élénk viták tárgya a nagyhatalmak között. Ott csaptak össze nyugat és kelet koncepciói. A tegnapi állapotot védelmező koncepció valami új létrehozásának törekvésével. Az összecsapás éles volt. Annál élesebb, mivel a szemléletbeli különbség gazdasági jellegű kérdésekkel is illetett.

A Külügyminiszterek Tanácsa már a konferencia előtt eldöntötte a magyar békészerződés-javaslat valamennyi politikai-területi rendelkezését. Csak a zárórendelkezések egyetlen – nem alapvető – pontjában nem döntötték. Így történt, hogy a magyar politikai-területi bizottságban a békészerződés-javaslat tárgyalásakor főként Csehszlovákia és Jugoszlávia érvényesítette kiegészítéseit és javaslatait.

Ezzel szemben a gazdasági cikkelyekben a Tanács nagyrészt nem döntött. A nagyhatalmak nézetei alapvetően különböztek. A magyar békészerződés-javaslat 21. cikkelyéhez (a jóvátételekről) készült megjegyzés szerint a Tanács c javaslatával szemben az Egyesült Államoknak fenntartása volt. Ugyanakkor a békészerződés-javaslat 33. cikkelye (a Dunáról szóló rendelkezés) csak az USA és az Egyesült Királyság közös javaslataként szerepelt. Megjegyzésben szerepelt egy figyelmeztetés, miszerint a Szovjetunió kifogása szerint ilyen cikkely egyáltalan nem tartozik a szerződésbe, mivel valamennyi Duna menti államot érinti. A Szovjetunió véleménye szerint a román, a bolgár és a magyar szerződés nem tartalmazhat kötelezettségeket a Duna menti szövetséges államok számára. Csehszlovákiát és Jugoszláviát még kerülő úton sem kötelezhették.

Egyéb helyeken és más összefüggésekben érintem még ezt a két problémát is. A magyar békészerződésről folytatott általános vita felszólalásában az olvasó ismételten találkozik a Duna és a jóvátétel csökkenléséről kérdezésével. Úgy vélem azonban, nem lenne teljes ez a magyar békészerződésről tartott 1946-os párizsi tárgyalásokról szóló vázlat, ha nem érintené kissé részleteiben ezt a két problémát is.

a) Az USA javasla a jóvátétel csökkenésére

A magyar békészerződés-javaslat 21. cikkelye a jóvátételekről csak a konferencia utolsó napjaiban került a Balkán és Finn gazdasági bizottság napirendjére. Az USA javasla a jóvátételek egyharmaddal való csökkenésére a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia rovására a végén szinte demonstrációk tűnt. Sok egyéb munka volt. De az USA gazdasági delegátusának szívossága és az intézkedéssel sújtandó államok hasonlóan energikus ellenállása a bizottság sok értékes idejét rabolta el. Az USA javasla nem ért el többséget sem a bizottságban, sem a plénumon. A konferencia a Tanács eredeti javaslatát hagyta jóvá. Úgy, ahogy átvették a fegyverszüneti egyezményből. Magyarország 300 millió dollár jóvátétel kifizetésére kötelezi magát. Ebből 200 millió dollárt a Szovjetunió, 100 millió dollárt Jugoszláviának és Csehszlovákiának.

Az említett megjegyzés alapján 1946. október 2-án az USA delegátusa az alábbi beszéddel nyitotta meg a vitát a 21. cikkelyről:

"Elnök úr, a jaltai konferencián két héttel a magyar fegyverszünet aláírása előtt a Szovjetunió, Nagy-Britannia és az USA közös felelősséget vállalt, hogy támogassák a Tengely egykor csatlósait gazdasági problémáik rendezésének megkezdésében. Magyarország gazdasági problémáit nem oldották meg.

1945. december 3-án Magyarország pénzügyminisztere jelentést nyújtott be, amelyben közölte: Az egyedüli mód, amellyel képesek leszünk megszabadulni igen súlyos pénzügyi és gazdasági nehézségeinktől, olyan újjáépítési terv kidolgozása, amelynek végrehajtására a Szövetséges Hatalmakkal közösen kerülne sor. Feltétlenül szükséges bizottság kiküldése a Szövetséges hatalmak részéről.

1946. március 2-án az USA kormánya jegyzéket küldött a szovjet kormánynak, amely a magyar gazdaság széthullását elemezte főbb vonásaiban, és javasolta, hogy a magyar fegyverszünetet aláíró három Szövetséges hatalom közös programot Magyarország gazdasági összecommisztációra, azt kívánva, hogy e három hatalom készítse elő azt a kretet, amelyben lehetőség lenne az ország gazdaságának újjáépítésére.

1946. július 23-án egy másik jegyzék ment, amely részletesen foglalkozott a magyar gazdaság zűrzavaros állapotával és ismét kérte, tegyenek pozitív intézkedésekkel.

1946. szeptember 21-én egy újabb jegyzék ismételten megerősítette, hogy a helyzet kritikus, és okvetlenül szükséges a három nagyhatalom beavatkozása.

Nem hiszem, hogy szükséges e bizottságot feltartani a magyar gazdasági helyzet elemzésével. A magyar kormány e konferenciának címzett memorandumában már vázolta az elég sötét képet. A mai magyar helyzet természetesen a Tengely csatlósaként való tevékenységének eredménye. Az egyik oldalon termelőképességének csökkenésében nyilvánult meg, a másikon az országra kiszabott súlyos kötelezettségekben.

Ezek a kötelezettségek egyébként pénzügyi bizonytalanságot okoztak. A háború előtti egy milliárd dollárra becsült nemzeti jövedelem ma csak az 500 milliót éri el. A magyar kormánynak az 1947. július 31-én végződő pénzügyi évre vonatkozó optimista becslése 620 millió dollár. Ez általában, az ország gazdasági aktivitásának gyöngeségét mutató becslés, és a javulás kevés jele vehető észre. Az 1946. március 31-én végződő évre kéznél van néhány hivatalos számadat az új magyar kötelezettségekről: a megszállási költségek közül 70 millió dollárt tettek ki, a jóvátétel címén leszállított áruk értéke folyó áron 40 millió dollár volt, a helyrcállítások értéke pedig 70 millió dollár. E három kategória összesített értéke 180 millió dollár, vagyis az időszak nemzeti jövedelménck 36 %-a. Ebben nem szerepelnek a berendezések és ipari fölzszerelések, amelyeket hadizsákmányként vagy jóvátétel címén szállítottak ki. Nem csoda, hogy Magyarországon pénzügyi és gazdasági összecommisztáció következett be. Ilyen súlyos megterhelések mellett a magyar kormány költségvetése egyszerűen nem lehet egyensúlyban.

A magyar kormány megmagyarázta e konferenciának, hogy annak maximuma, amit nemzetközi kötelezettségeinek elégét téve kifizethet, valamivel kevesebb mint évi 50 millió dollár. Ez kevesebb, mint a megszálló hadseregről fordított jelenlegi kiadások, és eközben nem veszik tekintetbe a fegyverszünetben megszabott egyéb kötelezettségeket. Ezt a képet, mint látható, a felelős kormányoknak elemezniük kell.

Közös érdekünk olyan intézkedések megtétele, hogy semmilyen gazdaság, legyen szó bármilyenről, tartozék fegyverszüneti rendszerhez vagy bármihöz, ne szennedjen akkora károkat, amelyek veszélyeztetnék a résztvevő nemzetek minimális életszínvonalának fenntartását annyira, hogy az ilyen gazdaság-képtelen legyen fontos szerepet játszani a világ gazdasági megújításában.

Kénytelen vagyok egy kitörőre, hogy egy sokat vitatott kérdéssel foglalkozzam. A magyar nehézségek elemzésekor megállapították, hogy az egyik fő ok, ami a magyar gazdasági tevékenység mostani igen alacsony színvonalát magyarázza, az a három milliárd dollár értékű, a németek által Ausztria és Németország amerikai övezetébe átvitt vagyon. Ez a transfer kétségtelenül jelentős volt.

Ha ehhez hozzászámítom a károkat, a pusztításokat és egyéb elszállításokat, a magyar termelési kapacitás és a fizetőképesség korlátozása minden kétséget kizároan félelmeket. Ám ami azt a bizonyos pontot illeti, amiről az előbb beszéltünk, hasznos lesz, ha megemlíttük, hogy Magyarország teljes vagyona a háború előtt 10 milliárd dollárnál valamivel kisebb volt. E vagyon nagyobb része földből és épületekből állt. Mivel a németek képesek voltak 3 milliárd érték elvitelére Magyarországról, csakugyan csodálatos hatáskorrel kellett rendelkezniük, különösen ha tekintetbe vesszük az akkor rendkívül felbomlott szállítási feltételeket. Ez a mennyiség csaknem megegyezik az UNRRA szállításaival az egész világba, az intézmény fennállása óta.

Leginkább a magyar gazdaság egészségének állapota aggaszt bennünket. Nagy-Britannia, az USA és a Szovjetunió kormánya a jaltai szerződésből eredő közös felelősséget vállalt abban az értelemben, hogy támogatják Magyarországot gazdasági problémáinak megoldásában.

Mióta a magyarországi események ilyen fordulatot vettek, igyekszünk részt vállalni a gazdasági nehézségek elemzésére való közös tőrekvésből és megoldásuk programjának kidolgozásából. Tekintettel arra, hogy nem volt lehetőségünk a program megvalósítására, éppen rendelkezésre álló limitáltabb intézkedésekkel kell folyamodnunk, vagyis újból át kell vizsgálnunk a szerződésök különböző gazdasági záradékeit, hogy elviselhetőbbek legyenek.

A magyar kormány részről a magyar békészerződés-javaslathoz benyújtott cézrevételek (Doc. 5) végén kijelentik: 'Mégis a magyar kormány által az imént ismertetett számok és adatok mindenki számára kiélegítően bizonyítják, hogy a Szovjetunió nagyvonalúsága ellenére Magyarország nemzetközi terhei, amint azokat a szerződés-javaslat ajánlja, messze meghaladják fizetési kapacitását.'

Tekintettel arra, hogy az USA kormányának meggyőződése szerint ez a megállapítás igaz, kérni fogja, hogy az Egyesült Nemzetek vagyonában okozott károk kompenzációját csökkentsék 25 %-ra.

Az 1945. január 20-i fegyverszüneti tárgyalások idején az USA képviselője átnyújtott a Szovjetunió képviselőjének egy szöveget, amelyben fenntartotta az USA kormányának egészen világos jogát azon kötelezettségek ismételt megvitatására, amelyekkel Magyarországot a jóvátételt illetően terhelné.

Hasonló módon az USA delegációja fenntartotta magának a jogot a magyar jóvátételk kérdésének előterjesztésére, amelyet ideiglenesen a békészerződés-javaslat 21. cikkelyében szabtak meg.

Meggyőződésünk, hogy a javasolt 300 000 000 dollárnyi összeg elviselhetetlen teljer a magyar gazdaság számára. Annál inkább nyugtalanok vagyunk, mert ha folyó árak szerinti kalkuláció alapján teljes egészében végrehajtjuk a Magyarországra rótt más kötelezettségeket és terheket, ez a teljer a ma érvényes dollár-áron kétségtelenül meghaladja a 400-500 000 000-t. Ennek következtében amellett vagyunk, hogy ebben az irányban bizonyos változtatásokat kell eszközölni a békészerződés-javaslatban.

Természetesen egyikünk sem tudja megmondani, mikor áll majd teljesen helyre a magyar gazdaság, de a román gazdasággal egybevetve arra a megállapításra jutottunk, hogy akkor lenne egyenlőség a két országra kiszabott terhekben, ha a Magyarország által fizetendő jóvátétel összegét 200 000 000 dollárra csökkentenénk. Reméljük, konstruktív intézkedésekre kerül majd sor, hogy Magyarország teljesíteni tudja kötelezettségeit. Ilyen intézkedések nélkül a 200 000 000 dollár is túlságosan magas szám lenne Magyarország fizetőképessége számára.

Ere való tekintettel az USA delegációja kiegészítő javaslatot terjeszt elő a 21. cikkelyhez, kérve, hogy a Magyarország által fizetendő összeget 300 millióról csökkentsék 200 000 000 dollárra, és természetesen kérni fogjuk, hogy ennek értelmében módosítsák ezen összeg arányos elosztását is.

Ezenkívül a magyar küldöttség tájékoztatást kap a javaslatról, illetve felkérést, hogy terjessze el hozzáfűzött magyarázatait és megjegyzéseit bizottságunk számára."

Az USA delegátusának javaslatára teljhá:

1. a fegyverszünet 12. pontja határozatának megváltoztatását;
2. a Tanács javaslatának megváltoztatását;
3. a Magyarország és a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia között a jóvátételi szállításokról kötött kétoldalú egyezmények megváltoztatását jelentette.

Az USA delegátusának e nyilatkozata után többórás vita bontakozott ki. Főként a Szovjetunió részéről volt igen élénk ellenvetés, miszerint nem kell tárgyalni az USA javaslatáról, mivel nem adták be időben, 1946. augusztus 20-ig a főtitkárságnak mint amendementet.

Az USA, a Szovjetunió delegátusa, valamint a bizottság elnökén kívül bekapcsolódott ebbe a látszólag formai vitába – kell-e érdemben tárgyalni az USA javaslatát – Jugoszlávia, Görögország, az Egyesült Királyság, Franciaország és Csehszlovákia delegátusai is. Végül a Balkán és Finn gazdasági bizottság úgy döntött – nyolc szavazattal öt ellenében, egy delegátus tartózkodott a szavazástól – hogy az USA javaslatát érdemben kell tárgyalni.

Nem akarom részletesen elemezni az ezt követő vitát az USA javaslatának támogatására és ellenzékcére. Az USA javaslatára mellett Ausztrália delegátusa emelt szót. Görögország bejelentette, hogy tartózkodik a szavazástól. Csak azon államok delegátusainak fő érveit ismertettem, amelyeknek érdekit az USA javaslatára követlenül érintette.

A Szovjetunió delegátusa többször szólalt fel. Egyebek között elmondta:

"...Az USA delegátusának beszédei nyomán bizottságunk tagjainak nyilván teljesen helytelen benyomásuk volt Magyarország tényleges gazdasági helyzetének ügyében. Ez ügyben meg kell jegyeznem, hogy a szovjet kormány már április 21-én közölte az amerikai kormánnyal, hogy a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke hajlandó figyelembe venni mindeneket a megjegyzéseket, amelyeket az USA és Nagy-Britannia kormánya Magyarország gazdasági helyzetének ügyében felvette. Meg kell azonban jegyeznem, hogy ilyenekre soha nem került sor.

Az USA küldötte szolt a hármas, a Szovjetunió, Nagy-Britannia és az USA jaltai nyilatkozatáról a magyar gazdaság támogatásának ügyében. Ha az amerikaiak ténylegesen elő akarnák segíteni a gazdaság újjáépítését, igen egyszerű eszköz áll rendelkezésükre: minden össze a dolgok visszaszolgáltatása, ami valóban hatékony lenne.

Az USA képviselője soha nem közöl egyetlen számot sem a jóvátétel ügyében, amelyeket már végrehajtott. A helyzet pedig a következő: Amikor az Egyesült Államokról van szó, nem közölnek egyetlen számádat sem, amikor a Szovjetunióról van szó, mindenféle számokat emlegetnek, és aritmétikai gyakorlatokat végeznek pusztán föltevésük alapján...

...Úgy vélem, világos, hogy Magyarország ténylegesen teljesíteni tudja a jóvátételt, amelyet meg kell fizetnie, ha az előbb említett számokat vesszük figyelembe.

Az USA képviselője megkísérelte, hogy rendkívül komor és kilátástanlan képet adjon írt a magyar gazdaságról. Ámde ez a kép nem felel meg a valóságnak. A háború után és a háború következtében a magyar ipar termelőképessége 60 %-ra csökkent és a fegyverszünettől 1946. júniusáig ismét a háború előtti kapacitás 70, sőt

80 %-ára emelkedett, ami az acél- és gépgyártás, valamint a nehézipart illeti; a könnyűiparban 80-90 %-ra emelkedett. A termelés, amely közvetlenül a háború után 30-35 % volt, a háború előtti számokkal egybevethető most 60 %-ot tesz ki. Számos nehézség ellenére az ipar termelőképessége 20-25 %-kal, a termelés 20-30 %-kal emelkedett. Ez annak ellenére valósult meg, hogy a németek jelentős vagyon hurcoltak el Magyarországról a most az Egyesült Államok igazgatása alá tartozó zónákba.

Ha az Egyesült Államok delegációjának valóban szándékában áll Magyarország gazdaságának támogatása, a legjobb gesztus lenne, ha kiadnák Magyarországnak azt az ipari berendezést, amely most amerikai igazgatás alatt van a nyugati zónákban. Magyarország viszont eddig semmihez sem jutott hozzá ebből a vagyontól, és az USA delegációja nem közölt róla semmiséle számadatot és információt. Azt sem tudjuk, hol található ma, és mikor adják ki. A magyar gazdaságnak megvan a lehetősége a fejlesztésre, anélkül, hogy erről az amerikai képviselő beszél volna.

Úgy vélek, mégiscsak az az igazságos, hogy a magyar munkások és parasztok dolgozzanak mind gazdaságuk helyreállításáért, minden a jogos jóvátétel megfizetéséért, ugyanúgy, ahogy az Egyesült Nemzetek munkásai is dolgoznak most, aiknek országait Németország szövetségeseként magyar katonaság által is pusztították a háború.

Az is csak igazságos lehet, hogy Magyarország részt vállaljon abból az iszonyú tcherből, ami most a Szovjetunió, Fehérorszorság, Ukrajna, Csehszlovákia és Jugoszlávia nemzetekre nehezedik, hogy segítsen nekik ezen országok gazdaságának újjáépítésében, mindenek rendbetételeben, amit elpusztítottak.

És amennyiben az amerikai javaslat könnyebb és előnyösebb feltételként kíván nyújtani a magyar munkásoknak és parasztoknak, amennyiben azt kívánja, hogy kevesebbet dolgozzanak, mint a szövetséges országok munkásai, nos, ki kell mondani, hogy ilyen alapelvei és ilyen javaslatot nem fogadhatunk el.

Nem óhajtom a bizottság tagjainak figyelmét lekötni ezzel a problémával, de a szovjet kormány nagy fontosságát tulajdonít a jóvátételi kérdéseknek. A Szovjetunió súlyos károkat szenvedett, és amellett van, hogy jogosan teszi felelőssé ezekért a károkért az ellenséges országokat és jogosan követel tőlük részleges kártalanítást. És ezért a szovjet kormány az amerikai javaslat ellen foglal állást, és kéri a bizottságot, hogy azt utasítsa el."

Jugoszlávia delegátusa megállapította, hogy a 70 millió dollár jóvátétel Magyarországtól csak a Jugoszlávia elleni magyar agresszió által okozott károk 7,4 %-a. Ezenkívül még kijelentette:

"A jugoszláv delegáció az az álláspontja, hogy ellenvetéseket kell benyújtania egy ilyen megkésítő módosító javaslat ellen. A jugoszláv delegáció csatlakozik a Szovjetunió delegációjának itt megfogalmazott tiltakozásához. Egyébként azonban bátorokodik hangsúlyozni, még a szavazás előtt, hogy tudni óhajtja, legyen vagy ne legyen vita erről a módosító javaslatról. Megjegyzés hangsúlyozza el a konferencián alkalmazott szavazási módról. Elmondta, hogy a szavazási rendszer az indokok vizsgálata nélkül megengedi egy szöveg megszavazását vagy elutasítását. Úgy vélek, ha ilyen eljárás lesz, ezzel nem emelkedik konferenciánk tekintélye és ez nem fog megfelelni a nemzetközi igazságszolgáltatásnak.

Emlékezetbe kell idézni 1946. május 11-ét, amikor a békekonferenciát nemcsak elgondolták, hanem már el is késték vele, mivel már Moszkvában meghatározták, hogy május 1-re kell összehívni.

1946. május 11-én a magyar kormány megtárgyalta Jugoszláviával a jóvátétel végrehajtásáról szóló egyezményt. Ezt az egyezményt önkéntesen kötötték, és Budapesten benyújtották a szövetségi közösségi bizottságnak, amelyben az Egyesült Államok képviselője van.

Milyen szellemben dolgozták ki Jugoszlávia és Magyarország képviselői ezt a jóvátételi végrehajtási tervet? A szerződésben van egy rendelkezés, hogy negyedévenként ellenőrizhető a végrehajtás aszerint, amint annak szükségessége a két nemzet kívánja.

Baráti tárgyalások után 1946. augusztus 27-én elfogadtak egy kiegészítő szerződést, miszerint hat évől nyolc évre hosszabbították meg a jóvátétel teljesítésének határidejét. E szerződés alírása alkalmából a magyar miniszterelnök az alábbi szövegű táviratot küldte Tito marsallnak: 'Marsall úr, a békekonferencia döntő napjaiban, ahol szintén dolgoznak a gazdasági stabilizáció, figyelmeztettek a jugoszláv kormány döntésére a jóvátétel végrehajtásának meghosszabbításáról nyolc évre, hogy lehetőség legyen a jóvátétel teljesítésére. Ez a körülmeny mélyes hálát ébresztett a magyar népben. Ilyen megértés csak olyan országból érkezhet, amely mindenkorban törekedett a demokrácia fejlesztésére. A Magyar Köztársaság és az egész magyar nép nevében kértem, fogadja marsall úr mély hálám kifejezését.'

Uraim, ebből látják, hogy a magyar kormány és a magyar nép száll szembe a jugoszláv népnek okozott sérelmek helyrehozatalával; ha ma úgy döntünk, hogy végrehajtjuk annak revízióját, amit a magyar kormány nem kér, ezzel akadályoznánk a jövőszomszédi kapcsolatok barátságos fejlődését a két nemzet között. Ismét

előidézénk a revisionizmus vágyát, és akadályoznánk a magyar nép együttműködését a többi demokratikus nemzettel, erősíténk a reakció és a sovinizmus hatását, és egyben a többi nemzet ellen dolgoznánk, sőt végéredményben a magyar nép ellen is, mert a magyar nép nem élıct anélkül, hogy ne ápoljon baráti és jószomszédi kapcsolatokat a többi nemzettel.

A magyar kormány a plenáris ülésen kijelentette, hogy teljesíteni fogja azon szerződésben megszabott kötelezettségeit, amelyet azzal a három nemzettel kötöttek, amelyek részére Magyarországnak jóvátételt kell fizetnie.

Rendkívül meghatódom, elnök úr, delegátus urak, ha azt látom, hogy szövetségeseinknek védeniük kell egy támadás áldozatául esett nemzet jogait. De miért akarják megakadályozni az agressziót elkövető népet, hogy helyrehozza az okozott károkat.

Lelkiismeretünk számára teszem fel ezt a kérdést, uraim.

Csehszlovákia és a Szovjetunió delegátusai már ismerték az adatokat, számokat, statisztikákat, hogy bemutassák a magyar nép fizetőképességét. És a fizetések csökkentésének kérdése merült fel. Magyarországon bizonyosan léteznek a háborúból eredő különöző nehézségek, ámde az agresszió áldozatainak nehézségei még nagyobbak; és senki sem kérdezze, milyen jellegűek; csupán azt kérdezük, milyen nehézségek vannak a rosszat okozó nemzeteknek."

Csehszlovákia delegátusa felhívta a figyelmet:

"Amint már a román jóvátételekről folytatott vita alkalmával mondtam, Magyarország önként és szándékosan került nehéz helyzetbe. Elismérjük e helyzet nehézségét, de állíjuk, hogy Magyarország önként zúdította magára, hogy felébressz a világ együttérzését. Magyarország Európa egyik leggazdagabb földművelő országa, mezőgazdasági termékeinek felét exportálta, és Magyarországon senkinak sem kellett éleznie. Mi annak az oka, ha ez másképpen van? Úgy tűnik számunkra, hogy a magyar kormány szándékosan folytat inflációs politikát. A magyar kormány mindeddig nem vágyott gazdaságának irányítására és újjáélesztésére. Ismét feltesszük a miért kérdést, és ismét csak egyetlen válaszra kerülhet sor, hogy csakis együttérzés keltésc céljából a világban, mégpedig éppen erre a békékonferenciára való tekintettel. Azt hiszem, ez a politika megfogta már a gyümölcsét Magyarország számára, és Magyarország clérte ennek az együttérzéseknek a kialakulását. Legjobb bizonyítéka éppen az USA itt tárgyal módosító javaslatra.

Másrészről szeretném aláhúzni, hogy a jóvátételre való jogunk nem pusztán morális jog. Egyebek között teljesen legális és jogi megfontolásokon alapul. Egyezményt kötöttünk Magyarországgal, amit Magyarország önként elfogadott. Ebben a megállapodásban Magyarország elisméri azon kötelezettségét, miszerint 30 millió dollár fizet nekünk jóvátételként. Nem engédhetjük meg, hogy egy konferencia vagy bárki más egyszerű szavazzal érvénytelenítse ezt a jogunkat.

Amint ma reggel már mondottam, szeretném emlékeztetni a bizottság tagjait, nem akarjuk, hogy a Magyarország által fizetendő jóvátétel határidejét az eredeti 6 évről 8 évre változtassák. Kétoldalú megállapodásunk 6 évet szabott meg és ezt a fizetési határidőt feltételezi. Nem óhajtunk részessé lenni, legkevésbé szenevezető részessé egy olyan tranzakciónak vagy cgyezménynek, amellyel valaki tönkretenné vagy érvénytelenítne ezt a jogunkat.

Azt hiszem, elnök úr, ezzel valamennyi jogi és más érvet felsorakoztattam az USA javaslatával szemben. A bizottság dolga, hogy megítélje, lehet-e valamelyen szavazzal megsemmisíteni a Csehszlovákia és Magyarország között megkötött cgyezményt. Azt akarjuk, ítélezze meg a bizottság, igazságos-e, hogy egy olyan ország, amelynek semmi érdeke sem fűződik az ügyhez, vagy a miénknél sokkal kisebb, egy olyan ország, amely nem szenevezető sem károkat, sem vcszeségeket, mint mi, egyszerű szavazzal tönkretesse ezt a megállapodásunkat és megfosszon minket a kárpoltás egy részétől, ami vitathatatlanul jár nekünk."

Az USA delegátusa érveinek és a szovjet delegáció néhány következetésére adott válaszainak ismétlésével zárta be a vitát. Ezután jegyzőkönyve foglalták, hogy a bizottság a kérdés vitájában figyelembe vette a magyar küldöttség által négy különböző dokumentumban előterjesztett megjegyzéseket.

Az USA javaslata mellett szavazott: az USA, Ausztrália, Kanada, Új-Zéland és a Dél-Afrikai Unió delegációja.

Az USA javaslata ellen szavazott: Fehéroroszország, Franciaország, az Egyesült Királyság, Csehszlovákia, Ukrajna, Jugoszlávia és a Szovjetunió delegációja.

Tartózkodott a szavazástól: Görögország és India.

b) Rendelkezés a Dunáról

A három békészerződés-javaslatban – Romániával, Bulgáriával és Magyarországgal – 34., 32., illetve 33. cikkelyként szerepelt az USA és az Egyesült Királyság közös javaslat a Duna ügyében történő rendelkezésekéről.

Az első bekezdés a következő alapelv kimondását javasolta:

"A hajózásnak a Dunán, hajózható mellékfolyón és összekötő csatornán szabadnak és nyitottak kell lennie, valamennyi állam polgárai, kereskedelmi hajói és költségei teljes egyenjogúságának feltételei szerint."

Ez a javaslat tehát sokkal tovább ment, mint a versailles-i szerződés rendelkezései és az azokból származó konvenciók.

Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia, Görögország, Olaszország, Románia, Jugoszlávia és Csehszlovákia 1921. július 23-án Párizsban megkötött konvenciója a végleges Duna-statutumról a következőket rendeli el:

II. cikkely

"A fenti cikkelyben említett nemzetközivé tett folyamrendszer a következő:

a Morava és a Dyje folyó, amíg medrük egyben a határ Ausztria és Csehszlovákia között;

a Dráva Barcstól;

a Tisza a Szamos torkolatától;

a Maros Aradtól;

a fenti hálózat mellékágai vagy medrei, amelyeket vagy a természetes hajózható szakaszok megkétszerezésére vagy javítására, vagy két természetes hajózható szakasznak ugyanazon vízfolyások egyikének összekapcsolásával hoztak létre."

Mint már említettem, a Szovjetunió a Külügyminiszterek Tanácsában azt az álláspontot foglalta el, hogy a Dunáról szóló rendelkezés nem tartozik az egykor Tengely csatlósával kötött békészerződésekbe. Nyilvánvaló volt, hogy az alapelvű hosszú vita lesz a Balkán és Finn gazdasági bizottságban, amelynek a békészerződés-javaslatok minden vonatkozó cikkelyét meg kellett tárgyalnia. Azonnal kibontakozott az alapvető vita, mihelyt a bizottság – 1946. szeptember 30-i, 35. ülésén – hozzájárult a román békészerződés-javaslat 34. cikkelyéhez. Ott volt a vita a legrészletesebb és igen hosszadalmas. Ugyancsak ott tette meg Franciaország kompromisszumosnak vélt javaslatát, ami azonban a valóságban nem kompromisszum volt. Az álláspontok ugyanis annyira ellentétesek voltak, hogy kompromisszum szinte elképzelhetetlen volt. A francia javaslat tulajdonképpen csak az USA és az Egyesült Királyság eredeti javaslatának méréséklése. Úgy tűnik, azt a célt követte, hogy lehetővé tegye valamennyi delegációt – amelyek nem voltak alapvetően a kérdés megtárgyalása ellen – a pozitív szavazást és így a lehető legmeggyőzőbb többség kialakítását a Duna menti szövetséges nemzetekkel szemben.

Az USA és az Egyesült Királyság közös javaslatát elsőként Vanderberg szenátor, az USA delegátusa magyarázta és indokolta. Beszéde teljesen nyilvánvalóan mutatja a nyugati elképzelést. Ezért a gyorsírásos feljegyzések szerint közlöm:

"Munkánk e kritikus hetének elején hasznos példát kívánok adni beszédemmel. Kérem az elnököt, szakítson félbe, ha tíz percnél tovább fogok beszálni.

Az USA delegációjának nincs közvetlen kereskedelmi érdeke a Duna-kérdésben, abban viszont elsődleges az érdekünk, hogy nemzetközi béke és nemzetközi biztonság uralkodjék a világot, és tartózkodjanak minden nemzetközi kereskedelmi korláttól, ami rendszerint diszkrimináció és konfliktusok forrása. Másrészt ideiglenes kereskedelmi érdek fűzi bennünket a Dunához, mivel az fontos, jelenleg stagnáló kereskedelmi útőr Németország és Ausztria amerikai megszállási övezetei között. Ezért érezzük feljogosítva magunkat, hogy itt ki-fejtjük véleményünket a nemzetközileg szabad Duna általános alapelveiről, amint azt az USA és Nagy-Britannia javaslata feltételezi.

Ami ideiglenes érdekünkkel illeti, közismerten azt akarjuk, hogy Németországot gazdasági egységekben igazgassák a Potsdamban megszabott vitathatatlan mandátum alapján, mégpedig az egész német gazdaság érdekében. Vitathatatlan tény, hogy a dunai kereskedelelem nem virágosztat fel, ha különböző nem egybehangolt, korlátozott és diszkriminációs igazgatásuktól függne, amelyek a nyolc Duna menti ország nemzeti törvényhozása törvényszemléletének és főként helyi koncepcióinak felelnek meg. E néhány rendkívül komplikált, jelenlegi probléma egyike-másika a Duna sok, áthatolhatatlan szakaszra való felosztásának eredménye. Ezért mindenkor, amíg folytatódik Németország és Ausztria amerikai megszállása, olyan fél maradunk, amely közvetlenül érdekelt a kérdésben, bár az érdekkévéssé önző.

Alapvető gondunk azonban másfajta. Európa leghosszabb hajózható vízi útjáról van szó a Szovjetuniótól nyugatra. Ez az út fontos a nyolc part menti állam és még számos más állam kereskedelme számára. E hajózható útnak emberemlékezet óta fontos következményei voltak egész Közép-Európában. Amit egykor a Temzéről mondtak, a Duna is a történelem folyását képviseli. Az ilyen folyó ezért a béke elkerülhetetlen tényezője abban az övezetben, ahol átfolyik. A totális és oszthatatlan béke tényezője, amit létre akarunk hozni és fenn akarunk tartani. A dunai rendszer elsődleges jelentőségű a Duna-medence nemzeteinek árcsere-forgalmában, úgyszintén mint kapcsolatközvetítő a külvilággyal. A Duna fontossága kereskedelmi ütőrétként annál is fontosabb, mivel ebben az övezetben viszonylag hiányos az út- és vasúthálózat. Ezek a kérdések mindenünk számára fontosak, mert az egészséges gazdaság újjáélesztése és rekonstrukciója olyan feltétel, amely nélkül nem lehetséges tartós és szilárd béke. A virágzó Duna elköppelhetetlen anélkül, hogy ne legyünk teljesen biztosak benne: a hajózás és a kereskedelem mentes lesz a diszkriminációs és döntőbíráskodási akadályuktól. Márképpen nem képzelhető el a béke Dunája, hiszen történelmileg konfliktusokban gazdag övezeten folyik keresztül.

Régi igazságok ezek, el is ismerték őket, amikor 1856 óta különböző fokozatokban létrejött a nemzetközi Duna-bizottság. A versailles-i szerződés nemzetközivé tette a Dunát, hajózható szakaszától egészen a tengerig, lehetővé tette a szabad hajózást a folyó teljes hosszán, és ellenőrző bizottságot is létrehozott úgyszintén a Duna menti államokból. Ezzel elismerték a létező szerteágazó érdekeket. Nem szükséges emlékeztetni az 1856 óta létrehozott különböző Duna-bizottságok különböző sorsára. Véleményünk szerint az a fontos, hogy a Dunahajózás viszonylagos szabadságát ilyen vagy olyan formában lényegesnek tartották. Ez a szabadság szemmel láthatóan még fontosabb abban a rendszerben, amikor az Egyesült Németek a béke és a haladás közös alapjait igyekezik lerakni. Az előttünk lévő javaslat általános alapelvek sorát nyilvánítja ki. A hajózás szabad és nyitott lesz valamennyi állam számára teljesen egyenlő feltételek mellett. A törvények, dekrétumok és módosítások nem lesznek diszkriminációs jellegűek. Nem lesz semmiséle hajózási akadály a fő vízi utakon. Nem létezik majd semmiséle forgalmi díj és illeték azon kívül, amiből a hajózhatóság fenntartásának költségeit fedezik, és e költségek kezelése nem foglalhat magában semmiséle diszkriminációt egyetlen állammal szemben sem. Romániának szavatolják, hogy az egyenlőség alapján fognak bálni vele a nemzetközi rendszerben. Ezen általános alapelveken felül azt is óhajtják, hogy hat hónapon belül üljen össze valamennyi érdekelt ország konferenciája, amely létrehozná ezt a rendszert. minden ellentétes ügyben nemzetközi igazságügyi testületnek kellene döntenie.

Az általános alapelvekről elmondhatom, hogy azokat valamilyen formában már elfogadták és alkalmazták a 90 év alatt létező dunai rendszerekben. Nem új eszme ez. Több mint száz éve a béke és a haladás lényeges formulájaként ismerték, függetlenül a mértéktől és a módoktól ahogyan alkalmazták. Az USA delegációjának úgy tűnik, nagy hiba lenne elterni a múlttól, egész történetétől és a szerzett tapasztalatoktól. Sőt még több. Hallgatásunk igazi árulás lenne, a már rég kivívott szabadság elhagyása, mialatt a második világháborúban a teljesebb szabadságért harcoltunk. Úgy véljük, a világunk joga van tudni, hogy az új béke szerzői legalább megőrzik ezeket az elveket, és nem térnek vissza a sötétség korszakaiba. Egyetérünk azzal, hogy a Duna menti országoknak különleges az érdekkük. De hisz a volt ellenséges államokon kívül minden Duna menti állam jelen van e feladat megoldásánál. A többieknek joga van, hogy tanácskozzanak velük és e javaslatok alapján joguk van véleménynyilvánításra e tervek megvalósításával kapcsolatban. Ha csak nem akarjuk megtagadni a történelmet és a tapasztalatokat, úgy véljük, meg kell ragadnunk ezt az alkalmat a román szerződésben, és kötelezni Romániát az általános alapelvek betartására, különösen annak tudatában, miszerint éppen Románia borította fel 1938-ban az addig elégé megnyugtató módon működő rendszert azzal a követeléssel, hogy lényegében ruházzák rá a Duna-bizottság addig létező hatáskörét."

Az Egyesült Királyság delegátusa a következőkben egészítette ki Vanderberg úr szövegeit:

"Vandenberg szenátor rendkívül jelentős indokokat adott elő, amelyek arra kényszerítették az Egyesült Királyságot, hogy a román békészerződés 34. cikkelyében foglalt javaslatot előterjessze. Az Egyesült Királyság delegációja nevében támogatom a Vandenberg szenátor által mondottakat, és néhány kiegészítést kívánok hozzáfűzni. Bevezetésként szeretném kijelenteni, hogy a nemzetközi folyók hajózási alapelve már régebben létezik, mint azt az USA képviselője mondta. Tínylegesen Bonaparte határozta meg 1795-ben, és 1815-ben a bécsi kongresszus megerősítette. A Duna tekintetében 1840-ben ismét megerősítették a pétervári szerződéssel. Ennek alapján nyilvánvaló, hogy bizonyos értelemben éppen Oroszország tekinthető a dunai nemzetközi rendszer kezdeményezőjének. E záradék javaslatával tehát nem kívánunk semmi újat, és ami a kérdés alapját illeti, annak az alapelnök az ismételt megerősítését kívánjuk, amelyet több mint 100 ével ez előtt általánosan elfogadtak. Mint tudjuk, a dunai közlekedést a két háború között az 1921-ben Párizsban aláírt és a Duna

végleges statutumát meghatározó szerződés alapján szabályozták. Sajnos ez az eszköz nem tartalmazza a Szovjetunió aláírását. Csak azt akarom mondani, hogy ez nagy hiba volt, mivel szemmel láthatóan Európa általános és tartós érdeke lett volna a Szovjetunióval való hasznos együttműködés mind az európai, mind a nemzetközi Duna-bizottságban. E hiány ellenére azonban ezek a bizottságok kívállan dolgoztak és hasznos munkát végeztek. Nemcsak az utóbbi 25, hanem 90 év tapasztalata nyilvánvalóan bizonyítja, hogy a nemzetközi ellenőrzés szervezete szükséges a folyó fenntartásához és a hajózási előírások koordinálásához, valamint a különböző Duna menti államok egyes jogainak biztosításához.

Ha el akarjuk érni ezt a célt, elkerülhetetlenül szükséges valamennyi Duna menti állam együttműködése. Nem kétséges valamennyi szövetséges állam együttműködése, de a volt ellenséges államok esetében szükségesnek tartunk egy olyan szerződés-záradékot, miszerint ezek az államok kötelesek lennének elfogadni néhány, a szabad dunai hajózást érintő alapvető változást, és ugyanígy kötelező lenne számukra a részvétel a folyó végleges statutumát elrendező konferencián. Amennyiben ezek az államok részt vesznek egy ilyen konferencián, természetesen a teljes egyenjogúság alapján tárgyalnak majd velük, ugyanúgy, mint a többi résztvevő állammal. Lesz szavazati joguk és ennek következtében érvényesül majd stílusuk egy ilyen konferencia döntéseiben. Részünkről azonban nem engedhető meg, hogy például a nekünk 1941-ben hadat üzenő Romániának joga legyen a mi, a hadüzenet előtt szabadon gyakorolt jogaink mérlegelésére. Másrészt viszont nem akarnánk, hogy az a tény, miszerint valamely állam együttműködött a Szövetségesekkel és harcolt Hitler vereségeért és ezzel részt vállalt annak megdöntésében, amit Nagynémet Birodalomnak neveztek, olyan érvként legyen felhasználható, amelynek alapján a Duna menti államokon kívül egyetlen más hatalomnak se lehessen joga megmondani a magát a dunai rendszer kialakítása során. Ellenkezőleg, ez az az érdekkör, amelyet a győzelemhez vezető szövetségi együttműködésnek a béke megnyerésének céljából is fenn kell tartani.

Elnök úr, a fenti alapvető tények után szeretném még megjegyezni a bizottságnak, hogy rendkívül szükséges a gyors akció. Nem felejthetjük el, a Dunának erős a sodra, és könnyen képződik hordalék, ha nem végzik el időben a szükséges fenntartási munkákat. Értesüléseink szerint ez a folyó a valóságban most gyorsan épít a hordalékot és viszonylag igen rövid idő alatt teljesen alkalmatlanná válhat a hajózásra. Ez a tény annál kevésbé kívánatos, mivel tudjuk, hogy különböző mesterséges építmények léteznek, amelyek igen gyorsan homokpartokat alakítanak ki, különösen a Szulinai csatornát fenyegeti ilyen gyors feltöltődés. Pozsonytól délre szintén léteznek már komoly hajózási akadályok.

Végül, elnök úr, azt szeretném még mondani, hogy természetesen, ami minket illet, nem ragaszkodunk a cikkely minden záradéka pontos szövegének elfogadásához, ahogyan azt a békészerződésben javasoltuk. Biztosan tudjuk, hogy szerkezete javítható, bizonyára rövidíthető is, de az alábbiakat lényegesnek tartjuk:

a) hogy Románia ilyen vagy olyan formában fogadja el a dunai hajózás alapját az 1921. évi konvenciók általános szabályai alapján, és

b) hogy Románia, ugyanúgy, mint a többi volt ellenséges érdekkelt ország, kötelezze magát a részvételre azon a konferencián, amely rövid idő leforgása alatt kialakítaná a tartós statutumot, mint az e folyóról kötött szabad megállapodások eredményét."

A Duna menti államok első szónoka Simic úr, Jugoszlávia külügyminisztere volt. Távolról sem lenne teljes a kép erről az – elvi és világpolitikai szempontból – olyan fontos vitáról, ha nem közönünk teljes terjedelmében Jugoszlávia, a legdunaibb Duna menti állam reprezentánsának következtetéseit:

"A moszkvai konferencia döntése értelmében a békészerződések kidolgozásához. E konferencia hatáskörét ez a cél szabja meg: a legyőzött államokkal kötendő békészerződések kidolgozásához. E konferencia hatáskörét ez a cél szabja meg: a legyőzött támadók kötelezettségeinek meghatározása és ezzel egyidejűleg a győztes államok jogainak megállapítása.

A jugoszláv delegáció és bizonyára valamennyi más delegáció is természetesen tartja, hogy ez a konferencia csak olyan döntést hoz, amelyre illetékes, éspedig azon ajánlások alapján, amelyek javasolják, milyen jogok illetik a békészerződés értelmében valamennyi győztes államot. Ezek a delegációk nem fogadnának el semmiséle kötelezettséget, amit beleegyezésük nélkül szabnának ki rájuk, ebből pedig logikusan következik, hogy ezen egyetértés nélkül lehetséges a megállapodni az ilyen kötelezettségeket tartalmazó ajánlásokban.

Az Egyesült Királyságnak és az Egyesült Államoknak a román békészerződés 34. cikkelyéhez készült javaslatra szerint néhány kötelezettséget kellene róni a Duna menti államokra. Különösen vonatkozik ez az A és a B rész 1. és 6. bekezdésére.

Az előbb mondottak értelmében a jugoszláv delegáció úgy véli, jogi szempontból lehetséges, hogy a bizottság vagy a plenáris ülés az általános napirend szerint az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság javaslatával szellemében tegyen ajánlásokat. Az ilyen ajánlás csak azon államok, e konferencia tagjai előzetes és különlégs

hozzájárulása alapján lenne lehetséges, amely államokra az ajánlás elfogadása esetén kötelezettségek hárulnának. Ezek az államok: a Szovjetunió, a Csehszlovák Köztársaság és Jugoszlávia. A jugoszláv delegáció a maga részéről már most kénytelen hangsúlyozni, hogy nem fogadhatja el az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok javaslatát.

Rámutatok a scnt jelzett, azon körülményt érintő formális indokokra, miszerint a dunai kérdés nem oldható meg e konferencia hatáskörében, és szükségesnek tartom hangoztatni, hogy öt, közvetlenül érdekel és közvetlenül a Duna partjain fekvő országot kizártak ebből a rendezésből. Mint legyőzött államok, nem vehetnek részt egyenrangú félként a konferencián (ezek: Magyarország, Románia, Bulgária, Ausztria és Németország, amelyek még passzívan sem vesznek részt e konferencián). E bizottság összetétele abból a történelmi véletlenből eredt, hogy az itt képviselt államok hadiállapotban voltak Magyarországgal, Romániával és Bulgáriával. Ezt a hadiállapotot nem a dunai kérdés, sem a Duna mellett fekvő győztes államok többségének érdekei okozták. Közvetlenül semmiképpen sem függ össze a Dunával. Csak három itt képviselt Duna menti államnak fűződik léterdeke chhez a kérdéshez. Ezek: a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia. Ennek ellenére olyan államok is tagjai ennek a bizottságnak, amelyek nem a Duna mentén fekszenek, mi több, az európai kontinensen kívül. Ennek következtében ezeknek az országoknak nem lehet semmisítéle gázdasági vagy közvetlen érdekkük a dunai kérdés rendezésében: érdekeik végeredményben ellentétesek is lehetnek a Duna menti államok érdekeivel. Az Egyesült Államoknak és az Egyesült Királyságnak itt csak másodrendű érdekei lehetnek. Az angol-amerikai javaslat értelmében a dunai kérdést megoldó bizottságban természetesen Európán kívüli államok lennének többségen. Ezért teljességgel magától értetődő, hogy Jugoszlávia ez okból nem fogadhatja el a számára létfontosságú kérdés ilyen módon történő rendezését. Bár hogyan vessék is fel a dunai kérdést, az mindenekelőtt a Duna menti országok közötti megállapodás kérdése.

Az angol-amerikai javaslat látszólag azon államok közötti együttműködési szándékból indul ki, amelyek a belsejű európai vízi utak mellett fekszenek, amely vízi utakhoz az európai szárazföld különböző országait fűzik érdekek. Ugyancsak feltételezzük, hogy az angol-amerikai javaslat tekintetbe vette a Duna esetleges összekapcsolását más európai, a kontinens belsejében lévő vízi utakkal, de mindenáig a Duna folyamot nem kapcsolták össze semmiféle természetes vagy mesterséges európai hajózórendszerrel. Azt feltételezve, hogy a jövő kérdéséről van szó, a Duna más vízfolyásokkal történő összekötésének kérdése ugyancsak a Duna menti államok megállapodásának kérdése más európai szárazföldi államokkal, amelyeknek érdekkük fűződik majd az európai vízi utakhoz, amennyiben a területükön áthaladó csatornákról és folyókról fognak tárgyalni.

A Duna és hajózható mellékfolyói rendkívül nagy jelentőségűk a part menti Jugoszlávia számára. A Duna hajózható részének csaknem fele Jugoszláviában van. A másik fele a többi hét (Szovjetunió, Románia, Bulgária, Magyarország, Csehszlovákia, Ausztria és Németország) Duna menti ország területén. A Duna valamennyi nagy hajózható mellékfolyója Jugoszlávia területén halad át és az ő területén torkollik a Dunába.

A dunai probléma igazságos rendezésében gazdasági szempontból éppen Jugoszláviának van a legnagyobb érdeke. A nagy dunai mellékfolyók találkozásánál, jugoszláv területen helyezkedik el a Pannon-síkság legtermékenyebb része – ártéri és nedves talaj, amely mesterséges kiszáritás után olyan kiterjedt gabonatermesztésre vált alkalmassá, hogy ma az ország éléskamrája. Ezért okokból a jugoszláv delegáció a dunai problémának csak a Duna menti államok megállapodása alapján történő rendezésével ért egyet, ahogyan azt a Szovjetunió is javasolta a Külügyminiszerek Tanácsa békесzerződés-javaslataiban.

Nem szándékozunk ezen a lilelyn részletes magyarázatot adni a Duna nemzetközivé tételenek viszonylag közel a múltjáról – egy egész évszázadot sem kitevő kor – (az 1856. évi párizsi konferencia), mivel ez a múlt csak tévedéshez vezethetne, hiszen az élet gazdasági, kereskedelmi, politikai és közösségi szempontból, valamint struktúrájában egészen más formát öltött Európában. A bécsei kongresszuson (miként az 1856-os párizsi kongresszuson is) a nemzetközi folyók szabad hajózásáról és a folyó rendjének igazgatásáról elfogadott alapgondolatok mégis igazságosak voltak. E szerződés rendelkezése meghatározta a hajózás szabadságát a nemzetközi folyókon, s e szabadság védelme azon nemzetközi rendszer kizárolagos hatáskörébe tartozott, amelynek a Duna menti államok közös megegyezésén kellett alapulnia. Az idők folyamán azonban ezeket a teljesen indokolt alapelveket jelentős mértékben átalakították nemzetközi bizottságok által, amelyekben nem Duna menti nagyhatalmak is részt vettek.

A nemzetközi folyók a partmenti országok közös tulajdonának bizonyos sajtái, és e folyók nemzetközi igazgatása a közös birtoklás (kondoninium) bizonyos sajtája, amelyben a part menti államokon kívül mások nem vehetnek részt. A jugoszláv delegáció álláspontja egrészt a Francia Végrehajtó Bizottság (Comité exécutif français) 1792. november 16-án kelt dekrétumán alapszik, miszerint a több államon keresztül folyó folyók azon államok közös és elidegeníthetetlen birtoka, másrészt az 1815. július 9-i bécsei kongresszus záróaktusának 108. és

116. cikkelyén, amelyeknek biztosítaniuk kellett a nemzetközi jog olyan folyókat érintő új alapelveit, amely folyók több államon folynak keresztül vagy határolják őket.

A 108. cikkely szerint azok az államok, amelyek területét hajózható folyó határolja, vagy keresztsülfolyik rajta, kötelezik magukat, hogy közös megegyezéssel oldanak meg minden, a folyón történő hajózást érintő problémát.

A bécsei kongresszus e nagy alapelve bizonyos módon megszerzett jogokat képvisel, amelyeket nem korlátozhatniak valamennyi területileg résztvevő állam egyhangú jóváhagyása nélkül, annál inkább, mivel ez az alapelve még ma is megegyezik az általános jogszemlélettel.

A Washingtonban 1889-ben lezajlott első páramerikai kongresszus is, amelyen valamennyi amerikai állam részt vett, olyan döntést hozott, amelynek biztosítania kellett a part menti államoknak a szabad hajózást a több államon keresztül folyó vagy határoló folyókon; ez a döntés semmiben sem sérti a part menti államok szuverenitását.

Az előzőkből következően az egyedüli igazságos és természetes megoldás az, hogy a Duna menti államok biztosítani tudják a hajózás szabadságát a közös folyón, foltételezve, hogy kizárolag nekik van közvetlen és belső kapcsolatuk ezekkel a folyókkal. Ezenkívül a Duna menti államok érdekében történő rendezés alapelveit a kölcsönösséggel alapelvének minden szempontja szavatolja.

A Duna-medence kétségtelen egységes nemcsak geológiai és vízrajzi, hanem a folyami közlekedés szempontjából is. Ezen felül a medence hegyvidéki részén elhelyezkedő államok gazdasága a legtermészetesebb összhangban van a medence síkvidékein elhelyezkedő államok gazdaságával.

Amerikában elfogadjuk a szabad hajózás alapelvét a nemzetközi folyókon, e vizek rendszerének igazgatását csak nemzetközi intézmények végezhetik, amelyeknek kizárolag Duna menti államok lesznek tagjai. Ennek megfelelően az alapelveket minden a hajózás szabadsága, minden a hajózás fejlesztése szempontjából a nemzetközi folyókon csak valamennyi Duna menti állam konferenciájai határozzák meg, amelyeken minden állam egyenlő jogokat fog elvezni. És ezért ezeket a kérdéseket nem rendezheti a békékonferencia, amelyen minden Duna menti állam vesz részt a teljes egyenjogúság alapján.

A Duna hajózható szakaszának vízi közlekedése a jövőben jelentős szerepet fog játszani Jugoszlávia gazdasági fejlődésében, foltételezve, hogy adott lesz minden lehetőség a Duna elsőrendű vízi úttá fejlesztéséhez. A hajózás minden természetes akadályát "ad hoc" munkákkal lehet elhárítani, mert így is történt már azokkal, amelyeket nem akadályozott a kód vagy a hideg. Bár elégé kedvező természeti feltételek voltak, a Duna-hajózás a második világháború előtt mintegy évi tíz-tizenkét millió tonnát ért el. Ennek az állapotnak a fő oka a Duna-medence mezőgazdasági országai gazdasági fejlődésének elégé alacsony fokában rejlik. Most minden jel arra mutat, hogy ezen, nyersanyagban gazdag országok nagy iparosodására kerül sor, és a Duna-hajózás párhuzamos fellendülése követi majd. Ebből a szempontból rendkívüli jelentősége van a Duna-medence államai együttműködésének a dunai hajózás rendjének célszerű kialakítása során.

E vízi út egységes rendezése, valamint a dunai vízrendszer tervezési kihasználása; hatásos védekezés az árvizek ellen kiterjedt védőgát-rendszerrel és vízhálózat nagy, 5 000 000 hektárt kitevő árvízvédelemre szoruló területén; az árvízvédelem hatásfokát úgyszintén nemzetközi vízállás- és árvízjelző szolgálat biztosítaná; a medence hegyvidékein létrehozott erdőgazdaság, pontos vízszabályozóként értelmezve; hegyi víztározók a különböző vízfolyások szintjének szabályozása, vízenergiára és öntözésre való kihasználás céljából; árterületek hatásos kiszáritása két vagy több állam területén található hidrotechnikai rendszerekkel; a különböző országok rendezett vízelosztása és kihasználása, rendezett halászat és a vízgazdálkodás bármilyen egyéb formája; minden nem végezhető el, nem tartható be és nem fejleszthető a part menti államok kölcsönös együttműködése nélkül.

A dunai hajózás nem kielégítő voltának bemutatásához elegéndő az összehasonlítás a rajnai hajózással. Míg a dunai kereskedelmi flotta tonnájával 1 350 000 tonna volt (ennek egyenegycét Jugoszlávia adta), a rajnai kereskedelmi flotta tonnájával 8 millió tonnát (Hollandiáé 3 milliót, Németországé 2 600 000-et) tett ki; míg a dunai szállítás tonnájával évi 10-12 millió tonna volt, a rajnai 90 millió (legnagyobbrészt szénszállítás).

A Duna-hajózás fejlesztésére irányuló törekvések minden ez ideig sikertelenek maradtak, mégpedig azon egyszerű okból, mivel nem vették számításba, hogy a hajózás fejlesztése csak a dunai államok egyidejű gazdasági fejlődésével párhuzamosan lehetséges.

Az angol-amerikai javaslat (1. par.) a teljes egyenlőség alapján tételezi fel a szabad hajózást a Dunán, hajózható mellékfolyóin és összekötő csatornán valamennyi állam polgárai, kereskedelmi hajói és árui számára. Ezzel előre biztosítják a hajózás szabadságát valamennyi csatornán, amelyeket talán a későbbiekben hoznak létre és kapcsolják a Dunához vagy mellékfolyóihoz. Az ilyen, a folyórendszer korlátlanul nemzetközivé tévő alapelt, tűnjék bármilyen logikusnak és természetesnek, kárt okoz – éspedig nagy mértékben – bizonyos parti

menti államok érdekeinek. Egészen mostanáig csak azokat a folyókat tették nemzetközivé, amelyek két vagy több országon folytak keresztül.

Fölösleges külön hangsúlyozni, milyen katasztrófális következményekkel járna a jugoszláv nemzetgazdaság számára, ha a tavak kivételével megfosztanák belső hajózásának nemzeti vízi útjaitól. A Szavát, a Duna nagy hajóható mellékfolyóját, amely teljes hosszában jugoszláv területen, gazdag és termékeny síkságon folyik keresztül, az angol-amerikai javaslat szerint nemzetközivé tennék, ugyanígy a Dunába torkolló hajóható csatornákat, mégpedig olyan módon, hogy a jugoszláv érdekeket gazdasági szempontból sokkal erősebb államok sértenék.

A Külügyminiszterek Tanácsa tervszövegéhez benyújtott angol-amerikai javaslathoz az angol delegáció által hozzácsatolt javaslat valamennyi 'résztvevő állam' konferenciájának összehívásával számol. 'Résztvevő állam' alatt minden olyan állam értendő, amelyet bármiféle gazdasági érdek fűz a dunai hajózáshoz és szállításhoz, ami azt jelenti, hogy a konferencián nemcsak a konferencia huszonegy tagjának országai vehetnek részt, hanem olyan államok is, amelyek még nem tagjai az Egyesült Nemzeteknek.

Ez a megfogalmazás, amely kizárálagos érvénytelű határozza meg a 'résztvevő államok' fogalmát, nyilvánvalóan szüges ellentétben van a part menti államok léterdkecivel, továbbá rámutat, hogy c kérdés megoldása a konferencia keretében teljesen lehetetlen.

A Dunának mind ez ideig hátrányt okozó, kizárálag békészerződésekkel megszabott nemzetközi hajózása volt. A rendkfül jól indokolható, a nemzetközi folyók szabad hajózását a part menti nemzetek kölcsönös együttműködésén nyugvó alapelve, amelyet a francia forradalom hozott létre – csak az 1815-ös bécsi, az 1856-os párizsi, az 1878-as berlini és az 1918-as versailles-i kongresszuson érvényesült. A győztesek és legyőzöttök közötti hatalmi viszonyok súlyos, nyomasztó árnyékot vetettek a dunai hajózásra. Mivel az európai haboruk világháborúkká váltak, a Dunát – a nemzetek közeledésére és árucserereforgalmára szolgáló folyót – elköbozták a dunai államoktól, és bizonyos távoli 'szférák' és a 'hatalmi egyensúly' hálójába tasztották.

E háború alatt azonban ez a háló szétszakadt. Jóllehet most bontakozunk ki a számunkra, különösen a Dunamedencében annyi pusztulást okozó háborúból – jóllehet megszűntek működni mindenek a nemzetközi intézmények, amelyek szabályozni akarták a dunai hajózást, de amelyek a háború kitörésétől 'alkalmatlannak' bizonyultak, és a legkritikusabb pillanatokban képtelenek voltak bármiféle védelmet biztosítani a part menti államoknak; jóllehet az alsó- és középső Dunán amúgy sem elegendő vízijármű-park azzal is gyűrült, hogy a németek által elhurcolt hajókat még most is önkényesen a felső-Dunán tartják vissza; a közlekedés az alsó- és középső Dunán normális. A part menti államok minden szükséges feltételt teljesítettek a nemzetközi közlekedés számára, minden műszaki szolgálat normálisan működik. A Duna központi és alsó folyásának teljes hosszában mentes bármiféle műszaki és nemzetközi akadálytól, és a mindenki számára észrevehető új, konstruktív szellem az 'akadályok' elhárítására törekzik és előkészít a nemzetközi Duna-együttműköést valamennyi part menti demokratikus állam között.

A jugoszláv delegáció nem vállalhat olyan kötelezettséget, amelyet a békészerződésbe foglalnának, és amely akár részleges kötelezettségeket róna rá, korlátozná szabad döntését a Jugoszlávia számára rendkívüli jelentőségű kérdésben.

Hasonlóképpen úgy vélik, békészerződésekkel nem szabhatók ki ilyen kötelezettségek sem Romániára, sem Bulgáriára, sem Magyarországra, amelyek part menti államok.

A dunai kérdés a nemzetközi folyókon való szabad hajózás elve alapján csak a part menti államok konferenciáján rendezhető, mégpedig valamennyi tag teljes egyenjogúságának feltételével. Ez csak a békékötés után valósítható meg.

Mindezen okok alapján a jugoszláv delegáció elutasítja az angol-amerikai javaslatot és teljesen elfogadja a Szovjetunió delegációjának javaslatát, miszerint a dunai kérdés nem oldható meg a román, a bolgár és a magyar békészerződéssel.

Végezetül a jugoszláv delegáció megragadja az alkalmat annak hangsúlyozására, mint azt már megtette ezen a konferencián, hogy a szám szerint 168 hajó visszaadása, amelyeket az amerikai hatóságok tartanak vissza a Duna felső szakaszán, a dunai hajózás igazságos rendezésének része.

Ez a kérdés azonban nem tartozik a konferencia hatáskörébe. Jugoszlávia már tájékoztatta erről az Egyesült Nemzetek Szervezetének illetékes szerveit. A jugoszláv delegáció úgy véli, szorgalmaznia kell a kérdést, hogy az amerikai delegáció megértse az amerikai hatóságok által visszatartott jugoszláv hajók jelentőségét Jugoszlávia gazdasági építése számára."

Az USA, az Egyesült Királyság és Jugoszlávia képviselőinek a három beszéde nemcsak ezen államok szempontjait, hanem az ellentét alapját is magyarázza. A nyugati hatalmak, amelyek ilyen-olyan formában már

száz éve részt vesznek a Duna igazgatásában, szeretnék fenntartani a korábbi állapotot. Ezzel szemben érvényesül a Duna menti államok fokozatos önállósulásának és erősödésének ténye. Védekeznek a "Boszporusz betegével" szemben alkalmazott rendszer meghosszabbításával ellen. A nemzetközivé tételt igen, de "a nyitott ajtók politikájának" mellékfíze nélkül. A közös folyó közös igazgatása, de modern alapelvek szerint. Semmiséle visszatérés a múlthoz. A Duna menti államok érzik és tudják, hogy egymás között kell megállapodniuk a Dunáról. Viszont eppen ezért megállapodást és nem diktátumot akarnak.

Jugoszlávia és Csehszlovákia 1918 után új Duna menti államként keletkezett. Ezzel szemben a Szovjetuniót kirekesztették a döntésből. A nem teljesen legyőzött Németország és Magyarország döntő tényező maradt a dunai államok között. Akkor ezért volt elfogadható, hogy más államok is érdeklődést tanúsítottak a Duna kérdése iránt.

A két világháború között még a relatív erő elve uralkodott, illetve a szomszéd meggengítése és az abból eredő versengés. A mostani háború után az együttműködés és a kollektív erő alapelve érvényesül majd.

A jugoszláv delegátus fejtegtései után Franciaország képviselője vette át a szót. Beszédében ugyancsak gyakran fordult a történelemhez. Azt állította, hogy nem önző érdek vezérli Franciaországot, amikor a múltban már érvényes dunai rendszer kontinuitása mellett foglal állást. Franciaország csak együttműködni óhajt. Elismerte azonban, hogy Franciaországának is vannak a térségen kereskedelmi és kulturális érdekei.

Annak előadása után, miként tekintett Franciaország a dunai rendszerre az elmúlt 150 év során, és mielőtt előadta volna kompromisszumos javaslatát, a francia delegátus ilyen módon elemzte az adott problematikát:

"Melyik pillanatban szűnt meg létezni ez a rendszer Franciaország számára? Mclyik pillanatban szűnt meg Franciaország részvételle a Duna nemzetközi ellenőrzésében? 1940-ben történt ez, de minc az alapján? Azért, mert abban a pillanatban Németország egyoldalú diktátummal feloszlatta az 1921-ben alakított bizottságot. El kell ismerni, hogy elégé ellentmondásos lenne, ha azt az aktust, amit valamennyien a nemzetközi joggal ellentétesnek tartunk, megerősítene a békészerződés, amelyben Franciaország győztes hatalomként vesz részt. Ezen felül azonban érvénytelennék tekintjük azt az aktust, amellyel Németország megszüntette az 1921-ben alakult bizottságot. Véleményünk szerint a Duna-bizottság továbbra is létezik, és Franciaország annak résztvevője.

E néhány tény felsorolása után jelezni szeretném, hogy a valóságban három kérdés vétődik fel. Az első maga a Duna szabadságának alapelve, és azt hiszem, ezt bele kellene foglalni a békészerződésbe úgy, ahogyan 1815-ben Bécsben és 1856-ban Párizsban történt.

A második kérdés egy konferencia összehívása, amelyen részt vennének a dunai államok, az USA, Nagy-Britannia, Franciaország és természetesen a Szovjetunió, mivel utóbbi egyrészt nagyhatalomként, másrészt part menti államként venne részt. Ennek a belátható időn belül összehívandó konferenciának lenne feladata az új nemzetközi dunai rendszer kidolgozása.

A harmadik pont maga a nemzetközi rendszer lenne. Elismerek, amit jugoszláv kollégánk mondott, hogy ezt nem prejudikálhatjuk ebben a szerződésben. A gyakorlatban ezt nem akarjuk, ámbár elmeletileg az 1921-es bizottság továbbra is létezik és Franciaország a többi nem part menti állammal együtt továbbra is tagja e bizottságának. Elismerek, hogy tárgyaljuk újra az egész kérdést az elejétől. Erre a szerződésben nem kerülne sor. Ez annak a konferenciának lenne feladata, amelynek összehívásáról ez a szerződés rendelkezne. Azt hiszem, meg tudnánk állapodni, proklamálva a szerződésben a szabad hajózást a Dunán, a jugoszláv delegátus okos kívánságának megfelelően kizárra belőle a Duna mellékfolyóit. Azt hiszem, nem szükséges a szabad hajózás rendszerének kiterjesztése a Duna más mellékfolyóira, amelyek eddig sem voltak alárendelve a nemzetközi rendszernek."

Lengyelországnak nem volt szavazati joga a Balkán és Finn gazdasági bizottságban. A meghívott 21 állam tagjaként azonban előterjeszthette véleményét a konkrét kérdésekrol. A lengyel delegáció élt ezzel a lehetőséggel a Duna-vitában. Lengyelországon kívül hozzászóltak Görögország és Belgium delegátusai is.

A Szovjetunió delegátusa az alábbiakban fogalmazta meg a szovjet delegáció álláspontját:

"Elnök úr, Nagy-Britannia és az USA delegációjának javaslatát vizsgálva a Dunáról, szeretném arra a tényre fordítani a figyelmet, hogy ezek a delegációk a probléma mesterséges megosztását javasolják. Lényegében ellső helyen egy Dunára vonatkozó záradék beillesztését javasolják a román, majd a bolgár és a magyar békészerződésbe, de nehezen feltételezhető, hogy az USA és Nagy-Britannia, mint a hajózási ügyek ismerői, ne lennének tisztában a javasolt megoldás rossz minőségével. A dunai probléma megoldása nyilvánvalóan nem törtenhet a román, a bolgár és a magyar békészerződés záradékával. Ezek az országok ténylegesen nem az egyedüli Duna menti államok. Vannak még mások is. A probléma olyan megoldása, miszerint záradékokat csatolnak e három ország békészerződéséhez, nem követhet egyéb célt, mint a probléma előzetes eldöntését anélkül, hogy számításba vennék a többi part menti állam nézeteit.

Az USA és Nagy-Britannia azt a dunai rendszert akarja felújítani, amely az első világháború után létezett. Mint tudjuk, ez a rendszer ellen volt a part menti államok szuverenitásának. A nem part menti államoknak ténylegesen aktívabb részük volt a Duna igazgatásában, mint a part menti országoknak. Egyetlen példát: a galaci hajózást szabályozó bizottságnak a part menti államokból egyetlen képviselője volt.

Min alapulnak a nem part menti államok ún. jogai? Nem elégé világos, hogy a dunai hajózás szabadsága a dunai államok ügye? A hajózási szabadság ezen a folyón olyan ügy, ami érinti a dunai államok szuverenitását. Egyedül ezek képesek e probléma megoldására. A dunai hajózásnak fontos szerepe van ezen államok és a közöttük levő kapcsolatok számára. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ez a hajózás el lenne zárva a többi állam áruszállítása elől. De e hajózás rendezését egyedül a part menti országok végezhetik el.

Beszéltek itt nemzetközi kongresszusok döntéseiről. Jebb úr (az Egyesült Királyság delegátusa) például a bécsi kongresszus döntéséről szólt. De meg kell jegyezni, hogy a bécsi kongresszus döntésében létezik a 108. cikkely, amely kimondja, hogy amikor egyes államokat azonos folyó határol vagy átfolyik területükön, ezek az államok maguk rendezhetik a hajózás kérdéseit az adott folyón. Ezt az alapelvet 1856-ban megerősítette a párizsi szerződés is, amelynek 15. cikkelye szerint a bécsi kongresszus által kimondott szóban forgó alapelvet megerősítették. Miért kell megfeledekezni ezekről a cikkelyekről, ha már a bécsi kongresszus döntését idézzük. Idézésük során helyesen kell értelmezni, és néhányról nem szabad megfeledekezni.

Az USA és az Egyesült Királyság delegációja azt akarja, hogy a dunai hajózási rendszert olyan államok aktív részvételével szervezzék meg, amelyeknek szembeni kapcsolatuk sincs a Dunával. Szeretnénk viszont feltenni egy kérdést ezeknek a delegációknak. Mindig védelmezték ezek a delegációk ezt az alapelvet? Amerikában van egy nagy folyó. A Szent Lőrinc. Részt vevetnek nem part menti államok e folyó hajózásának rendezésében? És ha ez az alapelv nem érvényes a Szent Lőrinc folyón, miért lenne érvényes a Dunára?

Szeretném továbbá felhívni a bizottság tagainak figyelmét arra, hogy nem következetesek Nagy-Britannia és az USA képviselőinek kijelentései. Ezek a delegációk javaslatuk második részében hat hónapon belül konferencia összehívását kívánják, amely rendezné a dunai hajózás problémáját. Ezen a konferencián részt venne Nagy-Britannia, az USA, Franciaország, a Szovjetunió és a dunai államok. Hogyan hozható összhangba a javaslatnak ez a két része? Miért kellene beleírni a békészerződésekbe a dunai hajózást rendező záradékot, és miért kellene ezzel egyidejűleg konferenciát összehívni, amelynek más intézkedést kellene hoznia és érvénytelenítse ezeket a záradékokat. Ez a javaslat valójában elmenti az előzőnek. És másrészről miért kellene most részt venni a Duna-hajózás alapelvénél kidolgozásában a Dunától olyan távoli országoknak, mint például India és Ausztrália, ugyanakkor pedig kijelentik, hogy hat hónap múlva nem lenne szükséges ezeknek az államoknak a részvételle. Miért kellene békészerződésbe foglalni egy ilyen konferencia összehívását? Miért a román békészerződésbe? E konferenciának nyilvánvalóan nem lehet pozitív eredménye a part menti államok részvételle nélkül. De egy ilyen konferencia összehívására más utakat kell találni.

Ezek a javaslatok a valóságban nemcsak a volt ellenséges államok szuverenitását korlátozzák, hanem egyéb olyan államokat is, mint például Jugoszlávia, Csehszlovákia és más szövetséges országok, amelyeknek közvetlen szerepük van a dunai hajózás problémájában. Azt hiszem, nem szükséges az Egyesült Királyság és az USA javaslatára A-részének részletekbe menő elemzése. Egyszerűen ki kell emelni, hogy alapvető különbség van azon helyzetek között, amikor a part menti államok közvetlenül rendezik a folyami hajózást, és ez bizonyos jogaikról való lemondás formájában is történhet, ezt viszont maguk, szabadon és saját érdekekben teszik, illetve amikor egyoldalú kötelezettségekkel akarnák sújtani őket, amelyek korlátoznak jogaiat. A Szovjetunió delegációja ezért olyannak tartja az USA és az Egyesült Királyság javaslatát, amely nem foglalható bele a román békészerződésbe. A Szovjetunió delegációja úgy ítéli meg, hogy ezt a javaslatot a bizottságnak el kell utasítania."

Csehszlovákia delegátusa kiegészítette a jugoszláv és a szovjet delegáció következetésein. Egyebek között elmondta:

"Minél inkább hivatkoznak a szónokok ez ügyben a történelemre, a történelem a megváltozott tények következtében annál inkább szól ellenük és azon érvek ellen, amelyeket a történelemmel akarnak alátámasztani.

Csehszlovákia már kinyilvánította a világ közvéleménye előtt, valamint hivatalos formában a nagyhatalmaknak is, mi az állásfoglala ebben a kérdésben. Ezt röviden így foglalhatjuk össze: az a nézetünk, hogy egy ilyen, létünkben érintő kérdésben, amely egész gazdaságunkat befolyásolja, az a lehetőség szükséges és óhajtuk is, hogy megmondhassuk a magunkat, továbbá meg akarjuk őrizni a lehetőséget, éspedig mindenivel szemben, hogy a magunk urai legyünk saját házunkban. Ezen okokból nem lehetőséges számuakra egyrészt az USA és az Egyesült Királyság, sem másrészről a francia kompromisszumos javaslat elfogadása. Ezt már

néhány szóval megmondhatom, most méggyezer megismétljük, hogy nem vagyunk a hajózás szabadsága ellen, ellenkezőleg, híve vagyunk ennek az alapelvnek. De milyen értékű és milyen jelentőségű lenne egy olyan konferencia, amit a brit és a francia delegáció javasolt, amelynek a Duna-problémát kellene megtárgyalnia, amit azonban e javaslatok szellemében már előre megoldanának és eldöntenének.

Azokat a szövegeket, amelyeket akár az USA és az Egyesült Királyság delegátusai, akár a francia delegáció javasol, prejudikálnak egy esetleges döntéssel, amely a javasolt konferencián szülcetne, vagyis egy ilyen konferencia kizárálag másodrangú technikai kérdések eldöntésére szorítkozhatna, míg a fő alapelveteket, amelyekről más part menti államokhoz hasonlóan mi is szeretnénk kifejezni és alkalmazni nézeteinket, már előre meghatároznak és eldöntenének a békészerződés szövegében, mégpedig belcgezésünk nélkül, sőt akaratunk ellenére.

Nem a kérdés formális oldala érdékes számunkra, nem a teljesen formális jellegű kérdésekre hivatkozunk, meg kell viszont ismételnünk, hogy ezek a szövegek prejudikálnak döntési szabadságunkat egy esetleges, Franciaország és az Egyesült Államok által javasolt konferencián. Ha ezekről a kérdésekkel döntenek kellenc, és bele kellene őket foglalni a békészerződésekbe, legelőször lehetőség és idő kellenc tanulmányozásukra. Ugyanezak lehetőségek és időnek kellene lenni azok megtárgyalására és alkalmazására. Erre mindenekelőtt nekünk és a többi part menti államnak lenne szüksége, de esetleg más államoknak is. Ez azonban már túlnövekmény a konferencia keretein. Nincs és nem is lehet sem lehetségesünk, sem időnk ennek elvégzésére, újabb konferencia összehívására lenne szükség a konferencia keretében, amely ezzel a kérdéskomplexummal foglalkozna."

Az USA és az Egyesült Királyság küldöttsége kijelentette, hogy elfogadják a Franciaország által javasolt szöveget úgy, ahogyan azt később a konferencia plénuma is megszavazta mindenki, a román, a bolgár és a magyar szerződés-javaslatban. A Franciaország által javasolt, a nem part menti államok által elfogadott, de valamennyi Duna menti és szláv állam által elutasított szöveget 33. cikkelyként belefoglalták a magyar békészerződés-javaslat szövegébe:

A Dunáról a Duna menti szövetségesek nélkül, illetve ellenük döntenek akár távolabbi államokkal szemben elhangzott számos kifogásra az USA állásfoglalását Vandenberg úr fogalmazta meg:

"Jugoszlávia delegátusának teljesen igaza van, amikor azt mondja, hogy Németország és Ausztria érdekei forognak kockán a Dunának ebben a kérdésében. Ki szólhat azonban addig Németország és Ausztria nevében, amíg szerződés nem adja vissza függelkénségüket – és ezeket a szerződéseket korántsem kötötték még meg – ki más szólhat tehát Németország és Ausztria nevében, ha nem az őket megszálló hatalmak. Az USA ebben a pillanatban Németországot megszálló hatalom és ezzel egyben megbízás útján dunai állam is, és nyilván helyesen mondja, hogy a Duna sorsának alapvető fontossága lesz e két ország gazdasága számára."

Az Egyesült Királyság delegátusa még azt kérte, vegyék jegyzőkönyvbe a deklarációt, amit azonnal magának tekintett a francia delegátus is:

"Azok után, amit Vandenberg szenátor mondott, nem szeretnénk ismét vitát indítani. Reményemet szeretném csupán kifejezni, hogy láthatom majd a bizottságot, amint megszavazza és megerősíti a francia javaslatot, amelyet, amint éppen hallották, magának vall az USA és a mi delegációm is.

Szeretném továbbá hozzáfűzni, hogy a jogi- és szerkesztőbizottság nemrégiben megerősítette azt a jól ismert doktrinát, miszerint a multilaterális konvenciók időben továbbra is érvényesek és a háború kitörése nem érintette őket. Ezért úgy ítélem meg, és azt hiszem, a bizottság minden tagja egyetért velünk, hogy az 1921. évi konvenció érvényben van és érvényben is marad mindaddig, amíg nem helyettesítik egy másik nemzetközi megállapodással."

A Szovjetunió delegátusa a következőképpen határolta el magát ettől kísérlettől, hogy fenntartsák az 1921. évi konvenció rendelkezéseinak és érvényességeinek kontinuitását:

"Elnök úr, meg kell jegyezni, hogy a dunai rendszer 1921. évi megállapodásairól van szó. Nem szabad elfelejteni, hogy a Szovjetunió nem aláírta ezt az egyezményt, és meg sem hívták az előkészítési munkájában való részvételre. Az Egyesült Királyság képviselője már kijelentette, hogy sajnálatos tévedés volt, amikor a Szovjetunió nem nyílt lehetősége a részvételre a Duna-rendszer kidolgozásában. Most is, amikor új helyzetet akarunk kialakítani e rendszert illetően, fontoljuk kell vennünk az Európában és különösen a Dunán 1921. óta lejátszódott eseményeket. A szovjet delegáció másrészről úgy ítéli meg, hogy ma nem a jelenlegi Duna-hajózásról folyik a vita, hanem a Duna-hajózás rendszeréről. Erről volt szó az USA és az Egyesült Királyság crediti javaslatában, azokban a javaslatokban, amelyeket most ezek a delegációk visszavontak. Már kijelentettük ezen a helyen, hogy ilyen rendelkezések nem iktathatók be a békészerződésekbe. Ezért nem támogathatjuk Franciaország javaslatát sem."

A Duna-hajózás rendszerének nem oldhatjuk meg békészerződésükbe iktatott külön záradékokkal. A Duna-hajózás rendszere a valóságban nemesak azokat a Duna menti államokat érinti, amelyekkel itt békészerződéseket fognak aláírni, hanem más államokat is érint. Ezért a szovjet delegáció a francia javaslat ellen fog szavazni."

Ezután még rövid vélcíménysere következett. Ennek során pontosabban megfogalmazták a francia javaslatot. Amikor azután a Balkán és Finn gazdasági bizottságban szavazásra került sor a román békészerződés 34. cikkelyéről, egyidejűleg döntöttek a tárgyalás és a szavazás lefolytatásáról a bolgár szerződés-javaslat 32., illetve a magyar szerződés-javaslat 33. cikkelyéről.

A francia javaslat minden fejezetét egyaránt megszavazta: Ausztrália, USA, Kanada, Franciaország, Egyesült Királyság, Görögország, Új-Zéland, Dél-Afrikai Unió.

Ellene szavazott: Fehéroroszország, Csehszlovákia, Ukrajna, Szovjetunió, Jugoszlávia.

India a gazdasági bizottságban tartózkodott a szavazástól a Dunáról.

A plénumon ugyanezek az arányok alakultak ki a Dunát illető cikkelyről való szavazáskor, akár Románia, akár Bulgária vagy Magyarország tekintetében. India közben csatlakozott a nem Duna menti többséghez.

A francia javaslat mellett szavazott a plénumon: USA, Ausztrália, Belgium, Brazília, Kanada, Kína, Etiópia, Franciaország, Egyesült Királyság, Görögország, India, Új-Zéland, Hollandia, Dél-Afrikai Unió.

A Duna-rendelkezésnek a Németország egykori csatlósával kötendő békészerződésükbe iktatása ellen szavazott: Fehéroroszország, Lengyelország, Csehszlovákia, Ukrajna, Szovjetunió, Jugoszlávia.

A norvég delegáció a francia javaslat első bekezdése mellett, de a második ellen szavazott.

G.

ZÁRÓVITA A MAGYAR SZERZŐDÉSRŐL

A párizsi konferencián 1946. október 12-én a plénum három ülésén – délelőtt, délután és este – folytatták le az általános vitát és a szavazást a magyar békészerződés-javaslatról. Az általános vitában Csehszlovákián kívül részt vettek Jugoszlávia, az USA, Ukrajna, Ausztrália, a Szovjetunió és az Egyesült Királyság delegátusai. Beszédeik jelentős mértékben tükrözík, miként nyilvánult meg a Magyarországhoz fűződő viszony problematikája a párizsi konferencián. Ezeket a beszédeket nem abban a reményben adták elő, mintha az utolsó pillanatban bárkit is befolyásolhattak vagy meggyőzhettek volna, mintha hatásukra a szavazás során bárki megváltoztatta volna eredeti állásfoglalását. Ugyanaz az értelmük és ugyanaz a jelentőségük, mint valamennyi, az 1946. október 7-14. között a békészerződés-javaslatok általános vitájában elhangzott beszédnek. Ezeket a beszédeket elsősorban úgymond a békekongresszus jegyzőkönyve számára mondta el. Fontos bennük, amit elmondta, de az is, ami nem hangzott el. Sőt, az is fontos, mikor mi hangzott el. Mi hangzott el korábban és mi később. Az is, vajon mire reagáltak a vita folyamán. Gyorsírásos lejegyzések alapján, szószerinti fordításban közzööm mind a nyolc elhangzott beszédet, mégpedig abban a sorrendben, ahogyan 1946. október 12-én következtek:

I. S. Simić úr, Jugoszlávia külügyminisztere:

"Eliők úr, delegátus urak, ma a magyar békészerződésről szólni annyit jelent, mint a Duna menti államok néhányszámban és nehányszámban kapcsolataikról beszélünk, de azt is jelenti, hogy e kapcsolatok új kilátásairól beszélünk, az új fejlődési lehetőségekről a Duna-mércében."

A delegátusoknak a békészerződés-javaslatokkal kapcsolatban mondott különböző beszédeit végighallgatva alkalmunk volt hallani néhány mérész expozét mind az elmultháború okairól, mind egyes fázisairól. Végül alapvető problémák valamiféle filozófiáját tárta elő, amely problémák még most is nemcsak a Szövetségeseket választják el egykori ellenségeiktől, hanem a Szövetségeseket is megosztják egymás között.

Gyakran előfordult madártávlat-szempontról, ami az objektivitás rovására inkább homályt borított a közelmúlt történelmi eseményeire és az előttünk fekvő kérdésekre, mintsem megvilágította volna azokat.

Igy történt, hogy ezen a konferencián a többség csakúgyan a legsúlyosabb politikai ítéletet hozta nemcsak a fasizmus fölött, amely nevet adott a világmozgalom ezen fajtájának – vagyis az olasz fasizmus fölött – nemcsak a fasizmus szülőföldje fölött, amely a hitleri náciizmus fő támasza és fő szövetségese volt, hanem a három Duna menti csatlós ország fölött is.

Távol áll a jugoszláv delegációtól, hogy csökkenteni kívánna a Hitler-csatlósok fasiszta és fasiszta gondolkodású rendszereinek felelősséget.

Még kevésbé szándéka ezen államok saját felelősségeinek csökkentése részvételükért a Szövetségesek ellen viselt háborúban. Ennek ellenére mesterként látta annak megállapítását, hogy a fasisztaellenes záradékot például nem iktatták be az olasz békészerződésbe, holott a Duna menti csatlósokba ez megtörtént.

Magától értetődően nem az ellen vagyunk, hogy ezt a záradékot beiktassák a Hitler csatlósával kötendő békészerződésbe, ámde rendkívül nehezen fogjuk fel, miért nem iktatták be az olasz szerződésbe. Azaz egy olyan ország szerződésébe, amelyben a fasizmus megszületett.

Korántsem reméljük, hogy ilyen fasisztaellenes záradékok lennének a fasiszta tevékenység megakadályozói. Ugyancsak távol állunk attól az aggodalomtól, hogy kihagyásuk önmagában feltámasztaná azt.

A fasiszta mozgalmakat más eszközökkel hívták életre. Kiürtésük és újból előfordulásuk megelőzése egészen más módszerekkel lehetséges, mint amelyeket ez az antifasiszta háború befejezése utáni konferencia használt. És ugyancsak a konferencia kapcsán folytatott általános gyakorlattól teljesen eltérő módszerekkel.

Nem arról van tehát szó, beiktatnának-e a szerződésbe egy fasisztaellenes záradékot vagy sem, hanem arról, nem olyan politika rejtvőzik-e emögött, amely az agresszió és a fasizmus legsajátabb forrásainak igazolására törekzik és egy egészen másodrangú jelentőségű irányba akarja fordítani az emberiséget figyelmét.

Távol áll tőlem, hogy csökkentsem Magyarországnak a Duna menti országok szomorú múltjáért a legutóbbi háborúban is viselt felelősséget. A háború egész ideje alatt Magyarország a revizionizmus és az imperialista követelések politikáját folytatta a szomszédos nemzetek ellen, ami a német és az olasz imperializmus Duna-medencei bányaújává tette.

Hangsúlyozni szeretném viszont, hogy nem a magyar nemzet az egyetlen, amelyet felelősség terhel ezért a helyzetért, hanem részük van ebben a felelősségen azoknak a nyugati országoknak is, amelyek politikája a múltban lehetővé tette olyan, fasizmusra hajló rendszerek létrehozását és megszilárdulását, amelyek a Tengelyhez való csatlakozáshoz vezették Magyarországot.

Különösen arra gondolunk, hogy a müncheni egyezmény hozzájárult e politikai viszonyok kialakításához a Duna-medencében. Csakis így oszlik majd meg a felelősség igazságosan.

Az első világháború után Jugoszlávia a többi Duna menti országgal együtt a Népszövetség tagja lett, a legjobb elközelések vezették, tele volt hittel és reménytel, meg volt győződve arról, hogy ennek az új nemzetközi szervezetnek sikerül majd megteremtenie a Duna-medencei országok kollektív biztonságát a "Drang nach Osten" további Duna menti törökvéseivel szemben.

Ennek ellenére Jugoszláviának a többi országgal együtt alkalma volt figyelemmel kísérni, milyen nyugodtan szemlélte a Népszövetség az új "Drang nach Osten" első felújított kísérleteit, amelyeknek célja az osztrák függetlenség aláásása volt Dolfuss és Schuschnigg közreműködésével.

Amikor a fenti események következében teljesen természetesen bekövetkezett az osztrák függetlenség előre látható összeomlása az "Anschluss" formájában, valamint az úgynevezett német nemzeti kérdés rendezése, ismét lehetőségünk volt látni, miképpen marad passzív és néma a Népszövetség, mint a kollektív biztonság szervezete.

Megkezdődött a Nyugat szülemlényinek összeomlása, amiket a Népszövetség regionális kiegészítőként szánt a biztonság erősítésére. Ilyen a "Kis Egyezmény" esete.

A Nyugat megkezdte bezárkózását megerősített vonalainak leple mögé. A közeli Kelet követte ezt a példát. De ez a bezárkózás csak növelte az aggodalmat, bizalmatlanságot keltett és félretolta az egyetlen logikus rendezést: a béké és a biztonság oszthatatlanságát.

Természetes, hogy a bezárkózásnak ezt az erőjét kritikus pillanatban bekerítették, mind politikailag, mind katonailag. Ez volt az utolsó gát a Dunán, amely összeomlott.

És akkor következett München és Nyugaton minden harang szolt és "Te Deum"-ot énekeltek a béké eme napjának ünnepélyére.

Akkor osztottunk a Duna menti országok sorsában. Észrevettük, hogy magunk állunk egy "vadállatketréccel" szemben, amelynek ajtaja Kelet felé volt nyitva. Nemzetünk néma, borzalommal figyelte a hihetetlen gyorsasággal hömpölygő eseményeket. Az új keleti menetelés első csapása valóban a Duna-medence országain át vezetett.

Abban a pillanatban nekünk, Európa délkeleti felében valódi parlamentáris demokráciának volt. Megvoltak parlamentijeink, nemegyszer grandiózus és dekoratív épületekben. Voltaképpen úgynevezett kormányaik is voltak. De ezek nem jelentettek semmiséle akadályt az ötödik hadosztálo és még kevésbé a fasiszta hadseregek fő erőivel szemben.

Mindenki sietett szerződéseket aláírni a szenyegető hatalommal.

Bécsben, a Duna-parti Ballhausplatz lett a színhelye az új térképek rajzolásának. Ez a helyzet ugyanazon okból végződött, amely létrehozta, és ott, ahol kezdődött. Az eredmény az volt, hogy minden politikai és katonai védvonal összeomlott a Kelet felé vezető úton, Narviktól egészen a Földközi tengerig.

És pontosan ebben a pillanatban, 1941. március 27-én a Duna menti Brigrádban a jugoszláv nép elutasítva a Tengellyel kötött, két nappal korábban aláírt szerződést, kesztyűt vágott Hitler arcába.

Az akkor Jugoszlávia tizennégy nap alatt összcomlott a német véderők csapásai alatt, de a jugoszláv nép folytatta a küzdelmet, a négyéves fárasztó, egyenlőtlen, de hatásos küzdelmet közvetlenül Hitler és Mussolini európai táborában. Jó magasra emelte a szabadság és a demokrácia zászlóját, teljesen egymaga, segítség nélkül.

Pontosan abban a pillanatban, amikor egész államok omlottak össze és amikor elűzték valamennyi nemzetközi politikai szervezet, mi következtünk, hogy megmentsük egyének pusztai életét és salvakat és városokat óvjunk meg a háborús pusztítástól. Abban a pillanatban lelkesen kiáltottuk: "Jugoszlávia nemzeti forradalmat hajtott végre, Jugoszlávia megtalálta lclkt."

És most, amikor emberi életek tízezreit áldoztuk a lemondásokkal teli harcokban, amikor ruha, tűzhely nélkül maradtunk, a demokrácia, a szabadság és a függetlenség egyedüli eszményétől vezérelve, veszedelmes ideológiákat tekintik azt a tevékenységet, amelyet meg kell törni, és azt mondják nekünk, "hogy a népnk ételre, lakásra, ruhára van szüksége."

Magyarországon nem volt március 27. Magyarországnak nem voltak elég erős demokratikus erői, hogy ártalmatlanná tegyék a Hitler oldalán álló, fasizmus felé hajló vezető tényezőket. Az első naptól kezdve, amikor Horthy kormányzó átvette a hatalmat és amikor számos nyugati kör támogatásával biztosította Magyarország sorsát, előkészítette a magyar nép jövendő sorsát. Azt a sorsot, amit a müncheni politikával még súlyosbított, amely politika a Kelet ellen csábította az összes fasiszta és fasizmusra hajlamos erőt.

Igy vált Magyarország még egyszer eszközökkel idegen kézben és érte katasztrófa. A történclem bebizonyította, hogy valahányszor hagyta magát konfliktusba sodorni a többi Duna menti nemzetet, valahányszor vállalta idegen imperializmus bánya-szercének betöltését a környező szláv országokkal szemben, mindenkor vereség és szerencsétlenség érte.

Elérkezett az idő Magyarország számára, hogy más útra térjen. A magyar nemzet felcéllosséget illető kérdés módosítása Magyarország igazi demokratizálásától és viselkedésének radikális meg változtatásától függ. Fel kell adnia eddig vallott nézeteit, és nem szabad többé kalandba bocsátkoznia a szabadság és a Duna menti nemzetek bármilyen ellenségével szövetsége, mert ez a politika semmisítéssel hozhatott a magyar népnk. Ez a nép bizonyos mértékben levonhatja a tanulságot az utóbbi negyedszázadban lejátszódott eredményekből.

A Duna-medence nemzetei kölcsönös kapcsolatainak rendszere egyetlen konцепcióból indulhat ki, c nemzetek demokratizálásából és a szabad és független államok együttműködéséből, amely államok kölcsönösen elismernék valamennyi jogot a nemzetiségi fejlődésre és amelyek szoros együttműködéssel igyekeznének legyőzni nelhézségeiket, miközben szembenéknél országukat.

Ezeknek az államoknak nem lenne szükségük kezességre. minden olyan törökvesben veszélyt kell látni, ami lehetővé akarná tenni idegen hatalmak beavatkozását a Duna-medence ügyeibe olyan céllal, hogy felélezze az ellenségeskedést a dunai nemzetek között, mégpedig csak a maga érdekkében.

A kívánt együttműködési feltételek, amelyekről az imént szoltunk, csak akkor alakíthatók ki, ha ezen nemzetek kebelében olyan demokratikus erők győznének, amelyek eltekélten védelmeznek függetlenségüköt és fejlesztenek a kölcsönös együttműködést.

És a valóságban a szomszéd nemzetek és Magyarország viszonya már új irányt vett. Könnyű megérteni, milyen okokból nem valósult meg a helyes viszony.

Csehszlovákia és Magyarország elsőként hozott létre megállapodást kisebbségek cseréjéről. Ugyanígy volt ez Jugoszlávia részéről, amely nemrégiben, a konferenciával egyidőben megállapodást kötött Magyarországgal a kisebbségek szabad cseréjéről, valamint a szoros együttműködésről annak működésében, amit folyamigazgatásnak neveznek, azaz szövetségek a folyamok és csatornák számára. A Dunán például minden szabályt felhasználtak a nemzetközi hajózás számára, végrehajtották a hajózást illető valamennyi műszaki munkát, különösen a "Vaskapuban" – ezen az oly fontos szakaszon – anélkül, hogy bármilyen nemzetközi bizottsághoz kellett volna fordulnunk. Az egyetlen akadály, amely ebben a háborútól legtöbbet szennyezett és csak igen korlátozott számú közlekedési eszközzel rendelkező országban a normális Duna-hajózást gátolja, kizártlag a Szövetségesek eljárásából következik, mivel régóta visszatartják a Felső-Dunán a németek által elhurcolt nagy számú vízi járművünket.

Jugoszlávia ügyel rá, hogy Magyarország teljes mértékben megfeleljen a Jugoszláviával és Csehszlovákiával kötött egyezményekben aláírt kötcélézettségeinek, és arra is, hogy Magyarország belátható időn belül jusson megállapodásra Csehszlovákiával 200 000 szlovákiai magyar áttelepítésében Magyarországra.

Szilárd reményemnek adok kifejezést, hogy a magyar kormány kellőképpen megérti Csehszlovákia óhaját, miszerint e kérdést a Magyarországgal közvetlenül kötött megállapodással rendezzék. Csehszlovákia számára rendkívüli fontosságú igen komoly kérdésről van itt szó, ami ugyanakkor próbálkozik Magyarország számára, tudatában van-e ez az ország múltbeli felcélosségének és késze teljesen megszabadulni revisionista komplexumától. E kérdés rendszereivel meg fog erősödni valamennyi Duna menti nemzet együttműködése.

Meggyőződésünk szerint e kérdés rendezése után Magyarország tudatában lesz, hogy itt a múltra való tekintettel bizonyos felcélosségérzettel kell együttműködnie, úgy, hogy biztosíték adjon a Duna menti országoknak: a jövőben valamennyi nemzet szolidaritása szilárd alap lesz a Duna menti világ jobb jövőjének felépítése számára.

Befejezésül általános nyilatkozatot kívánok tenni a jugoszláv nemzet nevében.

A jugoszláv delegáció a legjobb akarattól vezérelve érkezett erre a konferenciára. Egészen a legutolsó pillanatig kimerített minden évet, minden eszközt, hogy megállapodásos és kompromisszumos megoldást érjen el a Szövetségesekkel. Ám a konferencia többsége részéről csak elutasító állásponttal talált valamennyi megállapodási kísérletével szemben.

Ezen a konferencián a Dél-Afrikai Unió delegátusa még a nyilvánosság előtt is elismerte fejezte ki nekünk, amikor csodálattal adózott a jugoszláv delegációt a konferencián végzett nagy küzelméért, ami "sajnálatot kellett" bennem, "hogy nem vagyunk azonos oldalon", mármint az ő oldalukon.

Ez a bők egy másikat juttat eszünkbe, amit a világháború alatt hallottunk. A szerb frontról érkezett egyik hírhez II. Vilmos sajátkezűleg hozzáírta: "Kár, hogy nem vagyunk a szerbek szövetségesei..."

Hitler semmit sem okult ebből a leckéből, a jugoszlávok sem adták fel álláspontjukat, amely két háború során mindenkor uralommal szövetségesek táborába sorolta őket. Ezért lép meg bennünket, hogy a dél-afrikai küldöttség először olyan oldalról beszél, amely az övék, majd egy olyanról, amely nem az övék.

Abban a meggyőződésben jöttünk a konferenciára, hogy csak egy oldal létezik: az, amely győzött a háborúban, míg a másik oldal a fasiszta Tengely és csatlósainak oldala.

Ezenkívül el kell mondanom, mindenkor őhajunk, hogy ne távolodjunk el az igazságtól és a lehető legnagyobb mértékben maradjunk igazságosak. Vagyis "a mi oldalunk". Elvárható lett volna, hogy ezen az alapon könnyen létrejön a megállapodás.

A párizsi konferencia felkészült munkájának befejezésére, a többség részéről egészen a tekintetnélküliség szélsőséges mértékig hajtva az elhibázott módszerű szavazási színjátékot a szövetséges nemzetekkel szemben, amelyeknek a kérdés a legközvetlenebb létérdékük. Bevin úr hangsúlyozta, hogy a konferencia által használt módszerek a legjobbnak bizonyultak. Ezzel szemben a jugoszláv delegáció kezdtett fogva hangsúlyozta, hogy megállapodásra kell jutni, és az eredményt nem szabad esetleges szavazástól függővé tenni. Teljesen fordítva ítélt, vagyis ezek a módszerek a legrosszabbaknak bizonyultak, és nem vezethetnek igazságos békét létrehozásához.

A jugoszláv delegáció arra törekedett a plenáris konferencián, hogy végső erőfeszítéssel elérje, jussanak zárómegállapodással valamiféle eredményre. Melyiségesen csalódott. Ezért a jugoszláv küldöttség nem ismeri el érvényesnek az ezen plenáris konferencia döntési nyomán megállapított és a Jugoszláv Szövetségi és Népköztársaságra kényszerített (imposés) kötcélézettségeket, czért megújítja követelését, hogy a Miniszterek Tanácsa ne hozzon végleges döntéseket a nemzeteinket érintő kérdésekben anélkül, hogy előzetes megállapodást kötnének a Jugoszláv Szövetségi és Népköztársasággal.

II. Dr. Vladimír Clementis, Csehszlovákia külügyminiszteriumának államtitkára:

"Konferenciánk keretében azon öt békészerződés egyikének végleges megtárgyalásához érkezünk, amelyben hazám a leginkább és a legközvetlenebbél érdekkelt. Szomorú tapasztalataink Magyarországgal a távolabbi és a közeljövőben, Magyarország részesei népünk szenvedésében közvetlenül a háború előtt és alatt, sőt jelenlegi kapcsolataink nem megnyugtató helyzete politikai és erkölcsi jogot adott számunkra, hogy ezen a konferencián világos – bár kemény – biztosítékokat követeljünk, miszerint az okozott sérelmeket orvosolják és a jövőben sohasem kerül sor megismétlődésükre. Ennek ellenére a békészerződéshez benyújtott javaslatainkban elkerültünk minden, ami a mi népünk elől idegen bosszúállás szellemének kifejezője volna. Csak azért igyekszünk a jövő felé fordított tekintettel és a múltat felidézve együttműködni a békészerződés tervezetének kidolgozásában, hogy figyelemmel tessük a múlt megismétlődésének lehetségeit.

Magyarország területének egyetlen darabját sem követeltük stratégiai vagy védelmi indokokból. Volt jogunk is és lehetőségünk is a katonai záradékok szigorításának követelésére – de nem tettük. Nem akarunk háborús fogalmakban gondolkozni, annak ellenére, hogy Cschiszlovákia nemrégiben még mind nyugati, mind déli agresszió tárgya volt, és annak ellenére, hogy érzékeny és központi európai helyzete következtében területünk nem maradt érintetlenül egyetlen nagy európai katasztrófától sem.

Sajátos helyzetünk ből kiindulva, lényegében csak két alapvető dolgot kívántunk ettől a konferenciától. Kértük München és a bécsi döntés következetes és teljes likvidálását. Kissé megütközünk, hogy kezdetben harcolnunk kellett ezért a természetes követelésünkért. Lojálisan nyugtázunk, hogy végül egyhangúan elfogadták.

Másodszor azt kívántuk, hogy a békékonferencia határozata által lehetséget kapjunk saját területünkön és szuverén államunk keretén belül azon aknamunka ismétlődésének megakadályozására, amely segített a külső támadónak államunk szétverésében. Ezért kívántuk, tegyük kötelezővá Magyarországnak maximum 200 000 etnikai magyar befogadását – akik ma a szlovák címmel keveredve élnek déli határaink közelében – és akiknek államunkból való távozásuk során készek vagyunk szavatolni valamennyi gazdasági igényt és emberi jogot.

Annak tudatában támasztottuk követelésünket, hogy ezek az etnikai magyarok ciddigi hílyükön hagyva minden a revisionizmus és az irredentizmus okai lesznek, és ezzel a feszült viszonynak is köztünk és Magyarország között. Ezért meggyőződünk, hogy áttelepítésük képviseli azt a megoldást, amely biztosítaná Európa c részének leggyorsabb megnyugvását és újjáépítését. Azt hisszük, hogy a háború borzalmaitól és saját rendszerei durvaságától megtizedelt magyar nemzet képes ellegendő helyet találni e fiai számára Magyarországon, és nem kellenc lemondania róluk a jelenlegi vagy előkötkező revisionisztikus lehetőségek megörzésének reményében.

Az e komoly problémáról kibontakozott bizottsági vitában minden résztvevő delegáció képviselői biztosítottak bennünket, hogy helyesen tartják a javaslatunkban követelt célt, hogy annyi keserű tapasztalatunk után elismerik a cseh és a szlovák nemzet jogát egységes nemzetállam létrehozására, és bíznak Cschiszlovákiában, hogy az átköltözést az összes humánus alapvet és egyéni jog tiszteletben tartásával hajtaná végre. A szláv államok delegációi, amelyekhez közel áll az a probléma, teljes mértékben támogatták javaslatunk eredeti formáját. Ennek ellenére a Külügyminiszterek Tanácsában képviselt két állam delegációja kijelentette, hogy számukra elfogadhatatlan az áttelepítés alapveténk belefoglalása a békészerződésckbe. És így, Cschiszlovákia beleegyzésével született javaslatunk megfogalmazása, amint azt a bizottság egyhangúan a jelenlegi plenáris ülés elő terjeszti.

Abban a reményben fogadjuk problémánknak ezt a megoldását, hogy a magyar kormány készen áll majd a mód lojális keresésére, hogyan fogadja be és hílyezze el ezeket az etnikai magyarokat. Hogy végre a magyar kormány is belátja, amit szövetségeink és barátaink már világosan elismertek és kimondtak, Cschiszlovákiának – mint minden állannak – teljes jogá, hogy biztosítsa magát a revisionizmus és az irredentizmus ellen, az ötödik hadoszlop ellen és a belügyeinkbe való beavatkozás ellen bárki részéről, bármilyen módon és bármilyen ürüggel.

Népünk emberemlékezet óta olyan térségenben él, amelyet agressziók fenyegették és az elnyomók érvágyának tárgya volt. Ezért érhető, hogy nemzetek tartós és igazi békére vágnak.

Újonnan fogalmazott javaslatunk bizottsági szavazása előtt az Egycsűlt Államok képviselője figyelmeztette a magyar kormányt, hogy minden a 21. e konferencián részt vett állam gondosan figyeli majd, mennyire lojálisan fog Magyarország együttműködni a probléma rendezésére előkötkező kétoldalú tárgyalásokon. Örülnék neki, ha az itt egybegyűlt nemzetek ugyanilyen figyelemmel kísérnék a magyar kormánynak magatartását a már ez év februárjában megtárgyalt, aláírt és ratifikált csehszlovák-magyar részleges lakosságcsere-egyezmény teljesítésében vagy nem teljesítésében. A magyar kormány eljárása ez ügyben olyan jellegű, ami igen komoly nyugtalanságot támaszt Európának ezen az érzékeny pontján. Tragikus lenne a jövő fejlődés szempontjából, ha azt a tényt, miszerint a konferencia döntése, legalábbis az első stádiumban kétoldalú egyezményre bízza a probléma megoldását, Magyarország úgy értelmezné, hogy ez mentesíti a már ez év február 27-én aláírt kétoldalú egyezmény lojális teljesítése alól.

Nos, mindenben, köztünk és Magyarország közötti néhézségek ellenére úgy jártunk el, hogy a csehszlovák javaslatok döntő többsége az illetékes bizottságok egyhangú ajánlásával kerül a konferencia plénuma elő, illetve egy-két kevésbé fontos esetben jelentéktelen szavazati tartózkodással. Szerény büszkeséggel tekintünk erre az eredményre, ami, azt hiszünk, egyedülálló eset a békékonferencia hosszadalmas és nehézségekkel teli történetében.

A csehszlovák külpolitikának megszületése óta az a törekvés volt az alapelve, hogy ne szolgáltasson okot a világon ellenéreinkre. Ehhez az alapvethez tartotta magát és a háborút közvetlen megelőző korszak kínos tapasztalatai ellenére ma is tartja magát. Törökünk, mégpedig sikrrel ezen alapvet megtartására a

váratlanul bonyolult háború utáni világban is, annál inkább, mivel hisszük, hogy e háború alatt kialakultak az objektív alapok a békészerző és demokratikus nemzetek tartós együttműködése számára.

Ámde nem következhet és nem következik ebből az alapvetből nemzetek létérekeinek feladása. A nemzetek együttműködése csak a létérekek kölcsönös tiszteletben tartásával lehetséges, valamint azon nagy horderejű szociális és politikai változások következményeinek tiszteletben tartásával is, amelyek e háború folyamán jöttek létre, főleg a szláv nemzeteknél.

Ezért tartom nagyon veszedelmesnek azt a légkört, amely a konferencia körül és részben a konferencián is kialakult. A világsajtó bizonyos – nem jelentéktelen – részében használatossá vált az a szóhasználat, amely a Szovjetunió csatlósainak nevezi a szláv államokat. És hogy a tendencia még világosabb legyen, ezt azzal a konferenciával kapcsolatosan teszik, amelyen a hitléri Németország volt csatlós államainak szerződését tárlyaljuk. Bizonyosan nagyon aggató jelenség, amikor csatlósságnak belyegzik a háborúban legtöbbet szenvedett és a legtöbb áldozatot hozó szláv nemzetek őszinte együttműködését és szövetségét a szabadságukért annyi áldozatot hozó Szovjetunióval. Eközben nem tartják tiszteletben azt a tényt, hogy a szláv államok közös fellépése ezen a konferencián nem valamiféle csatlósságból, vagy tömb-alakítási törekvésből, hanem történelmi tényekből és létérekekből fakad.

A szláv nemzeteket évezredes közös sors fűzi össze. Sokukat évszázadokon át megfosztották a szabad élet lehetőségétől. E háború alatt ők hozták a legtöbb emberáldozatot. Az ő együttműködésük sohasem fenyeget és nem is fog másokat fenyegetni. Ellentétek a támadót bátorították.

Ezért azt hiszem, hogy a világnak sokkal inkább hálával, mint bizalmatlansággal kellene fogadnia a szláv nemzetek harmonikus együttműködését. Nagy hozzájárulás ez a béké biztosításához.

És ebből a tényből eredően meg kell érteni annak gyakorlati következményeit is, amit itt csak jelzésszerűen említem. Mert ha felidézik e konferencia harcias szavazásának valamennyi esetét, megállapítják, ha sok ilyen volt is, minőségileg néhány, ezen a konferencián különböző politikai és gazdasági koncepciójú alapvet összefüzetésre redukálhatók. Ez a már említett történelmi fejlődés és a háború alatt kialakult politikai-gazdasági változások természetes jelentkezése és következménye. Ezek a különböző koncepciók a konferencia számtalan konkrét kérdésében csaptak össze. Ezért volt olyan nehéz megegyezésre jutni. Ám hinni szeretnénk, hogy ami nem sikerült nekünk, végül sikerül majd a külügyminiszterek konferenciájának. Meggyőződésem, hogy az egész konferencia egyhangúan elfogadna egy ilyen kivánságot kifejező javaslatot.

És a megtárgyal szerződéssel kapcsolatban hozzáteszem: Bízunk benne, hogy a javasolt békészerződés alapot és lehetőséget ad a magyar kormánynak is nemzetének új utakra vezetésében. Hogy lehetővé teszi számára a hamis ideák elutasítását és a múlt veszedelmes módszereinek megszüntetését. Ez a szerződés lehetőséget ad számára, hogy közreműködjön a nyugalom és a béké, a politikai és gazdasági stabilitás kiépítésében a Dunántáján.

Végezetül delegációm nevében tiszta lelküsmerekkel kijelentem, hogy nemzeteknek a tisztelességes, igaz és tartós békére való igyekezetben – ezen a konferencián is – csak amellett álltunk és állunk ki, amit igazságosnak és képesnek tartunk arra, hogy megteremtse Európában a konszolidáció, a fejlődés és a jólét előfeltételeit.”

III. Bedel-Smith tábornok, az Amerikai Egyesült Államok delegátusa:

“Az Egyesült Államok örömmel támogatja Cschiszlovákia új javaslatát, miszerint 4. cikkelyként olyan szöveget iktatnak majd be, amely kétoldalú tárgyalásokra számít Magyarországgal a kisebbségek kérdésének megoldására, amiről Dr. Clementis beszélt. Ez a javaslat helyettesíti az eredeti csehszlovák módosító javaslatot (amendement), amely legfeljebb 200 000 magyar nemzetiségi személy kényszeráttelepítésére jogosította volna. Amint azt az Egyesült Államok delegációja a magyar bizottságban világosan előadta, teljes mértékben rokonszenvezünk azon indokokkal, amelyek Cschiszlovákiát a kisebbségi probléma egyszer s mindenkorra való megoldásának kéréséhez vezették. Ámde emberességi okokból nem tekinthetünk kedvezően arra, hogy a békészerződésbe beiktassák az egyoldalú és kényszeráttelepítés alapvetét. Az Egyesült Államok szilárdan azt a nézetet vallja, hogy ez a téma azok közé tartozik, amelyek kétoldalú tárgyalást követelnek a két ország között, és hogy bármiféle, nem kölcsönös megegyezésen alapuló kisebbségi kérdés rendezése súrlódások forrása lenne a jövőben, és gátolná a Közép-Európa békés fejlődéséhez annyira nélkülözhetetlen baráti kapcsolatok kialakulását.

Ugyancsak valljuk, hogy a lehető legerősebben kell hangsúlyozni az önkéntes áttelepítés alapvetét, és minden erőfeszítést latba kell venni, szükség esetén a legkisebb mértékű területmódosítást (modifications territoriales) is, amennyiben az elkerülhetetlen lesz, hogy a minimálisra korlátozzák azon személyek számát, akiket arról a vidékről telepítenek át, ahol az esetek többségében már nemzedékek óta laktak.

A csehszlovák kormány azzal, hogy nem ragaszkodik eredeti módosító javaslatához, kívánságával tanújelét kívánta adni békülékenységének.¹ Bizonyosak vagyunk benne, hogy e konferencia minden tagja élénk érdeklődéssel kíséri majd az elkövetkező tárgyalások menetét.

Addig is az Egyesült Államok delegációja biztos benne, hogy kialakul majd a kölcsönös jóindulat légiore, amint megmutatkozik a mérsékelt bánásmód azokkal az emberekkel, akik e csere-akciók tárgyává válnak, vagy a jövőben kötendő megállapodás szerint azzá válhatnak.

Ugyancsak elmondhatom, hogy a Csehszlovákia és Magyarország közötti megnyugtató szerződéskötés azt a reményt keltené az Egyesült Államokban, hogy Magyarország és Románia ugyanúgy kereshetné a kétoldalú tárgyalások útját bizonyos, eddig megoldatlan nchézségekben.²

IV. Manuilszkiy úr, Ukraina első delegátusa:

"Elnök úr, uraim, az Ukrán Szovjet Köztársaság nevében szólva, két rendkívül fontos kérdésnél szereznék néhány pillanatra megállni: Először a jóvátétel, majd a Duna kérdésénél. Ez az utóbbi kérdés ugyanis valóban közvetlenül érdekli Ukrajnát, amelynek területe nincs nagyon távol ettől a folyótól.

A jóvátétel kérdéséhez: Sajnálatos, hogy a magyar bizottság egyik ülésén felizgatott bennünket az az Amerikai Egyesült Államoktól származó javaslat, ami arra irányult, hogy a Magyarország által fizetendő jóvátétel összegét 300 millióról csökkentsék 200 millió dollárra.

Ha úgy vélhetném, hogy az Egyesült Államok delegációja itt nem tartaná fenn ezt a javaslatot, tartózkodnánk tőle, hogy szót ejtsek róla. Nem hiszem azonban, hogy ez így van, ezért kénytelen vagyok szólni.

Rendkívül nehezen értem meg, miért tett az Egyesült Államok delegációja ilyen javaslatot, annál kevésbé, hiszen ez a delegáció ismételten védelmébe vette a százszázalékos kártalanítás alapelveit az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és más országok polgárainak magyar területen lévő vagyonáért.

Másrészről ismeretes, hogy az a köztársaság, amelyet itt van szerencsém képviselni, a legsúlyosabb veszteségeket szenvedte, amit szerény számításokkal is több mint 285 milliárd rubelben állapítanak meg. Ha tehát a teljes jóvátétel, amit Magyarországnak fizetnie kell, Ukrajnát illetné, alig 0,5%-át tenné ki elszenvedett veszteségeinek.

Hogyan lehetett olyan messzire az Egyesült Államok delegátusa, hogy ilyen javaslatot tett a jóvátétel már amúgy is alacsony összegének csökkentésére? És ezt olyan ország teszi, amely nem tapasztalta, mi a pusztítás, amely nem élt át bombázásokat, amelyet nem nyomorított meg a háború, hanem éppen ellenkezőleg, megazzagodott általa.

Es mégis, az Ukrán Köztársaság előbb említett vesztesége csak egy része a különböző szovjet lakosság teljes veszteségeinek.

Nem láthatunk tehát egyebet az Egyesült Államok javaslatában, mint barátságtalan aktust, mindenkor megsértését, akit minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy a közös ügy diadalmaskodjon. Az egész történelem során soha nem tapasztalhatjuk, hogy ellenséges országoknak, legyőzött országoknak olyan alacsony jóvátételt szabjanak meg, mint azok a jóvátételek, amelyekkel az éppen tárgyalt békészerződés-javaslatok számolnak. Az egész világ tudja – az Egyesült Államok ugyanúgy, mint a többiek – milyen szerepet játszott ebben a kérdésben a szovjet kormány és különösen a nagy Sztálin generalisszimus, aki azt szorgalmazta, hogy ezek a jóvátételek lehetőleg alacsonyak legyenek.

A győztes nagylelkűségeit azonban nem szabad összetéveszteni a bűnös gyöngédséggel. A kíméletességeknek valamely országgal szemben nem szabad nagyobbnak lenni, mint az igazságosságnak, amire a támadó áldozatának joga van.

Másrészről úgy véljük, hogy az Egyesült Államok e gesztusát nem valamilyen morális megfontolások diktálják, hanem gyakorlati számítások. Arról van szó, hogy elhiteti Magyarországgal, segíteni akar neki, hogy az Egyesült Államok elnészén hajlik fészke fölé.

De ha valaki igazán segíteni akar Magyarországnak, van számos más mód is. Mindenekelőtt vissza lehet adni Magyarországnak azt a vagyont, amely megilleti és amely a látszólag vele rokonszenvező országok területén található.

Itt van továbbá a lehetőség, hogy eltekintenek annak a vagyonnak a behajtásáról, amely ezeket az országokat illeti és még Magyarországon található.

Végezetül itt van az a lehetőség, hogy ne kényszerítsék Magyarországot a háború előtti kötelességeiből származó adósságainak megfizetésére.

Ezeknek a Magyarországnak annyira kedvező országoknak tehát több módszer áll rendelkezésére. A nemeslelkűség kétségtelenül dicséretes tett, de nem lehet valaki más rovására. Ennek azon ország terhére kell történnie, amely a nemes cselekedetet végre akarja hajtani.

Most áttérek a Duna kérdésére.

A magyar szerződés-javaslatban ott van az a bizonyos 33. cikkely, amely mint ismertetés, a Duna menti országok egyhangú ellenkezését váltotta ki a bizottságban.

Molotov és Kardelj a Szovjetunió, illetve Jugoszlávia képviselője a békékonferencián mondott beszédében rámutatott, miként kapcsolták össze mesterségesen a Duna-problémát a balkáni államok szerződés-javaslatáival.

A szovjet delegáció elnöke kő-követ nem hagyott azon érvékből, amelyek előadására Vanderberg úr érkezett ide a Duna ellenőrzésének megszervezése érdekében, olyan ellenőrzését, amelyet korántsem part menti országok végeztek volna.

Az Ukrán Szovjet Köztársaság Duna menti állam; a Duna fontos szerepet játszott történelmében. A legrégebb időktől keleti szláv telepek voltak a dunai kikötők mellett. A Duna volt mindig az a folyó, amely felé Ukrajna gazdasága irányult, az az ütőér, amelyet a természet maga szabott meg, hogy összeköttetést teremtsen a többi állammal.

A Duna jelentősége különösen most növekedett meg, amikor Ukrajna nemzetgazdasága létfontosságúnak érzi a kijutást a Földközi tengerre.

A legjobb vízi út, amely Ukrajna legsontosabb vidékeit olyan kikötőkkel köti össze, mint Rényi, Kilia, Vilcosz, tulajdonképpen a Duna-Dnyeper és a Duna-Ogyessza rendszer.

Az Ukrán Szocialista Köztársaság, mint független köztársaság, tagja annak a nagy tömörülésnek, amit Szovjetuniónak neveznek, és annál inkább rendelkezik felhatalmazással, hogy szembeszüljön a Duna menti államoknak önhatalmúan diktálni akaró Egyesült Államok és az Egyesült Királyság alaptalan követeléscivel, mivel a Szovjetunió fiainak vérét áldozta a Duna menti országok felszabadítására a német betolakodótól.

Ha valaki a történelem tanúságára hivatkozik, meglátja, hogy az utóbbi két évszázadban az orosz hadsereg 56-szor lépte át a Dunát. Az európai reakció a reakciós círi kormánnal szövetsége nemegyszer a nemzetek érdekeivel szöges ellentében álló célokra használta fel az orosz fegyvereket.

Így volt ez 1848-ban a magyar forradalom idején. Ma viszont, azzal, hogy felszabadította Magyarországot Hitler igájából, a Szovjetunió népe százszorosan visszafizette azt a rosszat, amit a círi rendszer okozott a magyar népnek. A Duna mentén minden egyes négyzetméterét bősségen öntözte a Szovjetuniót alkotó nemzetek vére.

Csaknem minden esetben, a mi, oly sok nemzetiségből összetevődő népünk fegyvercivel kivívott sikereinken keresztül a nagyhatalmak a maguk feje szerint, diplomáciai játékokkal rendezték a Duna sorsát, anélkül, hogy figyelembe vették volna, mit gondol erről a mi országunk, mit gondolnák róla a Duna menti államok. Ma úgytintén a legrosszabb imperialista barbár elleni háború győztes befeljezések – amiben a Szovjetunió az egyik legsontosabb szerepet játszotta – az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság képviselői a legközvetlenebbél érdekeltek országok akarata ellenére és a Szovjetunió kívánságára való tekintet nélkül gondolják rendezni a Duna-problémát.

Ezen országok nemzetei az egész világ nemzeteihez hasonlóan a demokratikus béké megteremtéséről álmordtak, minden egyes, akár kicsiny nemzet felségjogainak tiszteletben tartásáról, úgy vélté, hogy ez a béké nem vezet sem a nagy államok támadó nyomásához a kis országokkal szemben, sem e kis országok gazdasági és politikai életébe való beavatkozáshoz, sem közvetett vagy közvetlen alárendelésükhez idegen erőknak.

Remélük, hogy ez már nem fog ismétlődni, hogy az efféle kísérleteket egyszer s mindenkorra számúzték a demokratikus országokból. Sajnos, mind a békékonferencián, mind azon kívül bizonyos tények csalódást okoztak e nemzetek jogos reményeiben.

Az egyik legkirívóbb példa az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság, valamint más országok teljességgel indokolatlan javaslata, hogy ellenőrzésük alá vonják Kelet-Európa oly jelentős ütőerejét, mint a Duna.

Milyen indokok alapján érvényesül ez az igény? Azon rendszer alapján, amit 90 évvel ezelőtt vezettek be, amikor más erőviszonyok voltak, amikor reakciós politikai rendszerek léteztek, amikor egészben más szinten volt a nemzetek tudata.

Minden úgy játszódik le, mintha sohasem lett volna a történelem legnagyobb háborúja, amelyben Kelet-Európa nemzetei önként hallatlan áldozatot hoztak és nagy nélkülvést vállaltak, hogy kivívják az oly ragyogó győzelmet. minden úgy játszódik le, mintha nem lenne előttük semmiféle Szovjetunió, az az ország, amely a demokrácia élharcosa, hanem a régi Oroszország a krími háború idejéből, mintha a Duna menti országoknak olyan kormányaik lennének, amelyek idegen kölcsönért készek voltak rabszolgásába sodorni nemzetüket. Nem akárják látni, hogy a gyarmati nemzetek és ugyanígy a kis európai nemzetek gazdasági lágigázásának hagyományos módszeri egyre növekvő ellenállásba ütköznek és fognak ütközni.

Egyébként halottunk itt olyan, legalábbis különös hangokat, amelyek azt ajánlották a konferenciának, hogy térjen vissza a középkori Hanza-városok korához. Ma aligha alkalmas a Hanza-kor másolása, hiszen emléke, mint ismeretes, az imperialista hódítások emlékével kapcsolódik össze...

Hogy a történelem tanúsága minél hasznosabb legyen, előre kell tekinteni, nem pedig hátra. Az a tény kelti a legnagyobb zavart, amellyel a konferencia folyamán találkoztunk, hogy néhány politikus elvből hátrasclé néz, nem törödve a bekövetkezett változásokkal, és a reakciós múltat akarja feltámasztani.

Milyen egyéb indokkal magyarázható néhány nagy, a Dunától ezer kilométerekre fekvő ország beavatkozási igyekezete a Duna menti országok létfontosságú problémájába, mint más országok, más nemzetek feletti uralomvággal, hiszen ezt a problémát csak maguk a Duna menti országok oldhatják meg.

Képzeljék el egy pillanatra, hogy a Duna menti államok igényt támasztanának valamennyi hajózható, néhány államon keresztül folyó folyam, kulesfontosságú tengerszoros ellenőrzésére, amik ma még néhány nagyhatalom kizártolag birtokában vannak. Az ilyen igények kétségtelenül a felháborodás viharát váltanák ki azokban az országokban, amelyek e kulcsposzciók birtokosainak tekintik magukat.

Nem kevésbé bizonyos, ha különböző államok a Biztonsági Tanács elé terjesztenék ezt a problémát, a többség nem szavazna meg hasonló napirendre tüzcsét. Még akkor is, ha egy ilyen javaslatot az igazságosság mérlegén indokoltan lehetne tekinteni, és nehez lenne szembetűzni vele.

Nos ez a javaslat nem veszélyezteti azon bizonyos államoknak sem gazdasági, sem politikai helyzetét. Ha viszont a kis Duna menti államok elfogadnák az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság ellenőrzését a Dunán, ez tényleges öngyilkosság lenne politikai és gazdasági függetlenségük szempontjából.

Ezen államok felháborodását nem nyugtathatja meg Vandenberg úr bizonygatása, aki szerint a történelmi tapasztalatok a nem part menti országok Duna parti jeleinére mellett szólnak.

Mivel éppen a Duna menti államok szerepeltek emiatt, tudják, mit jelentene a Dúnán a nem part menti államok által végzett ellenőrzés. Azt jelentené, hogy a valóságban nem a Duna menti országok lennének ennek az ütőérnek az urai, hanem olyan emberök, akik a Hudson vagy a Temze partjain élnek.

A Duna menti nemzetek a történelem során először szándékoznak felszabadulni a gazdasági függőségből, ami valamiféle mezőgazdasági síkokká vagy Európa nagy ipari országainak nyersanyagraktárává változtatta őket, abból a függőségből, amely gazdasági stagnálásra, másodrendűségre kárhoztatta őket; és amely függőség a legalacsonyabb életszínvonalra ítélte lakosságukat.

Akaratuk e tekintetben összhangban van a krími konferencia zárónyilatkozatával és az Egyesült Nemzetek San Franciscóban elfogadott Chartájával, és nem akarják, hogy légi és tengeri katonai támaszpontokat létesítsenek területükön, ahová idegen katonaság érkezne állomásozásra, ami oda vezetne, hogy néhány nagy állam a maga érdekében tenné nemzetközivé a kis államokhoz tartozó kikötőket, folyókat és szorosokat, míg maguk távol állnak saját kikötők, saját folyóik és saját szorosaik nemzetközivé tételeitől.

Amennyiben az ilyen eljárást a legalitás alapelveinek tekintik, amint azt az Egyesült Nemzetek Chartája 1. cikkelyének 2. paragrafusában kifejtik, szíveskedjenek nekünk megmagyarázni, mi az illegalitás és miben nyilvánul meg.

A békekonferencián azt bizonygatták nekünk, hogy az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország által végzett Duna-ellenőrzés az ezen államok közötti kereskedeleml szabadsága érdekében szükséges. Nos, itt merül fel a kérdés, miért nem készítette a kereskedeleml szabadsága az 1921-ben a dunai rendszerről egycsénnyt aláíró Nagy-Britanniát és Franciaországot, hogy kérjék a szovjet állam beleegyezését ehhez az egyezményhez...

Miért időszcérű tehát ismét ama nevezetes szabad kereskedelelm? Miért merül fel ma újból?

Ismeretes, hogy a szovjet államot távol tartották ettől a szerződéstől, mivel aláírói olyan Duna menti államok voltak, mint Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia, Görögország és Olaszország. Csatlakoztatni akarták a Duna-ellenőrzéshez a volt támadót, azaz Németországot, de képesk kirekeszteni a Szovjetuniót addig a percig, amíg a szovjet-ellenes hullám tetőpontjára ér Európában.

Nos, ma, amikor a szovjet ország éppen beszefezte a háborút a közös ellenség ellen, szintén alkalom nyílna az 1921-es dicstelel tapasztalat megismétléssére, és olyan államok bekapcsolására a Duna-ellenőrzésbe, amelyeknek nincs kercsnivalójuk a Duna partjain, akár a Duna menti államoknak nincs kercsnivalójuk a Mississippi vagy a Szajna partjain?

Ha viszont az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság delegációjának a Duna-kérdésben elfoglalt mai álláspontját vizsgáljuk, meglátjuk, hogy az alapjában az 1921-es, a Szovjetunió érdeki ellen irányuló politika folytatása. Továbbá ugyanígy, ha mellőzzük azokat a nemzetközi jogi megfontolásokat, amelyek szerint az ellenségeskcdés megkczdése érvénytelenít a háború előtt kötött szerződést, lehet hivatkozni más tényekre,

vagyis azokra a körülményekre, hogy néhány évvel a háború előtt a Duna menti államok kértek, vessenek véget a nem Duna menti államok uralmátának a Duna vízrendszerén.

Ismeretes, hogy 1938-ban maga a Népszövetség volt kénytelen korlátozni a nem part menti államok által végzett ellenőrzést és kiterjeszni néhány Duna menti ország jogkörét. Miként lehetséges az, hogy valamennyi őnnepélyes, a nemzetek szuverenitásáról elhangzott nyilatkozat után ezen a konferencián olyan javaslatot nyújtanak be, ami egy lépést jelent hátrasclé, még akkor is, ha a háború előtti állapotot vettük össze? Miéről volt valakinek szüksége arra, hogy olyan bonyomást keltse az európai nemzetekben, miszerint egy olyan gyámsági, nem autonóm területre számított rendszert kezdenek kiterjeszni olyan szuverén európai országokra, amelyek rendelkeznek saját parlamenttel, a parlamentnek felelős saját kormánnyal, azzal a súlyosbító körülmiennel, hogy itt olyan szövetséges államokról van szó, amelyek mélyreható demokratikus reformokat hajtottak végre? A Duna menti nemzetek a maguk urai akarnak lenni otthonukban, ugyanúgy hajózási rendet akarnak bevezetni a Dunán, mint más szuverén államok saját vízi útjaikon. Egyetlen Duna menti állam sem óhajt magának kivételecs helyzetet, sem előnyököt, sem kiváltságokat. Egyszerűen annyit kíván, hogy törvényes jogait gyakorolhassa.

Az Ukrán Szovjet Köztársaság küldöttsége nem ismerheti el jogilag érvényesnek a Duna-rendszer illető szavazás eredményeit, amelyeket egyrész a román békészerződés-javaslatot vizsgáló október 10-i plenáris ülésen, másrészt a bolgár békészerződés-javaslatnak szentelt október 14-i ülésen érték el.

A francia delegáció által bonyújtott javaslat, amely a valóságban az Egyesült Államok és Nagy-Britannia eredeti javaslatának ismétlése, egyik bizottságban sem kapott kétharmados többséget és nem lehetett elismerni a békékonferencia plenáris ülésre elérte terjeszthető ajánlásnak. A konferencián viszont csupa olyan állam szavazott, amelyek semmi része sem volt a Romániával, Bulgáriával vagy Magyarországgal viszonyt haborúban, és ezeknek az államoknak a szavazatai döntötték el a szavazás eredményét. Így teljesen abnormális helyzet van előtünk. Az itt leszavazott államok éppen azok, amelyek a harc egész terhét viselték a német, a román és más ellenes erők ellen, és amelyek ezenkívül még Duna menti országok is, még azok, amelyek döntőbőröként léptek fel a dunai kérdésben, olyan távoliak, mint Kína vagy Brazília, vagy a Dunától olyan idegen európai államok, mint Hollandia vagy Belgium, amelyeknek már elég munkájuk van Indonéziában vagy Kongóban.

A fent kifejtett indokok alapján az ukrán delegáció ragaszkodik hozzá, hogy szüntessék meg a korábbi szerződésekben a Dunát illető cikkelyekről a plenáris konferencián történő szavazás nyomán kialakult abnormális helyzetet, illetve, hogy a 33. cikkelyt ne iktassák be a magyar békészerződésbe.

Az ukrán delegáció annak a kívánságának ad hangsúlyt, hogy a Miniszterek Tanácsa a szerződés-javaslatok jóváhagyásakor vegye tekintetbe delegációknak itt előállott megjegyzéseit, és tegyen eleget a Duna menti országok igazságos igényeinek.

V. Beasley úr, Ausztrália első delegátusa:

"Az ausztrál delegáció, mint az albizottság és egyben az általános bizottság tagja, elég szorosan kapcsolódott a magyar békészerződés-javaslathoz. Ezért örömmel ragadtuk meg ezt az alkalmat, hogy ismertessük e szerződéssel kapcsolatos észrevételeinket.

Amikor a cschiszlovák delegáció bonyújtotta a jelcilegű magyar határ újabb módosításának javaslatát, miszerint valójában lehetséges a pozsonyi hídő kiszélesítése, az ausztrál delegáció véleménye szerint ez a kérdés elég létfontosságú, hogy albizottság alakítását kérjék a felmerült tények kivizsgálására, és ezt a kezdeményezést mi ragadtuk magunkhoz.

Ami a szlovákiai magyar, kisebbség általépítéssel kapcsolatos cschiszlovák javaslatot illeti, az ausztrál delegáció ezt a problémát mérlegelve teljes rokonszenvéről biztosította a cschiszlovák kormány őhját, hogy legyen biztosítva a homogenitás és a nemzeti egység, és hogy kisebbségi problémáját igazságosan rendezzék. Mindazonáltal az ausztrál delegációknak, más delegációkhöz – nevezetesen az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok delegációjához – hasonlóan az a rendkívül erős érzések volt, hogy igazságtalan lenne beiktatni ebbe a szerződésbe egy olyan záradékot, amely a befogadó ország ákara ellenére megengedi ezrek általépítését.

Az ausztrál delegáció rendkívül helyesli a kétoldalú tárgyalás alapelveit, és őszinte reményének ad kifejezést, hogy e módszer segítségével gyorsan el lehessen majd jutni az egyik legkényesebb probléma igazságos és tartós rendszereihez.

A magyar szerződés gazdasági záradékaiban előfordulnak bizonyos, valamennyi balkáni állam és Finnország szerződéscivel közös problémák, ámde, ami Magyarországot illeti, bizonyos szempontokból sürgezőbbek. Olyan országosporttal kell itt foglalkoznunk, amelynek gazdasági élete a háború előtt foltozatosan német befolyás alá került, és amelyet Németország kihasznált a támadó háborúhoz való felkészülésében. Ném könnyű feladat ismét az Európa és az egész világ békéje és jóléte érdekében szükséges gazdasági együttműködés keretébe juttatni

ezeket az országokat. Ezért nem is meglepő, hogy a konferencia nyilvánvalóan elég különböző nézeteket mutatott e feladat teljesítésének legjobb módszerét illetően.

A szovjet delegáció és más delegációk igen hangsúlyozták a baráti kapcsolatok jelentőségét a volt ellenséges országok és közvetlen szomszédaik között, és különböző, a baráti együttműköést támogató kétoldalú meggyezésekkel vettek védelmükbe. Ennek ellenére sokunknak az volt a benyomása, hogy a kétoldalú gazdasági módosítások túlzott támogatásában van bizonyos veszély, különösen ha megengedik, hogy akadályozzák a kereskedelmi kapcsolatok felújítását és fejlődését ezen, korábbi ellenséges országok és a többi távolabbi szövetséges országok között.

Ausztrálianak a múltban csak másodlagos kereskedelmi kapcsolatai voltak ezekkel az ellenséges országokkal, és nem mondható, hogy pénzügyi vagy egyéb közvetlen érdekeit kellene védeni ebben a térségen.

Nagyon reális érdekek fűznek azonban a világkereskedelem fokozatos kiterjesztéséhez, és úgy vélik, meg kell engedni ezeknek a korábban ellenséges országoknak kereskedelmi kapcsolatok kialakítását valamennyi más országgal, és ebben támogatni kell őket.

Ezek a kapcsolatok a szomszéd államokkal kétségtelenül szorosabbak lesznek, és a kereskedelemlő aránya ebben a térségen nagyobb lesz, mint más országok esetében.

Ámde a békészerződéseknek nem szabad felhasználniuk semmisélc mesterséges, regionális gazdasági jövő felé mutató tendenciát, sem megkönnyíteniük, akár részlegesen is, e korábban ellenséges országok gazdasági életének meggyengítését közvetlen győztes szomszédaik által.

Ezen okokból Ausztrália támogatja azt, a szerződésbeli rendelkezést, amelynek célja azonos lehetőségek biztosítása valamennyi Egyesült Nemzetnek és jogos kereskedelmi tevékenységük védelmezése bármiféle önkényes diszkriminációval szemben. A mi véleményünk szerint ebben a szellemben kell megoldani a Duna-hajózás súlyos és összefüggő alapelvét. Itt ismét nem lényeges Ausztrália közvetlen érdeke, de amellett vagyunk, hogy a dunai vízi utat nemcsak Európa e régiója egészítésének jelentős tényezőjeként kell tekinteni, hanem fontos csatornának is, amelynek segítségével a dunai országok árucserét sulytathatnak távolabbi országokkal minden esetben, ha ez a kereskedelemlő mindenki előtt számára credményes.

E konferenciának nem feladata a részletes foglalkozás a Duna-hajózás problémáival, ámde a békészerződésekkel szembeni megteremtésének feladata magában foglalja azon szükségesség biztosítását, hogy ezeket a problémákat alkalmaz nemzetközi alapon fogják megvizsgálni. Célszerű, hogy ez a konferencia olyan intézkedéseket foglaljon bele a békészerződésekbe, amelyeknek célja e kérdések lehetőleg minél gyorsabb vizsgálata valamennyi közvetlenül érintett ország által.

Magyarország esetében különösen nehéz a jóvátétel áttekintése, mivel számos bizonyítéka van a Magyarország gazdasági helyzetét fenyegető veszélynek a háború következtében és inflációja miatt.

Az ausztrál delegáció megítélése szerint, ha valahol megalapozott indokok lennének szakérítői vizsgálat kérésére valamely ország fizetőképességének megállapítására, mielőtt megszabnák a jóvátétel összegét, akkor címen az esetben ez különösen helyéervaló lenne.

Eredetileg azt reméltek, hogy ezt az eljárást minden ország elfogadja majd, és a feladattal egyetlen központi szervet bízznak meg.

Ámde tekintettel a nem kiélegítő támogatásra, amellyel ezzel kapcsolatban álláspontunk találkozott, nem ragaszkodtunk hozzá, hogy javaslatunkat szószerint alkalmazzák.

A román és a bolgár bizottságban megszavaztuk a bizottságok jóvátételi ajánlását, Magyarország esetében viszont nem vagyunk hajlandók bármilyen számjegy megszavazására, mivel szerintünk itt alaposabb vizsgálat szükséges.

Ugyanolyan Finnország esetében is a javasolt 300 millió dolláros összeg ellen fogunk szavazni, mivel túlzottan tartjuk és mivel kedvezően kellene megítélni a finn küldöttség kérését az összeg 200 millió dollárra való csökkentésére.

Azt is kívánunk, vegyük figyelembe komoly aggodalmunkat, amely a kétoldalú megállapodások módszerének elfogadását illeti valamennyi jóvátételi tervben, egyrészt a jóvátételt kapó, másrészt az azt fizető ország között, amint azt a szerződésben javasolják.

Olaszország esetében 12,9 arányú szótöbbséget értünk el azon javaslat érdekében, miszerint Olaszországnak a Szovjetunió kívül más országokkal kötött egyezményt az olasz jóvátételi bizottság elé terjessék jóváhagyásra, és azt kívánunk, hogy ezt az alapelvet terjessék ki valamennyi jóvátételi tervre, ha csak egy gyarapodó félről lenne is szó.

Ismét figyelemzeti szeretnénk a kétoldalú megállapodások e módszereinek két fővészélyére:

Az első az, hogy a jóvátételt fizető ország a legyőzött nemzet gyöngébb helyzetére való tekintettel kénytelen lehet hozzájárulni a jóvátételi cikkek abnormálisan alacsony értékeléséhez, és ily módon a jóvátételi összegek valódi értéke ténylegesen sokkal magasabb lehet, mint a szerződésben foglalt számok.

A másik veszély az, hogy a jóvátételi rendszer felhasználható a volt ellenséges országok gazdasági életének a jóvátételt elvező országok gazdasági életéhez való odaláncolására szorosabban, mint kívánatos lenne a világgazdasági együttműködés szempontjából, ami minden békétörökösünk elsődleges alapja kellene legyen.

E kérdésekkel kapcsolatos álláspontunkat a bizottságok nem támogatták, ezért a jelen időszakban nem szándékozunk ragaszkodni hozzájuk, de feljegyzettük őket, és úgy vélik, nem többéves tapasztalat kell majd, hogy bebizonyosodjék, nézetcink gyakorlatilag helyesek voltak, és ebben a szakágban, akár másokban is, előrelátásra, szükség esetén a szerződés revíziójára lett volna szükség.

VI. Guszev úr, szovjet külügyminiszterhelyettes:

"Jól ismert a fasiszta Magyarország részvételre a háborúban a hitleri Németország oldalán és a szövetséges országok, elsősorban a Szovjetunió ellen, és a szerep is, amelyet ebben Magyarország játszott.

Magyarország volt az utolsó Németország csatlósai közül, amely megszakította vele a kapcsolatokat, és beszüntette a hadviselést a szövetséges hatalmak ellen.

A régi Magyarország a legbensőségesben Németországhoz kötődő országok egyike volt. A német külügyminisztérium közzétett dokumentumaiból már ismeretes, hogy még az európai háború kitörése előtt Magyarország fasiszta kormányai Németországgal közösen készítettek a Csehszlovákia és más szomszéd országok elleni katonai tervet.

Magyarország fasiszta kormányainak sikerült mindenki békci döntéssel annektálnia jelentős, Csehszlovákiához és Romániához tartozó területet. Ezeknek az úgynevezett "békci jutalmaknak" az volt az eredménye, hogy a fasiszta Magyarország teljesen Németország rendelkezésére állt, és a háború egész ideje alatt szállította neki a katonaságot, élelmiszerkészleteket, nyersanyagot és minden, ami a háborúhoz szükséges. A magyar hadosztályok Fehérorszország, Ukrajna és a Szovjetunió más területén végrehajtott hadműveletek során kitűntek a partizánmozgalom előjtásának kegyetlenségevel és a polgári lakosság elleni megtorlással.

A magyar egységek jelentős károkat okoztak a Szovjetunió területén a nápgazdaságnak és úgytartan nagy szenvedést és nélkülvességet a polgári lakosságnak. Ismerte, hogy amikor Románia, Bulgária és Finnország eltámadt Németországtól, és beszüntették a harcot a szövetséges hatalmak ellen, Magyarország volt kormányai a maguk részéről szintén kisérletet tettek a háború befolyására. Ebben azonban mégis meggyőzték a szálasistákat, az örökölt magyar hitleristákat, akik magukhoz ragadták a hatalmat, és az előrenyomuló Vörös Hadsereg elleni dühödt harcok arénájává változtatták az országot.

Súlyos és véres harrok után Budapest térségében és Magyarország más vidékein szétverték a Balkánon előkészülvénet offenzívát, és e hadserege maradványait a Németországhoz szegődött szálasistákkal együtt kiüzték a magyar terüetről. Visszavonulásuk során a szálasisták Németországba és Ausztriába vitték a magyar államot illető javak és értékterületek jelentős részét. Magyarország minden ideig a legsúlyosabb módon szennyezett a fosztogatás következményeit.

Az új demokratikus magyar kormány adatai szerint a németek és a szálasisták a legértekezetesebb javakat szállítottak el Magyarországról, összesen három milliárd dollár értékben. Íme néhány magyar adat, amelyekből képet alkothatunk a fosztogatás mértékéről:

1 320 mozdony,
55 430 vasúti kocsi; ebből
a) 4 964 személyvagon,
b) 50 466 tehervagon,
63 900 magán- és közforgalmú gépkocsi, motorkerékpár stb., 370 személy- és teherhajó, csónak, úszódaru, ponton, gépek, ipari anyagok, nyersanyagok, félkészárak és ipari termékek 415 legnagyobb gyárból,
605 000 szarvasmarha,
250 000 ló
1 500 000 sertés
500 000 juh

A kifosztásnak ebből a mértékből nyilvánvaló, hogy a magyar gazdaság nagy kárt szennyezett, és a javak visszaszolgáltatása hozzájárulhatna Magyarország gyors gazdasági megújulásához.

A szovjet delegáció az ártartja szükségesnek e tények megemlítését, hogy a konferencia tagjainak helyes elkezelésük legyen Magyarország valós gazdasági helyzetéről. Ez annál szükségesebb, mivel bizonyos delegációk, különösen az Egyesült Államok, a szerződés gazdasági cikkelyeinek tárgyalásán a gazdasági bizottságban bizonyos aggodalomnak adtak hangot Magyarország gazdasági helyzetével kapcsolatban. Rá kell mutatni, hogy az Egyesült Államok kormánya még a konferencia előtt írásos diplomáciai összekötetésben volt a Szovjetunióval Magyarország gazdasági és pénzügyi állapotának kérdésében. Az Egyesült Államok kormánya abban az időben azt javasolta, hogy az Egyesült Államok, a Szovjetunió és az Egyesült Királyság képviselőiből alakítsanak különbizottságot Magyarország gazdasági újjáépítési tervének kidolgozása céljából.

A szovjet kormány nem érthetett egyet az Egyesült Államok kormányának javaslatával, mivel e javaslat megvalósítása a magyar kormány kizáráshoz vezetett volna az ország gazdasági életének rendezéséből, valamint indokolatlan beavatkozás lett volna belügyeibe.

A tapasztalat azt mutatja, hogy Magyarország új kormánya, amely végrehajtotta országában a demokratikus átalakítást, szerecsés módon oldja meg a gazdasági rekonstrukció problémáit.

Elegendő, ha felhívjuk a figyelmet arra, hogy ebben az időszakban a magyar kormány radikális földreformot hajtott végre, hogy jelentős mértékben növelte az ipari termelést, hogy stabilizációs pénzreformot hajtott végre, és hogy még egyéb intézkedéseket is tett.

Teljesen nyilvánvaló, hogy Magyarország gazdasági újjáépítésének folyamata gyorsabb is lehetne, ha a magyar kormány megkaphatná a németek és a szászok által elvitt értékeket, amelyek ez idő szerint az amerikai hivatalok ellenőrzése alatt vannak Németország és Ausztria területén.

Ismeretes, hogy a magyar kormány többízben kéréssel fordult az amerikai hatóságokhoz a magyar javak visszatérítése ügyében. E kéréseknek azonban nem tettek eleget. Ha az Egyesült Államok delegációjának valóban szándékában áll hozzájárulni és segíteni Magyarországot gazdasági rekonstrukciójában, számos lehetősége lesz a kívánságának teljesítésére azzal, hogy visszaadja Magyarországnak azokat a javakat, amelyekre olyan nagy szüksége lenne gazdaságának újjáépítéséhez.

A szovjet delegáció Magyarország gazdasági életének megkönnyítésére a békészerződés 26. cikkelyeként javasolta Magyarország jogainak elismerését a Németország területén található magyar javak visszatérítésére.

A szovjet delegáció javasolta a Németország vagy más, a háborúban Németország oldalán részt vett országok területén található magyar javakat illető korlátozás megszüntetéséről szóló szöveget is.

E javaslattal szemben mindeneklőtt az Egyesült Államoknak és bizonyos más delegációknak is kifogásai voltak, és a gazdasági bizottság végül nem fogadta el.

Ismeretes, hogy az Egyesült Államok kormánya nem támaszt jóvátételi igényeket Magyarországgal szemben, de az Egyesült Államok kormánya nem akarja elismerni Magyarország jogát javainak visszatérítésére. Netán a demokratikus magyar kormány elleni politikai nyomás eszközöként fogja felhasználni ezeket a javakat?

A szovjet delegáció a 25. cikkelyt illető javaslatot tett Magyarország és polgárai jogainak megújítására a szövetséges és társult hatalmak területén található vagyonára. Ez a javaslat is hasonló ellenkezésre talált az Egyesült Államok részéről, és a gazdasági bizottság nem fogadta el.

Az Egyesült Államok delegációja, rámutatva Magyarország gazdasági nehézségeire és e helyzet könnyítésére törekedve nyilván a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia számlájára, a gazdasági bizottságnak ezen az ülésen olyan javaslatot adott be, amely 300-ról 200 millió dollárra kívánta mérsékelní Magyarország jóvátételi tartozását a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának. Ez azonban semmi egyéb, mint tüntetés a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia legális jogai ellen.

Meg kell jegyznem, hogy a magyar kormány 3 000 millió dollárra becsüli a magyar területről elhurcolt javakat, amelyek most Németország és Ausztria területén vannak.

Fontos megjegyzés, hogy maga a magyar küldöttség nem nyújtott be ilyen kívánságot a békékonferenciának. A magyar küldöttség egyszerűen kijelentette, hogy kötelességének tartja a jóvátételt illető kötelezettségeinek teljesítését. Az Egyesült Államok delegációja azzal a tényel indokolta módosító javaslatát, hogy Magyarország olyan jóvátétel-térhet visel, amely túlságosan súlyos gazdasága számára.

Valóban olyan nehezek és elviselhetetlenek a jóvátételi terhek Magyarország számára?

Ismeretes, hogy a Magyarországgal kötött fegyverszünet a teljes jóvátételi összeget 200 millió dollárban szabta meg a Szovjetunió és 100 millióban Csehszlovákia és Jugoszlávia részére.

A Szovjetunió, amelyet ebben az ügyben a kezdeményezés illeti, igen szerény jóvátételi igényt nyújtott be Magyarországnak azokhoz a károkhoz képest, amelyeket a háború folyamán országunk gazdaságának Magyarország okozott. A fegyverszüneti rendelkezésekkel összhangban a Szovjetunió megállapodást kötött Magyarországgal a jóvátétel végrehajtásáról.

1945-ben Magyarország 10 500 000 dollár értékű árut szállított a Szovjetunióval. Ezzel szemben a Szovjetunió és Magyarország közötti kereskedelmi szerződés alapján Magyarország 6 300 000 dollár értékű árut kapott a Szovjetuniótól, ami hozzájárult Magyarország gazdasági növekedésének megkönnyítéséhez.

Ha az 1945-ben a Szovjetunióval jóvátétel céljára történt egész szállítás mennyiségeit egybevetjük azzal az árumennyiséggel, amit Magyarország kapott a Szovjetuniótól a kereskedelmi megállapodás alapján, a jóvátétel összege csak 4 200 000 dollárral haladja túl a Szovjetunió áruszállítását.

Ez az 1945. évi jóvátétel nyilvánvalóan nem lehetett súlyos teher Magyarország számára, miként itt a pontos tényekkel szemben bizonyítani akarják.

A szovjet kormány éppen Magyarország gazdasági nehézségeit tekintetbe véve fogadta kedvezően a magyar kormány kivánságát, és 6-ról 8 évre hosszabbította meg a jóvátétel fizetési határidejét.

A szovjet kormány teljesen elengedte Magyarországnak azt a 6 millió dolláros büntést, amellyel a jóvátételben meghatározott szállítás késése címén tartozott volna, a megállapodás végrehajtásának első évében a határidőre le nem szállított áruk miatt.

1946. júliusában a magyar kormány revideált jóvátételi szállítási tervet javasolt a következő évekre.

A szovjet kormány teljes mértékben eleget tett a magyar kormány c kérésének.

Mindezen tények ellenére az Egyesült Államok delegációja azt javasolta, hogy csökkentsék Magyarország jóvátételi adósságának teljes összegét. Mit jelent az Egyesült Államok delegációjának ez a javaslat?

A fegyverszüneti rendelkezés értelmében a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia megállapodást kötött Magyarországgal a jóvátétel címén végrehajtandó szállításokról. Magyarország tudja, milyen árakat kell előkészítenie szállításra a Szovjetunió népgazdaságának rekonstrukciós tervé szerint, azaz a Szovjetunió elpusztított területeinek újjáépítéséhez szükséges áruszállítást.

Vegyük figyelembe azt a tényt is, hogy egrészről a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia, másrészt Magyarország megállapodásra jutott a jóvátételi tervről, és hogy ezek az országok már több mint egy éve a gyakorlatban valósítják meg azt.

Az Egyesült Államok delegációja e terv megszüntetését és ezzel tulajdonképpen a Szovjetunió gazdasági rekonstrukciójának lassítását javasolja, végeredményben pedig viszállyt okoz a Szovjetunió és Magyarország között.

Az ausztrál delegátus éppen az imént jelentette itt ki, veszedelmet lát abban, hogy a Szovjetunió kétoldalú megállapodást kötött Magyarországgal a gazdasági kérdések ügyében. Engedtessék meg számára egy kérdést: Miben áll ez a veszedelem? Abban a tényben, hogy a Szovjetunió sikerült kétoldalú megállapodások alapján elrendezni ezt a problémát a magyar kormánnal?

Abban, hogy a Szovjetunió gazdasági megállapodása szerint szállított Magyarországnak a magyar kormány gazdasági terveinek végrehajtásához szükséges áruk?

Ha Ausztrália delegátusa ebben veszedelmet lát, miképpen kívánná kapcsolatok létesítését Magyarország és a Szovjetunió, mint szomszédos államok között?

Az ausztrál delegátus nem elégedett azzal, hogy baráti, gazdasági kapcsolatok alakultak ki a Szovjetunió, Románia, Magyarország, Bulgária és Finnország között, ámde azt hiszem, a konferencia egyetért majd abban, hogy ezek a szavak nem a béké ügyét szolgálják.

Hogy az ausztrál delegátus nem elégedett a kialakult baráti kapcsolatokkal, az az ő dolga. Ami minket illet, az ellenkezőjét állítjuk, ugyanis a baráti kapcsolatoknak gazdasági és politikai téren maguknak a volt ellenkezőknek az érdekeire kell épülniük ugyanúgy, mint a szövetséges országok érdekeire és végeredményben az egész világ érdekeire.

Az Egyesült Államok delegációja ennek ellenére előterjesztette és védelmezte módosító javaslatát a bizoitás előtt. Mi viszont azt ajánlhatnánk az Egyesült Államok delegációjának, hogyha bőkezűnek akar mutatkozni, azt a maga számlájára tegye, ne más államok számlájára.

A Szovjetunió a bizottsági üléseken és a konferencia ülésein nemegyszer hangsúlyozta nyilatkozataiban, milyen fontosságot tulajdonít az elszennedett károkhoz képest csak jelentéktelen töredéket jelentő jóvátételeknek.

Nem tűnik szükségesnek indokaink újbóli megismétlése.

A szovjet delegáció ragaszkodik hozzá, hogy a békészerződés 21. cikkelyét a külügyminiszterek tanácsa által előterjesztett formában fogadják el.

Magyarország teljesítheti és köteles teljesíteni a Szovjetunióval szánt jóvátétel ügyében vállalt kötelezettségeket.

A szovjet delegáció amellett van, hogy bizonyos delegációk jóindulatú segítőkészségének Magyarország gazdasági rekonstrukciójában mindenekelőtt a németek és a szálasisták által Magyarországról elszállított magyar javak visszaadásával kellenc megvalósulnia, amely javak jelenleg a szövetséges hatóságok ellenőrzése alatt vannak. Ennek az intézkedésnek a végrehajtása jelentősen megggyorsíthatná Magyarország gazdasági rekonstrukciójának folyamatát és hozzájárulhatna az ország jóvátételi és egyéb, a Szövetségesekkel szemben fennálló kötelezettségeinek teljesítéséhez.

A szovjet delegáció javasolja a konferenciának, fogadja el a 25. cikkelyt illető javaslatát a Szövetséges és Társult Hatalmak területén lévő magyar javak ügyében, valamint a 26. cikkelyt javaslatát Magyarország jogáról elvett javainak visszatérítésére és a Németország területén lévő magyar vagyonhoz való jogainak helyreállításáról.

Ha ezeket a javaslatokat elfogadják, az jelentős hozzájárulás lcsz. Magyarország gazdasági újjászületéséhez.

A magyar politikai bizottság megtárgyalta a csehszlovák delegáció javaslatát 200 000 magyar áttelepítésre ügyében Csehszlovákiából Magyarországra. A szovjet delegáció vézte ezt a javaslatot, mert igazságosnak tartotta. München és a bécsi döntések tapasztalatai és bizonyos magyar reakciós körökben megnélvánuló revisionista törkvések bizonytájuk a csehszlovák kormány aggodalmainak jogosságát és magyarázzák törkvését nemzetiségileg homogén állam kialakítására. Egy ilyen megoldás hozzájárulna a Csehszlovákia és Magyarország közötti tartós baráti kapcsolatok kialakulásának útjában álló akadályok elhárításához, és ezzel a tartós béké létrehozásához is hozzájárulna Közép-Európában.

Bizonyos delegációk – nevezetesen az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság delegációjáról van szó – a bizottsági ülésen nem támogatták a csehszlovák javaslatot. Ez azt a benyomást kelti, hogy nem érdékük a vitás kérdések rendezése, amelyek mostani megoldása előnyben lehetséges vitákat és félreérteketeket Csehszlovákia és Magyarország között.

A szovjet delegáció véleménye szerint mindenki közvetlenül érdekkelt országot, azaz Csehszlovákiát és Magyarországot, de Európa és részének békéjét is szolgálja, ha végleges megoldást találnak 200 000 magyar áttelepítésére Csehszlovákiából Magyarországra.

A politikai bizottság elfogadta a javaslatot, miszerint kétoldalú tárgyalások legyenek Csehszlovákia és Magyarország között 200 000 magyar áttelepítéséről. A szovjet delegáció bizonyos benne, hogy a Csehszlovákia és Magyarország közötti tárgyalás e kérdés szerencsés megoldásához vezet majd, ami hozzájárul a jöszomszédi kapcsolatok kialakulásához Csehszlovákia és Magyarország között, valamint az európai béké megteremtéséhez.

A magyar békészerződés-javaslat tárgyalása során a szovjet delegáció nem szándékozik megismétlni a 33., a Dunát illető záradékokat tartalmazó cikkelynek a szerződésbe iktatása elleni indokait. A szovjet delegáció nem tartja szükségesnek bármilyen, a Dunát érintő záradék beiktatását a magyar békészerződésbe.

Befjelezésül a szovjet delegáció szükségesnek tartja, hogy rátutasson: az új Magyarország, amely megtagadta fasiszta múltjából eredő nehéz örökséget és amely az ország demokratikus fejlődésének és átalakításának útjára lépett, elismeri a fegyverszüneti rendelkezésekben foglalt kötelezettségeit és ígycsak teljesíteni ezeket a kötelezettségeket.

A szovjet kormány a maga részéről már egész sor intézkedést tett, hogy megkönyítse Magyarországnak kötelezettségi teljesítését, és reméli, a többi delegáció is, akiktől ez a kérdés függ, a maguk részéről megteszik azokat az intézkedéseket, amelyek hozzájárulnak az új Magyarország megszületéséhez, és nem fognak ragaszkodni a Magyarországra róható utólagos gazdasági kötelezettségekhez. Ezt csakképp, valóban ott segítünk Magyarországnak, ahol az lehetséges és szükséges."

VII. Thorp úr, az USA delegációjának gazdasági szakértője:

"Elnök úr, uraim. A konferenciának ezt az ülését a magyar békészerződés-javaslat megtárgyalására szánják, és az USA delegációjának véleménye szerint sem a hely, sem az időszak nem alkalmas itt olyan, azon indokokkal összefüggő problémák megvitatására, amelyeket az Egyesült Államok delegátusa egyik vagy másik javaslatban ismertetett.

Ellenkezőleg, úgy ítéljük meg, hogy a vitáink befjezésére maradt idő rövidségére való tekintettel célszerű lenne az itt előadásra kerülő intervenciókban kizárálag a magyar békészerződés rendelkezéscit illtő kérdésekre szorítókozni.

Az Egyesült Államok delegációja kötelezettségének tartja, hogy felhívja a konferencia figyelmét a magyar békészerződés 21. cikkelyére, amely 300 millió dollárban szabja meg a Magyarország által fizetendő jóvátétel összegét.

A Jaltai Konferencia idején a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok kölcsönösen kötelezték magukat, hogy segítségükkel hozzájárulnak a Tengely volt csatlásainak azon gazdasági nehézségek leküzdéséhez, amelyek ezekre az országokra nehezednek.

Magyarország gazdasági nehézségeit eddig nem oldották meg.

Remélük, hogy a másik két nagyhatalommal közös megállapodás alapján végrehajtott akcióval megoldjuk ezt, olyan akcióval, amely Magyarország gazdasági széthullását megállító programhoz vezet, olyan akcióval, amely biztosítaná az egész keretet is, amiben ez az ország képes lesz gazdasági életének felújítására.

Ha a Jaltán vállalt kötelezettség nem is létezne, gondunk nem kevésbé lenne nagy. Smuts úr kérdi ragyogó beszédében ezeket a jelentős szavakat mondotta ki: 'kollektív jólét'.

Ismeretes számunkra, hogy a gazdasági jólét és a gazdasági hanyatlás arányainak világméretű jelentősége van, hogy egy bizonyos országot sújtó események átterjednek más országokra is, ahol visszhangra találnak.

Az is ismeretes előttünk, hogy a gazdasági összeomlás egy bizonyos övezetben más övezeteket sújt, míg a gazdasági jólét újabb gazdasági jólétet hoz létre.

Milyen e percben Magyarország gazdasági helyzete? Ez a konferencia tényekben és elemző adatokban elegendően gazdag dokumentumot kapott a magyar kormánytól, ami fölöslegessé tesz minden nyilatkozatot utólagos részletekről.

A magyar nemzeti jövedelem, amit a háború előtti időszakban egy milliárd dollárra becsültek, a fegyverszünetet követő első év alatt 500 millió dollárra csökkent. A magyar kormány optimista becslése az 1947. július 31-én végződő gazdasági évre az egész évi eredményt 620 millió dollárnyi összegre becsüli.

Világosabban kifejezve: Ha az 1946 első negyedévi gazdasági tevékenység színvonalát egybevetjük az ilyenfajta becslésekkel 1938-i megfelelő időszakkal, akkor ez – a 6 tipikus iparágat tekintve, a magyar küldötteknek a konferenciára készült jelentései szerint – a következőképpen fest: (Megjegyzem, hogy százalékos összehasonlításról van szó az 1938-i számokkal.)

kohó- és fémpipar:	94,3 %
bőr- és kaucsukipar:	12,6 %
faipar, ónipar és műanyagipar:	11,9 %
textilipar:	24,3 %
ruhaipar:	12,3 %
élelmiszeripar:	36,7 %

Az egyedüli eset, amelynél megnyugtató termelési szintet figyelhetünk meg, az a fémpipar és a gépgyártás ágazata. Tudjuk viszont, hogy éppen ezt az iparát lényegében a jóvátételeket szolgáló termelésre állították rá. Valamennyi más esetben a számadatok gyakorlatilag teljes gazdasági csődről árukodnak.

Becsléseink azt mutatják, hogy a megszállás kiadására lefoglalással szükséges összegek és a jóvátételei számlára való befizetések a nemzeti jövedelemnek mintegy 35 %-át teszik ki.

Ilyen súlyos terhekkel a magyar kormány költségvetése komoly egyensúlyzavarral küzd, és semmi jele sincs annak, hogy ez a jövőben enyhülni fog.

Ez az összkép a rendkívül nehéz terhekről, amelyek a németek által okozott károkkal, pusztítással és rablással sújtott nemzetgazdaságra nehezednek, azaz csupa olyan tényező, amelyek hozzájárultak Magyarország termelőképességének csökkenéséhez.

E kérdés tárgyalása során a Balkán gazdasági bizottságban felmerült egy bizonyos kérdéscsoport, amelyekre néhány percre szeretném ráirányítani a konferencia figyelmét.

Amint az lenni szokott, bárhová kerül is szóba a jóvátétel kérdése, valamennyi reklamáló fél részéről ismét végighallgattuk az elszenvetett károk jellegének és mértékének minden részletre kiterjedő leírását. Mindannyunk számára fontos annak emlékezetbe idézése, hogy a háborús kiadások minden végtelcni magasak. Amennyiben az ellenéges államok adósság-összegeiről beszélnek, nem lehet semmi egyébről szó, mint arról, hogy világosan lássuk, ez az összeg nem képviselheti csupán szerény hányszámát az csekről az államoktól jogosan követelt kártérítésnek.

A károk kérdésében a számok nyilván segítenek minden olyan esetben, amikor az engedélyezett hozzájárulást fel kell osztani néhány érdekkelt fél között, de ha a teljes összeg megállapításáról van szó, e számok valódi jelentősége kicsiny, mivel a korábbi ellenéges államok teljes adósság-összege nem határozható meg másképp, mint hogy figyelembe vesszük valamennyi többi pénzügyi kötelezettséget, amivel az illető országnak és fizetőképességének meg kell küzdenie.

Ha bizonyítható lenne, hogy egy ország elszennedett kára kétszeresen felülmúlja a követelt összeget, vagy ha bebizonyíthatnánk, hogy indokoltan felére lehetne csökkenteni az összeget, ez mitsem változtatna a helyzetet azon jelentős különbségek miatt, amelyek a totális háborúból keletkező követelések összege és azon ország fizetőképessége között vannak, amelynek gazdasága a háborús események során részben megsemmisült.

Nem szükséges tovább szélesíteni a fejezetet a kár jellegéről, amikor az már felbecsülése során elhangzott. Közölték velünk, az a körülmeny, hogy itt a fegyverszüneti megállapodás mellett egyidejűleg az ezt kiegészítő egyezmények is léteznek, bonyos értelemben akadályt jelent némely már elfogadott rendelkezés felülvizsgálása számára. Az azonban biztos, hogy a Magyarországgal szemben érvényesítendő jóvátételi jogot nem állapították meg végervényesen sem a fegyverszüneti tárgyaláson, sem más korábbi egyezményekben, mert ha ez megtörtént volna, nem lenne szükség külön záradék beiktatására a magyar békészerződésbe.

A fegyverszünet aláírásakor egyébként az Egyesült Államok nagyon nyilvánvalóan fenntartotta magának a jogot a Magyarországra zúdított kötelességek kérdésének ismételt fölvetésére a jóvátétellel kapcsolatban. Néhányorsz — legutóbb ma délután — hallottuk annak a nézettel az ismétlését, miszerint azok a nehézségek, amelyek előtt ma Magyarország áll, az Egyesült Államok kormánya balsikerének tudhatók be az Ausztria és Németország amerikai megszállási övezetében lévő magyar javak visszajuttatásában.

Szeretném kijelenteni, hogy az Egyesült Államok kormánya nemcsak a szövetséges nemzetekre, hanem ugyanígy a volt ellenláncos államokra való tekintettel is fontosnak tartja a restitúció fogalmát. Mindazonáltal a visszajuttatás e kérdésének rendezése kizárolag a berlini Ellenőrző Tanács szövetséges hatóságai közötti négyhatalmi megállapodásra fog tartozni — az az alapelvek, amelyek ki kell terjeszteni a volt ellenláncos államokra is. Ezt az 1946. április 17-én létrejött és nemcsak a szövetséges nemzetekre, hanem a volt ellenláncos államokra is vonatkozó új alapelvet védte az Ellenőrző Tanácsban az Egyesült Államok képviselője, aki 1946. június 26-án Berlinben azt javasolta a Szövetséges Tanácsnak, hogy a korábban ellenláncos államoknak, különösen Magyarországnak engedjék meg a restitúciós előnyök elvezését.

Az Egyesült Államok kormányának erőfeszítése ellenére eddig nem került sor ez ügyben semmisítéle négyoldalú megállapodásra. Az Egyesült Államok kormánya ennek ellenére egy ilyen megállapodás létrejöttében bízva annak idején minden tőle telhetőt elkövetett, hogy megkönyítse az ez idő tájt az említett övezetben lévő magyar ingóságok meghatározását és áthelyezését. Megkezdték a kutatást Németország és Ausztria amerikai megszállási övezeteiben; beszereztek a jegyzékeket és a magyar missziókat megbízták azon helyek megállapításával, hol találhatók a visszajuttatásra rendelt javak, kiküldték a missziókat az említett övezetekbe a nyomozás és kutatás végrehajtására és a Magyarországra való átszállítás előkészítésére, amint a négyoldalú megállapodás létrejön.

A magyar kormány megelégedésének adott kifejezést, hogy már most összeállíthatta a számításba jövő javak leltárát. Nevezetesen ami az osztrák területen az amerikai hadseregnak átadott aranyaluta kérdését illeti, már ismeretes, hogy az Egyesült Államok kormánya feloldotta az erre az aranya vonatkozó letiltást, és 32 millió dollár összegben visszaadta a magyar kormánynak.

Az Egyesült Államok kormánya reméli, hamarosan megköti a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál azt a négyhatalmi megállapodást, ami szükséges ahhoz, hogy Magyarországnak teljes mértékben megengedjék a restitúció jótéteményének kihasználását, és ezzel ez a kérdés megnyugtatóan rendeződni fog.

Az előtérrel történt közbeavatkozás során szó volt arról az általános pusztulásról, amit Magyarországnak a német tevékenység következtében el kellett szennednie, és a 3 milliárd dolláros számot említettek. Csakhogy nem szabad elfelejteni, ha ezzel az összeggel egybevetik Magyarország egész nemzeti jövedelmét, beleértve a földvagyont is, az 10 milliárd dollár. És egyebek között arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy amikor a németek által elkövetett kényszer-elhurcolásokról és rablásokról beszélünk, olyan időszakról van szó, amelyben óriási fejtélezés uralkodott a közlekedésben, és ha ma fel akarnánk becsülni súlyra és mennyiségre, minck felelne meg ez a három milliárdnyi áru és vagyon, amit állítólag elraboltak és elszállítottak Magyarországról, nagyobb áruértéket kapnánk, mint az, amit az UNRRA megalapításának első napjától a világ összes országába küldött. Ennek következtében úgy tűnik számunkra, hogy a sok aprólékosággal közölt három milliárdos számot nem kellene komolyan venni.

Önmagunk és a magyar kormány áltatása volna, ha megengednék, hogy ez a kormány úgy vélie vagy azt higgye, bármilyen visszaszolgáltatási program, legyen akár a legtökéletesebb is, megoldást fog nyújtani azon valóban súlyos terhek kérdésében, amelyek előtt ma Magyarország áll.

Az Egyesült Államok kormánya tudatában van, hogy Magyarországnak a maga részéről meg kell győződni arról, kormányunk folytatni fogja a visszaszolgáltatás terén végzett tevékenységét, hogy így lehetőséget adjon Magyarországnak legalább bizonyos mértékben annak visszaszerzésében, amit elraboltak tőle.

Többször megjegyezték, hogy bármilyen változás, aminek tárgya a jóvátételkről szóló megállapodás lenne, végül a nemzetközi jókaratot és bátorítás lenne Magyarország reakciós elmeinek, hogy ismét magukhoz ragadják a hatalmat. Nem értjük, miféle logikai események vezetnek az ilyen jellegű következetésekhez. A jóvátétel címén fizetett összegek, ha jól tudjuk, sohasem a nemzetközi jókarat forrásai voltak, hanem ellenkezőleg, nekünk úgy tűnik, ha ezek az összegek túlságosan magasak, inkább ellenkező irányú reakcióra kell számítani.

Ezenkívül, ami minden ország belpolitikai stabilitását illeti, az állampolgárokra zúdított nagyobb gazdasági terhek sohasem szolgáltak megszilárdítására. Kétszak lennénk bebizonyítani, igen nyomós indokok felhasználásával, hogy az illéző cikkely — a jóvátételi cikkely — megváltoztatása hozzájárulna Magyarország nemzetközi kapcsolatainak javulásához, és nagyobb politikai stabilitáshoz vezetne ebben az országban.

Az Egyesült Államok kormányának igen nehezére esik a 300 milliós szám elfogadása jóvátételi alapösszegként, amit Magyarországnak kellene fizetnie.

A plenáris ülés már különböző alapelvet engedett meg a jóvátételi követelések meghatározásában az egyik oldalon Bulgáriát, a másikon Romániát, Magyarországot és Finnországot illetően.

Az említett három ország számára azonos jelképes összegek alkalmaztak, holott jelentős különbségek vannak mind a népsűrűség, mind a nemzet gazdagsága és a magánjövedelem, illetve a háborús károk és pusztítások mértéke tekintetében egyaránt.

Meggyőződésünk, hogy a magyar jóvátételt revízió alá kellene venni a magyar nemzetgazdaság jellegének és jövőbeli kilátásának fényében.

Amennyiben a 300 millió dolláros szám igazságosnak és méltányosnak tűnik számunkra oly sokkal kevésbé feldült és gazdagabb gazdaságnak, — a román gazdaságot értetem ezalatt — ha ésszerűnek tekintenénk 125 millió dollárban megszabni Bulgária esetében, amelynek sokkal szegényebb a gazdasága, számunkra úgy tűnik, a Magyarország számára javasolt teljes összeg valamennyi kéznel levő összchasonlító eszköz szerint vitathatatlanul túlságosan nagy.

Az Egyesült Államok delegációja nem fog ragaszkodni módosító javaslatához, amivel igyekezett elérni a Magyarországnak kiszabott jóvátételi összeg csökkentését 200 millió dollárra.

Ennek ellenére a jóvátétel e cikkelyéről az Egyesült Államok delegációjának szavazata clutasító lesz, czt azonban nem szabad a jóvátételi elv ellenzésének magyarázni. Csakis e cikkely mostani formájának elvetését jelenti részünkről, mégpedig Magyarország mai helyzetének alapos ismeretére való tekintettel.

Végezetül, amennyiben néhány ország osztja kétélyeinket, akkor ez a konferencia nem ajánlj a 21. cikkely szövegét a Külügyminiszterek Tanácsának, hanem a szavazás eredményével jelzi, hogy ez az egyik olyan probléma, amely rászolgál a Tanács újabb vizsgálatára.”

VIII. Sir Alexander, az Egyesült Királyság első delegátusa:

”Az idő már előrehaladt és a konferencia megszabott idejének korlátozottságára való tekintettel nem óhajtom 2-3 percenél tovább feltartani öröket.

Szeretném itt közölni, hogy a tragikus következményű két világháború közötti időszakban Magyarország és Nagy-Britannia meleg baráti kapcsolatokat ápolt számos kereskedelmi ágazatban vagy a béké szándékai és alapelvei terén.

Reméljük, hogy most a békészerződés aláírása után ezek a kapcsolatok megújulnak és továbbfejlődnak.

Meggyőződésünk, hogy ugyanez a magyar nemzet óhaja is.

Számos beszéd hangzott itt ma el, de én csak háromra szeretném felhívni figyelmüket, vagyis Csehszlovákia, az Egyesült Államok delegátusának és Ausztrália képviselőjének beszédére. Azért kívánom figyelmükbe ajánlani czt a három nyilatkozatot, mert olyan érzésről tanúskodtak, amely a brit nép legforróbb egycértéssel találkozik.

Amint azt Clementis úr kifejtette, nem a megtorlás békéjét akarjuk, és részünkről, az Egyesült Királyság részéről osztjuk az Egyesült Államok és Ausztrália delegátusának kormányai nevén kifejezett véleményét, olyan terv meghalásztására törekedve, amely a csehszlovák és a magyar kormány között fennálló ellentétek okainak kiküszöbölésére irányulna.

Ezen a konferencián csakúgyan nagy szükség volt mind a mérsékel, mind a korrekt formától alaposan áthatott nyilatkozatokra, ami jellemző kell legyen államférfiak beszédeire.

A magyar békészerződés vitája során mindenkitől követük, hogy olyan megoldást találunk a magyar problémára, ami véget vetne ennek az Európa szívében már régóta tartó súrlódás-forrásnak.

Amennyiben az elkövetkező hat hónapban célhoz érnének a csehszlovák és a magyar kormány közötti tárgyalások, amelyek ezzel a konferenciával kezdődtek, és megnyugtató megoldást találnának a magyar

kisebbségek problémájának megoldására, anélkül, hogy megsértenék az emberiesség alapelveit, akkor az Egyesült Királyság teljes mértékben támogatni és szorgalmazni fogja az ilyen tárgyalásokat.

Reméljük, a magyar népnek a jövőben meglesz minden nélkülözhetetlen lehetősége és alkalma a gyors talpraállásra.

Egyébként nyilvánvaló, hogy egyetlen nemzet sem kerülhet ki a háborúból forradások vagy zúzódások nélküli; annál kevésbé, ha Magyarország esetében olyan orszagról van szó, amely a támadó oldalára állt és amely vereséget szenvedett.

Meggyőződésünk szerint a békészerződés aláírása után gyorsan és rendszeresen halad majd előre Magyarország újjáépítése, úgyhogy lassan ismét biztosítva lesz a normális élet a nemzet számára. Részünkről és országunkban figyelemmel és együttérzéssel fogjuk kísérni Magyarország törekvéscit. És míg nemzeti iparunk kiheveri háborús sebeit, ami minket illét, minden lehetőt el fogunk követni, hogy felújítsuk a korábbi időben Magyarországgal kialakult baráti kapcsolatainkat, mégpedig mindenkit ország javára, hiszen tudjuk, amint itt is, nevezetesen az Egyesült Államok delegátusa részéről elhangzott, hogy Magyarország gazdasági üjjászületése jelentős része annak a haladásnak, aminek meg kell valósulnia, hogy emelkedjen a jólét általános színvonala Közép-Európában és a Balkánon."

Amikor ez a nyolc beszéd elhangzott, a konferencia megkezdte a szavazást a Magyarországgal kötendő békészerződés-javaslat egyes pontjairól. A konferencia által elfogadott javaslat szövegét a szavazás eredményeinek feltüntetésével a kötet végén közzök.

H. A PÁRIZSI KONFERENCIA EREDMÉNYEI MAGYARORSZÁG TEKINTETÉBEN

Egy egész nemzedék élt Közép-Európában félelemben és bizonytalanságban. Végül borzalmas szenvedés és mérhetetlen veszteségek sújtották, mind emberéletben, mind anyagi javakban. Mindez azért, mert a németek és a magyarok, az első világháború támadói, nem voltak elégedettek az eredménnyel. Képtelenek voltak belenyugodni az 1920-21-ben Párizsban és környékén kialakított békéfektetésekbe. Képtelenek voltak és nem is akartak megbékálni uralmi elképzélések vereségével és sikertelenségével.

Magyarországon Horthy és reakciós soviniszta környezete a nemzeti hit alapvető dogmájává emelte "Trianon igazságtalanságának és tarthatatlanságának" tézisét. Kíméletlenül és megfontolás nélkül a múlt felújítására törték. Így jutott Magyarország céludatosan és könnyelműen Hitler oldalán a második világháborúba. Megtámadta valamennyi szláv szomszédját. Szembefordult a világ valamennyi szabadságszerető nemzetével.

Az egész világnak, Európának, főleg azonban nekünk, Közép-Európában békére van szükségünk. Ezért a győztes második világháború után gyűlölet és a bosszúvágy érzése nélkül igyekszünk megszüntetni minden ellentétekhez vezető okot. Megszüntetni minden régi követclést. Többek között meg akarjuk találni az alapot a Magyarországgal való tartós, lojalis együttműködésre is. Ez eddig nekünk nem sikerült. Lehetetlen volt a meggyezés és a megértés. Magyarország folytonosan a régi idők visszatérésére vágyott. Soha nem volt képes a szomszédaival való tárgyalásra önmaga és szomszédja helyes értékelése alapján. Magát túlbecsülte és a szomszédot lebecsülte. Ez a felsőbbség-tudat valószínűleg az időnkénti fontosság-érzésből eredt. A magyarok időről időre azt látták, hogy feléjük fordul a világ érdeklődése. Reméljük, az utóbbi szörnyű negyedszázad tapasztalatai után megértik ennek az érdeklődésnek az alapját, és tudomásul veszik, hogy Magyarország időnként érdekes kis figura lehet a világsakkáblán. Olyan kicsiny bábu, amely készséggel hagyja tologatni magát hatalmas párfogótól, nevezékké azt Mussolininak, Hitlernek vagy másnak. A nemzetek közötti szerény játékpartnerrel csak a szomszédaival való meggyezés után és azok egyetértésével válhat Magyarország.

Párizsban megszabták a békéfektetéseket a háború után, amelyben Magyarország megint a támadó oldalán állt és amelyből megint alapos vereséggel került ki. A párizsi konferencia által javasolt békészerződésben a magyarok valószínűleg csalódtak. Amennyiben a magyar sajtó és rádió a közvélemény tolmacsolójának tekinthető, Magyarország nemcsak a múlt valamennyi bűnénék megbocsátását várt a békékonferenciáról, hanem még valamilyen jutalmat is az előttünk és a világ előtt ismeretlen érdemeiért. A budapesti kormány talán tényleg azt hitte, hogy túlságosan szerény, ha támadó formában a status quo teljes helyreállítását fogja követelni Csehszlovákiától, Romániától pedig az 1940. augusztus 30-i bécsi diktátum döntésének legalább részleges elismerését.

Mindenféle kifogást lehet emelni a párizsi konferenciával szemben, azt azonban bizonyára nem, hogy a bosszú vagy az igazságtalanság szelleme vezérelné. Ha mégis olyan formában javasolja a békészerződést Magyarország számára, ahogyan megszavazták, a magyarok is kénytelenek lesznek tekintetbe venni, hogy valami hibának kell lennie Trianonnal kapcsolatos szónoklataikban. Ezenkívül megtudják, hogy minden agresszió után minden újabb, nehezebb feltételek következnek. Talán tekintetbe veszik a magyarok, hogy az egyedüli, valóban hazafias álláspont a régi bűnök elismerése és a jóviszony keresése valamennyi szomszéddal.

A maximálisan 200 000 etnikai magyar áttelepítését óhajtó követelésünket elutasítva, a magyar kormány Csehszlovákia határainak Magyarország javára történő revízióját állította ellenkövetelésként. A kisebbségi jogok és kivállások visszaállítását és belső törvényhozásunk megszüntetését nemzetközi beavatkozással.

Magyarországnak a békészerződésben sikerült ugyan elkerülnie az áttelepítés alapelveinek kifejezett elfogadását, de nem ért el semmilyen jogot és semmilyen lehetőséget, hogy bármilyen módon gátoljon bennünket olyan intézkedésekben, amelyeket szükségesnek fogunk tartani mindenmű revisionista és irredenta veszély végleges elhárítására határvídekünkön. Az pedig számunkra magától értehetődik, hogy egyetlen kísérletre sem került sor szövetségeseink részéről, hogy komolyan szóljanak határaink revíziójáról vagy arról a szilárd elhatározásunkról, miszerint nem vagyunk hajlandók visszatérni az 1938. előtti kisebbségi rendszerhez.

Magyarország remélte, hogy sikerülni fog elkerülnie a Belváros-i erőszak anyagi felelősséget. Mindkét erről tárgyaló bizottság és a konferencia plénuma is egyhangúan elismerte igényünket.

A magyar delegáció minden lehetőt elkövetett, a stratégiai okoktól a világközlekedést illető érvekig minden latba vetett csakhogy megmentse az elfogadhatatlannak kikiáltott ún. "trianoni határok" érinthetetlenségének tézisét. A párizsi konferencia egyhangúan elismerte igényünk jogosságát a hídfő kiszélesítésére a Duna jobbpartján.

Megszületett a végleges döntés Erdélyről. Nem ismerték el Magyarország egyetlen igényét sem.

Magyarországnak vissza kell szolgáltatnia nekünk a Szlovákiából 1848 után elhurcolt történelmi-kulturális emlékeket.

Betiltották bármiféle revisionizmust Magyarország részéről Csehszlovákia és Jugoszlávia ellen.

Magyarország köteles minden tőle telhető megtenni a szomszéd államok közötti közlekedés megkönnyítésére.

Tisztázódott a csehszlovákiai magyar vagyon kérdése. Stb., stb.

A párizsi konferencia eredményei jó tanulsággal szolgálhatnak Magyarország számára, és biztos kiindulópontot jelenthetnek a régi ellentétek tényleges kiküszöböléséhez. Új korszak kezdete ez a Duna-medencében.

VII.

A PÁRIZSI KONFERENCIA UTÁN

Az eredetileg a Nagy Négyes által javasolt, majd a párizsi konferencián megtárgyalt és kiegészített békészerződések alapvetően különböznek az első világháború után kölöttektről. Mind a versailles-i békészerződésnek, mind az ún. Saint Germain-inak, a trianoninak és a többinek százaszámra voltak cikkelyei és paragrafusai. Ezenkívül különböző részletmegállapodások, rendelkezések, mellékletek, jegyzőkönyvek stb. nagy tömege. A ma elkészült békészerződések Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal viszonylag rövidek lesznek. Az olasz szerződés a leghosszabb. És mégsem lesz talán 80 cikkelyc sem. Ezekbe belefoglalják a részletes rendelkezéset a határokrol, a volt olasz gyarmatokról, számos, igen összetett gazdasági kérdésről, katonai és tengeri záradékokról stb. A román, a bolgár, a magyar és a finn szerződés terjedelme a fele sem lesz az olasznak. A legrövidebb közülük a finn szerződés. Csak 34 cikkelyc lesz.

Az Olaszországgal és Németország csatlósával a második világháború után javasolt békészerződések tehát csak keretszerződésnek gondolják. Alapelveket tartalmaznak és alapkérdésekkel rendeznek. A lehetőség szerint nem mennek részletekbe. A nagyhatalmak ezen általános irányvonala szerint kellett a párizsi konferencián részvételük általánosítaniuk javaslataikat és kívánságaikat. Újra és újra át kellett tanulmányozniuk és felül kellett vizsgálniuk már otthon előkészített aktacsomókat, amelyekben összegyűjtötték a haza, a különböző miniszteriumok, intézmények, szövetségek stb. összes nagy és kis kivánságát.

A párizsi konferenciára előkészített számos aprólékos kérelmet nem kellett érvényesíteni, mert azokat az alap-rendelkezések tartalmazták. Másokat kicsinyességük miatt nem lehetett beleszorítani a keretszerződésekbe. Nem illettek oda sem tartalmukkal, sem szellemükkel.

A nagyhatalmak általános irányonalában két konцепció volt megfigyelhető. A Szovjetunió politikai kérdésekben igen szigorúan járt el, de gazdasági téren igyekezett kimelni volt ellenségeit. A nyugati nagyhatalmak álláspontja ellenkező volt. Kisebb érdeklődést tanúsítottak a politikai rendelkezések iránt, de gondosan ügyeltek a gazdasági kérdésekre. Energikusan védték és érvényesítették a maguk és néhány saját állam teljes gazdasági szabadságának visszaszerzését.

Ezt a két irányzatot állandóan egyensúlyban kellett tartani, kompromisszumokat kellett találni. Ezért végül többé-kevésbé a törökvések mindenkit irányta érvényesült. Az ezen alapelvet szerint kidolgozott békészerződés-javaslatokat a bizottságok által elfogadott valamennyi módosítással és kiegészítéssel a békékonferencia plénuma elé terjesztették. A bizottságok minden szerződéshez részletes jelentést nyújtottak be. A plénum minden békészerződés komplex egészével foglalkozott. Cikkelyenként szavaztak az egyes rendelkezésekkről. A szerződéseket a megszabott sorrendben tárgyalálták. Először az olasz, azután a románt, a bolgárt, a magyart és végül a finnt.

A párizsi konferencia plénuma 1946. október 7-én kezdte meg a békészerződések vitáját. A konferencia valamennyi résztvevőjén, a delegátusokon és a delegációk technikai személyzetén, valamint a főtitkárság személyzetén is általános fáradtság volt észrevethető. Naponta három plenáris ülést tartottak. Déllelőtt, délután és este. Napi 10-12, néha több órát is ülészték. A program szerint és az ENSZ plenáris ülésének megnyitására való tekintettel október 15-ig minden munkát be kellett fejezni. Ez a tempó igen hamar kifárasztotta a közösséget is, amely az egykori francia szénátus üléstermének erkélyéről kísérte figyelemmel az üléseket. Végül 1946. október 12-én a magyar békészerződés, 1946. október 14-én a finn szerződés tárgyalásán már csak a közvetlenül érdekeltek voltak jelen.

Minden szerződésről először általános vitát folytattak, majd külön ülést szenteltek az egyes cikkelyekről válló szavazásnak. minden vitában sok érdekes beszédet tartottak. Mind speciális, mind általános témákról. Azt hiszem jó lesz, ha legalább néhány részletet szó szerint közlök ezekből a beszédekből:

M a s o n, az új-zélandi delegáció elnöke:

"...Az ilyen nézetkülönbségek természetesen elkerülhetetlenek. Ám az ilyen konferencián teljesen helyévaló, sőt nélkülözhetetlen eltérő szempontok világos és pontos közlése a külvilággal teljesen hibás módon történt, az ellenszenv és a rosszindulat megnyilvánulásaként. Ez meglepett.

Nem igazságos a nyíltág közlése a világ nemzeteivel olyan módon, hogy azt rosszindulatnak tarthassák és aggodalmat keltsenek a béké iránt."

"Új-Zéland engedményeket tett, mivel elismerte a többi Egyesült Nemzet szükségleteit. Nem dicsékszünk ezzel, világos, hogy könnyebbek az engedmények olyan ország számára, amelynek semmiséle rendezésben nincsenek közvetlen anyagi érdekei; azt is elismerjük, hogy ezek az engedmények néhány más országnak kevésbé könnyűek."

"Beszéljünk nyíltan; nem vagyunk elégedettek néhány kompromisszummal, amit a világ jelenlegi hatalmi megoszlására és a világ elrendezésére való tekintettel el kellett fogadnunk. Lelkiismeretünk nyugtalan. Legyen azonban egynek viselkedése bármilyen, nem hisszük, hogy sokat érne egy nemzetközi összejövetelen, ha makacsul a magunkét hajtognánk a többi húsz nemzet véleményével szemben."

B i d a u l t, a francia delegáció elnöke:

"Németország, amely messze a Tengely legerősebb összetevője volt, a nemzetközi konfliktusokban mindig azok oldalára került, akik a szabadság ellen törtek és jogtiprók voltak. Hitlerrel legmagasabb fokát érte el a brutalitás és a felforgatás, ami igazol egy bizonyos tanácsot, amit 1942-ben vele kapcsolatban adtak a lordok házának: 'Ne próbálják óvni a vadembereket'. És ami nemzeténk képességet illeti, hogy szembeszálljon a zsarnoksághoz és háborúhoz vezető rendszercivel, Hegel már több mint száz évvel cselőtt kijelentette: 'A németek képesek lennének harcolni az adómentességről, de a gondolat szabadságáért soha'.

Olaszországban ezzel szemben a fasizmus egy alaptulajdonságában békészerző nemzetet tévesztett meg, amely nem vett részt készségesen gonosztévo vezéreinek (dirigeants) vállalkozásaiban. Ebben az országban, amelynek a civilizációja régi és nagyszerű, de politikai kialakulása nem régi keletű, és amelynek politikai nevelése még a kezdet kezdetén volt, és ahol a demokrácia az első lépésekkel próbálkozott, lelkismeretlen kalendorok magas helyekkel kötött erőszakszövetséggel és bűnrésszességgel képesek voltak megragadni a hatalmat és előkészíteni támadó vállalkozásait. Gazetteik és romlottságuk tragédiájáról ma lehull a lepel."

E gazettekkel és romlottsággal kapcsolatban nem mondhatjuk ki, hogy az olasz nemzet mentesülne a felelősségtől, mivel egy nemzetnek, ha a terror béklyóiba kötötték is, minden valamelyes felelőssége vezéreinek tetteiért, ha e vezéreket nem külső hatalom erőszakolta rá.

Ugyanilyen mondhatjuk ki, hogy teljesen megszabadult volna ettől a felelősségtől azzal, hogy három hárborús év után megdöntött Mussolini hatalmát, és azzal, hogy később fegyveres erőivel és partizánjával a Szövetségesek oldalán fegyvertársként részt vett a hadműveletekben.

De meggyőződésünk, hogy e nemzet valódi törökvései békészeretők, hogy nem vágyik sem felsőbbbségre, sem hatalomra. Ami fontos, az az, hogy ezekkel a törökvésekkel összhangban vezessék."

M o l o t o v, a szovjet delegáció elnöke:

"Mi az alapvető feladatunk? Feladatunk úgy irányítani, hogy a békészerződés, amit előkészítünk, csakugyan összhangban legyen a népek érdekeivel, amelyek tartós és megbízható békére vágnak. Ennek a békének demokratikusnak kell lennie; nem hagyhatja büntetlenül a támadókat, nem feledkezhet meg valamennyi nép önkéntes áldozatairól ebben a szabadságért és a közös győzelemért vívott nagy küzdelemben.

A demokratikus békének egyben kedvező feltételeket kell teremtenie a baráti kapcsolatok fejlődésére minden napot népek között, amelyek biztonságot akarnak, és készek a közös fellépésre minden új támadási kísérlet ellen.

Ezért a demokratikus békének a fasizmus ellen kell járulnia a fasizmus minden nyomának, minden új formájának teljes megsemmisítéséhez, amit magára öltehetne. Biztosítania kell továbbá a teljes támogatást a demokratikus alapelveknek és hozzá kell járulnia bevezetésükhez a korábban ellenes országokban.

Ilyen békéfeltételben nem szabad semmi megalázónak lennie az érintett országok – a mi esetünkben Olaszország – szuverén jogai számára. E béké feltételeinek nem szabad semmi olyat tartalmazniuk, ami az érintett ország gazdasági függőségéhez vezethetne más, erősebb országoktól.

Ennek a békének meg kell felelnie a felszabadulás céljainak, amelyekért a Szövetségesek harcoltak, és egyben a volt ellenséges országok népei érdekeinek is, amelyek felszabadultak a fasizmus alól, és a demokratikus fejlődés útjára léptek.

Ebben a szellemben lát hozzá a Szovjetunió az olasz békészerződéshez, s ugyanilyen többihez is. Nagyon jó tudjuk, hogy korunkban a fasizmus és az agresszió szorosan összekapcsolódik. Ez különösen Olaszországra vonatkozik, amely a fasizmus hazája volt, és még a második világháború kirobbantása előtt szorosan hírnevet szerzett támadó hadműveleteivel Abesszíniában és Spanyolországban, és katonai és politikai szövetségesével a hitleri Németországgal, amely a második világháborút kirobbantotta."

A korábbi békékonferenciákkal szemben a párizsi konferencia valamennyi tárgyalása nyilvános volt; ez összhangban van a demokratikus alapelvekkel.

A szovjet delegáció szerencsének tekinti magát ebben a helyzetben, amely az egész világ népeinek közeli betekintést enged a konferencia munkájába, különösen akkor, ha a sajtó ezt a mindenki által nélkülözhetetlen objektivitással és a nyújtott tájékoztatások pontosságának tiszteletben tartásával teszi.

Emlékezetünkbe kell idéznünk, hogy szüntelenül a nemzetközi közvélemény ellenőrzése alatt dolgozunk. Ez hozzásegíthetne bennünket, hogy igazságos megoldást találunk a fennmaradt kérdésekre, valamint azokra, amelyekhez még nem sikrult hozzájárni."

"Ezen a konferencián a demokratikus béké felépítéséről van szó. Ez kell legyen minden demokratikus ország célja. És ez a gondolat mégsem talál egyformá megértésre az itt képviselt valamennyi ország részéről.

A szovjet delegáció együttműködésre szólítja és buzdítja a többi ország delegációt e demokratikus béké felépítésének munkájára.

A cél elérése érdekében bizonyos számú megoldatlanul maradt kérdésben kompromisszumot kell találni, amint az számos kérdésben sikerült azóta, hogy foglalkozni kezdtük ezekkel a problémákkal. Az ilyen megegyezés létrehozása lehetséges, mivel mindenkor elismerjük, hogy demokratikus békét akarunk, és nem akarjuk bármelyik országok akaratát másokra erőszakolni. Ellenkező esetben nem sok jó származna tanácskozásainkban.

Elhangzott itt, hogy a konferencia munkamenetét nem mindenki ismerte el megnyugtatónak. Ha valamennyüket áthat a vágy, hogy valósítsuk meg a demokratikus békéből mindenki, ami az adott viszonyok között lehetséges, találunk majd megoldást minden megoldatlan kérdésre, és biztosak lehetünk benne, hogy a megoldás összhangban lesz valamennyi, a béké mellett elkötelezett nép vágyáival."

B e v i n, az Egyesült Királyság delegációjának elnöke:

"A brit delegáció jó dolognak tartja, hogy nemcsak a szövetséges országok álláspontját vették tekintetbe, hanem a korábban ellenséges országok is alkalmat kaptak, hogy előadják szempontjaikat és elmondják véleményüket. Jussunk bár akármilyen döntésekre, azt nem lehet majd mondani, hogy a konferenciának és az egész világnak ezúttal nincs tényismerete."

"A háború hat éve után, a szörnyű csalódások után a két háború közötti időszakban, valamint a filozófiák eltérő volta miatt is, amit az egész világban képviselünk, teljesen érthető, hogy ütközésekre kerül sor; elégé eltérő dolog békét építeni és háborút folytatni. A háború alatt az ellenség minden ereje a Szövetségesek ellen fordul, és azok védekezésüket tekintetbe véve kölcsönös megegyezésre jutnak. Amikor viszont a világ újjáépítéséről van szó, különböző nézetek jelentkeznek, és nem létezik már a megegyezés kötelezettsége. Egyedül a türem és a békétürés tcheti lehetővé, hogy a kívánt eredmény megszülessen."

Időnként valaki panaszokkal és rágalmakkal lép fel, de ez mind felelésbe merül, és nem eszerint ítélnek majd meg bennünket. A jövő ítélete annak a békének a végleges eszköz voltától függ majd, amit itt clókészítünk. Ugyanígy függ majd attól is, valóban megvédjük-e az emberiséget attól a katasztrófától, amit az utóbbi 25 évben kétszer éltünk át."

"Nem könnyű felülemelkedni a háború által felkorlátoolt szenvédélyeken, és ezért nem sajnálom, hogy hosszadalmasak voltunk, mivel ez a hosszadalmaság idővel jobb eredményben nyilvánulhat majd meg. És valóban, minél jobban távolodunk magától a háborútól, annál több a remény, hogy a mérséklet és a józan ész megértést hoz.

Engedjék meg, hogy az Egyesült Királyság delegációja nevében kijelentsem, az egymással szemben álló tömbök kialakulása a legutolsó, amit kivánnánk. Az egység volt győzelmünk alapja. Békénk alapjának is kell lennie."

"Szeretném ugyanígy hangsúlyozni azt a nagy fontosságot, amit az Egyesült Királyság delegációja tulajdonít annak, hogy Olaszország alapelvei fogadják el, miszerint nem tesz különbséget kereskedelmi kapcsolataiban az Egyesült Nemzetek tagjai között.

Elnök úr, egy szörnyű háború után sohasem kellemes feladata a békescéltek műlegelése. De szeretném emlékeztetni a konferenciát és Olaszországot, hogy amint a hadiállapot véget ér, ha helyreáll a béké és Olaszország visszatér az Egyesült Nemzetek kötelékébe, számos lehetőség adódik majd számára termékeny együttműködésre mind a kereskedelmi kapcsolatokban, mind egyéb téren."

S m u t s marsall, a Dél-afrikai Unió nevében:

"Szeretném hozzátenni, hogy benyomásom szerint az eredmények, amelyeket a delegációk tagjai clértek, szerencsébbek, mint feltételeztük. Az ezzel a békészerződéssel kapcsolatos nagy nézetkülönbségek és ellentmondásos követések, valamint a bizottságokban kialakult élénk és heves viták miatt sokan már reményüket vesztették a konferencia sikereiben. Vitathatatlanul sokan vannak, aikik azt nyilatkozzák, hogy néhány eredményben csalódtak. De sikerült legalább választ találni megoldhatatlannak tűnő kérdésekre, és a konferenciának egészében nincs oka, hogy szégyenkezzék az elérte eredmények miatt. Úgy tűnik, a közválemény is általában úgy ítéli meg, hogy a nehéz körülmények között hasznos munka folyt. A legkevésbé, hogy elmondhatjuk, a konferencia nem végződött sikertelenül, és legyen a végeredmény bármilyen, ez a konferencia már eddig teljesítette vállalt feladatát."

"Tricszt ilyen módon azt a szerepet fogja játszani, amit a múltban a Hanza-városok Észak-Európában. Nagy siker, hogy megoldást találtak a problémára, és reméljük, a résztvevő felek elfogadják és a lehető legjobban hajtják majd végre."

"Így a nemzetiségi és stratégiai szempontokat tekintetbe véve támogattuk a határválaslatot egrészről Olaszország, másrészről Franciaország és Jugoszlávia között. Ugyanígy támogattuk az olasz igényeket néhány más esetben is, amikor úgy látszott, hogy az ész politikájával indokolták azokat.

A Mussolini által rosszul irányított Olaszország ellenséges állam volt, amely ellen Dél-Afrika fő háborús erőfeszítését fordította. De a háború utolsó éveiben Olaszország a mi oldalunkon vett részt a háborúban. Nemeslelkűen támogatta a Szövetségesek háborús erőfeszítéseit, önként súlyos áldozatokat vállalva és súlyos veszteségeket szenvedve.

Úgy tűnt nekünk, az a jó politika, ha nem feledekeznék még ezekről a szolgálatokról, ha visszaadják Olaszországnak önbecsülését azzal, hogy ismét bevezetik az európai népek családjába, amelyek fontos tagja. A mi álláspontunk az ésszerű politikára támaszkodott, és semmiképpen sem előítétekre a többi nemzet ellen, amelyeket egyébként a konferencia keretében erőteljesen védelmeztek."

"Ha általában sikeresnek tekinthetjük ezt a konferenciát, egyik fő jellegzetessége csalódást és csüggédést okozott mindeneknak, akik távolabba tekintenek, túl czen a konferencián. A tárgyalások és a bennük

megnyilvánuló koncepciók meghasonlást mutattak, ami ha nem gátolták volna, szomorú előjel lett volna a konferencia és a világbéke jövője számára. Akik figyelmesen követik a tárgyalásokat és a szavazást, meglepődnek majd azon a rendszerezégen, ahogyan az egyik oldalon a szlávának, a másik oldalon a nyugatnak nevezett blokk egymás ellen szavazott. Ez volt a konferencia újdonsága. E tény fontossága végül háttérbe szoríthatná magát a konferenciát. Ezért úgy ítélem meg, hogy igazságos e tény hangsúlyozása, hogy ne becsüljék le, se ne mellőzzék elhallgatással, hanem tárgyalják meg nyilvánosan és rendezzék e konferencia beszéjése előtt."

"A rosszindulatú propagandán kívül semmi sem teszi szükségessé egyesült világunk két taborra osztását, amelyek végül két világá fognak válni. A propaganda sokkal hangsúlyosabban beszél, mint a tények."

"Nincs alapvető elszakadás Nyugat és Kelet között. Itt az ellenséges háborús propaganda következményeiről van szó. Van elég tér, hely és munka valamennyi számára ezen a világban, amely egy van. Nincsenek olyan ellentétek, amelyeket ne lehetne áthidalni, nincsenek olyan árkok, amelyeket ne lehetne feltölteni. Az a szerencsétlenség, hogy a sajtó és a propaganda nem éppen okosan az ellentétekre helyezi a hangsúlyt, mivel ez jobban felkelti a közönség érdeklődését és mivel az ilyen dolgoknak nagyobb a zsurnálisztikai értéke. Mindkét fél ideológiája az ad nauseum propagandák tárgya olyan mértékben, hogy a népek végül azt hiszik, semmi sem fontosabb a világban, mint saját ideológiájuk. Szeretném, ha vétót lehetne emelni az ideológiák célcen, és így a világ eljutna odáig, hogy tényleges problémáival foglalkozzon."

L a n g e, a norvég delegáció elnöke:

"A bizottságok által elérte eredményekkel kapcsolatos álláspontomat magyarázza, abból a tényből indulunk ki, miszerint minden itt képviselt állam munka-alapítvánnyal elfogadta, hogy a konferencia feladata korlátozott. A mi feladatunk ténylegesen ajánlások (recommendations) előterjesztése a négy külügyminiszternek. A szerződések végleges formájáért a Négyeken van a felcél, ők lesznek tehát elsősorban felelősek azért a békéért, amit ezek a szerződések létrehoznak.

Ám maga a konferencia összehívásának ténye bizonyítja a Nagy Négyesnek azt a kívánságát, hogy tárgyaljanak a többi nemzettel, amelyek jelentős erőkkel vették ki részüket a közös háborús erőfeszítésekben. Ez világosan mutatja, hogyan értelmezik mindenütt, hogy a világbéke valamennyi szabad nemzet legszélesebb együttműködésétől függ. Mindannyunknak meg van a magunk felelőssége, ami az erőfeszítést illeti, amit a nemzetközi együttműködés alapjainak lerakására okvetlenül ki kell fejteni, amely együttműködést minden téren ki kell fejlesztenünk.

Munkánk során egyre inkább meggyőződtünk róla, milyen fontosságot kell tulajdonítani annak, hogy a lehető legnagyobb többséget érjük el a konferencia ajánlásainak. És csakugyan, a béké kizárolag mindenüink együttműködésével jön létre, kölcsönös eredményekkel és a kölcsönös megértés igyekezetével. Minél szilárdabb többséget érünk el azoknak az ajánlásoknak, amelyek megfogalmazásával megbíztak minket, annál nagyobb lesz a súlyuk ezeknek az ajánlásoknak a Külügyminiszterek Tanácsában abban a pillanatban, amikor meghatározzák a szerződések végleges szöveget.

Ezért a norvég delegáció úgy ítéli meg, ha kíváhná is a szerződés néhány intézkedésének más formáját, kötelessége mindenütt, ahol csak lehetséges, úgy szavazni az ajánlásokra, ahogyan azokat javasolták, inkább, mint ellene szavazni és ezáltal gyengíteni a konferencia döntéseinek súlyát."

K a r d e l j, a jugoszláv delegáció elnöke:

"A mi nemzeteink sorsa keserű. Már néhányszor vörükkel kellett fizetniük minden előrelépéscsét a szabadsághoz vezető úton és saját földjük minden darabjának visszafoglalásáért. A békékonferenciák nem is egyszer elragadták tőlük, amit fegyverrel megszereztek.

Valóban sajnálatra méltó, hogy azon hatalmak között, amelyek nemzeteink felszabadulása és egyesülése ellen fordultak, nemcsak a törökök, a németek, az osztrák-magyar monarchia és Olaszország volt, amely igazság szerint csak a XIX. század végén kezdte keresni a Balkánon érdekszíráját az imperialisták soraiban.

Nem, nemesek ezek voltak, hanem voltak még közöttük — ritka kivételük — még néhány nyugat-európai állam egyes vezető személyiségei (dirigeants) is, azaz olyan országokban, amelyek büszkén dicsérszenek demokratikus hagyományaikkal.

1804 jelenti a szerb nemzet hosszú harcának kezdetét a török elnyomók ellen. E pillanattól Szerbia a balkáni szláv népek felszabadító harcának központja lett. Ettől az időtől egészen az első világháborúig Jugoszlávia népei sok háborút, felkelést, számos békékonferenciát éltek át, a bécsei kongresszustól kezdve (1814-1815) az 1856-os párizsi kongresszuson, az 1862-es konstantinápolyi konferencián, az 1878-as berlini kongresszuson és különböző más konferenciákon keresztül.

Valamennyi kongresszus és konferencia jellemző vonása a szemmel látható és szüntelen törekvés a szembeszállásra a délszlávok felszabadulása ellen. minden egyes fenti konferencia újabb csalódást okozott Jugoszlávia népeinek; mindegyik elragadta tőlük saját földjük egy darabját, amit maguk, fegyverrel ragadtak ki az elnyomó kezéből.

Ám ezek a konferenciák nem tudták megállítani népeinket, sem elsojtani szilárd eltökéltségüket a felszabadulásra és az egyesülésre."

"Nemzetünk mindenkor folytatta felszabadító harcát Olaszországban a két háború közötti időszakban, hogy majd a Tengelyhatalmak elleni háború első napjától kezdve a fegyveres felkelés formáját öltse magára.

Jelen pillanatban Jugoszlávia népei ismét ugyanazokkal az akadályokkal kerülnek szembe ezen a konferencián és e konferenciával kapcsolatban, amelyek a múltban teljes felszabadulását gátolták.

A XIX. században néhány nyugati nagyhatalom Törökország integritása megőrzésének szükségességére hivatkozott, hogy biztosítsák saját befolyásukat a Balkánon. Ugyancsak okból mutatkozott akkor szükségesnek Ausztria-Magyarország hatalmának kiterjesztése a Balkánon. Ma pedig azt mondják nekünk, továbbra is ugyanezen okokból, hogy okvetlenül támogatni kell Olaszország imperialista kövtelésein vagy megörizni Ausztria integritását.

Ennek ellenére ez az egész történet ugyanazon folyamat két arcát mutatja számunkra: a 140 év alatt, mióta a felszabadító és egységesítő harc tart, számos felkelésen és számos háborún keresztül Jugoszlávia népei felszabadulásuknak és egyesülésüknek mindig ugyanazokkal az akadályaival és ellenfelcivel találkoztak szembe, de valamennyi akadály és valamennyi békékonferencia ellenére nem sikerült meggyőzni a népeket, hogy ne bővítsék szabadságuk határait és ne biztosítsák egyre jobban függetlenségüket.

Nem először történik, hogy hősi és véres felszabadító harc után a jugoszlávok mélyesen csalódottak a nemzetközi imperialista politika irányzatai miatt. De nagyon jól tudják, hogy összcomlott a török császárság, hogy elbukott a velencei köztársaság, hogy eltűnt a szentistváni korona Magyarországa, hogy nincs már Ausztria-Magyarország, hogy Mussolini és Hitler is meghalt, míg a jugoszláv felszabadítás szüntelenül ment a maga útján: kezdve a kis Szerbia és Crna Gora létrehozásától, a boszniai felkelésen és balkáni háborúkon, az ausztriai nemzetiségi mozgalmon és a felszabadító harcon át az első világháború alatt egészen nemzetünk felszabadító harcáig a második világháború alatt a volt Jugoszlávia határain belül és kívül egyaránt.

Nincs erősebb és legyőzhetetlenebb a történelemben, mint egy nemzet szabadságharca, amely nemzet tudatában van annak, hogy jogait és létét védelmezi. Azok az erők, amelyek magából a néptömegek mélyéből törnek elő, hatalmasabbak, mint az összes kísérlet, hogy erőszakkal kényszerítsenek rájuk olyat, ami igazságtalan."

"Ugyanaz a szavazógép egészen a jóváétel értelmezésének (notion) értelmetlenségeig forgott.

Olaszország bizonytalan anyagi helyzetéről beszélnek, és nem veszik tekintetbe az olasz támadás áldozatainak sokkal súlyosabb helyzetét. Nyilván nem kételekedünk benne, hogy Olaszország súlyos gazdasági helyzetben van. De ennek ellenére felteszük a kérdést: ha az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság őszintén aggódik az olasz gazdaság miatt, miért nem nyilvánítanak hasonló gondoskodást szövetségesük, az elpusztított Jugoszlávia gazdaságával kapcsolatban?

A bizottságban a többség azt javasolja, hogy Olaszország fizetessen 100 millió dollár kártérítést Jugoszláviának, ami kevesebb, mint az okozott kár 1 %-a. Jugoszlávia nem tehet mást, csak beleegyezhet, annál inkább, mert ezt a nyomorúságos kártérítést éppen azok az országok kényszerítik rá, amelyeknek hasznuk volt a szerződés bizonyos gazdasági záradékaiból.

"E konferencia igazságossága' mibenlétének világos bizonyítására csak néhány számadatot közlök önökkel.

A konferenciának Olaszország gazdasági kötelezettségeiről hozott döntése szerint és amennyiben e kötelezettségek minden forrását számításba veszik, vagyis mit fizetett ki Olaszország a szövetséges országoknak és mit kell még fizetnie:

Nagy-Britannia	38 459 dollárt,
Franciaország	40 903 dollárt,
Jugoszlávia	268 dollárt

kap minden egyes áldozatért.

Ha ugyanezeket az összegeket az ingallan vagyonban közvetlenül esett anyagi károkhoz viszonyítjuk százalékban:

Franciaország	139 %-ot,
Nagy-Britannia	1 130 %-ot,
Jugoszlávia	25,5 %-ot kap

Uraim, a jugoszláv delegáció nem foglal az ellen állást, hogy legyenek tekintettel az olasz gazdaságra és akadályozzák meg összeomlását. Ez esetben viszont feltétlenül szükséges, hogy valamennyien egyformán és ugyanabban az arányban viseljék az azzal kapcsolatos áldozatot, ha egyáltalán 'igazságtalannak' tartják az előnyadást egy olyan országnak, amely a legtöbbet szenvedett a háború kellős közepén."

S p a a k, a belga delegáció elnöke:

"Meg kell állapítani és ki kell mondani, hogy a közvélemény fáradt és egyben nagyon nyugtalan vitánk hosszadalmasága és szenvedélyessége miatt, ahogyan az ellentétes szempontok összeütköztek.

Az olvasói érzékenységét nem elég kímélő sajtó készségesen megfelel szenzacióséhségének, és nem tett semmit, hogy ne emelje ki ezeket a pesszimista tendenciákat, hanem éppen ellenkezzeleg.

Továbbra is úgy ítélem meg, hogy a csüggédség és az aggodalmak túlzottak. Ugyancsak távol álló attól, hogy azt állítsam, minden, amit itt végeztek, igazságos módszerről történt, illetve az clérát eredményekkel, hogy legyenek igazságtalan lenne feljogosítanak arra az állításra, hogy legnemesebb álmaint beteljesedtek. De mindenki igazságtalan lenne anélkül értékelni munkánkat, hogy pontosan felnérünk feladatunk nagyságát és az azzal kapcsolatos nehézségeket. A háború áldozatává vált sok ember, bár alig fejeződött be a háború, már elsclejti annak minden anyagi és erkölcsi rontását.

Ne feledjük, olyan korban van szó a világ újjáépítéséről, amikor a szíveket még a sajnos érthető bosszú és visszavágás érzései uralják, olyan korban, amikor a felhalmozódott roncsok a legkisebb problémát is nehézzé teszik."

"Annak az alapvető módszernek, miszerint a szerződések előkészítését a nagyhatalmakra bízták, megvannak a maga előnyei, de hátrányai is."

"Valóban szükséges és bölcs dolog azonban, hogy a nagyhatalmak úgy kötelkizzék el magukat, ahogyan az előkészítésben javaslatokkal tettek, azon javaslatokkal, amelyek a jelen eljárás során döntéssé válnak még mielőtt megvitatnák őket? Ezen felül ennek az eljárásnak az is a következménye, hogy megbénítja a kis államok által kifejthető kezdeményezést és együttműködést, mivel igen nehéz, sőt majdnem lehetetlen a kétharmados vagy akár az egyszerű többség elérése, ha a nagyhatalmak közösen szavaznak. Meggyőződhetünk erről, ha az elfogadott módosító javaslatok kis számát emlíjtük."

"Elismerek, anélkül, hogy mindenben osztanám nézeteit, csodáltam azt a tüzet és harciasságot, amivel a jugoszláv delegáció védelmezte téziseit, és gyakran őszintén sajnáltam is őket, látva, mennyi igyekezetet fejtettek ki hiába és hogy gyakran a nyilvánvaló jog már korábban megállapított (arretée) vagy elhatározott (décidée) ellenállásba ütközött, habár minden indokot objektíven átanulmányoztak.

Ugyancsak elismerek, hogy néhányszor meggyőződésem ellen szavaztam, olyan dilemma elő kerülve, amitől meg kellett volna és meg is lehetett volna kímélni bennünket: vagy nem hagyni jóvá a nagyhatalmak megállapodása szerint megoldást, amin az ő döntésük szerint nem volt szabad változtatni, tekintettel arra, hogy ezzel levegőbe röpítjük az építményt, amelyek törékenységét maguk az alkotók szakadatlanul hangsúlyozták, vagy nem adni igazat azoknak, aiknek lelküsmérőtől szerint kötelecességüknek éreztek, hogy igazat adjunk."

"Az ilyen tévedésekkel el lehetett volna kerülni, ha a munka első stádiumban a résztvevő országokat bevonták volna a szorosabb együttműködésbe a nagyhatalmakkal, ha legalább az előkészítő bizottságokban megengedték volna őket, hogy a teljes egyenlőség alapján dolgozzanak, ha nagyobb mértékben adtak volna elsőbbséget a közvetlen megbeszéléseknek, melyek során a nagyhatalmak megelégedtek volna azzal, hogy felajánlották volna hozzájárulásukat, és csak akkor döntöttek volna, amikor a megegyezés lehetetlennek mutatkozott."

Engedjék meg, hogy nyíltan kimondjam, más eljárást kérlek, ha a Németországgal kötendő békéről lesz majd szó; biztos vagyok benne, hogy mások is ezt fogják kérni, ha a Japánnal kötendő békéről lesz szó."

"Talán még azt is mondhatnám, nem bölcs dolog úgy kezdcni egy konferenciát, mintha egész örökkévalóság lenne előttünk. Egész heteket szánni az eljárási kérdésekről folytatott vitákra, egy szerződés első, nem okvetlenül a legfontosabb cikkelyeit tárgyalni a szónoklati idő korlátozása nélkül, és közben újabb és újabb intervenciókat engedélyezni, majd gyorsan módszert változtatni, nem azért, mintha a téma másodrangúvá váltak volna, hanem mivel mindenki úgy érzi, hogy ezt már ideje befejezni.

A kezdetben lassú munka így a továbbiakban kapkodóvá válik. Éjjel-nappal folynak az ülések, és végül mindenki inkább fáradtan szavaz, mint meggyőződésből. A jó munka eljárást az eljárás nélkülvállalásával: a jó munka feltétele."

Mint ezekből az idézetekből is nyilvánvaló, kevés szó esett abban a reményben, mintha az utolsó pillanatban még kölcsönös meggyőződésre kerülhetne sor. Az egykorú világközvetben mindenki tudatában kellett lennie, nagyon valószínűtlen, hogy bárki sikerülne szónoklatokkal változtatni az egyes kormányok és delegációik már korábban elfoglalt álláspontján. Ezért a szónokok minden beszédükben elsősorban a hazai és a világközvéményhez fordultak. Amint ilyen esetekben lenni szokott, sokat beszéltek a jövő számára is, a jegyzőkönyvekhez. A plénumon részletesen megvitatott néhány témából számunkra két vita és két szavazás volt különösen érdekes. A vita és a szavazás a Duna nemzetközivé tételekről és az USA delegációja által az utolsó pillanatban javasolt jóvátétel csökkentés vitája és szavazása. A vitában megmutatkozott a különbözők a távoli és a közvetlenül érdekeltek államok között. A minden javaslatról tartott szavazás világosan megmutatta, hogy vannak olyan problémák, amelyekről nem lehet dönten a szavazatok egyszerű összeszámításával, mert a jelenlevők nem minden szavazatának van minden és nem is lehet azonos súlya.

Amikor a kulturális és történelmi emlékek visszaszolgáltatási albizottságáról döntötték, az USA képviselője kifogásolta Csehszlovákia albizottsági tagnak való jelölését, mivel közvetlenül érdekelte a tárgyalandó kérdésben. Ekkor jegyezte meg igen szellemesen Új-Zéland delegátusa, hogy ezen a konferencián mindenben a győztes államok akarnak és kell döntenüök, amelyek minden egyes kérdésben többé-kevésbé érdekeltek. Ha azt az alapvet, amelyet az USA ez esetben védelmez, maradéktalanul érvényesítene akarták volna, Új-Zélandnak egymágnak kellett volna kidolgoznia a békészerződések, mert egyedül teljesen érdektelen valamennyi megvitatott kérdésben.

A két és fél hónapig tartó konferenciára igen sok különböző csemény volt hatással. A megnugató momentumok többségét nem tudatosították elégé sem a konferencia résztvevői, sem a világközvémény. Pedig nem kevés ilyen volt. Ezzel szemben minden disszonáns hangot, bárhol jelentkeztek is, fölöslegesen felnagyították és előtérbe állították.

A konferencia, a viták, a szónoklatok lefolyására, nemegyszer némely delegációk állásfoglalására is vitathatatlanul nagy hatással volt valamennyi ülés teljes nyilvánosságára. A delegátusok majdnem minden teljesen kisebbségen voltak a különböző megfigyelőkkel és a jelenlévő újságírókkal szemben, akik némi távolságban álltak és ültek a tárgyalásztalaktól. Ez a nyilvánosság nemegyszer zavarba is hozta a konferencia résztvevőit. De úgy tűnik, általában sokkal jobb hatást tett, mint sokan várták.

A konferencia ideje alatt különféle események történtek vagy keletkeztek, amelyek nem hanyagolhatók el teljesen, ha eredményüket értékeljük. Lehetséges, hogy volt bizonyos hatásuk a konferenciára. Választások voltak Ausztráliában. Választásokra készültek az USA-ban és Új-Zélandon. Ugyanígy néhány volt ellenséges államban is. A per utolsó fázisa és a nürnbergi ítélet. Szlovénia fölött lelőttek vagy leszállásra kényszerítettek egy USA katonai repülőgépet. Byrnes hosszú beszédét tartott Stuttgartban az Egyesült Államok viszonyáról az új Németországgal. Ez a beszéd sok találhatásra és kommentárra adott okot. Washingtonban kénytelen volt benyújtani lemondását Wallace miniszter, Roosevelt utolsó bizalmas munkatársa. A Szovjetunió fölvetette a Dardanellák kérdését és a montreuxi egyezmény revízióját. Súlyos nyugtalanságok voltak Indiában és Palesztinában. Görögországban népszavazás és György király visszatérése. Amerikában különböző sztrájkok kezdődték. Az emberek megjósolták a sztrájk hullámot az USA-ban. Sztálin generalissimus optimista interjút adott egy angol újság képviselőjének. Stb.

Minden mérlegelésre 1938-1941 tapasztalatai árnyékot vetettek. Akkor, a második világháború elején támadók által felfegyverzett blokkja háborúzott meglepett és teljesen naív, felkészületlen népekkel.

Valamennyi demokratikus állam katonái és politikai egyetértenek azzal, hogy hasonló helyzetnek soha többé nem szabad megismétlődni. Ezért akarnak és fognak fegyverkezni. De ugyanakkor mindenki látja, hogy a mai világban nincs senki, aki támadni akarna. Nincsenek sem egyének, sem lényeges agresszív csoportok. Annál kevésbé erős és felfegyverzett agresszív államok.

A párizsi békékonferencián lerakták Közép-Európa békés rendezésének alapjait. Közben azonban mindenfelé beszéltek valamilyen előkészületekről. Az biztos, hogy a lékgör nem volt a legalkalmasabb a nyugodt, szenvédélyek és harag nélküli munkára. És mégis nagy munkát végeztek. Nagy lépést tettek előre.

A konferencia tartama alatt az egész világon új fegyverkészletek és katonai előkészülékek folytak. Bikinin atombombát próbáltak ki. Sugárhajtású repülőgépek túllépték az óránkénti 1000 km-es sebességhatárt. Sikerült a leszállás nélküli repülés Havaiból Kairóba, az északi-sark átrcpülésével. Amerikában valamelyen V2, V3 vagy Vx nevű új lövedék újságírói tudósítások szerint túllépte az ötözer kilométeres óránkénti sebességet. Új, száztonnás tankok készültek meg. Kísérleteket végeztek, a közvéleményhez szándékosan vagy indiszkréten találhatások jutnak a kozmikus sugárzás lehetőségeinek kihasználásáról. Ennek az atomnál többszörös hatású

energiának kell lennie, és talán bomba formájában is felhasználható. Cikkek jelentek meg, akár az első világháború után, a baktériumháború fantasztikus lehetségeiről.

Mindezek érdekes technikai eredmények. Nem kell azonban fenyegetniük a békét. Ha valakinck birtokában van egy ilyen látszólag csodagyér, nyilván csábítja a villámháború gondolata. De minden óvatos katona tudja, hogy ugyanazt a technikai fejlesztést, amit maga clér, az esetleges ellenfél is feltételezni kell. Sőt meglépetésekkel is számolnia kell, mind odahaza, mind az ellenfél. Hiszen az esetleges háborús uszítók és pánikkeltők sem úgy gondolnák a következő háborúra, mint valami "büntetőexpedícióra" egy gyarmati nemzet ellen. Egyenlő partnerek között senki sem mer kezességet vállalni a háború befejezéséért.

A párizsi békékonferencián ismét megmutatkozott, hogy a ma legfontosabb parancsa a bizalomébresztés, építés és teremtés az emberek, a nemzetek és az államok között. Az 1946-os párizsi konferencia már azért is pozitívan értékelhető, mert clér bizonyos eredményeket, anélkül, hogy növekedett volna a világban létező bizalmatlanság.

Néhány hétközött csak el a párizsi konferencia 1946. október 15-i ünnepélyes záróülése óta. Mindaz, amit ma, holnap vagy holnapután írni fognak róla, még crocen a közvetlen benyomás hatására történik. Sub specie historiae néhány év múlva mások értékelik majd lefolyását és eredményeit. Jelenleg mindenki, akár közelebbi, akár távolabbi szemlélők, túlzottan az események, szónoklatok, javaslatok és kulisszatitkaik közvetlen hatása alatt vagyunk. Jó és rossz, szomorú és vidám élmények hatása alatt, és egyszerűen képtelenek vagyunk a magunk és mások indítékainak teljesen objektív megítéléstere.

A békészerződés-javaslatok a világ minden részéből származó politikusok, katonák, gazdasági szakértők, azok titkárai és segédstábjai ezreinek művei.

A mi nem tökéletes és nem is lehet az. Hiszen sem a munkatársak, sem a tervezők nem egyeztek teljesen abban, hogyan kellene festenie a béké véleges épületének. Közben általában szinte a kimerülésig dolgoztak és az idő rövidsgének súlya alatt. Az adatok és más problémák súlya alatt. Nagyobb, még megtárgyalásra váró kérdések előrejelzésben. A békészerződés nyilvánvalóan magukon viselik az emberi tökéletlenség valamennyi jelét. Sokan, minden nagyhatalmak, minden kisebb államok, minden győztesek és legyőzöttök, nem értenek egyet bizonyos rendelkezésekkel. De ennek ellenére az elfogadott, aláírt és ratifikált békészerződés — Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal — a konszolidáció igen értékes eszközök lesznek mindenki számára, győztesnek és vesztesnek egyaránt. Az eddig fegyverszüneti provizoriump végét jelentik.

A párizsi konferencia csak egy lépés volt a második világháború teljes likvidálásához vezető úton. A Külügyminiszterek Tanácsa novemberben New Yorkban vagy másutt fog tárgyalni a békészerződés-javaslatokról. Ezután kerül napirendre Németország és a Csendes-óceán országai kérdéskomplexuma.

Csehszlovákia alapvetően clégedett lehet a párizsi konferencia eredményével. Ha voltak is különböző nehézségek — igazságunk győzött.

Felróható a párizsi konferenciának, hogy viszonylag kevés pozitív eredmény van. mindenéppen javára kell viszont írni, hogy gyakorlatilag egyetlen negatív eredményt sem hozott.

MELLÉKLETEK:

I.

Fegyverszüneti egyezmény egy részről a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Nagy-Britannia és Észak-Írország, Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok, más részről Magyarország között

Magyarország idéiglenes németi kormánya, elismerte Magyarország vereségének tényét a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és a többi Egyesült Nemzet ellen viselt háborúban, elfogadja a fenti három, a Magyarországgal hadiállapotban lévő valamennyi Egyesült Nemzet nevében tárgyaló nagyhatalom által közölt fegyverszüneti feltételeket.

A fentiek alapján egy részről K.E. Vorosilov, a Szovjetunió marsallja, a szövetséges (szovjet) főparancsnokság képviselője a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok valamennyi, Magyarországgal hadiállapotban lévő Egyesült Nemzet nevében tárgyaló kormányai által szükséges módon felhatalmazva,

másrészről Gyöngyösi János úr, Magyarország ideiglenes nemzeti kormányának külügyminisztere, Vörös János vezérezredes honvédelmi miniszter és Balogh István úr, a miniszterelnökség államtitkára a szükséges felhatalmazásokkal ellátva aláírták az alább ismertetett feltételket:

1.a) Magyarország kilépett a Szovjetunió és más Egyesült Nemzetek ellen viselt háborúból, Csehszlovákiát is beleérte, megszakított minden kapcsolatot Németországgal, és hadat üzent Németországnak.

b) Magyarország kormánya kötelezi magát a Magyarországon lévő német véderő lefegyverzésére és hadifoglyokként való átadására. Magyarország kormánya kötelezi magát a német állampolgárok internálására is.

c) Magyarország kormánya köteles fenntartani és rendelkezésre bocsátani olyan szárazföldi, tengerrész- és repülőegységeket, amelyek szolgálatra rendelhetők a szövetséges (szovjet) főparancsnokság közös vezetése alatt. Ennek során Magyarország legkevesebb 8 gyalogoshadosztályt bocsát rendelkezésre, nehézegyverzettel. Ezeket az egységeket nem fogják felhasználni a szövetségesek területén az érdekel szövetséges kormány előzetes hozzájárulása nélkül.

d) A Németország elleni hadműveletek befejezése után a magyar véderőt le kell szerezni és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyelete alatt békeállományba kell helyezni. (Lásd az 1. cikkely mellékletét.)

2. Magyarország kötelezte magát, hogy végrehajtja valamennyi magyar katonai erő és tényező evakuálását Magyarországra. Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia általa megszállt területciről az 1937. dec. 31-én érvényes határai mögé, és ugyanígy hatályon kívül helyezi a Magyarországhoz annektált vagy csatolt csehszlovák, jugoszláv és román területre vonatkozó összes törvényhozási és igazgatási rendeleltet.

3. Magyarország kormánya és főparancsnoksága biztosítja a szovjet és más szövetséges hadseregeknek a szabad mozgási lehetőséget magyar területen tetszés szerinti irányban, amint azt a szövetséges (szovjet) főparancsnokság nézete szerint a hadihelyzet megköveteli, amelynek során Magyarország főparancsnoksága mindenoldalú támogatást nyújt chhez a mozgáshoz közlekedési eszközöknek segítségével saját költségére szárazföldön, vizen és levegőben. (Lásd a 3. cikkely mellékletét.)

4. Magyarország kormánya azonnal szabadon bocsát minden szövetséges hadifoglyot és az internált személyeket. További utasítások vételéig Magyarország kormánya saját költségére megfelő megélhetést, ruházatot, orvosi ellátást és tisztasági szerelést, valamint közlekedési eszközöket is biztosít valamennyi szövetséges hadifoglynak, deportáltnak és menekültnek a maga államába való visszatérésre.

5. A magyar kormány állampolgárságra és nemzetiségre való tekintet nélkül azonnal szabadon enged minden személyt, aik az Egyesült Nemzetek érdekelben kifejtett tevékenységükkel vagy az Egyesült Nemzetek iránt kifejezésre juttatott rokonszenvükkel kapcsolatban, vagy származásuk, illetve vallási meggyőződésük miatt kerültek börtönbe, és megszüntet minden törvényhozási diszkriminációt és az abból eredő korlátozásokat.

Magyarország kormánya minden szükséges intézkedést megtesz annak biztosítására, hogy valamennyi magyar területen tartózkodó deportált személy vagy menekült a zsidókat is beleszámítva, valamint állampolgárság nélküli személy legalább olyan fokú védelmet és biztonságot élvezzen, mint saját állampolgárai.

6. Magyarország kormánya a szövetséges ellenőrző bizottság által megszabott határidőre kötelezi magát, hogy a Szovjetunió, valamint Csehszlovákia és Jugoszláviának és más Egyesült Nemzetek teljes épségben visszaadja a háború idején az Egyesült Nemzetek területéről Magyarországra szállított értékeket és anyagot, amely állami, nyilvános és szövetkezeti szervezetek, vállalatok, hivatalok és magánszemélyek tulajdoná volt, mint gyár- és üzemi berendezések, mozdonyok, vasúti kocsik, traktorok, gépjárművek, történelmi emlékek, muzeális értékek és különféle más vagyontárgyak.

7. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát arra, hogy hadizsákmányként a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsátja Németország magyar területen lévő minden hadianyagát, beleértve a német tengerészeti hajóit.

8. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát, hogy a szövetséges ellenőrző bizottság engedélye nélkül nem engedi semmilyen fajta vagyon (beleszámítva az értéktárgyakat és valutákat) kivitelét vagy kisajátítását, amely Németország és annak állampolgárai vagy a területén lakó vagy a Németország által megszállt területek személyeinek tulajdonában volt. Ezt a vagyonat a szövetséges ellenőrző bizottság által megszabott rend szerint fogják őrizni.

9. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát valamennyi hajó átadására a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak, amely hajók az Egyesült Nemzetekhez tartoznak vagy tartoztak és Magyarország dunai kikötőiben találhatók, tekintet nélkül arra, ki rendelkezik csekkkel a hajókkal, hogy a szövetséges (szovjet) főparancsnokság felhasználhassa őket a háború idején Németország ellen a Szövetségesek érdekelben azzal, hogy ezt a hajóparkot a későbbiekben visszaadják tulajdonosaiknak.

A magyar kormány teljes anyagi felelősséget visel a fenti vagyon bármilyen károsodásáért vagy megsemmisüléséért egészen e vagyon átadásának pillanatáig a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak.

10. A magyar és idegen vízeken tartózkodó magyar kreskedelmi hajókat a szövetséges (szovjet) főparancsnokság hadműveleti ellenőrzése alá rendelik a Szövetségesek közös érdekelben történő használatra.

11. A magyar kormánynak rendszeresen pénzösszegeket kell fizetnie magyar pénznemben, és árukát (üzemanyag, élelmiszerök stb.), eszközöket és szolgáltatásokat kell a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsátania, amelyeket feladatainak ellátására, valamint a szövetséges államok missziójának vagy meghatalmazottainak szükségleteire követelhet a szövetséges ellenőrző bizottsággal kapcsolatban.

A magyar kormánynak a fegyverszünet idcójén a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a szövetséges ellenőrző bizottság által közzétett utasításokkal összhangban szükség esetén biztosítania kell az ipari és közlekedési vállalatok, távközlési eszközök, energetikai állomások, közhasznú vállalatok, tüzelő- és más anyagraktárak munkájának kihasználását és irányítását. (Lásd a 11. cikkely mellékletét.)

12. Magyarország meg fogja töríteni a Szovjetunió, Csehszlovákia és Jugoszláviának a hadműveletekkel és ezen országok területének magyar megszállásával kapcsolatos károkat, de tekintettel arra, hogy Magyarország nemcsak kilépett a háboróból, hanem hadat is üzent Németországnak, a felcirkusz megállapodtak, hogy a scinti kártérítés Magyarország részéről nem teljes, csak részleges lesz, mégpedig 300 millió amerikai dollár összegben 6 évi lejáratra áruban (gépi berendezések, folyami hajók, gabona, állatállomány stb.), amelynek során a kártérítés a Szovjetunió 200 millió amerikai dollárt tesz ki, Csehszlovákia és Jugoszláviának pedig 100 millió amerikai dollárt.

Magyarország megtéríti a más államoknak és azok polgárainak okozott háborús károkat és veszteségeket is, cárkártérítés összegét azonban később határozzák meg. (Lásd a 12. cikkely mellékletét.)

13. Magyarország kormánya kötelezi magát az Egyesült Nemzetek és polgárai mindenennél törvényes jogainak és érdekeinek helyreállítására, ahogyan azok a háború előtt léteztek, és ugyancsak vagyonuk sérülések állapotban való visszaszolgáltatására.

14. Magyarország együttműködik a háborús bűnösök letartóztatásában és átadásában az illetékes kormányoknak, valamint ezen személyek bírósági körözésének ügyében.

15. Magyarország kormánya kötelezi magát minden Magyarország területén található hitlerista vagy más fasiszta, politikai, katonai, félekettonai és más, az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát folytató szervezetek azonnali felszámolására, és kötelezi magát a jövőben ilyen fajta szervezetek létezésének megakadályozására.

16. Az időszaki és nem időszaki sajtó behozatala és terjesztése, színházi- és filmelőadások, a rádióállomások, a posta, a távíró és a telefon működése a szövetséges (szovjet) főparancsnokság hozzájárulásával fog történni. (Lásd a 16. cikkely mellékletét.)

17. Magyarország egész szakaszán, a frontvonaltól 50-100 km-nél nem közelebb (a helyi feltételek szerint) megújul a polgári közigazgatás, amelynek során a magyar igazgatási szervek a béke és a biztonság felüjjítása érdekében kötelesek teljesíteni a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a szövetséges ellenőrző bizottság rendelkezését, amelyek kiadásával e fegyverszüneti feltételek betartását biztosítják.

18. Az egész fegyverszüneti időszakban ellenőrző bizottságot hoznak létre Magyarországon, amely a szövetséges (szovjet) főparancsnokság képviselőjének elnökletével és az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselőinek részvételével vezeti és felügyeli a békesszerződés feltételcinek betartását.

A fegyverszünet érvénybe lépésétől a Németország elleni hadműveletek befejezéséig tartó időszak alatt a szövetséges ellenőrző bizottság a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vezetése alatt fog állni. (Lásd a 18. cikkely mellékletét.)

19. Ezzel az 1938. november 2-i bécsi döntőbíróság és az 1940. augusztus 30-i bécsi döntés határozatait nem létezők nyilvánítják.

20. Ezek a feltételek az aláírás pillanatában érvénybe lépnek.

Összeállították Moszkvában, 1945. január 20-án, egy példányban, amelyet megőrzésre átadnak a Szovjetunió kormányának orosz, angol és magyar nyelven, amelynek orosz és angol szövegek hiteles.

E megállapodás hiteles másolatait a mellékletekkel együtt a Szovjetunió kormánya átadja valamennyi kormánynak, amelyek nevében ezt a megállapodást aláírják.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok meghatalmazásából:

K.E. Vorosilov s.k.

Magyarország ideiglenes nemzeti kormányának meghatalmazásáról:
Gyöngyösi János s.k.
Vörös János s.k.
Balogh István s.k.

MELLÉKLETEK

az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt "Fegyverszüneti egyezményhez egyszerű a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok, másrészt Magyarország között":

A. Melléklet a 1. cikkelyhez

A magyar főparancsnokság átad a szövetséges (szovjet) főparancsnokságának az utóbbi által meghatározott ideig minden birtokában lévő jelentést a német erőkről és a német katonai vezetés tervéről a Szovjetunió és a többi Egyesült Nemzet elleni hadműveletek tárgyában, ugyanígy a német véderő hadműveleteivel összefüggő vázlatokat, térképeket és minden hadműveleti dokumentumot.

Az egyezmény 1. cikkelyében a magyar területen tartózkodó német állampolgárok internálásával kapcsolatos intézkedés nem vonatkozik ezen ország zsidó nemzetiségi polgáraira.

B. Melléklet a 3. cikkelyhez

Az egyezmény 3. cikkelyében ismertetett, a magyar kormány és Magyarország főparancsnoksága által nyújtandó segítség alatt az értendő, hogy a szövetséges (szovjet) főparancsnokság használatára biztosítják annak saját megítélése szerint a fegyverszünet idejére az összes, katonai célokra szükséges magyar hadi, légi és hadihajó berendezést és épületet, kikötőket, kaszárnyákat, raktárakat, repülőtereket, meteorológiai állomásokat, sérthetetlen állapotban, a működésükhoz szükséges személyzettel.

C. Melléklet a 11. cikkelyhez

A magyar kormány a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által megszabott határidőre és feltételekkel bevonja és megvásárolja a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által kibocsátott, magyar területen található valutát, és kártérítés nélkül adja az így bevont valutát a szövetséges (szovjet) főparancsnokságának.

A magyar kormány a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a szövetséges ellenőrző bizottság engedélye nélkül nem engedélyezi külföldi vagy beföldi magyar vagyonértékek átadását idegen államoknak vagy idegen állampolgároknak.

D. Melléklet a 12. cikkelyhez

Azon áruselések részletes megnevezését, amelyeket Magyarország a Szovjetunió, Cschiszlovákiának és Jugoszláviának szállít az egyezmény 12. cikkelyének megfelelően, és ugyancsak a szállítás pontos, év szerinti határidejének megijlését külön egyezmények szabják majd meg az illetékes kormányok között. E szállítások az 1938-as árak alapján történnek majd, felárral: az ipari berendezésekre 15 %-kal, a többi árura 10 %-kal.

Az egyezmény 12. cikkelyében foglalt kártérítés kiszámítási alapjául az amerikai dollár szolgál az egyezmény aláírásának napján érvényes aranyegyenértékc szerint, azaz 35 dollár egy uncia aranyért.

A 12. cikkelyel kapcsolatban feltételezik, hogy a magyar kormány azonnal élelmiszerket és más eszközöket biztosít, amelyek a helyreállításhoz szükségesek a magyar agresszió következtében megkárosított cschiszlovák és

Jugoszláv területek lakosságának. E szállítások mennyiségét a három kormány közötti megállapodás szabja majd meg, és azon kártérítés részének tekintik, amit Magyarország nyújt a Cschiszlovákia és Jugoszlávia által szenvedett veszteségkért és károkért.

E. Melléklet a 16. cikkelyhez

A magyar kormány kötelezi magát, hogy a Magyarországon található követségek, missziók és konzulátusok rádióösszeköttetése, táviró- és postai összeköttetése, rejtjeles összeköttetése, valamint külföldi telefonkapcsolata a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által megszabott intézkedések szerint fog történni.

F. Melléklet a 18. cikkelyhez

A fegyverszüneti egyezmény 18. cikkelye értelmében létrehozott szövetséges ellenőrző bizottságra hárul a fegyverszüneti, feltételek pontos teljesítésének ellenőrzése.

A magyar kormány és szervi kötelések teljesíteni a szövetséges ellenőrző bizottságnak a fegyverszüneti egyezményből credő valamennyi előirását.

A szövetséges ellenőrző bizottság különleges szerveket vagy osztályokat hoz majd létre, amelyeket különféle funkciók ellátásával bíz meg. Ezbenkívül a szövetséges ellenőrző bizottságnak lehessen tiszteleti Magyarország különböző helyein.

A szövetséges ellenőrző bizottság székhelye Budapest lesz.

Moszkva, 1945. január 20.

II.

A párizsi konferencia által a Külügyminiszterek Tanácsának ajánlott, Magyarországgal kötendő békeszerződés-javaslat

1946. október 12.

NB: A zárójelkben közölt számok a szavazati arányt jelentik.

Pld.: 8:3:2. Az első szám a közölt szöveg mellett, a második előtérben leadott szavazat, a harmadik a tartózkodás számát adja meg.

PREAMBULUM

[A bizottságban elnökötől 11 szavazattal, 2 tartózkodással, a plénumon 20 szavazattal, 1 tartózkodással.]

Egyeszerű a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, a Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaság, Kanada, Cschiszlovákia, India, Új-Zéland, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, a Dél-Afrikai Unió és Jugoszlávia, mint Magyarországgal hadiállapotban lévő államok és amelyek aktívan, jelentős katonai kontingenccsel vettek részt az európai ellenséges államok elleni háborúban, a továbbiakban "Szövetséges és Társult Hatalmak", másrészről Magyarország;

tekintettel arra, hogy Magyarország a hitléri Németország szövetségesé lett a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és más Egyesült Nemzetek előtti háborúban, részcs a háborúért viselt felelősségen;

ámdc tekintettel arra, hogy Magyarország 1944. december 28-án megszakította a kapcsolatokat Németországgal, hadat üzent Németországnak, és 1945. január 20-án fegyverszünetet kötött a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok kormányaival, amelyek valamennyi, Magyarországgal hadiállapotban álló Egyesült Nemzet nevében tárgyalak; tekintettel arra, hogy az Egyesült és Szövetséges Hatalmak és Magyarország békészerződést kíván kötni, amely az igazságosság alapelveivel összhangban rendezni a fentiek következtében köztük fennálló rendszertet kérdezhetet, és amely szerződés a baráti kapcsolataik

alapjává válik, s ezáltal módot ad az Egyesült és Társult Szövetséges Hatalmaknak Magyarország azon nyilatkozatának támogatására, hogy felvegyék az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagjai sorába, valamint, hogy Magyarország csatlakozhasson bármely megállapodáshoz, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezete kezdeményezésére kötöttek;

mindezekkel való egyetértésben úgy döntötték, hogy befejezettnék nyilvánítják a hadiállapotot és e célból megkötiik ezt a békeszerzőést, kinevezték meghatalmazott képviselőket, akik a vonatkozó formáknak és ügyrendnek megfelelően, felhatalmazásuk bemutatása után a következő határozatokban állapodtak meg:

I. RÉSZ. MAGYARORSZÁG HATÁRAI

1. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarország határai Ausztriával és Jugoszláviával az 1938. január 1-i állapot szerint maradnak.
2. Az 1940. augusztus 30-i bécsi döntést nem létezőnek nyilvánítják. Ezzel az 1938. január 1-i állapot szerint felújul a Magyarország és Románia közötti határ.
3. A Magyarország és a Szovjetunió közötti határt, attól a ponttól, amely közös e két állam és Románia között, addig a pontig, amely közös a két állam és Csehszlovákia között, az 1938. január 1-én érvényes magyar-csehszlovák határ szerint határozták meg.

4. a) Az 1938. november 2-i bécsi döntést nem létezőnek nyilvánítják.

b) A magyar-csehszlovák határt attól a ponttól kezdve, amely közös e két állam és Ausztria határai között, addig a pontig, amely közös e két állam és a Szovjetunió határai között úgy újították meg, ahogyan az 1938. január 1-én volt, a következő pont rendelkezéseinek megfelelő módosítást kivéve.

c) Magyarország átengedi Csehszlovákiának Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsún falut a kataszterben megjelölt területtel, amelynek kiterjedését a szerződéshez csatolt I-a. sz. térkép jelöli meg. Ennek megfelelően a csehszlovák határt ezen a szakaszon a következőképpen állapítják meg: a közös hármas – osztrák, magyar és csehszlovák – határponttól, amint az 1938. január 1-én volt, a mai magyar-osztrák határ Ausztria és Csehszlovákia határává válik egészen addig a pontig, amely mintegy 500 méterrel északra található a 134-es magassági ponttól (a rajkai templomtól 3,5 km-rel északra), s ez a pont válik a fenti három állam közös határává; innen az új határ Csehszlovákia és Magyarország között keleti irányban folytatódik Rajka falu északi kataszteri határa mentén a Duna jobbpartjáig, egészen addig a pontig, amely a 128-as magassági ponttól mintegy két kilométerre található (a rajkai templomtól 3,5 km-rel keletre), ahol a Duna hajózási fővonalában húzódó új határ csatlakozik az 1938. január 1-én érvényes csehszlovák-magyar határhoz; a Rajka falu térségében lévő zsílip és visszaeresztő csatorna magyar területen marad.

d) Az előző pontban megszabott magyar-csehszlovák határ pontos vonalát a helyszínen a két érdekeltek állam képviselőiből álló határbizottság jelöli majd ki. A bizottságnak a szerződés érvénybe lépésétől számított két hónap alatt kell befejeznie munkáját.

e) Abban az esetben, ha nem jön létre a kétoldalú megállapodás Magyarország és Csehszlovákia között az átengedett terület lakosságát illetően, Csehszlovákia biztosítja számára az emberi és polgári jogokat. Az 1946. február 27-i csehszlovák-magyar egycsömjű valamennyi biztosítékát és kedvezményét, amelyek a lakosságcserére vonatkoznak, érvényesíteni fogják a Csehszlovákiát önként elhagyó személyekre.

5. A fent ismertetett határok azon a térképen találhatók, amelyet mellékelték (I és Ia melléklet) e szerződéshez.

II. RÉSZ. POLITIKAI RENDELKEZÉSEK

Elsőszakasz

2. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország kötelezi magát minden szükséges intézkedésre annak biztosítására, hogy minden személy, faji, nemi vagy vallási különbözőképű azonos emberi és alapvető szabadságjoggal rendelkezzen, beleértve a szólás-,

a sajtó- és kiadási, a vallásszabadságot, valamint a politikai meggyőződés szabad megvallását és a gyülekezési szabadságot.

[A bizottságban 8:3:2, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

Ezenkívül Magyarország kötelezi magát, hogy a Magyarországon érvényes törvényeknek sem tartalmilag, sem az alkalmazás során nem lesznek diszkriminációs következményei magyar állampolgárságú személyek számára fajuk, nemük, nyelvük vagy vallásuk miatt, ami személyüket, vagyonukat, hivatásukat, szakmai vagy üzleti érdekeit, személyi állapotukat, politikai vagy magánjogaikat illeti, vagy bármilyen más kérdés tekintetében.

3. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország, amely a fegyverszüneti egyezmény szerint intézkedett állampolgárságra és nemzetiségre való tekintet nélkül valamennyi olyan személy szabadon bocsátására, akit az Egyesült Nemzetek érdekében kifejtett tevékenységek vagy faji származásuk miatt tartóztattak le, valamint intézkedett diszkriminációs törvényhozás és az abból eredő korlátozás megszüntetésére, kötelezi magát ezen intézkedések alkalmazásának beszüntetésére és arra, hogy a jövőben nem foganatosít semmiféle intézkedéset és nem hoz törvényeket, amelyek összeegyeztethetlenek lennének az ebben a cikkelyben említett elgondolásokkal és célokkal.

4. cikkely

[A bizottságban egyhangúan elfogadva. A plénumon 20 szavazattal, 1 tartózkodással elfogadva.]

Magyarország, amely a fegyverszüneti egyezmény szerint intézkedett minden, magyar területen lévő fasiszta szervezet, politikai, katonai és félkatonai szervezet feloszlatairól, amelyek ellenséges propagandát folytatnak a Szovjetunió vagy bármely más Egyesült Nemzet ellen, a revisionista propagandát is ideértve, kötelezi magát, hogy a jövőben nem engedi hasonló fajta szervezetek létezését és tevékenységét, amelyek célja a nemzet megfeszítása demokratikus jogaitól.

4 b. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország kétoldalú tárgyalásokat kezd Csehszlovákiával, hogy megoldódjon azon, Csehszlovákiában élő, magyar etnikai eredetű lakosok kérdése, akit nem telepítenek le Magyarországon az 1946. február 27-i lakosságcsere-egycsömjű feltételei szerint.

Abban az esetben, ha e szerződés életbe lépésétől számított 6 hónapig nem jutnak meggyezésre, Csehszlovákiának joga lesz a kérdésnek a Külügyminiszterek Tanácsa elé terjesztésére és a Tanács felkérésére, hogy segítsen a végleges megoldás elérésében.

5. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarország kötelezi magát, hogy megteszi a szükséges intézkedéset az alábbi személyek letartóztatására és átadására a bírósági eljárás lefolytatására:

a) háborús vagy béké- és emberiesség elleni bűnököt elkövető, azokra parancsot adó, elkövetésükben segítséget nyújtó személyek;

b) a Szövetséges és Társult Hatalmak polgárai, akiket országuk törvényeinek árulással vagy háború alatt az ellenséggel történő együttműködéssel való megsértéssel vádolnak.

2. Magyarország arra is kötelezi magát, hogy bármely érdekeltek Egyesült Nemzet kívánságára biztosítja minden fennhatósága alá tartozó személyek tanúként való elővezetését, akiknek tanúvallomása szükséges az e cikkely 1. pontjában megnevezett személyek ellen folytatott bírósági eljárásra.

3. Az e cikkely 1. és 2. pontja rendelkezései alkalmazásával minden nézeteltérést az illetékes kormánynak a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az USA budapesti misszióvezetői elő kell terjesztenie, akik megállapodnak e nézeteltérések ügyében.

Második szakasz

6. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország kötelezi magát, hogy elismeri az Olaszországgal, Bulgáriával, Romániával és Finnországgal kötött békeszerződéseket, valamint azokat a megállapodásokat és módosításokat, amelyeket a Szövetséges és Társult Hatalmak a béke feljárására Ausztria, Németország és Japán tekintetében elértek vagy el fognak érni.

7. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A Magyarország és Románia közötti hadiállapot jelen békészerződés, valamint egrészről a Szovjetunió, az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok, Ausztrália, a Fehérorosz Szovjet Szocialista Köztársaság, Kanada, Csehszlovákia, India, Új-Zéland, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság és a Dél-Afrikai Unió, másrészről Románia közötti békészerződés érvénybe lépésének pillanatában megszűnik.

8. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország kötelezi magát minden egyezménynek elismerésére, amelyeket a Nemzetek Szövetsége és az Állandó Nemzetközi Bíróság felszámolásának céljából kötöttek vagy a jövőben köthetnek.

9. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. minden Szövetséges vagy Társult Hatalom e szerződés életbelépésétől számított 6 hónapon belül közli Magyarországgal azokat a háború előtti kétoldalú szerződéseket, amelyeket ezek a hatalmak érvényben akarnak tartani, vagy hatályukat meg akarják újítani. Bármilyen egyéb rendelkezést azonban, amelyek nincsenek összhangban a jelen szerződéssel, törölni fognak a fent említett szerződések ből.

2. Valamennyi ilyen módon ratifikált szerződést be fognak jegyezni az Egyesült Nemzetek Szervezete titkárságán, az Egyesült Nemzetek Szervezete alapományának 102. cikkelyével összhangban.

3. Valamennyi ilyen módon nem bejegyzett szerződést érvénytelennek fognak tekinteni.

9 b. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarországnak a jelen szerződés hatálya lépésétől 18 hónapnál nem hosszabb idő alatt át kell adnia a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságnak és Csehszlovákiának az alább felsorolt kategóriák valamennyi tárgyát, amelyek Jugoszlávia és Csehszlovákia kulturális értékei és amelyek ezekből az országokból származnak és 1848 után a magyar állami hivatalok vagy a magyar állam birtokába kerültek az 1919-ig ezen területen lévő magyar uralom következtében:

a) történelmi levéltárak, amelyek Jugoszlávia vagy Csehszlovákia területén egész egységet alkottak;

b) jugoszláv vagy csehszlovák területen lévő hivatalok vagy jugoszláv, illetve csehszlovák nemzetiségi történelmi személyek tulajdonához tartozó könyvtárak, történelmi dokumentumok, régiségek és más műtárgyak;

c) jugoszláv vagy csehszlovák művészek, írók és tudósok eredeti művészeti, irodalmi és tudományos tárgyai.

2. Nem tartoznak az 1. pont bekezdéséhez az ajándékozás, vásárlás vagy öröklés útján szerzett tárgyak, valamint magyarok eredeti művészeti munkái.

3. Magyarországnak át kell adnia Jugoszláviának a XVIII. századi Illír Delegációt, az Illír Bizottságot és az Illír Kancelláriát illető levéltárakat is.

4. E szerződés érvénybe lépése után a magyar kormány köteles minden szükségeset megadni Jugoszlávia és Csehszlovákia meghatalmazott képviselőinek e tárgyak felkutatására és vizsgálatra való bemutatására. Ezt követően, de nem később, mint e szerződés érvénybe lépése utáni egy éven belül Jugoszlávia és Csehszlovákia

kormányának át kell adnia Magyarország kormányának az ezen cikkely szerint igényelt tárgyak jegyzékét. Amennyiben Magyarország kormánya a jegyzék kézhezvételének napjától számított három hónap folyamán kifogást emel némely tárgyaknak e jegyzékbe sorolása ellen és a negyedik hónap folyamán az érdekeltek kormányok nem jutnak megegyezésre, akkor ezt a kérdést e szerződés 35. cikkelyének rendelkezéseivel összhangban kell rendezni.

III. RÉSZ. KATONAI KÉRDÉSEKET ILLETŐ RENDELKEZÉSEK

Első szakasz

10. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A szárazföldi és légi fegyverek és erődítmények fenntartását pontosan úgy korlátozzák majd, hogy belső jellegű feladatoknak és a helyi határvédelemnek feleljeneck meg.

A fentiekkel összhangban Magyarországnak az alábbi legmagasabb létszámú fegyveres erő tartását engedélyezik:

a) szárazföldi hadsereget, beleszámítva a határőrséget, a légvédelmi tüzérség és a folyami flottilla személyi állományát, összesen 65 000 főt;

b) katonai légierőt 90 darab repülőgéppel, belecsűmítva a tartalék állományt, amelyek közül 70-nél nem lehet több harci típusú, összesen 5 000 főnyi személyi állománnyal. Magyarországnak nem szabad rendelkeznie vagy beszereznie bombázásra vagy bombavetésre szolgáló szerkezettel ellátott repülőgépeket.

Ez a szám minden esetben magában foglalja a rendes és rendkívüli állapot, és a törzskarok személyzétét is.

11. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A fent megjelölt számot meghaladó magyar hadsereget és légierőt e szerződés érvénybe lépésétől számított 6 hónapon belül meg fogják szüntetni.

12. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Az a személyzet, amely nem válik sem a magyar hadsereggel, sem a légierő részévé, semmiséle formában nem kap sem katonai, sem légi-katonai kiképzést, amint azt a 2.sz. melléklet meghatározza.

13. cikkely

[A bizottságban 13:6:2, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

Magyarország nem tarthat, nem állíthat elő és nem próbálhat ki semmiséle atomfegyvert, semmiséle nem irányított vagy irányított lövedéket vagy a kilövésükkel kapcsolatos szerkezeteket (a torpedó- és a torpedószerkezet kivételével a hadihajók számára, amelyeket jelen szerződés engedélyez); nem érintkező típusú, finom mechanizmus segítségével működő tengéri aknákat vagy torpedókat; legénységgel ellátható torpedókat, hasonló fajtájú tengeralattjárókat vagy más hajókat; semmiséle torpedócsónakokat és a támadó hajók különleges típusait.

14. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarországnak nem szabad tárolnia, gyártania, sem más módon beszereznie több hadianyagot és technikát előállító berendezést, mint az a jelen szerződés 10. cikkelyében engedélyezett fegyveres erők fenntartásához szükséges.

15. cikkely

[A bizottságban egyhangúan, a plénumon 20 szavazattal, 1 tartózkodással elfogadva.]

1. A szövetségesktől származó hadianyag és műszaki berendezés fölöslegét az illetékes Szövetséges vagy Társult Hatalom rendelkezésére kell bocsátani az általa adott utasítások szerint. A magyar hadianyag és műszaki berendezés fölöslegét a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok kormánya rendelkezésére kell bocsátani. Magyarország lemond ezen anyagokat és műszaki berendezéseket illető minden jogáról.

2. A német eredetű vagy gyártmányú hadianyagot és műszaki berendezéseket, amelyek meghaladják az e békeszerződésben engedélyezett fegyveres erők szükségletét, a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok kormányának rendelkezésére kell bocsátani. Magyarország nem fog beszerezni vagy gyártani semmiféle német eredetű vagy gyártmányú hadianyagot vagy műszaki berendezést, sem olyan műszaki szakembereket alkalmazni vagy kiképezni, a katonai és polgári repülés személyzetét is beleértve, akik a Német Birodalom jelenlegi vagy volt állampolgárai.

3. Az 1. és a 2. pontban megnevezett hadianyag és műszaki berendezés fölöslegét e szerződés hatállyba lépései től számított egy éven belül át kell adni vagy meg kell semmisíteni.

4. A "hadianyag" és a "műszaki berendezés" szakkifejezés meghatározását, valamint a hadianyagjegyzéket e szerződés céljára a 3.sz. melléklet tartalmazza.

16. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Magyarország teljes együttműködésre kötelezi magát az Egyesült Nemzetekkel, hogy megakadályozzák Németországot, nehogy a német terület határain kívül lépéseket tegyen újrafegyverkezése érdekében.

17. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Magyarország kötelezi magát, hogy nem szerez be és nem fog gyártani német vagy japán konstrukciójú polgári repülőgépeket, vagy jelentős német vagy japán gyártmányú vagy konstrukciójú alkatrészeket tartalmazó repülőgépeket.

18. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

E szerződés minden katonai és katonai-légiúgyi cikkelye addig lesz érvényben, amíg nem változtatják meg teljesen vagy részben a Szövetséges és Társult Hatalmak, illetve Magyarország közötti megállapodás alapján, vagy azután, amikor Magyarország az Egyesült Nemzetek tagja lesz – a Biztonsági Tanács és Magyarország közötti megállapodás alapján.

Második szakasz

19. cikkely

1. A magyar hadifoglyokat a lehető leggyorsabban hazaszállítják a Magyarország és az ezben foglyokkal rendelkező egyes hatalmak közötti megállapodás szerint.

2. A magyar hadifoglyok szállításával kapcsolatos mindenmű költséget, beleszámítva fenntartásukat az illető Szövetséges vagy Társult Hatalom által megállapított gyülekezési helytől a magyar területre lépés pontjáig a magyar kormány viseli.

IV. RÉSZ. A SZÖVETSÉGES HADSEREGEK KIVONÁSA

20. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

E szerződés érvénybelépését követően 90 napon belül ki kell vonni Magyarországról minden szövetséges hadsereget, a Szovjetuniónak azonban jog van magyar területen olyan fegyveres erő állomásoztatására, amely szükséges számára a szovjet hadsereg és Ausztria szovjet megszállási övezete közötti kommunikációs összeköttetés fenntartásához. A magyarországi szövetséges haderők rendelkezésére álló valamennyi felhasz-

nálatlan magyar fizetőeszközöt és vagyont, amely a fegyverszüneti egyezmény 11. cikkelye szerint került hozzá, ugyanezen 90 napon belül átadja a magyar kormánynak. Magyarország viszont kötelezi magát, hogy külön igényelhető ellátást és szolgáltatásokat fog nyújtani az ausztriai szovjet megszállási övezettel való kommunikációs összeköttetés fenntartásához, amiért a magyar kormány részéről megfelelő ellenszolgáltatást kell fizetni.

V. RÉSZ. JÓVÁTÉTEL ÉS VISSZASZOLGÁLTATÁS

21. cikkely

[A bizottságban 8:5:1, a plénumon 12:2:7 arányban elfogadva.]

A Magyarország által a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott háborús, valamint ezek országok területeinek elfoglalásával okozott károkat Magyarország meg fogja tériteni a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának, ámde annak következtében, hogy Magyarország nem csupán kilépett az Egyesült Nemzetek elleni háborúból, hanem hadat is üzent Németországnak, a felek úgy állapodtak meg, hogy Magyarország nem teljes mértékben téríti meg a fenti károkat, hanem csak részben, éspedig: 1945. január 20-tól 8 év alatt áruban (gépi berendezések, folyami hajók, gabona stb.) 300 millió dollárban, amelyből a Szovjetuniónak járó kártérítési összeg 200 millió amerikai dollár, a Csehszlovákiának és Jugoszláviának járó kártérítési összeg pedig 100 millió amerikai dollár lesz.

Az e cikkely szerinti rendezés elszámolási alapjául az amerikai dollárnak a fegyverszüneti egyezmény aláírásának napján érvényes aranyparitása szolgál, vagyis 35 dollár egy uncia aranyért.

21 b. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Az 1938. november 2-i bécsi döntés megsemmisítését e szerződés 1. cikkelye 4. pontjában kimondó határozat magában foglalja a két állam vagy annak nevében vagy csehszlovák és magyar jogi személyek között, a bécsi döntés alapján kötött pénzügyi, köz- és magánbiztosítási megállapodások jogi következményeinek megsemmisítését is, valamint az 1940. május 22-i jegyzőkönyvben foglalt átadott anyagra vonatkozó egyezmény megsemmisítését. Ez a megsemmisítés azonban nem lesz érvényes természetes személyek között. A fenti rendezés közelebbi feltételeit e szerződés érvénybe lépésétől számított 6 hónapon belül az érdekeltek kormányok közötti kétoldalú tárgyalásokon állapítják majd meg.

22. cikkely

[Egyhangúan elfogadva minden a bizottságban, minden a plénumon.]

1. Magyarország elfogadja az Egyesült Nemzetek 1943. január 5-i nyilatkozatának alapelveit és a lehető legrövidebb időn belül visszaadja az Egyesült Nemzetek országaiból elszállított javakat.

2. Egyes esetekben, amikor Magyarország nem lesz képes végrajchjánni művészeti, történeti vagy archeológiai értékek visszaszolgáltatását, amelyek azon Egyesült Nemzet kulturális örökségéhez tartoznak, amelynek területéről hasonló tárgyakat szállítottak el crôszakkal vagy a magyar fegyveres erők nyomására vagy magyar állampolgárok által, Magyarország kötelezi magát az elhurcoltakhoz hasonló sajtájú és azonos értékű tárgyak átadására az illető Egyesült Nemzetnek, amennyiben ilyen tárgyak Magyarországon beszerezhetők.

3. A magyar kormány kötelezi magát a jelen cikkelyben fent ismertetett vagyon teljes rendben történő visszaadására és kötelezi magát valamennyi költség magára vállalására, ami Magyarországot, a munkacírót, az anyagot és a szállítást illeti.

4. A magyar kormány segítséget nyújt az Egyesült Nemzeteknek és saját költségére minden intézkedést megtesz a jelen cikkely szerint visszatérítendő vagyon felkutatására.

5. A magyar kormány megtesz minden intézkedést, hogy visszakerüljön a jelen cikkelyben megállapított olyan vagyon, amely bármely más államban lévő, a magyar jogrend alá tartozó személyek tulajdonában van.

6. A vagyonvisszatérítési követeléseket azon ország kormányának kell a magyar kormány elé terjesztenie, amely ország területéről a vagyont elhurcolták; a vasúti szerelvénnyel azon államból elszállítottak fogják tekinteni, amelyhez eredetileg tartozott. Hasonló követelések előterjesztési lehetőségének határidejét e szerződés érvénybe lépésétől számított 6 hónapban határozzák meg.

7. A vagyon felkutatásával és a tulajdonjog bizonyításával kapcsolatos költségeket az igényt támasztó kormány fedezí, a magyar kormány pedig az annak bizonyításával kapcsolatos költségeket fedezí, hogy a vagyon kiadása erőszak és nyomás nélkül történt.

VI. RÉSZ. GAZDASÁGI RENDELKEZÉSEK

23. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. Magyarország amennyiben még nem tette meg, felújítja az Egyesült Nemzetek és állampolgáraiak valamennyi magyarországi törvényes jogát és érdekeltségét, amint az 1939. augusztus 1-én létezett, és visszaadja az Egyesült Nemzetek és állampolgáraiak magyarországi vagyonát, abban az állapotban, ahogy e pillanatban létezik.

2. A magyar kormány kötelezi magát, hogy az e cikkely alá eső összes javakat úgy téríti vissza és valamennyi jogot és érdekeltséget úgy újít meg, hogy azok megszabadulnak minden tehertől és megterheléstől, ami a háború következtében rájuk hárulhatott, és azon megterhelések nélkül, amelyeket Magyarország e vagyon visszaszolgáltatásával összefüggésben követelhetne. A magyar kormány megszüntet minden rendelkezést, ideértve az e kormány által 1939. augusztus 1. és a jelen szerződés érvényebe lépése között az Egyesült Nemzetek vagyonával szemben foganatosított foglalásokat, zár alá vételket vagy kényszerkezeléseket. Abban az esetben, ha a vagyon e szerződés hatálya lápésétől számított 6 hónapon belül nem adták vissza, a vagyonvisszatérítési követelést e szerződés hatálya lápésétől számított legfeljebb 12 hónapon belül be kell nyújtani a magyar szerveknek, azon esetek kivételével, amikor az igénylő bizonyítani tudja, hogy képtelen volt a követelés határidőn belüli benyújtására.

3. A magyar kormány kötelezi magát valamennyi vagyon, jog és érdekeltségnak az Egyesült nemzetek állampolgáraitól, történt átruházása megsemmisítésére, azon esetekben, amikor az átruházás erőszak következtében vagy a Tengely államainak kormányai vagy azok szervei által történő kényszer következtében jött létre a háború idején.

Ami a csehszlovák állampolgárokat illeti, ez a pont foglalja magában azon átruházásokat is, amelyeket 1938. novembere után erőszak vagy kényszer, vagy a magyar kormány vagy szervei által a Magyarországhoz csatolt csehszlovák területen vagyondiszkrinációs intézkedések alapján hajtottak végre.

4. a)

[A bizottságban 9:4:1, a plénumon 13:5:3 arányban elfogadva.]

A magyar kormány viseli a felelősséget az e cikkely 1. bekezdése szerint, az Egyesült Nemzetek állampolgárainak visszaadandó vagyon rendes állapotba helyezéséért. Azokban az esetekben, ha a vagyon visszaadhatatlan vagy ha a háború következtében az Egyesült Nemzetek állampolgára a vagyonban károsodást szenvedett, ezen állampolgárnak a magyar kormánytól helyi pénznemből kártérítést kell kapnia, azon összeg 75 %-át, amely a kifizetés napján azonos vagyon vásárlásához vagy a keletkezett károk helyreállításához szükséges

[A 75 %-ot a bizottság 9:5, a plénum 12:6:3 arányban fogadta el.]

Az Egyesült Nemzetek állampolgárai a kártalanítás ügyében nem állíthatók kcdvezőtlencbb feltételek előtt, mint a magyar állampolgárok.

b)

[A bizottságban 9:5, a plénumon 13:7:1 arányban elfogadva.]

Az Egyesült Nemzetek azon állampolgárainak, akiknek közvetlen vagy közvetett tulajdoni érdekeltségeük van olyan társulásokban vagy egysületekben, amelyek nemzetisége a 8.a) bekezdés szellemében más, mint az Egyesült Nemzetek állampolgárainak nemzetisége, de akik vagyonuk károsodásával veszteséget szenvedtek, az "a" betű szellemében kell kártalanítást kapniuk. Ezt a kártalanítást a társulásoknak vagy egysületeknek okozott általános károk alapján kell kiszámítani, és azonos arányban kell lennie az olyan károkkal, amilyen ezen állampolgárok érdekeltségének aránya a társulások vagy egysületek egész tőkjéhez.

c)

[A bizottságban 9:5, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

A kártalanítást mindenféle adótól vagy más levonástól mentesen kell kifizetni. A kártalanításnak Magyarországon szabadon felhasználhatónak kell lennie, és nem szabad alávetni az idegen valuták ellenőrzésének, amit idővel Magyarországon bevezethetnek.

d)

[A bizottságban 9:5, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

A magyar kormány kész igazságos kiatalást nyújtani az Egyesült Nemzetek állampolgárainak a javaik kijavításához vagy felújításához szükséges anyag elosztásával kapcsolatban, és ugyanígy a külföldi valutaelosztásban, ami ezen anyag behozatalához szükséges és semmi esetre sem enged ezekben a kérdésekben diszkriminációs elbánást ezen állampolgárokkal szemben a magyar állampolgárokkal összehasonlíta.

e)

[A bizottságban 8:6, a plénumon 11:7:3 arányban elfogadva.]

A magyar kormány olyan összegű kárpótlást nyújt helyi pénznemben az Egyesült Nemzetek állampolgárainak, hogy az kiegyenlítsse a háború alatt a vagyon ellen bevezetett különleges, a magyar vagyon nem érintő intézkedésekkel eredő levonásokat, veszteségeket és károkat.

4.A. Eldöntötték, hogy e cikkely 4. bekezdésének rendelkezését alkalmazzák Magyarországgal szemben, amennyiben azon cselekmények, amelyek alapul szolgálhatnak az Egyesült Nemzeteknek vagy állampolgáraiknak Észak-Erdélyben lévő javaiban szenvedett károkra vonatkozó igényeknek, abban az időben történtek, amikor ez a terület Magyarország uralma alatt volt.

5.

[A bizottságban és a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Mindazokat a megfelelő kiadásokat, amelyek az igények benyújtásával kapcsolatban Magyarországon felmerülnek, beleértve a károk vagy veszteségek nagyságának felbecsülésével kapcsolatos kiadásokat is, a magyar kormánynak kell fedeznie.

6.

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Az Egyesült Nemzetek állampolgárait és azok vagyonát mentesíteni kell minden olyan rendkívüli adó és levonás alól, amit Magyarországon a magyar vagy más kormány rölt ki rájuk a fegyverszünet napja és ezen szerződés érvénye lápésének napja között abból a különleges célból, hogy fedezze a háborúval, a megszálló hadsereggel vagy valamely Egyesült Nemzetnek fizetendő jóvátátellel kapcsolatos kiadásokat. minden ilyen címen kifizetett összeget vissza kell téri.

7.

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A vagyonnal rendelkező érdekelt e cikkely rendelkezési helyett megállapodást köthet a magyar kormánnyal.

8. A jelen cikkelyben használt kifejezések:

a) "Az Egyesült Nemzetek állampolgárai" olyan személyeket jelent, akik e szerződés érvénye lápéskor bármelyik Egyesült Nemzet állampolgárai, vagy ezen napig bármelyik Egyesült Nemzet törvényei szerint szervezett testületek vagy egyesületek tagjai voltak, azzal a feltételel, hogy a fenti személyeknek, testületeknek vagy egyesületeknek a Magyarországgal megkötött fegyverszünet napján ilyen jogállásuk volt.

"Az Egyesült Nemzetek állampolgárai" jelenti továbbá minden személyeket, testületeket vagy egyesületeket, amelyeket a Magyarországon érvényes törvények szerint a háború idején ellenségesnek tekintettek.

b)

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A "tulajdonos" valamelyik Egyesült Nemzetet vagy valamelyik Egyesült Nemzet állampolgárát jelenti, amint az a) bekezdés rendelkezik, akiknek jogai van az illető vagyonra, és az ilyen tulajdonos utódját is azzal a feltételel, hogy az a) bekezdés rendelkezésének megfelelően valamelyik Egyesült Nemzet állampolgára vagy valamelyik Egyesült Nemzet. Abban az esetben, ha az utód rongált állapotban venné át a vagyon, a vagyon átadó személy e cikkely alapján megtartja kártérítési igényét, anélkül, hogy ez az átadó és a megszerző személy között a belső törvény szellemében létező kötelezettségek rovására menne.

c)

[Egyhangúan elfogadva minden a bizottságban, minden a plénumon.]

A "vagyon" minden ingó és ingatlan, anyagi és nem anyagi vagyon jelent, beleértve az ipari, irodalmi és művészeti vagyont, valamint az összes jogot, vagyont vagy részérdekeltséget minden vagyonsajta tekintetében.

9.

[A bizottságban 9:5, a plénumon 13:6:2 arányban elfogadva.]

A magyar kormány kötelezi magát tárgyalások kezdésére az illetékes kormányokkal, a Száva-Duna-Adria vasúttársasággal és a társaság kötvénytulajdonosainak bizottságával az 1923. március 29-én Rómában aláírt szerződés feltételeinek meghatározása céljából, amelyek megszabják a társaság rendjét, a szükséges változtatások végrehajtását ebben a szerződésben és a társaság kötvénytulajdonosaira számított adósságok rendezése igazságos módjának biztosítását.

23 b. cikkely

1.

[A bizottságban 8:5:1, a plénumon 15:4:2 arányban elfogadva.]

Magyarország kötclezcttséget vállal annak biztosítására, hogy minden esetben, amikor a magyar törvényhozásnak alávetett személyek vagyona, törvényes jogai vagy részérdekeltségei 1939. szeptember 1-től faji származás vagy vallási alapon zárolás, elköbözés vagy ellenőrzés tárgyává lettek, ezen vagyont, törvényes jogokat vagy részérdekeltségeket teljes mértékben megújítsák, ha pedig a megújítás nem lehetséges, tcljes kárpótlást biztosítanak.

2.

[A bizottságban 8:4:2, a plénumon 14:5:2 arányban elfogadva.]

A magyar kormány kötelezi magát, hogy e szerződés hatályba lépésétől számított 12 hónapon belül átadja a Nemzetközi Menekültügyi Szervezetnek (vagy más, az Egyesült Nemzetek gazdasági és szociális tanácsa által kijelölt szervezetnek) a Magyarország határain belüli segítségnyújtás vagy megújítás céljából minden az olyan személyekhez, szervezetekhez és egyesületekhez tartozó vagyont, jogokat és részérdekeltségeket, amelyek személy szerint vagy mint csoportok tagjai faji, vallási vagy más fasiszta módszerű üldözés vagy diszkrimináció tárgyává lettek, belecsámláva azt a vagyont, jogokat és részérdekeltségeket, amelyeket e cikkely értelmében meg kell újítani és amelyek e szerződés hatályba lépésétől számított 6 hónapon belül tulajdonos, örökösi vagy várományos nélkül maradnak.

24. cikkely

[A bizottságban és a plénumon egyhangúan elfogadva.]

Magyarország elismeri, hogy a Szovjetuniónak joga van minden magyarországi német vagyonra, amelyet a németországi ellenőrző tanács a Szovjetuniónak átadt, és kötelezi magát, hogy minden intézkedést megtesz e vagyon kiadásának megkönnyítésére.

25. cikkely

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

1. minden egyes Szövetséges és Társult Hatalomnak átvételi, visszatartási, felszámolási joga lesz, valamint jog a lesz bármilyen más intézkedés foganatosítására azon, területén lévő vagyonnal, jogokkal és érdekekkel kapcsolatban, amelyek e szerződés érvénybe lépésének napján Magyarország vagy magyar állampolgárok tulajdonában lesznek, és e vagyont vagy annak jövedelmét olyan célokra használni, amiket szükségesnek tart ezen állam és polgárai Magyarországgal vagy magyar állampolgárokkal szembeni igényei keretein belül az adósságokat is belecsámláva, akkor is, ha ezek más következések, mint azok, amelyeket e szerződés más cikkelyeivel teljes mértékben teljesítenek. minden magyar vagyont vagy annak jövedelmét, amelyek meghaladják az ilyen igények összegét, vissza kell tértíteni.

2.

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

A magyar vagyon felszámolását és rendezését az illctő Szövetséges vagy Társult hatalomi törvénycinek megfelelően fogják végrehajtani. A magyar tulajdonosnak nem lesznek jogai az ilyen vagyon tekintetében, azon eseteket kivéve, amelyek czen törvények szerint számára nyújthatók.

3.

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

A magyar kormány kötelezi magát azon magyar állampolgárok kártalanítására, akiknek vagyonát e cikkely szerint kiszajátították és nem adták nekik vissza.

4.

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

Ez a cikkely egyik Szövetséges vagy Társult Hatalomnak sem teszi kötelezővé ipari vagyon visszaadását a magyar kormánynak vagy magyar állampolgároknak, vagy hasonló tulajdon beszámítását azon összegek meghatározásakor, amelyek e cikkely 1. pontja szerint visszatarthatók. minden Szövetséges és Társult Hatalom kormányának joga lesz olyan jogi vagy érdekeltségi korlátozások és feltételek megszabására az ezen Szövetséges vagy Társult hatalom területén lévő, e szerződés érvényből lépése előtt a magyar kormány vagy magyar állampolgárok által szerezett ipari tulajdonra, amilyeneket az illetékes Szövetséges vagy Társult Hatalom kormánya nemzeti érdekcinek keretében szükségesnek ítélt.

5.

[A bizottságban 7:3:4, a plénumon 15:5:1 arányban elfogadva.]

Az e cikkely 1. pontjában említett tulajdonnak azt a magyar tulajdon kell tartani, amely fölött az illctő Szövetséges vagy Társult Hatalom és Magyarország között fennálló hadiállapot következtében e hatalomnak ellenőrzési joga van, de nem szabad tartalmazni:

- a) a magyar kormány konzuláris és diplomáciai célokra használt tulajdonát;
- b) vallási szervezetek vagy magán jótékonysági intézetek vallási és jótékonysági célokra használt tulajdonát;
- c) azon magyar állampolgárságú természetes személyek tulajdonát, akik tartózkodási engedélyt kaptak bármilyen más helyen az Egyesült Németek államainak területén, azon magyar tulajdon kivételével, amely a háború folyamán bármikor olyan intézkedések tárgya volt, amelyeket ugyanazon a területen elő magyar állampolgárokkal szemben nem alkalmaztak;
- d) olyan tulajdonjogot, amely a Magyarország és a Szövetséges vagy Társult Hatalinak közötti kereskedelmi és pénzügyi kapcsolatok felújítása után vagy a Magyarország és bármelyik Szövetséges vagy Társult Hatalom kormánya között 1945. január 20. után folytatott tárgyalások következtében jött létre;
- e) az irodalmi és művészeti tulajdonjogot.

26. cikkely

[A bizottságban 9:5, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

Magyarország a maga és állampolgárai nevben ezennel lemond minden igényről, az adósságokat is beleértve Németországgal és a német állampolgárokkal szemben, amennyiben 1945. május 8-ig megoldatlanok maradtak, azok kivételével, amelyek 1939. szeptember 1-ig kötött tárgyalások és más kötclezcttségyállások következtében, valamint az ezen dátumig szerzett jogok következében keletkeztek. Ezt a lemondást Magyarországnak úgy kell tekinteni, hogy az nemcsak valamennyi, a háború következtében kötött szerződésekkel illctő valamennyi kormányközi igényt foglalja magában, hanem valamennyi, a háború folyamán keletkezett igényt is, amennyiben veszteségekről és károk ról van szó. E lemondásnak nem szabad érintenie semmilyen, amennyiben veszteségekről és károk ról van szó. E lemondásnak nem szabad érintenie semmilyen, amennyiben Magyarország vagy magyar állampolgárok érdekében a Németországot megszálló hatalmak által teit intézkedést.

27. cikkely

[Mind a bizottságban, minden a plénumon egyhangúan elfogadva.]

1. A szerződő felek elismertik, hogy a hadiállapot létezését önmagában nem szabad olyan tényezőnek tekinteni, amelynek hatása van a hadiállapot beállta előtt létező kötclezcttségekből és szerződésekkel vagy az addig az ideig szerzett jogokból származó pénztartozások fizetési kötclezcttségére, amelynek érvénye jelent szerződés érvénybelépéséig cselekcéssé vált, és amellyel a magyar kormány vagy magyar állampolgárok valamely Szövetséges vagy Társult Hatalom kormányának vagy állampolgrainak tartoznak, illetve amellyel valamely

Szövetséges vagy Társult Hatalom kormánya vagy állampolgárai Magyarország kormányának vagy állampolgárainak tartoznak.

2. Néhány különleges, jelen szerződésben előirányzott eset kivételével, semmit sem szabad a háború előtt a magyar kormány vagy magyar állampolgárok által kötött szerződések szerinti adós-hitelező viszony károsításának tekinteni.

28. cikkely

[Mind a bizottságban, mind a plénumon egyhangúan elfogadva.]

1. Magyarország a magyar kormány és magyar állampolgárok részéről lemond minden nemű igényről Szövetséges vagy Társult Hatalmakkal szemben, amennyiben ezek az igények közvetlenül összefüggnek a háborúval, vagy az 1939. szeptember 1. utáni európai hadiállapot következtében végrehajtott intézkedésekkel crednek, tekintet nélkül arra, hogy az érdektel Szövetséges vagy Társult Hatalom hadiállapotban volt-e Magyarországgal vagy sem, ideértve az alábbiakat:

a) a Szövetséges vagy Társult Hatalmak fegyveres erőinek vagy hivatalos tényezőinek tevékenység következtében keletkezett veszteséggel és károkkal összefüggő igények;

b) a Szövetséges vagy Társult Hatalmak fegyveres erőinek vagy hivatalos tényezőinek magyar területen való jelenlétéből vagy intézkedésből credő igények;

c) a Szövetséges vagy Társult Hatalmak zsákmánybírói által döntései vagy rendelkezései illető igények. Magyarország érvényesnek és kötelezőnek ismeri el az ilyen zsákmánybírói által döntéseket 1939. szeptember 1-én vagy később, magyar hajók vagy magyar kölcsökök vagy kiadások fizetése tekintetében hozott valamennyi döntést vagy rendelkezést;

d) a hadviselő fél jogainak gyakorlásából vagy esetleges gyakorlásából credő igények.

2. E cikkely rendelkezéseinak teljes tartalmában és véglegesen ki kell zárniuk valamennyi, fent részletezett fajtájú igényt, amelyeknek a jövőben megszüntetettséknél kell lenniük, tekintet nélkül arra, kinck lesz az érdeke. A magyar kormány kész helyi pénznemben igazságos kártérítés fizetésére azon személyeknek, akik magyar területen ellátást vagy a raktárlások során szolgálatokat nyújtottak a Szövetséges vagy Társult Hatalmak fegyveres erőinek, és ugyanígy igényük kielégítésére a magyar területen keletkezett, és a Szövetséges vagy Társult Hatalmak fegyveres erőinek felterjesztett nem katonai károk tekintetében.

3. Magyarország úgyszintén lemond minden nemű, az e cikkely 1. pontjában felsorolt, a magyar kormány vagy állampolgárok által felterjeszthető igényről bármely Egyesült Nemzetnek, amelynek diplomáciai kapcsolatait a háború alatt megszakították magyarországgal és amely a Szövetséges és Társult Hatalmak közösen intézkedéseket hajtott végre.

4. A magyar kormány teljes felelősséget vállalt magára a Szövetségesek valamennyi katonai fizetőeszközéért, amit a szövetséges katonai hatóságok bocsátottak ki Magyarországon, ideértve valamennyi fizetőeszközt, amelyek a szerződés érvénybe lépésének napján forgalomban vannak.

5. Magyarországának jelen cikkelyben foglalt igényekről való lemondása tartalmazza bármely Szövetséges vagy Társult Hatalom minden olyan intézkedésből eredő igényét, amely intézkedésekkel magyar hajókkal kapcsolatban 1939. szeptember 1. és jelen szerződés érvénybe lépésének napja közötti időben tettek, és valamennyi igényt és tartozást is, amelyek a hadisugyokról jelentleg érvényes szerződésből crednek.

29. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

1. A Magyarország és az Egyesült Nemzetek közötti kereskedelmi szerződések vagy megállapodások megkötéséig a magyar kormány a jelen szerződés érvénybe lépésétől számított 18 hónap soramán biztosítja az alábbi feltételeket minden egysült Nemzetnek, amely a kölcsönösségi alapelvei szerint ténylegesen megfelelő feltételeket nyújt Magyarországnak hasonló kérdésekben;

a) Az Egyesült Nemzeteknek a lehető legnagyobb segítség feltételeit kell biztosítani valamennyi bchozatali és kiviteli váminál és illctéknél, a bchozott árucikkek belső megadóztatásánál és ugyanígy valamennyi ezzel kapcsolatos előírásnál.

b) Valamennyi egyéb tárgyalás során Magyarországnak nem szabad önkényes megkülönböztetést alkalmaznia bármelyik Egyesült Nemzet bármelyik területén gyártott vagy arra a területre irányított áruval.

szemben, összehasonlíta hasonló, az Egyesült Nemzetek vagy bármelyik más idegen hatalom bármelyik területén vagy arra a területre irányított áruval.

c)

[A bizottságban 9:5, a plénumon 12:6:3 arányban elfogadva.]

Bármelyik Egyesült Nemzetet tartozó állampolgárságú természetes és jogi személynek a lehető legkedvezőbb feltételeket kell biztosítani Magyarországon minden kereskedelmi, ipari, tengerhajózási és más kereskedelmi tevékenységet illető kérdésekben.

[A bizottságban 9:5, a plénumon 15:6 arányban elfogadva.]

Ezenkívül feltételezik, hogy a fenti c) pontban leírt rendelkezést nem fogják érvényesíteni a polgári repüléssel szemben, hanem hogy Magyarország semmilyen országnak sem fog kizárolagos vagy megkülönböztető jogokat nyújtani a polgári repülőgépek felhasználásában a nemzetközi összeköttetésben, és valamennyi Egyesült Nemzetnek azonos lehetőséget nyújt azonos lehetőségek megszerzésére magyar területen a nemzetközi kereskedelmi légi összeköttetés szakágában, és ugyanígy a kölcsönösségi alapján és megkülönböztetés nélkül bármelyik Egyesült Nemzetnek biztosítja a polgári repülőterek használatát a nemzetközi összeköttetésben, a magyar terület fölötti átrepülés jogát nem kereskedelmi célokból történő leszállás és tartózkodás nélkül.

2.

[A bizottságban 9:5, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

Magyarország fenti kötelezettségei abban az értelemben értendők, hogy vonatkoznak rájuk azok a kivételek, amelyeket rendszerint belefoglaltak a háború előtti magyar kereskedelmi szerződésekbe, a valamennyi Egyesült Nemzet részéről biztosított kölcsönösségre vonatkozó rendelkezéseket pedig olyan értelemben kell értelmezni, hogy vonatkoznak rájuk azok a kivételek, amelyeket általában belefoglalnak az illető országok kereskedelmi szerződéseibe.

29 b. cikkely

[A bizottságban 11:3, a plénumon 16:5 arányban elfogadva.]

Magyarország a lehetőséghoz képest olcsó tarifákkal együttműködik területén a vasúti- és átmenő forgalomban és e célból hajlandó kölcsönös megállapodások kötésére a szomszédos államokkal.

30. cikkely

[A bizottságban 9:5, a plénumon 15:6 arányban elfogadva.]

Mindazt a vitás üget, ami a szerződés 21/b, 22. és 23. cikkelyei (és a 4., 5., 6. melléklet) következtében felmerülhet, az érdektel Egyesült Nemzet és a magyar kormány azonos számú képviselőiből álló békéltető bizottság elé kell terjeszteni. Abban az esetben, ha a vitás kérdésnek a Békéltető Bizottság elő terjesztése után három hónappal nem születne megállapodás, minden kormánynak kérnie kell harmadik tag kinevezését a bizottságba, és ha a két kormány között ezen tag megválasztásával kapcsolatban ellentétek merülnek fel, a nemzetközi bíróság elnökéhez kell fordulni ezen tag kinevezésének kéréseivel. Az ilyen módon összeállított bizottság döntését a nemzetközi bíróság döntése számára a bírósági szabályzat 48. és 55-57. cikkelyében megállapított eljárásmóddal összhangban véglegesnek és valamennyi fél számára kötelezőnek kell tartani.

31. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Jelen szerződés 22. és 23. cikkelye, valamint 6. melléklete a Szövetséges és Társult Hatalmakra és Franciaországra fog vonatkozni, valamint az Egyesült Nemzetek azon államaira, amelyek diplomáciai kapcsolatai a háború alatt megszakadtak Magyarországgal.

32. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A 4., 5. és 6. melléklet, valamint a többi melléklet rendelkezései is a szerződés elválaszthatatlan részeiként lesznek érvényesek.

VII. RÉSZ. A DUNÁT ÉRINTŐ RENDELKEZÉSEK

33. cikkely

1.

[A bizottságban 8:5:1, a plénumon 15:6 arányban elfogadva.]

A Duna folyón a hajózásnak szabadnak és nyílnak kell lennie, teljesen azonos feltételekkel az összes állam lakosai, kereskedelmi hajói és árui számára.

2.

[A bizottságban 8:5:1, a plénumon 14:7 arányban elfogadva.]

E döntés gyakorlati érvényesítése céljából Magyarország kötelezi magát, hogy az USÁ-val, Franciaországgal, Nagy-Britanniával, a Szovjetunióval és a Duna menti országokkal közösen részt vesz egy konferencián, amelyet e békescsrődés érvénybe lépésétől számított 6 hónapon belül hívnak össze a Duna új nemzetközi rendjének megállapítására.

VIII. RÉSZ. ZÁRÓRENDELKEZÉSEK

34. cikkely

[A bizottságban és a plénumon egyhangúan elfogadva.]

A jelen szerződés életbelépését követő, 18 hónapnál nem hosszabb időszakban a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok budapesti diplomáciai képviselőinek tagjai egymással egyetértésben fogják képviselni a Szövetséges és Társult Hatalmakat a Magyarország kormányával való érintkezésben a szerződés teljesítését és értelmezését illető valamennyi kérdésben. A képviselők három tagja megadja a magyar kormánynak azt az irányítást, technikai tanácsokat és felvilágosításokat, amelyek nélkülözhetetlenek lehetnek a gyors és hatékony tárgyalások biztosítására összhangban a szerződés szellemével és feltételeivel.

Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy megad minden szükséges információt a képviselők számára a három tagjának, és megad minden segítséget, amire szükségük lehet a jelen szerződésben rájuk bízott feladatok teljesítése során.

35. cikkely

[A bizottságban 8:5, a plénumon 15:6 arányban elfogadva.]

Olyan esetek kivételével, amikor e szerződés bármelyik cikkelye más eljárást ír elő, a szerződés értelmezésével és teljesítésével kapcsolatban felmerült vitás kérdéseket a diplomáciai testületek három, a 34. cikkelyel összhangban tárgyaló képviselője elé kell terjeszteni; abban az esetben, ha a vitás kérdéseket a diplomáciai képviselők tagjai két hónap leforgása alatt nem oldják meg, akkor az egyik vitázó fél kívánságára nemzetközi bíróságnak adják át azokat. Bármilyen vitát, ami a 34. cikkely értelmében működő diplomáciai képviselői tagok tevékenységi idejének lejártáig nem oldódik meg, vagy ezen dátum után keletkezik és nem oldják meg diplomáciai úton, úgyszintén az egyik vitázó fél kérésére nemzetközi bíróságnak kell átadni.

36. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Az Egyesült Nemzetek bármely más tagja, amely nem írta alá ezt a szerződést és hadiállapotban van Magyarországgal, csatlakozhat e szerződéshez és a csatlakozás után a szerződés alkalmazása során Társult Hatalomnak fogják tekinteni.

A csatlakozási iratokat a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányánál helyezik letétbe, és az adás napján érvényre lépnek.

37. cikkely

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Ezt a szerződést, amelynek orosz és angol nyelvű szövege hitcés, a Szövetséges és Társult Hatalmak fogják ratifikálni. A szerződést Magyarországnak is ratifikálnia kell. A szerződés azonnal érvényre lép, amint a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok átadja a

ratifikációs okmányokat. A ratifikációs okmányokat a legrövidebb időn belül átadják megőrzésre a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányának.

Ami azon Szövetséges és Társult Hatalmakat illeti, amelyek ratifikációs okmányai ezen határidő után kerülnek átadásra, a szerződés számukra a letétbe helyezés napján lép érvénybe. E szerződést a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányának leváltárába helyezik, s e kormány hiteles másolatot küld minden államoknak, amelyek ezt a szerződést aláírták.

Kelt..... városban.

orosz, angol és magyar nyelven.

1. és 1a melléklet

(az 1. cikkelyhez)

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

Magyarország határainak térképei

2. melléklet

(a 12. cikkelyhez)

[Az egész melléklet egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A katonai és a katonai-légi kiképzés meghatározása

A "katonai kiképzés" kifejezés oktatást és gyakorlást jelent a kifejezetten katonai célokra rendelt vagy átalakított hadianyagok és műszaki berendezés, valamint az ezzel kapcsolatos oktatási segédeszközök használatának körében; minden olyan felvonulás vagy átcsoportosítás tanulmányozását és gyakorlását, amely az erők harcmozdulatait oktatja és gyakorolja, valamint a taktika, a stratégia és a vezérkari munka rendszeres oktatását.

A "katonai-légi kiképzés" kifejezés oktatást és gyakorlást jelent a kifejezetten katonai célokra rendelt vagy átalakított hadianyagok és műszaki berendezés, valamint az ezzel kapcsolatos oktatási segédeszközök használatának körében; minden kötelékreplés oktatását és végrehajtását, ideértve a harci feladatok teljesítése során végzett repülést, valamint a repülő taktika, stratégia és vezérkari munka rendszeres oktatását.

3. melléklet

(a 15. cikkelyhez)

[Az egész melléklet egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A hadianyagok és haditechnika meghatározása és felsorolása

A "hadianyagok és technikai anyag" e szerződésben használt kifejezésnek tartalmaznia kell az összes fegyvert, löszert és segédeszközöt, amelyet kifejezetten háborús felhasználásra szerkesztettek vagy alakítottak át, az alábbi felsorolásban.

A jelen szerződést aláíró hatalmak fenntartják maguknak a jogot a megadott jegyzék módosító vagy kiegészítő javaslatokkal történő időnkénti változtatására, tekintettel a tudomány várható fejlődésére.

I. csoport

1. Katonai puskák, karabélyok, revolverek és pisztolyok, e fegyverek csövei és más, polgári használatra nem alkalmazható tartalék alkatrészei.

2. Géppuskák, katonai automata és önműködő puskák, géppisztolyok; e fegyverek csövei és más, polgári célokra nem alkalmazható tartalék alkatrészei; géppuskaállványok.

3. Ágyúk, tarackok, mozsarak, légvédelmi ágyúk, lövegzár nélküli vagy nem hátrasikló lövegek és lángszórók; e fegyverek csövei és más, polgári célokra nem alkalmazható tartalék alkatrészei; lövegtalpak és szilárd állványok a fenti fegyverek számára.

4. Rakétavetők; saját meghajtású és kormányozható lövedékek vető- és irányító szerkezeti; az ezekhez tartozó állványok.

5. Az 1-4. cikkelyben felsorolt fegyverekhez tartozó töltött vagy töltetlen saját meghajtású és kormányozható lövedékek, röppentyűk, rakéták, lőszerek és töltények és az ezek felrobbantásához szükséges gyutacsok, gyújtózsínörok vagy szerkezetek, a polgári használathoz szükséges gyutacsok kivételével.

6. Töltött vagy töltetlen gránátok, bombák, torpedók, aknák, víz alatti bombák és gyújtóbombák vagy anyagok; a felrobbantásukhoz vagy kezelésükhez szükséges valamennyi eszköz, a polgári használathoz szükséges gyutacsok kivételével.

7. Szuronyok.

II. csoport

1. Páncélozott harci járművek; olyan páncélvonatok, amelyek műszakilag nem alakíthatók át polgári használatra.

2. Az 1. csoportban felsorolt minden fegyverhez tartozó mechanikus és sajátmeghajtású járművek, különleges típusú katonai al- vagy felvázak a fenti 1. cikkelyben felsoroltakon kívül.

3. Hárrom hüvelyknél vastagabb, háborúban védelmi célokra használt páncéllemezek.

III. csoport

1. Tűzellenőrzéshez szükséges célzó- és mérőberendezések, beleértve a tűzvezető és célmeghatározó készülékeket; lövegrányzék, bombacélzó készülékek; gyújtóállítók, a lövegek ürmértékének meghatározásához szükséges ürméretező felszerelések és tűzellenőrző műszerek.

2. Támadó hídanyag és rohamcsónakok.

3. Leplező hadviselést szolgáló zavaró és álcázó berendezések.

4. Különleges termésetű személyes hadfelszerelés, amely nehezen alakítható át polgári használatra.

IV. csoport

1. Bármilyen fajta hadihajók, beleértve az átalakított hajókat és a kiszolgálásukra vagy támogatásukra tervezett vagy szánt úszóegységeket, amelyek műszaki okokból nem alakíthatók át polgári használatra, továbbá fegyverzet, páncélzat, lőszer, repülőgépek és minden más berendezés, anyagok, gépek és fölszerelések, amelyeket békében olyan hajókon, amelyek nem hadihajók, nem használnak.

2. Partraszállító csónakok és kétéltű szállítóeszközök vagy bármiféle más berendezés; rohamcsónakok vagy minden fajta berendezés, továbbá katapultok és más egyéb, repülőgépek, rakéták, saját meghajtású fegyverek vagy bármilyen, személyzettel ellátott vagy anélküli, irányított vagy nem irányított lövedékek, eszközök vagy szerkezetek elindítására vagy kibocsátására szolgáló berendezések.

3. Tengeralattjárók vagy fél-tengeralattjárók, úszó járművek, harceszközök, mindenmű berendezések vagy készülékek, beleértve a különleges kikötővédelmi berendezéseket, azon esetek kivételével, amikor ezeket védelmi vagy más polgári célokra igényelhetik, minden olyan fölszerelés, tartalék alkatrész, kísérleti vagy kiképző eszközök, olyan műszerek és berendezések, amelyek kifejezetten ezek építésére, kipróbálására, szenartására vagy védelmére szolgálhatnak.

V. csoport

1. A levegőnél nehezebb vagy könnyebb, összcállított vagy szétszerelt állapotú repülő szerkezetek, amelyeket géppuskákkal, rakétavetőkkel vagy tűzérségi fölszereléssel légicsatákra szántak vagy alakítottak át, vagy bombák szállítására és vetésére szerkesztették vagy alakították át, vagy az alábbi 2. pontban említett szerkezetekkel szereltek fel vagy tervezésük vagy felépítésük révén alkalmasak az ilyenek befogadására.

2. Repülőágyállványok és keretek, bombatartók, torpedótartók, bomba- és torpedóvető szerkezetek, ágyútoronyok és lövészcosarak.

3. Különlegesen a légi úton szállított alakulatoknak szánt és kizárálag általuk használt fölszerelés.

4. Hajón szállított, szárazföldi vagy vízi repülők számára szolgáló katapultok; légi fegyverek kilövésére szolgáló katapultok.

5. Gázléggömbök.

VI. csoport

Háborús célokra szánt vagy a polgári szükségleteket meghaladó mennyiségben gyártott fegyverek, halált okozó, mérgező vagy bénító anyagok.

VII. csoport

Hajtó, robbanó és pirotechnikai anyagok és cseppfolyós gázok, amelyek az ezen csoportokba sorolt hadianyagok hajtására, felrobbantására, élesítésére vagy töltésére, vagy a velük kapcsolatos használatra szolgálnak, amelyek polgári célokra nem használhatók vagy a polgári szükségletet meghaladó mennyiségben készülnek.

VIII. csoport

Kifejezetten a fenti hadianyagok előállítására és karbantartására szerkesztett gyári és szerszámfelszerelés, amennyiben műszaki okokból polgári használatra nem alakíthatók át.

4. melléklet

Bizonyos tulajdonfajtákat érintő különleges rendelkezések

[Egyhangúan elfogadva mind a bizottságban, mind a plénumon.]

A. Ipari, irodalmi és műszaki tulajdonfajták

1. a) E szerződés érvénybe lépésénck pillanatától számítva egyéves határidőt kell biztosítani a Szövetséges és Társult Hatalmaknak vagy állampolgáraiknak, hogy minden meghosszabbítási díjtól vagy más bírásoktól mentesen minden olyan szükséges lépést megtehessenek ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogok megszerzésére Magyarországon, aminek megtételére a hadiállapot miatt nem volt lehetőség.

b) A Szövetséges és Társult Hatalmak vagy állampolgárai, akik a Magyarországgal való háború kitörése előtt 12 hónapnál nem korábban, vagy a háború folyamán szabadalmat, illetve a Magyarországgal való háború kitörése előtt 6 hónapnál nem korábban, vagy a háború folyamán ipari rajzot, mintát vagy védjegyet megfelelő módon bejelentettek bármely Szövetséges vagy Társult Hatalomnál, jelen szerződés érvénybe lépésétől számított 12 hónapon belül jogosultak a megfelelő jog Magyarországon való bejegyztetésére elsőbbségi jogukkal együtt, ami az illető Szövetséges vagy Társult Hatalomnál történt korábbi bejelentésen alapul.

c) minden Szövetséges és Társult Hatalomnak vagy állampolgárainak jelen szerződés érvénybe lépésétől számított egy év határidőt kell biztosítani, amelyen belül eljárást indíthatnak azon személyekkel szemben, akik ellen az a kifogás, hogy a háború kitörése és e szerződés érvényessége közötti időben jogellenesen megsértezték ipari, irodalmi vagy művészeti tulajdonjogukban.

2. Azon idő megállapításánál, amelyen belül használatba kellett venni a szabadalmat, ipari rajzot vagy védjegyet, nem szabad számításba venni a háború kitörésétől a jelen szerződés érvénybe lépését követő 18. hónap végéig terjedő időszakot.

3. A háború kitörésének pillanatától e szerződés érvénybe lépésének napjáig tartó időszakot ki kell zártani a Magyarországon a háború kitörésének pillanatában érvényben volt, illetve a jelen melléklet alapján elismert vagy létrehozott és a Szövetséges és Társult Hatalmak vagy állampolgárai ipari, irodalmi vagy művészeti tulajdonát illető rendes oltalmi időből. Ezért az ilyen jogok fennállásának rendes időtartamát Magyarországon automatikusan meghosszabbítottak kell számítani olyan további határidőre, amely megfelel a fenti módon kizárt időszaknak.

4. A Szövetséges vagy Társult Hatalmak vagy állampolgáraik jogait illető fenti rendelkezéseknek azonos mértékben érvényeseknek kell lenniük Magyarországra és állampolgáraira is, de egyetlen fenti rendelkezés sem nyújthat kedvezőbb helyzetet Magyarországnak vagy állampolgárainak bármelyik Szövetséges vagy Társult Hatalom területén, amit az illető hatalom ilyen kérdésekben más Egyesült Nemzeteknek vagy állampolgáraiknak biztosít és ennek következtében Magyarországnak sem szabad biztosítania kedvezőbb helyzetet bármely Szövetséges vagy Társult Hatalomnak vagy állampolgárainak, mint amit Magyarországnak vagy állampolgárainak a hatalom területén a fenti rendelkezésekben felsorolt kérdésekkel illetően biztosítanak.

5. Bármelyik Szövetséges és Társult Hatalom vagy Magyarország területén lévő harmadik személyeknek, akik jelen szerződés érvénybe lépésének napjáig jóhiszeműen olyan ipari jogot szereztek, amely ellenében van a

jelen melléklet alapján visszaállított vagy ugyancsak melléklet alapján megállapított elsobbégi jogokkal, illetve jóhiszemű előállítottak, felhasználtak vagy cladtak olyan tárgyat, amit e jogok illetnek, megengedik, hogy a jogosírtásról járó bármilyen felelősségrevonás nélkül folytassák e jogok realizálását és folytassák vagy újítsák meg az olyan termelést, felhasználást vagy eladást, amire jóhiszemű tettek szert vagy megkezdték. Magyarországon az ilyen engedélyeket nem kizártlagos jogosítvány formájában fogják kiadni a felek kölcsönös megegyezésével megszabott feltételekkel vagy megegyezés nélkül – a 30. cikkely alapján létrehozott egyeztető bizottság által megszabott feltételekkel. Ezzel szemben a Szövetséges és Társult Hatalmak területén a jóhiszemű harmadik személyek olyan védelmet fognak élvezni, amilyet hasonló esetekben azon jóhiszemű harmadik személyeknek biztosítanak, akiknek jogai összeütközésben vannak más Szövetséges és Társult Hatalmak állampolgárainak jogaival.

6. Ebben a mellékletben semmit sem szabad úgy magyarázni, mintha Magyarországnak vagy állampolgárainak bármely Szövetséges és Társult Hatalom területén jogot biztosítana bármiféle szabadalomra vagy mintára, amelyek a jelen szerződés 3. mellékletében felsorolt hadianyagra és technikára vonatkoznak, illetve amelyeket Magyarország vagy bármelyik állampolgára Magyarországon vagy bármelyik Tengelyhatalom területén vagy bármilyen más területen jelentett be, amely a Tengelyhatalmak katonai megszállása alatt állt, olyan időben, amikor az illető területet ellenőrizte.

7. Magyarország biztosítja az e melléklet A. részében felsorolt előnyöket Franciaországnak és más országoknak, amelyek nem alkotják a Szövetséges és Társult Hatalmakat, azon Egyesült Nemzeteknek, amelyek diplomáciai kapcsolatai a háború folyamán megszakadtak Magyarországgal és amelyek kötelezik magukat azon kedvezmények megadására Magyarország számára, amelyeket számukra e melléklet A. részével összhangban biztosítanak.

8. E mellékletben semmit nem fognak a jelen szerződés 23., 25. és 27. cikkelyével ellentétesen magyarázni.

B. Biztosításügy

[A bizottságban 9:5, a plénumon 12:6:3 arányban elfogadva.]

1. A magyar kormány minden lehetőséget biztosít egykor tevékenységük megújítására azon biztosítóknak, akik az Egyesült Nemzetek állampolgárai.

2. Abban az esetben, ha egy Egyesült Nemzethez tartozó állampolgárságú biztosító fel akarja újítani magyarországi tevékenységét, és közben kitűnik, hogy a biztosító társaságok működési feltételeihez szükséges biztosítási letétek és tartalékalapok az azokat alkotó értékpapírok elvészése vagy elértektelenedése folytán csökkentek, a magyar kormány kötelezi magát, hogy 3 évig a meglévő értékpapírokat olyanoknak fogadja el, amelyek megfelelnek az ilyen letétekre és tartalékalapokra vonatkozó törvényes követeléseknek.

5. melléklet

Értékpapírok

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 13:6:2 arányban elfogadva.]

1. Ellenségek közötti kapcsolatokban semmisítéle, a háború előtt készített értékpapírt nem fognak csak azért érvénytelenné tekinteni, hogy az illető papírt nem mutatták be az előírt időben elfogadásra vagy kifizetésre, vagy mert a kibocsátókat vagy forgatókat nem értesítették az el nem fogadásáról vagy nemfizetésről, vagy mert elmulasztották az értékpapír megóvatolását vagy mert a háború folyamán elmulasztották valamelyen formanyomtatvány kitöltését.

2. Azokban az esetekben, amikor az a határidő, amely alatt az értékpapírt elfogadásra vagy kifizetésre bemutatná volna, vagy amely alatt a kibocsátókat vagy forgatókat az elfogadás vagy kifizetés megtagadásáról értesíteni kellett volna, vagy amely alatt az óvást eszközölni lehetett volna, a háború folyamán járt le, és az a sé, amelynek az értékpapírt be kellett volna mutatnia vagy megóvatolnia, vagy értékesítenie kellett volna az elfogadás vagy a kifizetés megtagadásáról és ezt a háború folyamán nem tette meg, legalább három hónapos határidőt kap e szerződés érvénybe lépése után, amely alatt eszközölheti a bemutatást, az elfogadás vagy kifizetés megtagadását vagy az óvatolást.

3. Ha valamely személy a háború előtt vagy a háború alatt olyan értékpapírral összefüggésben vált kötelezettséget, amit később ellenséggel vált személy bocsátott ki; akkor ez a személy kötles a kötelezettségen kártalanítani, tekintet nélkül a háború kitörésére.

V.

[A bizottságban 7:4:3, a plénumon 14:5:2 arányban elfogadva.]

Tekintettel az USA jogrendszerének sajátosságaira, e melléklet rendelkezései az USA és Magyarország viszonylatában nem lesznek érvényesek.

6. melléklet

Bírósági határozatok

[A bizottságban 7:5:2, a plénumon 14:6:1 arányban elfogadva.]

A magyar kormány megtesz a szükséges intézkedéseket, hogy lehetőséget biztosítson bármely Egyesült Nemzet állampolgárának, hogy e szerződés érvénybe lépésétől számított egy évig tetszés szerinti időben felülvizsgálati kérelemmel fordulhasson az illetékes magyar hatósághoz bármely bírósági határozat ügyében, amit a magyar bíróság 1941. április 10. és jelen szerződés érvénybe lépése között bármilyen bírósági ügyben hozott, amelyben az Egyesült Nemzetek állampolgára akár alperesként, akár felperesként nem tudta megfelelő mértékben előadni ügyét. A magyar kormánynak gondoskodnia kell arról, hogy azon esetekben, amikor az Egyesült Nemzetek állampolgára bármilyen bírósági határozat következetében sérelmet szenvedett, ismét e bírósági határozat előtti állapotba kerüljön, vagy olyan kártérítést biztosítanak számára, amely ilyen körülmények között igazságos lehet. "Az Egyesült Nemzetek állampolgárai" kisejezés magában foglal minden olyan testületet vagy társulatot, amit bármelyik Egyesült Nemzet törvényei alapján szerveztek vagy hoztak létre.

Megjegyzés:

E javaslat és ajánlás szerint dolgozta ki a Külügyminiszterek Tanácsa 1946. november-december folyamán New Yorkban folytatott tanácskozásain a magyar békészerződés végeleges szövegét.

Végrehajtottak néhány kisebb stílusitkai módosítást. Egy helyen megváltoztatták a cikkelyek sorrendjét. A cikkelyeket 1-42-ig sorszámozták. (Pl. a 4b cikkely 5. cikkelyként szerepel.)

A párizsi konferencia ajánlásától lényegesen eltérésként kell említeni a következőket:

A. Teljesen kihagyott: a 8. cikkely 2. bekezdését és a 33. cikkely 2. bekezdését.

B. A 23. cikkely 4a bekezdésében a kártérítés díjtételét 75 %-ról 2/3-ra változtatták. A 26. cikkelyt kiegészítették azon magyar tulajdon visszatérítésének rendelkezéseihez, amit a németek 1945. január 20. (a fegyverszünet dátuma) után hurcoltak ki Magyarországról.

C. Lényegesen átfogalmazták a 23. cikkely 9. bekezdését;

a 29. cikkely 1c bekezdését és az 5. mellékletet.

Az így módosított végeleges szöveget 1947. február 10-én írták alá Párizsban.

MELLÉKLET

a magyar békészerződés-javaslat tárgyalásával foglalkozó PLENÁRIS ÜLÉSEKRŐL SZÓLÓ JELENTÉSHEZ (43., 44. és 45. ülés)

Az ausztrál, a kanadai, a görög, a norvég és a csehszlovák delegáció által átadott

IRÁSBELI MEGJEGYZÉSEK

állásfoglalásaik magyarázatához és a magyar békészerződéssel kapcsolatos valamennyi kérdésben történt szavazásuk indoklásához.

AZ AUSZTRÁL DELEGÁCIÓ ÉSZREVÉTELE a 4. cikkelyhez

Az ausztrál delegáció tartózkodik a szavazástól a magyar békészerződés 4. cikkelyéről történő szavazástól, az alábbi mondatrész beillesztése miatt: "belcfoglalva ebbe a revisionista propagandát". Az ausztrál delegációjának az a véleménye, hogy a "revisionista propaganda" kifejezés további meghatározás nélkül nem elég pontos, hogy belcfoglalható legyen ebbe a cikkelybe.

A KANADAI DELEGÁCIÓ NYILATKOZATA

a magyar békészerződés-javaslat 5. mellékletével kapcsolatban.

A kanadai delegáció a Balkán és finn gazdasági bizottságban a mellékletről való szavazás előtt nyilatkozatot tett, amellyel megindokolta, miért kellenc Kanadának tartózkodnia a kiegészítések tekintetében. A kanadai delegáció kényszerítve érezte magát álláspontja fenntartására, amíg nem tanulmányozzák át alaposabban az ezen szerződésekhez szóló 5. melléklet következményeit, amennyiben a szövetségi államokat illetik.

Ha Kanada az ezen szerződésjavaslatokhoz csatolt 5. mellékletre szándékozik szavazni, egy későbbi, alkotmányos indokokból szükséges átvizsgálás során felmerülhetne, hogy abban a pillanatban, amikor Kanada hozzájárulna a békészerződésekhez, fenntartást kellene csatolnia ezekhez (a szerződésekhez) az 5. melléklet alkalmazása tekintetében az öt (Kanadát) illető ügyekben.

A GÖRÖG DELEGÁCIÓ NYILATKOZATA

a 33. cikkelyt illető francia javaslat tekintetében.

A görög delegáció, mint azt a Balkán és finn gazdasági bizottságban kijelentette, a 33. cikkelyt illető francia javaslatra fog szavazni.

Ennek ellenére, amennyiben e javaslat 2. pontjáról van szó, a görög delegáció meg kívánja ismételni azt a nyilatkozatot, amit a bizottságban tett, vagyis: Görögország fenntartja magának az összes jogot, ami a Duna-statútum konvenciójának 1921. július 23-án történt aláírásából rá vonatkozik.

A NORVÉG DELEGÁCIÓ NYILATKOZATA

a jóvátétel összegéről, amelyet a 21. cikkely tárgyal.

Mivel a norvég delegáció nem tagja a gazdasági bizottságnak és mivel nem vett részt a bizottság munkájában, nem foglalhat állást a Magyarországra kiszabott jóvátétel teljes összegével kapcsolatban, ezért tartózkodnia kell a szavazástól ebben az ügyben.

A NORVÉG DELEGÁCIÓ ÁLTAL TETT NYILATKOZAT a 33. cikkelyről.

Mint olyan ország, amely számára létfontosságú a hajózás és a nemzetközikereskedelem, Norvégia csatlakozik a szabad hajózás és az azonos teherviselés alapelvehez, amint azt a gazdasági bizottságban szótöbbséggel elfogadott francia javaslat első paragrafusa tartalmazza.

Nem szavazhat viszont a norvég delegáció a 2. paragrafus mellett. Úgy véli, az a mód, ahogyan a Duna új nemzetközi hajózási rendjét be akarják vezetni, nem illik bele a román, a bolgár és a magyar békészerződés keretébe.

A CSEHSZLOVÁK DELEGÁCIÓ NYILATKOZATA a 21. cikkely értelmezése tekintetében.

A csehszlovák delegáció visszavonta a 21. cikkelyt (C.P.Gen. Doc. 1. Q. 9) módosító javaslatát, megfontolás tárgyává téve, hogy a Balkán és finn gazdasági bizottság nyolc szavazattöbbséggel hat nem szavazó mellett csatlakozott a 21. cikkelynek a csehszlovák delegáció által benyújtott értelmezéséhez, amely így hangszik:

"A csehszlovák delegáció úgy ítéli meg, hogy a jóvátétel kifizetési határidő 6-ról 8 évre való meghosszabítása nem lehetne más hatással a Csehszlovákia és Magyarország közötti kétoldalú jóvátételi tárgyalások rendelkezésére, mint azzal, hogy ilyen módon Csehszlovákia kénytelen lenne meghosszabbítani az ebben megállapodásban kiijelölt határidőt."

A CSEHSZLOVÁK DELEGÁTUS VÁLASZA

azokra a kérdésekre, amelyeket az Egyesült Királyság delegációja és az Egyesült Államok delegációja tett fel a csehszlovák delegáció által benyújtott javaslat ügyében, miszerint iktassák be a szerződésbe a 21 b. kiegészítő cikkelyt:

Az Egyesült Királyság delegátusa:

"Legelőször szeretném megtudni, vajon ez a cikkely azon anyagi javakat és vagyont tartalmazza-e, amit a bécsei döntés következtében Magyarországra ruházták, vagy ennek végrehajtása a megállapítható javakra korlátozódik-e."

"Hasonlóképpen szeretném megtudni, vajon azon vagyon esetében, amely azáltal, hogy azonossága megállapíthatatlan és nem származtatható vissza, köteles-e Magyarország e vagyon kárpótlására néhány év határidő alatt."

"Nézetünk szerint ennek a szövegnek tartalmaznia kellene egy békéltető betoldást, mivel az a kívánságunk, hogy az országok közösen ápolják a jó kapcsolatokat, és ezzel a betoldással nem kívánjuk meghosszabbítani a bizonytalan állapotot, ami a jövőben állandósulhatna."

A csehszlovák delegátus:

"A csehszlovák delegáció kész elfogadni az Egyesült Királyság delegációjának javaslatát a békéltetés kérdésében."

"Úgy vélem, az lenne a legjobb mód, amivel eleget tehetnénk e javaslatnak, hogy egy új cikkely számát írnánk hozzá a cikkelyek jegyzékéhez, amely viszálly esetén ösztönözést adhatna a megbékéléshez és amelyet a 30. cikkely magában foglal."

"Ha azt a Egyesült Királyság delegációja elfogadja, a magunk részéről egyetérünk e békéltetési kérdésben."

Az Egyesült Államok delegátusa:

"Szeretnék kérdezni a csehszlovák delegátusnak, hogy meggyőződjem, helyes-e a mód, ahogyan a problémát felfogtam. Meg szeretném tudni, túlhaladja-e ez a probléma a megállapítható vagyon visszaszolgáltatásának pusztá kérédesét. Meg kívánom tudni, vajon a csehszlovák javaslatban foglalt alapelvek, azaz a bécsei döntés és következményeinek semmissé tétele vonatkozik-e a Magyarország és Csehszlovákia között, a bécsei döntés következtében kötött különmegállapodásokra is."

"Más szavakkal, tudni szeretném, vajon ezeket a megállapodásokat belefoglalják-e a semmissé tétele egész keretébe, aminek ratifikációját nekünk javasolják, és vajon azután nem kényszerülünk-e békéltető eljárásra."

"Szeretném tudni, helyes-e az a mód, ahogyan a problémát értelmeztem."

"Most egy másik kérdéskörre térek át: azokra, amelyek e szöveg szerkesztésével kapcsolatosak."

"Meg kell jegyeznem, hogy ez a szöveg angol nyelven eléggé homályos. Ám nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy itt nem olyan szöveggel állunk szemben, amelyet egyetlen személy vagy egyetlen delegáció – a csehszlovák delegáció – ellenőrzött, hanem olyan szöveggel, amit egy öttagú albizottság ellenőrzött és dolgozott ki."

"Ezért szeretném megtudni e szöveg pontos értelmét. Tudni kívánom, úgy feltételezi-e a bécsei döntés következtében kötött megállapodások semmissé tételeit, mint az e megállapodások következményeinek semmissé tételeit."

"Ez az, amit a cschszlovák delegáció javasolt az albizottságnak?"
A cschszlovák delegátus:

"Elnök úr, először a második kérdésre

Emellett, először a második kérdésre szeretnék válaszolni, és teljes mértékben kész vagyok megnyugtatni az Egyesült Államok képviselőit azzal, hogy javaslom a javaslat francia szövegében e második paragrafus harmadik sorának megváltoztatását. A 'következmények semmissé tétele' helyett ezt lehetne mondani: 'a megállapodások és azok következményeinek semmissé tétele'.

"Ami az első kérdést illeti, az első esetben pozitívan szeretnék válaszolni."

"Ténylegesen a visszaszolgáltatás bizonyos módjáról van szó, amit végre kell hajtani. Más szavakkal, el kell jutnunk ezen megállapodások legális következményeinek teljes megsemmisítéséhez, ami a dolgok 1938. évi állapotának fclújítását jelenti, azaz minden javakat, amelyeket a bécsi döntésben megszabott kötelezettségeket teljesítve adtak át Magyarországnak, vissza fogják szolgáltatni Csehszlovákiának." rész A

A CSEHSZLOVÁK DELEGÁTUS NYILATKOZATA

A csehszlovák delegáció amellett foglal állást, hogy a 23. cikkely 8. bekezdés b. pontjába iktatott "unc Nation Unic" szavak nem akadályozzák Csehszlovákiát, hogy a 23. cikkely 8. bekezdés a. pontjában megállapított határidőket figyelmen kívül hagyva "volt állampolgárainak esetében, akik a megszállás idején csehszlovák állampolgárok voltak és akik azt az állampolgárságot Csehszlovákia felszabadulásától veszítették el, ne használja ki a 23. cikkellyel fenntartott jogokat."

A bizottság valamennyi tagja csatlakozott a csehszlovák delegáció ezben magyarázatához.

Sz 1/91: □ C □ 1024

DALIBOR M. KRNO: JEDNALI ISME O MÍR S MAĎARSKEM

A borítót tervezte Zdeněk Rossmann építész. Az I. kiadást 1947. februárjában 3500 példányban kiadta az Orbis Könyvkiadó, Praha XII. Stalinova 46. Garmond Old face speciál betűkkel nyomtatta a Rovnost Nyomdavállalat Brnóban.

Nyomkavánakat B
Fűzé 100,- Kč

Dr. Dalibor Miloš Krno professzor (Újvidék 1901 – Pozsony 1983) a prágai Károly Egyetemen szerzett jogi diplomát.

1927–33 között belgrádi és zágrábi folyóiratok csehszlovákiai tudósítója volt. 1934–39 között a Szlovák Gabonatársulat munkatársa, az önálló szlovák állam idején (1939–44) pedig igazgatója. 1944 őszén Szlovákia Kommunista Pártjának megbízásából a szlovák felkelés gazdasági vezetője. 1948-tól Csehszlovákia Kommunista Pártjának tagja. 1945–50 között gazdasági és diplomáciai feladatokat látott el. 1950-től 1976. évi nyugdíjazásáig Pozsonyban egyetemi tanár. Szakirodalmi műveiben nemzetközi politikai kérdésekkel foglalkozott, elsőként Magyarországgal (A magyar demokrácia útja, Pozsony 1946).

1945-ben Budapesten a Szövetséges Ellenőrző Bizottság csehszlovák tagja. 1946-ban a párizsi békekonferencián a csehszlovák delegáció diplomatája. Részt vett a magyar békészerződéssel foglalkozó tárgyalásokon, így azoknak egyik koronatanúja. Erről írt könyvében egyrészt személyes tapasztalatait, másrészt a tárgyalásokon elhangzottakat és a döntéseket hiteles dokumentumok közlésével írta le. Könyve 1947. februárjában, a békészerződés aláírásának idején, Prágában, cseh nyelven jelent meg. Ezt követte 1948-ban egy szlovák nyelvű, rövidített kiadás.

Az 1948. évi kommunista hatalomátvétel után könyvének újabb kiadására nem került sor, mert Andrej V. Visinszkij szovjet külügyminiszter-helyettes, Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszter, valamint dr. Vladimír Clementis csehszlovák külügyi államtitkár hírhedt, magyargyűlölő megnyilatkozásai zavarták volna az akkor szerveződő "szocialista tábor" "testvéri" együttműködésének koncepcióját. Krno professzor könyve a boltokból és a közkönyvtárakból eltűnt...

Az 1989-ben elkezdődött közép- és kelet-európai demokratikus forradalmak eseményei alapján ma már világosan látható, hogy az 1947. évi párizsi békészerződés még rosszabb volt, mint az 1920. évi trianoni.

Krno professzornak ez a műve a magyar történetírás számára forrásértékű, mert bemutatja, miként láttak és minősítettek minket győztes ellenfeleink. Ennek megismérése és a magyar önismeret gyarapítása érdekében készült ez a fordítás, amelynek első kiadása 1990-ben jelent meg.